

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra trestního práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Conditional release from the prison term

Konzultant: doc. JUDr. Bc. Tomáš Grivna, Ph.D.

Zpracovatel: Mgr. Martin Rimek

Odevzdání: červen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

15. června 2015

Mgr. Martin Rimek

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval svému konzultantovi, docentu JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, potřebnou pomoc a cenné odborné rady.

OBSAH

Abstrakt	7
Úvod	8
1) <u>Obecná část</u>	
<i>A/ Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z hlediska hmotného práva</i>	
1.1. K pojmu „podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“	11
1.1.1. (Prosté) podmíněné propuštění z výkonu trestu	12
1.1.2. Podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem (parole)	13
1.1.3. Rozdíly a podobnost v relaci parole – probace	14
1.1.4. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení	17
1.2. Právní zakotvení institutu podmíněného propuštění v tuz. právním řádu	20
1.2.1. Stručný přehled relevantních hmotněprávních norem	21
1.2.2. Stručný přehled relevantních procesních norem	22
1.3. Pohled do historie	24
1.3.1. Důvody vzniku a smysl existence institutu podmíněného propuštění – aneb restorativní vs. retributivní justice	26
1.3.2. Historický přehled právních úprav institutu na území dnešní ČR	29
1.3.2.1. Období předcházející vzniku samostatného státu	29
1.3.2.2. Období do 28. října 1919	29
1.3.2.3. Období od 29. října 1919 do 31. července 1950	30
1.3.2.4. Období od 1. srpna 1950 do 31. prosince 1961	33
1.3.2.5. Období od 1. ledna 1962 do 31. prosince 2009	36
1.3.2.6. Období po 1. lednu 2010	39
1.3.2.7. Legislativní zajímavosti a specifika jednotlivých úprav	39
1.4. Stěžejní a podpůrná zákonná hlediska pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění (obecně)	40
1.5. Rozlišení osob žádajících o podmíněné propuštění z pohledu ustanovení Trestního Zákoníku	44
1.5.1. Kategorizace odsouzených typově	49
1.5.2. Kategorizace odsouzených z hlediska poměru délky vykonaného trestu ...	50
1.5.3. Kategorizace odsouzených dle všech právně relevantních hledisek	50
1.6. Skutečnosti předcházející a navazující na moment podmíněného propuštění (aneb podpora a limity odsouzeného před a po podmíněném propuštění z výkonu trestu)	56
1.6.1. Odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody (období podmíněnému propuštění předcházející)	56
1.6.1.1. Primární hlediska pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění	56
1.6.1.1.1. Prokazatelné polepšení se odsouzeného	57
1.6.1.1.2. Prognóza vedení řádného života	59
1.6.1.1.3. Plnění programů zacházení	61

1.6.1.2.	Podpůrná hlediska pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění	64
1.6.1.2.1.	Náhrada případné škody či jiné újmy	65
1.6.1.2.2.	Postoj odsouzeného k příp. uloženému ochrannému léčení	68
1.6.1.2.3.	Včasný nástup výkonu trestu odnětí svobody	68
1.6.1.2.4.	Názor veřejnosti na případné podm. propuštění odsouzeného	72
1.6.2.	Odsouzený ve zkušební době (období na podm. propuštění navazující)	73
1.6.2.1.	Primární požadavky na chování odsouzeného ve zkušební době	78
1.6.2.1.1.	Vedení řádného života	79
1.6.2.1.2.	Plnění přiměřených omezení a přiměřených povinností	79
1.6.2.2.	Podpůrné požadavky na chování odsouzeného ve zkušební době	82
1.6.2.2.1.	Plnění jiných, soudem neuložených omezení a povinností	83
1.7.	Posuzování chování odsouzeného ve zkušební době	87
1.7.1.	Řádný život podmíněně propuštěného dle vybrané judikatury	87
1.7.1.1.	Ústavní soud České republiky	88
1.7.1.2.	Nejvyšší soud České republiky	92
1.7.1.3.	Nejvyšší správní soud	93
1.7.1.4.	Vrchní soudy	94
1.7.1.5.	Krajské a okresní soudy	95
1.7.2.	Vyhovění uloženým podmínkám	97
1.7.2.1.	Dodržení přiměřených omezení a přiměřených povinností	98
1.7.2.2.	Dodržení jiných, soudem uložených podmínek	99
1.8.	Vyhodnocení chování odsouzeného ve zkušební době soudem	100
1.8.1.	Osvědčení se odsouzeného	101
1.8.2.	Neosvědčení se odsouzeného	102
1.8.3.	Postup dle § 91/1 věty druhé TZ	103
1.9.	Případná další podmíněná propuštění	105
1.9.1.	Podmíněné propuštění z téhož trestu	106
1.9.2.	Podmíněné propuštění z dalších trestů	107
1.9.3.	Podmíněné propuštění v případě postupně vykonávaných, úhrnných, souhrnných trestů	107

B/ Procesní aspekty institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

1.10.	Zákoné zakotvení procesní úpravy institutu podmíněného propuštění	108
1.10.1.	Obecné přiblížení procesněprávní úpravy	108
1.10.2.	Právní úprava institutu v Zákoně o soudním řízení trestním	108
1.11.	Řízení o podmíněném propuštění	109
1.11.1.	Řízení o podnětu na podmíněné propuštění	109
1.11.1.1.	Pravomoc a příslušnost	109
1.11.1.2.	Subjekty	113
1.11.1.2.1.	Aktivní legitimace	115

1.11.1.3. Podnět	116
1.11.1.3.1. Náležitosti podnětu	116
1.11.1.3.2. Projednávání podnětu	117
1.11.1.4. Verdikt	120
1.11.1.5. Opravné prostředky	121
1.11.1.5.1. Projednání opravného prostředku	122
1.11.1.5.2. Stížnost v případech vyhovění podnětu	122
1.11.1.5.3. Stížnost v případech nevyhovění podnětu	123
1.11.1.6. Procesní možnosti odsouzeného po zamítavém rozhodnutí soudu	124
1.11.2. Řízení o osvědčení se odsouzeného ve zkušební době	125
1.11.2.1. Pravomoc a příslušnost	125
1.11.2.2. Subjekty a legitimace	125
1.11.2.3. Rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného	126
1.11.2.3.1. K zavinění nerozhodnutí soudu ve lhůtě dle § 91/1,3 TZ ...	127
1.11.2.3.2. Právní účinky rozhodnutí o osvědčení se odsouzeného	128
1.11.2.4. Opravné prostředky	128

C/ Institucionální zajištění

1.12. Východiska a předpoklady pro efektivní fungování institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	129
1.12.1 Role státu v procesu zajištění realizace podmíněného propuštění	132
1.12.1.1. Probační a mediační služba	132
1.12.1.1.1. Postup před podáním žádosti o podmíněné propuštění	133
1.12.1.1.2. Postup po podání žádosti o podmíněné propuštění	135
1.12.1.1.3. Postup po pravomocném rozhodnutí soudu	135
1.12.1.2. Vězeňská služba	136
1.12.1.3. Orgány místní správy	138
1.12.2. Role nestátního sektoru v procesu zajištění realizace podm. propuštění	139
1.12.2.1. Církev	140
1.12.2.2. Občanská sdružení a neziskové organizace	141
1.12.2.3. Jiné subjekty	142

D/ Mezinárodní srovnání

1.13. Mezinárodní komparatistika právních úprav institutu podmíněného propuštění	143
1.13.1. Kontinentální systém práva	143
1.13.1.1. Bulharsko	143
1.13.1.2. Francie	145
1.13.1.3. Chorvatsko	146
1.12.1.4. Itálie	147
1.13.1.5. Litva	148
1.13.1.6. Německo	150
1.13.1.7. Polsko	152
1.13.1.8. Rakousko	152
1.13.1.9. Slovensko	154

1.13.2. Anglosaský systém práva	157
1.13.2.1. Anglie a Wales	157
1.13.2.2. Austrálie	159
1.13.3. Jiné (smíšené/náboženské/pluralitní) právní systémy	161
1.13.3.1. Izrael	161
1.13.3.2. Skotsko a Severní Irsko	162
2) <u>Zvláštní část</u>	
<i>A/ Obecné vymezení problémových okruhů</i>	
2.1. Základní otázky k posouzení	165
2.1.1. Podmíněné propuštění z výkonu trestu – ANO či NE	165
2.1.2. Současné nastavení podmínek podm. propuštění – zachovat/změnit	166
2.2. Nedostatky současné právní úpravy	167
2.2.1. Nedostatky koncepční	167
2.2.1.1. Hmotněprávní legislativa	168
2.2.1.2. Procesněprávní legislativa	173
2.2.2. Nedostatky konkrétní	174
2.2.2.1. Hmotněprávní legislativa	174
2.2.2.2. Procesněprávní legislativa	182
<i>B/ Návrhy de lege ferenda</i>	
2.3. Prostor pro možné změny	191
2.3.1. Možné změny v oblasti hmotněprávní	191
2.3.2. Možné změny v oblasti procesní	196
2.4. Změny legislativně průchozí (reálně přicházející v úvahu)	200
2.4.1. Možné či pravděpodobné překážky vnitropolitické	200
2.4.2. Možná či pravděpodobná mezinárodněprávní omezení	201
<i>C/ Potencionální dopady provedení navrhovaných změn</i>	
2.5. Politické, ekonomické, morální a sociální aspekty případné realizace navržených změn; možné mezinárodněprávní kolize	205
Závěr	207
Cizojazyční resumé	210
Seznam použitých pramenů	211
Seznam použitých zkratk	216
Klíčová slova	217

Abstrakt

Práce nabízí koncentrované shrnutí tuzemského materiálního (hmotného) a procesního nastavení institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, stručným historickým a zahraničním exkursem se pak pokouší přiblížit, jak a z čeho tento institut vznikl a umožnit jeho mezinárodní srovnání v alespoň nejzákladnějších aspektech; závěr práce přináší stručný nástin možných řešení či změn dotčené hmotné a procesní legislativy do budoucna.

Abstract

The thesis brings concentrated summary of domestic material (substantive) and procedural setting of conditional release from imprisonment, a brief historical and foreign excursions then outline, how and why the institute was founded, as well as to allow the international comparison, at least at his elementary aspects; finally, the thesis shows possible solutions or future changes in substantive and procedural laws related.

Úvod

Zvoleným tématem práce je hmotněprávní institut **podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**, jehož přítomnost lze v tuzemském¹ právním prostředí pozorovat již přibližně stovku let.

Souhrnů celospolečenských přínosů a individuálních pozitiv tohoto institutu jsou plně regály knihoven či archivů, práce se proto zaměřuje spíše na popis **prokazatelných negativ** a **potencionálních rizik** s podmíněným propuštěním souvisejících, daných do kontrapozice, či naopak do kontextu obecně prezentovaných výhod, případně zmíněných zvlášť.

Cílem práce je – jelikož se tématem, způsobem odpovídajícím jeho důležitosti, právní ani politické elity dlouhodobě nezabývají – **otevřít otázku** vhodnosti zákonného nastavení tohoto institutu, účelnosti a správnosti jeho soudní aplikace a dopadů této na společnost, v takto daném rámci pak poukázat zejména na dlouhodobé „nadužívání“ tohoto, koncepčně vzato bonifikujícího a účelovým určením zcela vyjímečného institutu; tematické **zaměření práce** dopadá jak na hmotněprávní, tak na procesní stránku věci, primárním objektem je zde pochopitelně právní úprava tuzemská, je nicméně proveden i stručný přehled některých právních úprav zahraničních.

Zvolená **metodika** postupu je spojením studia zákonného znění dotčených norem, tuzemské judikatury i k věci se vážících odborných pramenů (obecná část práce), analýzy takto získaných zákonných a názorových východisek, a následné prezentace vlastních logických myšlenkových pochodů a závěrů (převážně zvláštní část práce), ústících v některé, více či méně použitelné návrhy de lege ferenda.

Samo o sobě zajisté není podmíněné propuštění z výkonu trestu stěžejní otázkou života a existence společnosti, je ovšem potřeba ho chápat v souvislostech, typicky v kontextu **dlouhodobé sankční politiky státu**² a vývoje páchané kriminality, dále s ohledem na četnost a povahou konkrétních činů, vzrůstající sofistikovanosť a brutálnosť jejich provedení, na opakovaně a dlouhodobě – navíc zcela zjevně projevovanou **neochotou pachatelů dosáhnout nápravy jimi způsobeného závadného stavu** či (dokonce) sebe sama, s ohledem na odhadovanou míru latentní kriminality či konstatovanou míru recidivy, především ale za uvědomění si a zohlednění **poměru omezení práv pachatelů k omezením (příp. k absolutní ztrátě) práv poškozených**.

¹ Zohledněny i veškeré proměny státoprávního uspořádání v rámci dotčeného území.

² Systematické snižování trestních sankcí (u vybraných forem kriminality), zvyšující se počet druhů tzv. odklonů, již zcela zjevný nárůst - a mezinárodní tlaky na další nárůst aplikace těchto odklonů, zmírňování podmínek výkonu trestu atp.

Zvážit lze samozřejmě i fiskální hlediska, fiskum jako jediné ovšem nemůže převážit logiku, opodstatněnost a objektivní vhodnost navrhovaných postupů či váhu hledisek ostatních, stejně tak jako nemůže ospravedlnit případné následky (zbytečné)³ trestné činnosti, ve vztahu k poškozeným.

Proč tedy podmíněné propuštění z výkonu trestu, proč se vůbec této otázce věnovat - nač „rozpitvávat“ něco, co je v podstatě dlouhodobě ustáleno a nevzbuzuje ve veřejnosti otevřenou nespokojenost a kritiku (či v politických kruzích zjevné turbulence) ...

Páchání určitého druhu trestné činnosti ovlivnit nelze, nelze ho předvídat, omezit, zastavit. Řeč je o trestních činech nedbalostních či spáchaných za zmenšené přičetnosti – stále ovšem zůstává relativně rozsáhlá množina trestné činnosti, u které její páchání předvídat lze, lze tak vhodným (a včasným) působením rovněž její případné následky zmírnit, v optimálním případě **je vyloučit vůbec**; půjde zde zejména o majetkové trestné činnosti, drobnými krádežemi počínaje, „tunely“ obřích korporací či fondů konče.

Za poctivý život spokojenou existenci, za nekalé praktiky **účinný** postih – jak prosté ... Na pohled. Latentní kriminalita tvoří, dle střízlivých odhadů, desetinásobek (dle některých cizokrajních průzkumů však i čtyřicetinásobek)⁴ kriminality odhalené, nemluvě o kriminalitě skutečně (a účinně) potrestané. **Průměrný odsouzený tak v reálu napáchá násobně více škod, než za kolik je souzen a odsouzen**, a zatímco je trest vyměřen jen jako postižení jeho skutku konkrétně řešeného, reálné dopady činů tohoto na společnost odpovídají **součtu všech jím způsobených škod**, tj. jak z činu odhaleného a potrestaného, tak ze všech jeho činů ostatních; obzvlášť vypuklé je toto u osob patologicky recidivních, posuzovaných už pro jejich „x-té“ překročení zákona.

Otázku vhodnosti či nevhodnosti – příp. správného, či naopak nikoli správného zákonného nastavení zde řešeného institutu, nelze posuzovat izolovaně od dalších, samo o sobě zcela stěžejních parametrů či skutečností, kdy například **nastavení trestních sazeb**, a to obzvlášť u závažnějších zločinů, se jeví jako zjevně nedostatečné zamýšlenému účelu,⁵ a z pohledu odsouzeného občas snad i směšné (spodní hranice trestného činu vraždy dle § 140/1TZ), ne-li přímo motivující (majetkové trestné činy, závažná hospodářská kriminalita apod.).

³ Jako zbytečnou označuji trestnou činnost spáchanou v mezidobí od podmíněného propuštění odsouzeného do doby řádného uplynutí soudem vyměřeného trestu (pokud bychom tento nechali řádně plynout).

⁴ Bude samozřejmě záležet i na druhovém členění zkoumané trestné činnosti (příkladně vražd se toto týkat zajisté nebude).

⁵ Zajištění nápravy pachatele + ochrany společnosti + individuální a generální prevence, především ale motivace pachatele k odčinění následků jím spáchaného činu.

To vše je pak ještě umocněno tím, že je u každého,⁶ zní to až neuvěřitelně ale skutečně u každého zločince, otevřena a zcela reálná možnost dosažení toho, že se ani takto poddimenzovaný, a občas povaze a následkům činu zjevně neúměrný trest, nevykoná celý. Pak už se stává iluze spravedlnosti trochu nekonzistentní a deklarovaný zájem na zajištění účinné generální prevence vskutku ztěžá obhájitelným.

A následek tohoto všeho? **Trest není spravedlivou odplatou, zločin se vyplácí ...**

Právní úprava institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu samozřejmě není zcela kruciólní otázkou fungování společnosti, leč je problémem důležitým, a v kontextu s výše zmíněnými aspekty znamená pro každého člena společnosti hodně; kvalita nastavení tohoto má zcela zřejmé dopady jak na jednotlivce, tak na fungování society jako celku, přímo ovlivňuje kvalitu životů příslušníků majoritní⁷ společnosti, a proto si, snad právem, zasluhuje minimálně následující prostor.

⁶ K dosud jediné výjimce (§ 91/4 TZ in fine) viz Kap. 1.5.

⁷ Nekriminální, netrestané, nepáchající zlo - tedy nikoli jen formálně bezúhonné.

1) Obecná část

A/ *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z hlediska hmotného práva*

1.1. K pojmu „podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále též „**podmíněné propuštění**“) je institut, spočívající v možnosti dané soudu, **upustit od zbytku výkonu trestu odnětí svobody** za splnění určitých, (předem) zákonem stanovených, a dalších, (následně) soudem určených podmínek,⁸ přičemž tato možnost se vztahuje na **všechny odsouzené osoby**.⁹

Osobám, z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěným se (obligatorně) stanovuje zkušební doba (fakultativně pak dohled), během které plní povinnosti a omezení vyplývající ze zákona a z rozhodnutí soudu; plnění či dodržování těchto se pak průběžně prověřuje¹⁰ a následně¹¹ vyhodnocuje soudem, kdy výsledek tohoto posouzení vede k výroku ohledně **osvědčení** či **neosvědčení** se odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění, potažmo k rozhodnutí o tom, zda se zbytek trestu vykoná či nikoli.

V případě **osvědčení** se odsouzeného zůstává tento na svobodě (procesně se má pak za to, že trest byl momentem podmíněného propuštění vykonán); v případě, že je konstatováno, že se odsouzený **neosvědčil**, je tady možnost,¹² **že se zbytek trestu odnětí svobody vykoná**. Pokud dojde k rozhodnutí o nařízení výkonu zbytku trestu, je další podmíněné propuštění možné až po poměrné části výkonu tohoto zbytku trestu, opětovné podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody na doživotí není možné.¹³

Obecně vzato je podmíněné propuštění institutem práva trestního, jehož „účelem a smyslem je motivovat odsouzené k řádnému výkonu trestu, přispět k jejich resocializaci, a řádnému začlenění do společnosti s minimalizací nebezpečí recidivy trestné činnosti.“¹⁴

⁸ Nesplnění těchto se pochopitelně projeví až ve fázi podmíněného pobytu odsouzeného na svobodě, nemá tedy vliv na posouzení žádosti o podmíněné propuštění.

⁹ Bez ohledu na společenskou nebezpečnost, závažnost, povahu (vymezení konkrétního trestného činu) a následky skutku, aplikaci základní, kvalifikované či privilegované skutkové podstaty, trestnou sazbu za tento skutek či na výměru trestu, za skutek uloženou. Výjimku tvoří pouze (ojedinělé) případy dle § 91 odst. 4 TZ (opětovné podmíněné propuštění osob odsouzených k doživotnímu trestu odnětí svobody).

¹⁰ Jak soudem, tak kompetentním dohledovým či jiným orgánem (zdravotnické zařízení, PMS, osoby poskytnuvší záruku za dovršení nápravy odsouzeného - případně další subjekty).

¹¹ Ještě v průběhu zkušební doby, či případně až po její skončení.

¹² Přeměna v nepodmíněný trest neplatí automaticky, ne po novele účinné k 7.12.2012.

¹³ Po po 1/2, po 2/3, po 20 letech - § 91/4 TZ.

¹⁴ Článek, VICHEREK, M. - Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel, www.epravo.cz - dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html> dne 24.02.2014.

Jeho podstata pak spočívá v tom, že **se odsouzený předčasně propouští na svobodu** a že se mu výkon zbytku tohoto trestu **podmíněně promíjí** pod podmínkou, že se v určité, soudem stanovené (zkušební) době,¹⁵ bude chovat určitým, zákonem obecně předvídaným a soudem následně konkretizovaným způsobem - že se tzv. **osvědčí**.¹⁶

Hmotněprávní a procesní podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsou upraveny (především) zákonem č. 40/2009 Sb., Trestním zákoníkem, nahrazujícím dřívější úpravu zákona č. 140/1961 Sb. Trestního zákona, a zákonem č. 141/1961 Sb., Trestním řádem.¹⁷

1.1.1. (Prosté) podmíněné propuštění z výkonu trestu

Asi nejobecnější (a taky nejčastěji citovaná) definice institutu podmíněného propuštění tento popisuje jako „**soubor mimoústavního, odborně prováděného**¹⁸ **výchovného působení na pachatele s cílem zajistit jeho úplnou rehabilitaci a společenskou readaptaci**¹⁹“ a v právních řádech států kde je uplatňován, je chápán jako doplněk činnosti nápravně výchovné, zajišťované v průběhu samotného výkonu trestu (nikoli tedy jako dobrodiní či úleva pro odsouzené), směřující k postupnému uvolňování režimu odsouzeného.

V případě **korektní aplikace a kvalifikovaného přístupu** ze strany kompetentních orgánů má řadu vedlejších specifických dopadů, z těch pozitivních se nejčastěji uvádějí - zmírnění negativních vlivů pobytu ve věznici na odsouzeného, motivace k pozitivním aktivitám, pozitivní ovlivnění atmosféry ve věznici a v neposledním řadě i **perspektiva samotného propuštění**²⁰ - častokrát jediný faktor motivující odsouzeného k akceptaci nějakých pravidel (zejména případ doživotně a dlouhodobě odsouzených osob).

Celá myšlenka podmíněného propuštění pak vychází z obecních zásad, kdy trestní postih má být vnímán až jako *ultima ratio*, v případě že je zvolen, je vybrána jen jeho nejmírnější forma (která ale zároveň ještě postačuje k dosažení účelu odsouzení), a v případě,

¹⁵ Až 3 roky u odsouzených za přečin (včetně mladistvých ods. za přečin), a 3-7 let u odsouzených za zločin (u mladistvých max. 5 let) - § 89/1 TZ a § 78/1 ZSVM.

¹⁶ Často citovaná definice prof. Šámala – ŠÁMAL, P., a kol. – *Trestní zákoník I., § 1 – 139, Komentář*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1077 a násl.

¹⁷ K detailnímu vymezení právního zakotvení viz Kap. 1.2.

¹⁸ K aspektu odbornosti, komplexnosti a kvality jednotlivých řešení blíže v kap. 1.6.1.1.3. a jinde.

¹⁹ Dosud spíše zbožné přání než reálně a pravidelně dosahovaný výsledek.

²⁰ Podobně KRATOCHVÍL, V. a kol. – *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné, obecná část*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 100.

že se už v průběhu její aplikace ukáže (spíše v případě, že „se má za to“), že se již kýženého výsledku dosáhlo, má být shledán výkon zbytku trestu nadbytečným až nežádoucím.²¹

Reálnou možnost podmíněného propuštění váže zákon na (kumulativní) splnění několika podmínek, odrážejí přitom jak faktor času, tak vnějších projevů odsouzeného (implikujících předpoklad proběhlé proměny vnitřní), **o úskalích zobecňování, vhodnosti a měřitelnosti kterých** blíže pojedná Zvláštní část práce.

Základními, občas bohužel spíše teoreticko-právními než reálně aplikovanými předpoklady (jde o níže zmíněné podmínky pod odrážkou č. 2 a 3) vzniku nároku na podmíněné propuštění v podmínkách vnitrostátního práva tedy jsou:

- **uplynutí** zákonem stanovené **poměrné části výkonu uloženého trestu**
- **prokazatelné polepšení odsouzeného** v průběhu doby jeho výkonu (alt. přijetí záruky za nápravu odsouzeného soudem)²²
- dle dikce zákona obligatorní (reálně však častokrát ignorované či podceňované) **splnění některých dalších podmínek,**

vše **za předpokladu dodržení aplikace objektivního a kvalifikovaného přístupu** v průběhu posuzované doby, promítnutého do nezávadného a vše završujícího procesu selekce.²³

1.1.2. Podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem – parole.

Druhou z forem podmíněného propuštění je tzv. **parole**, která se od „prostého“ podmíněného propuštění, zmíněného v předchozí stati, liší **následným** (neboli pokračujícím) **omezením propuštěného**, spočívajícím **v soudně stanoveném dohledu** (jiné formy omezení jsou samozřejmě přítomné i u běžného podmíněného propuštění – viz dále),²⁴ trvajícím ještě nějaký časový úsek po opuštění věznice.²⁵

²¹ Tak příkladně i Nález ÚS č.j. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. května 2011: *“Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný.”*

²² Odlišně pro tresty udělené za trestní činy taxativně vymezené § 88 odst. 4 TZ a tresty doživotní.

²³ Selekcce ≠ téměř každý kdo o podmíněné propuštění požádá; míra vyhovění podnětů se dle dostupných statistik stabilně drží kolem hranice 60% (třeba ve Francii ale naopak klesá – viz zvláštní část práce).

²⁴ Dle § 89/1 TZ institut dohledu není opatřením obligatorním.

²⁵ Jiným významem, skrývajícím se pod označením „PAROLE“, je pojmenování pracovní skupiny, zajišťující součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem – tomuto je vyhrazen prostor v samém závěru obecné části práce (část „institucionální zajištění podmíněného propuštění“).

Historicky vzato se pojem „parole“ vyvinul z francouzského výrazu „*je donn ma parole*,“ tedy, „*dávám čestné slovo*,“ původ institutu jako takového je však nutno hledat především v Anglii a ve Spojených státech.²⁶

V zásadě **jde o další z projevů progresu**²⁷ v pojetí způsobu výkonu trestu, kdy odsouzený v jeho průběhu postupně prochází několika stadii, během kterých (primárně) plní zákonem stanovené podmínky, a (sekundárně) tím přesvědčuje příslušné orgány o své nápravě/zralosti a připravenosti v budoucnu existovat jako součást svobodné společnosti, uvnitř mantinelů jí daných a uznávaných pravidel.²⁸ Detaily parolního dohledu a práce jsou blíže rozebrány dále.

1.1.3. Rozdíly a podobnost v relaci parole – probace

Institut parole je občas (laicky) mylně pojmově zaměňován s institutem „**probace**,“ a nutno uvést, že oba mají skutečně nemálo společného (byť každý z nich je trošku o něčem jiném); někdy se pak lze setkat i s názorem, že „parole představuje specifickou formu probace.“²⁹

Jak probace, tak parole, jsou obecně chápány (a primárně konstruovány) jako **institut chránící společnost**, ale zejména také jako (kompletní či částečná) **alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody**, zásadní rozdíl pak spočívá v **časovém aspektu aplikace**, a tedy v tom, v jaké fázi se ten který institut uplatní.

Zatímco probace (coby „předvoj“ zavedení institutu podmíněného odsouzení)³⁰ se aplikuje **namísto odsouzení**, jakožto jedna z alternativ původně zamýšleného trestu, parole se uplatní až po kumulativním splnění několika zákonných podmínek, kdy předpokladem je jejich dodržení (či předstírání) ze strany odsouzeného, a uznání (či často neověřeného předpokladu) ze strany kompetentních orgánů, zjednodušeně pak:

- **probace** = alternativa k výkonu (celého) trestu odnětí svobody
- **parole** = alternativa k výkonu zbytku (části) trestu odnětí svobody

²⁶ Jako absolutní průkopníci bývají někdy označováni Alexander Maconochie a Sir Walter Crofton, dohlížející na výkon trestu v Britských a Irských trestaneckých koloniích na území dnešní Austrálie (období po r. 1840) – Probation & Parole history, dostupné také z: <http://criminallaw.uslegal.com/probation-and-parole/history/> dne 30.06.2011.

²⁷ K tomu víc v Kap. 1.3.1.

²⁸ V praxi dosaženou „úspěšnost“ tohoto předpokladu dostaneme prostým odečtením případů recidivy od ideálních 100% případů podm. propuštění, přičemž ignorujeme kriminalitu latentní a neobjasněné případy ...

²⁹ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. - *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2000, s. 115.

³⁰ Nejstarší zmínka o existenci tohoto institutu se územně váže ke státu Massachusetts v U.S.A., kde se aplikace tohoto zmiňuje už r. 1878.

Dá se říct, že oba tyto instituty vznikly na podkladě „společenské objednávky“ v kombinaci s politickými hledisky a postupujícími vlivy humanismu, **jako program nápravné výchovy v zájmu společnosti a jednotlivce**, přičemž ale **ani jeden z nich nelze zaměřovat s úplnou svobodou**.³¹

Parole vznikla jako reakce na požadavek společnosti ohledně **zabezpečení její ochrany před propuštěnými vězni** v období postupného snižování udělování trestu smrti (za současného klesajícího počtu deportací), probace zase jako **náhrada za** kdysi hojně ukládaný a vlivem politicky-právního a společenského vývoje postupně upozadovaný **trest nepodmíněného odnětí svobody**.

Pokud jde o parole – dílčí objekt zájmu této práce, lze jí dobře definovat vymezením **metody**, na bázi které funguje a **procesu** působení na svůj objekt, kdy zpravidla -

metoda zahrnuje:

- selekci
- zkrácení výkonu trestu odnětí svobody

proces zahrnuje:

- podmínky či omezení, zajištěné pohružkou sankce,
- dozor různých forem a stupňů,
- servis s nápravnou výchovou pachatele.³²

Historici (a penologisté) Harry E. Barnes a Negley K. Teeters³³ se o parole zmiňují jako o **formě podmíněného propuštění povolené poté, kdy došlo k odpykání části trestu v nápravném ústavu**, jinak jako o jakémsi „logickém přechodném opatření mezi vězením a svobodou bez omezení, kombinující nápravnou výchovu a dozor,“ od které si lze ve výsledku slibovat jak **ochranu společnosti**, tak **nápravu pachatele** a za předpoklad jejího úspěchu pak označují

- pečlivý výběr,
- adekvátní přípravu na propuštění (ze strany věznice i odsouzeného), a
- určitý typ dozoru ve společnosti po určené časové období (ze strany státu).

³¹ Lze příkl. srovnat se „svobodou“ člověka, „odsouzeného“ po celý život tvrdě pracovat (příp. dlouhodobě kombinovat 2 pracovní úvazky) aby se vůbec uživil, a nemá účty plné peněz z trestné činnosti; nesvoboda odsouzeného jednoho dne s jistotou skončí – kdo je více a kdo méně svobodným?

³² INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI - *Institut podmíněného propuštění - závěrečná zpráva z výzkumu*, Praha: ISKP, 2004, dostupné také z <http://www.ok.cz/iksp/docs/298.pdf> dne 24.12.2012.

³³ SUCHÝ, O. - *Podmíněné propuštění a postpenitenciární péče komparativní studie*, Praha: VUK, 1970, str. 8.

Fungování obou výše zmíněných institutů lze též lépe pochopit bližším popisem jejich výkonu, který je složitý, a který se rozpadá do mnoha navazujících, souvisejících a vzájemně se podmiňujících či ovlivňujících aktivit - bude tedy nutné alespoň zmínit a přiblížit pojmy jako **parolní** (či probační) **program**, **parolní dohled** (či probační dozor), **parolní** (či probační) **nápravnou výchovu** / **nápravnou činnost**, **parolní** (či probační) **služby** a **techniky** apod.

Cílem obou je jak ochránit společnost, tak působit pozitivně na samotného pachatele/odsouzeného, což se (někdy taky) děje aplikací vhodně zvoleného či sestaveného programu, náplní kterého je potom nápravná výchova, spočívající v nápravné činnosti ze strany státu,³⁴ kdy tento, přímo či nepřímo poskytuje služby a volí techniky působení na pachatele, zaměřené (a někdy skutečně vedoucí) k jeho zamýšlené nápravě - to vše je pak (resp. mělo by být) završeno kvalifikovaným, přesněji účinným dozorem (či dohledem).

Parolním programem se pak rozumí soubor aktivit, zaměřených především na:

- řešení problémů lidí opouštějících věznice
- řešení následků trestného činu

Parolními technikami způsoby působení na pachatele, kdy jde o techniky:

Manipulační – obecně zaměřené na změnu společenského života, zahrnující v sobě působení na oblast rodinných vazeb a pracovního prostředí (včetně poskytnutí asistence s hledáním pracovního místa, finanční pomoci a pomoci s ubytováním ...).

Organizační – založené na využití „pomocných zdrojů společnosti,“ kdy za tímto účelem dochází i k zapojení dobročinných organizací jak z veřejného tak ze soukromého sektoru, využití služeb subjektů poskytujících léčebnou, psychologickou a právní pomoc, sportovní a kulturní vyžití, církví atd., z čehož je jasně patrné využití celospolečenských kapacit k výkonu parolního působení.

Techniky pomocného vedení - spočívající v poskytování přímých rad a v psychologické podpoře klienta.

Konzultační – podobnost s předchozí kategorií je změkčena tím, že zde jde o podporu při řešení hlubších a závažnějších problémů parolních klientů, a tedy (na rozdíl od kategorie předešlé) i o vysoko kvalifikovanou pomoc poskytovanou specializovanými odborníky (zpravidla s psychologickou či psychiatrickou odborností, která vysoce převyšuje úroveň obvyklé kvalifikace parolních pracovníků).

³⁴ Myšleno státu jakožto garanta - konkrétně pak jde o aktivity i ze strany orgánu Probační a mediační služby, občanských sdružení, církví a případných dalších subjektů na věci zainteresovaných ...

Potud podobnost parole s probací. **Podstatný rozdíl** mezi nimi lze naopak spatřovat **v předmětu** (nebo spíš objektu) jejich zaměření – v „klientech.“ Klasický parolní klient je (patrně v důsledku zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody) podstatně „rezistentnější“ a ve všech směrech komplikovanější objekt působení než je klient probační,³⁵ byť způsoby působení na oba (již zmíněná parolní či probační nápravná činnost a v rámci ní zvolené techniky) se zas až tak neliší.

V případě parole jde o tzv. postpenitenciární péči o pachatele (i když v důsledku působení parolních programů a dohledu dochází sekundárně i k péči o společnost a její jednotlivé členy jakožto potenciálně ohrožené či postižené), která je v našich podmínkách chápána (a uplatňována) jako **péče fakultativní**, neboli **možná**, přičemž zmíněná „možnost,“ či „přípustnost“ v tomto ohledu nespočívá v tom, zda si ji pachatel zvolí nebo s ní souhlasí, ale v tom, zda bude či nebude (soudem = státem) využita / nařízena. V případech, kdy je dozor (či dohled) obligatorní zákonnou podmínkou - a je tedy nezbytným předpokladem realizace podmíněného propuštění, hovoříme o postpenitenciární **péči obligatorní**, neboli **nucené**, je tomu tak zejména v případech podmíněného propuštění pachatelů recidivních a mladistvých.

Smyslem parole je (v ohledu působení na odsouzeného) minimalizace vlivů vězeňského prostředí na osobnost odsouzeného omezením doby jeho expozice těmto vlivům, **smyslem probace** pak dosažení stejného účelu jejich vyřazením vůbec.

1.1.4. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Novelizací, provedenou zák. č. 390/2012 Sb., se s účinností k 07.12.2012 dostává do obecné části **zákona č. 40/2009 Sb.**, trestního zákoníku (dále jen „TZ“) institut **přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení** (pouze v této kap. dále též jen jako „přeměna“),³⁶ který – za splnění (téměř) totožných podmínek,³⁷ jaké jsou nastaveny § 88 odst. 1 TZ pro podm. propuštění osob z výkonu trestu odnětí svobody³⁸ – umožňuje „přeměnit,“ již vykonávaný,³⁹ trest odnětí svobody (dále též jen jako „TOS“) v trest domácího vězení.⁴⁰

³⁵ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 225.

³⁶ Souběžně se zavedením institutu přeměny do TZ je provedena i úprava procesní, a to § 333b TŘ, upravující náležitosti žádosti o přeměnu, rozhodování o této, jakož i jediný opravný prostředek (vše pak rozebráno v navazující části práce – Procesní aspekty institutu podmíněného propuštění).

³⁷ Proti vymezení podmínek v § 88/1 TZ chybí asi jen možnost přijetí záruky ze strany obč. združení.

³⁸ “(...) jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život (...).”

³⁹ Z povahy věci - nelze před nástupem výkonu trestu.

⁴⁰ Blíže upraveno zejména v § 52 odst. 1 písm. a) a § 60 TZ.

Existenci a realizaci této možnosti bych osobně nazval jako „nepravé podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,“ protože, ač je svou podstatou „pravému“ podmíněnému propuštění (tj. postupu ve smyslu § 88 a násl. TZ) velice blízké,⁴¹ přeci jen lze v povaze tohoto institutu proti (klasickému) podmíněnému propuštění spatřovat podstatný rozdíl.

V obou případech se odsouzený **podmíněně** dostává z výkonu TOS **ven**⁴² (tedy v obou případech jde o postup „podmíněný,“ v obou případech jde o „propuštění“), avšak zatímco u podmíněného propuštění dle § 88 a násl. TZ je odsouzený – byť i nadále mírně omezen – **skutečně na svobodě**, postupem dle § 57a se jenom hranice jeho prostorového omezení přemísťují z prostor věznice do prostoru zvoleného / určeného obydlí.⁴³

Aplikaci tohoto postupu zákon připouští až po výkonu nejméně **1/2 stanoveného trestu**,⁴⁴ a striktně jen v ohledu osob odsouzených **za přečin**.⁴⁵

V této souvislosti je ovšem potřeba poznamenat, že **tato skupina odsouzených** (režim podmíněného propuštění primárně **dle § 88 odst. 2 TZ**) může⁴⁶ o podmíněné propuštění požádat **již před výkonem 1/3 uloženého trestu**, z čehož je patrné, že žadateli o přeměnu ve smyslu § 57a budou zejména ti (nebo spíš výlučně ti) z odsouzených, kteří z jakéhokoli důvodu se svou žádostí o „klasické“ podmíněné propuštění (dle § 88 a násl. TZ) již před (či kolem) 1/3 výkonu jim uloženého trestu neuspěli.

Pozitivem přeměny je snad skutečnost, že v případě porušení pravidel **se 1 den nevykonaného trestu domácího vězení nahrazuje 1 dnem výkonu TOS**, přičemž soud není omezením vyjádřeným § 60/1 TZ vázán (pakliže je domácí vězení ukládáno nikoli následně po podmíněném propuštění, ale namísto výkonu nepodmíněného TOS, je maximální hranicí doba 2 let /1roku u mladistvých/).

Zasazeno do kontextu je přeměna výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody ve výkon trestu domácího vězení jen **dalším doplňkem v „úlevách“**⁴⁷ vytvořených zákonodárcem pro určitou (procentuelně dost podstatnou) skupinu odsouzených.

⁴¹ Také možnost realizace až po nástupu výkonu nepodmíněného trestu; také limitace určitým minimálním rozsahem jeho výkonu; také se původně stanovený výkon trestu nahrazuje/zkracuje; také trvají určitá omezení; také možnost zpětné přeměny v TOS; také není právní nárok ...

⁴² Záměrně neuvádím „na svobodu,“ čímž by došlo ke zcela zjevné nepřesnosti.

⁴³ V rozsahu § 60 TZ a stanoveného soudem.

⁴⁴ Resp. prezidentem republiky zmírněného.

⁴⁵ § 14 odst. 2 TZ.

⁴⁶ Umožněno stejnou novelizací – zák. č. 390/2012 Sb.

⁴⁷ Ano, z mého pohledu nejde o nic než o (další) z úlev - asi nebudeme spochybňovat rozdíl v povaze a rozsahu omezení výkonu trestu ve věznici a v domácích podmínkách ...

S ohledem na velký rozptyl činů, podřaditelných pod kategorii „přečin,“ a s ohledem na společenskou nebezpečnost těchto činů (potažmo jejich pachatelů) v kombinaci s nedostatečně (organizačně i finančně) zajištěnou **kontrolou skutečného výkonu nařízeného omezení** (pobyt v určeném místě) se netajím tím, že nejsem příznivcem (rozsáhlého uplatnění) tohoto institutu, jak jeho aplikaci, možná trochu skepticky, v praxi očekávám.⁴⁸⁴⁹

Bliže ke konkrétním podmínkám výkonu trestu domácího vězení a k jeho reálné aplikaci v praxi zejména § 60 a násl. TZ a stránky PMS ČR.⁵⁰

⁴⁸ Je taky asi zbytečné se zmiňovat o dopadech tohoto institutu na generální prevenci ...

⁴⁹ (Na první pohled) pozitivním odklonem je, že soud dle § 57a TZ není vázán maximální lhůtou pro stanovení trestu domácího vězení dle § 60 odst. 1 TZ v rozsahu 2 let. Otázkou pak ale je, na jak dlouho může až (teoreticky) soud toto omezení uložit. Také – pokud není zajištěna efektivní kontrola výkonu (náramky, kapacitní = personální/finanční možnosti PČR a Probační a mediační služby atp.), je tak jako tak lhostejné, jak dlouhé bude soudem stanovené toto omezení.

⁵⁰ Dostupné také z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/> dne 7. června 2015.

1.2. Právní zakotvení institutu podmíněného propuštění v tuzemském právním řádu

Kodifikace institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je (v podmínkách vnitrostátní právní úpravy) po hmotněprávní stránce primárně provedena ust. §§ 88 – 91 zákona č. 40/2009 Sb., **Trestního zákoníku** (dále jen „**TZ**“) a ust. §§ 75, 78 zákona č. 218/2003 Sb., **o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů** (dále jen „**ZSVM**“),⁵¹ po procesní stránce pak především ust. §§ 331 – 333a zákona č. 141/1961 Sb. „o **Trestním řízení soudním**“ (dále jen „**Trestní řád**“ případně „**TR**“).

Nepřímo se na něj potom vztahují (hlavně s ohledem na zajištění výkonu podmíněného propuštění a dodržování soudem stanovených podmínek) i ustanovení dalších zákonných či podzákonných předpisů, jako např. § 2 odst. 1, § 4 odst. 2 či § 7 odst. 3 zákona č. 257/2000 Sb. **o Probační a mediační službě**, zákon č. 555/1992 Sb., **o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky**, ale například i ust. § 73 písm. b) a c) zákona č. 169/1999 Sb., „o **Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů**“ (dále jen „**ZVS**“) či Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., „**kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody**“ (zcela okrajově pak např. i zákon č. 108/2006 Sb., **o sociálních službách**).

Samozřejmě nelze opomenout předpisy nejobecnější z obecných, kterými jsou zákon č. 1/1993 Sb., **Ústava České republiky** a zákon č. 2/1993 Sb., **Listina základních práv a svobod**, ve kterých samozřejmě konkrétní otázky podmíněného propuštění upraveny nejsou, jakákoli zákonná či podzákonná úprava, či jakýkoli postup orgánů státní moci však nemůžou být s principy, vyjádřenými v těchto předpisech, v rozporu.

Totéž by mělo platit ve vztahu k normám mezinárodního práva (ať už evropského/komunitárního, či práva vně společenství), předně pak k těm, ratifikovaným parlamentem dle čl. 10a Ústavy ČR. Z důležitých mimostátních dokumentů / pramenů pak lze zmínit především tyto:

- **Směrnice Rady Evropy č. R (65) 1** „o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních, nahrazujících trest odnětí svobody,“
- **Směrnice Rady Evropy č. R (76) 10** „k alternativním opatřením namísto uvěznění,“

⁵¹ Do 31. prosince 2011 ovšem také **§ 42 odst. 3 písm. b) ZSVM** který stanovil, že „ve vykonávacím řízení musí mít mladistvý obhájce, i jde-li o podmíněné propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody mladistvého, který v době konání veřejného zasedání nedovršil **devatenáctý** rok věku.“

- **Směrnice Rady Evropy č. R (70) 1** „k praktické organizaci opatření dohledu a postpenitenciární péči a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným,“
- **Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli.**⁵²⁵³⁵⁴

Níže je proveden stručný výčet pouze nejzásadnějších norem (vnitrostátního) hmotného a procesního práva s ohledem na jejich použití, je ale potřeba uvést, že takto provedené členění neplatí bez výjimky, kdy (vzácně) lze najít anomálie ve smyslu přítomnosti hmotněprávních ustanovení v předpisu (primárně) procesním (např. „hmota“ v § 333a TŘ), či naopak procesních ustanovení v předpisu (primárně) hmotněprávním (např. „proces“ v § 54/4 TZ).

Zvláštní kategorií jsou pak předpisy (typicky **zákon č. 169/1999 Sb., „o Výkonu trestu odnětí svobody**), upravující přibližně stejnou měrou jak práva a povinnosti odsouzených (z mého pohledu v tomto rozsahu norma hmotného práva), tak procesní zajištění výkonu trestu - nástup, výkon, ukončení trestu a s tím související postupy, a navíc ještě jeho institucionální zajištění – kompetence jednotlivých orgánů, organizace a rozdělení věznic atp. (z tohoto pohledu smíšený, hmotněprávně-administrativně-procesní předpis).

1.2.1. Stručný přehled relevantních hmotněprávních norem

1) Zákon č. 40/2009 Sb., **Trestní zákoník**, zejména pak:

- § 88 kategorizace odsouzených pro účely podání žádosti o podmíněně propuštění + zákl. vymezení podmínek nutných pro vyhovění takové žádosti
- § 89 zkušební doba + vymezení přiměřených omezení/přiměřených povinností
- § 91 náležitosti rozhodování o osvědčení či neosvědčení se podmíněně propuštěného a příp. další postup

2) Zákon č. 218/2003 Sb., **o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů**, zejména pak:

- § 78, určující max. trvání zkušební doby a vymezující poměrnou část vykonaného trestu s dalším odkazem na úpravu provedenou TZ

⁵² Transponována do českého práva Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2002 Sb.m.s.

⁵³ Schválena/přijata ve Štrasburgu dne 30. listopadu 1964, pro ČR platná a účinná dnem 11. července 2002.

⁵⁴ Návaznost na (některé) osoby podmíněně propuštěné plyne z čl. II./1 písm. b) Smlouvy (vymezení osoby „pachatele“).

- § 75, určující kompetence PMS v případě podmíněného propuštění bez stanovení dohledu

3) **Zákon č. 169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů**, zejména pak:

- § 73, v odst. 1, písm. b) upraveny důvody propuštění odsouzeného, mj. z titulu vyhovění žádosti o podmíněné propuštění
- §§ 28 – 36, upravující povinnosti odsouzených ve výkonu trestu (návaznost na plnění povinností ve výkonu trestu, jakožto jedné ze stěžejních podmínek pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění).

1.2.2. Stručný přehled relevantních procesních norem

1) **Zákon č. 141/1961 Sb.**, o Trestním řízení soudním, zejména pak:

- § 331, vymezení okruhu subjektů a osob oprávněných k podání návrhu o podmíněné propuštění (a rozhodování o tomto)
- § 332, rozhodování ohledně osvědčení či neosvědčení se podmíněně propuštěného
- § 333, stížnost jako opravný prostředek proti rozhodnutí soudu dle § 331/3 písm. a)
- § 333b, upravující přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení.

2) **Vyhláška č. 345/1999 Sb.**, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, zejména pak:

- § 10, omezující přeřazení odsouzeného ve fázi projednávání žádosti o podmíněné propuštění
- § 13, otázka potřebných dokladů, hlášení pobytu a péče o další existenci podmíněně propuštěného (zaměstnání)
- § 14, aspekt lékařské péče o podmíněně propuštěného (preventivní výstupní lékařské prohlídky)
- § 73, řeší podávání zpráv o chování odsouzeného / o možném termínu propuštění odsouzeného, mj. s ohledem na plánované podmíněné propuštění

- § 74, upravuje způsoby naplňování účelu výkonu trestu ze strany specializovaných zájmových sdružení a nevládních organizací, mj. ve fázi přípravy na podm. propuštění (pomoc s přípravou na podmíněné propuštění a sociální práce)
- § 75, řeší plánované propuštění (obecně, ovšem týká se i podmíněného propuštění) mladistvého.

1.3. Pohled do historie

Samotný institut **podmíněného propuštění** je logicky spjat s existencí **trestu odnětí svobody**, počátky kterého spadají do **16. století**, kdy s budováním nápravných ústavů (tzv. káznic) začali v **Holandsku**, a kde tyto byly určeny zejména **k převýchově a k izolaci** skupin obyvatelstva jako jsou zahaleči, tuláci, žebráci či prostitutky.⁵⁵ Základní funkcí těchto míst pak byla především výchova ke kázni **za současného využití jejich práce**.⁵⁶

Povaha a délka udílených trestů odnětí svobody se v průběhu posledních staletí vyvíjela především s ohledem na celkový stav společnosti, politickou a ekonomickou situaci či poslední zámořské objevy, kdy značnou roli sehrál zejména faktor objevu nových zámořských území, Austrálie a Ameriky,⁵⁷ a kdy právě v té druzce jmenované postupně docházelo ke vzniku různých **vězeňských systémů** a jejich následnému uvádění do praxe. Tak například vznikaly (a zanikaly) dnes již zčásti zapomenutá penitenciární řešení, známá jako systém Pensylvánský, systém Auburnský a Elmírský, či několik jiných, vzájemně více či méně odlišných systémů (svou povahou) **progresivních**, které řešily pobyt odsouzených ve věznici z hlediska přípustnosti osobního styku a verbální komunikace mezi spoluvězni, jakož i z hlediska délky a rozsahu vzájemné izolace v závislosti na denní či noční době, možnosti (případně nutnosti) pracovat atp.

Koncepčně vzato, lze základní rozdíl spatřovat v **tvárnosti** či **rigiditě vazebních podmínek**, v případě tvárnosti pak v možném dosahu (či míře participace) odsouzeného na ně. Samotný výkon vazby (podmínky uvěznění) lze rozdělit do 2 základních párových kategorií, a to v závislosti na:

- **určitosti či neurčitosti doby odsouzení** ⁵⁸ (již ve chvíli vynesení verdiktu)
- **možnosti či nemožnosti propuštění** (před výkonem celého trestu)

Pokud jde o chronologii, nejstarším z výše zmíněných byl systém **Pensylvánský** (tzv. **Solitary system**) spočívající v přísné **samovazbě**, vycházející z chápání **zločinu jako hříchu** a **trestu jako pokání za něj** – pro výkon kterého je místem nejvhodnějším právě **věznice**.

⁵⁵ Zde stojí za povšimnutí vymezení skupin osob, obecně považovaných za společensky nepohodlné či nebezpečné, a posun ve srovnání s dneškem.

⁵⁶ Můj osobní pohled na věc je ten, že (bezvýjimečně a důsledně) využití pracovního potenciálu odsouzených je kruciólní nezbytností dosažení jejich polepšení, je důležité až natolik, že i násobně kratší výkon trestu, **za současného nařízení tvrdého pracovního režimu**, je efektivnější než delší trest, „nekomplikovaný“ žádnou povinností.

⁵⁷ Sice v opačném gardu, nicméně Austrálie byla vždy o něco více spjata s „vývozem“ trestanců a tedy obecně vnímaná právě a jen coby trestanecká kolonie ...

⁵⁸ Zde jen pro pořádek uvedu existenci zvláštního typu progresu (vyvinuvší se z progresivního systému Elmírského – rovněž U.S.A.), kdy definitivní délka trestu byla určena až následně, chováním odsouzeného ve věznici, a nikoli již při vynesení rozsudku.

Převýchova vězně byla postavena na předpokladu **absolutní izolace** a **povinnosti mlčení**, které pak spolu ve své jednotě vytvářely místy až neúnosné podmínky s poměrně destruktivním dopadem na psychiku vězně. Další nevýhodou tohoto systému bylo, že v zájmu dodržení naprostého mlčení a úplné izolace **nemohli vězni pracovat**.

Tento nedostatek částečně odstranil systém **Auburnský**, který byl už založen na izolaci i využití práce vězňů v jejich kombinaci, práce vězňů probíhala kolektivně ve dne, izolace jednotlivců se pak realizovala po výkonu práce a v noci.⁵⁹

Zatímco oba výše zmíněné přístupy – vycházející z **klasické školy trestního práva** - pocházely ze Spojených států, své uplatnění našly i v dalších zemích, zejména pak v Anglii, Francii či Nizozemí. Společným znakem obou byla takřka nulová progrese, projevující se v tom, že **odsouzenému nebylo umožněno svým přístupem a chováním délku či kvalitu svého pobytu v izolaci jakkoliv usměrnit**. Doba i podmínky vazby byly předem dány, a nebylo – snad jen mimo útečkové varianty – způsobu či cesty, jak se od nich odchýlit.

Lék na to byl vynalezen v Anglii, která dala vzniknout systému, svou povahou **progresivnímu** (rozpracovanému následně do několika více či méně odlišných podob) kde samotná progrese spočívala v tom, **jak je kvalitativně pobyt odsouzeného ve věznicí odstupňován** (rozsah povinností a práv, celková snesitelnost pobytu) a **do jaké míry je to závislé na jeho úsilí**.

Progresivních systémů následně vznikla samozřejmě celá řada, ve své původní podobě znaly tyto ovšem právě tato 4 postupná, na sebe navazující **stadia**:

- samovazba,
- úplné odloučení v noci a společná práce ve dne,
- pobyt v přechodném ústavu,
- **podmíněné propuštění**,

kdy postup mezi jednotlivými fázemi, a tedy pozvolné uvolňování podmínek záleželo především na projevech vězně (konkrétně pak na jeho **postoji k práci** a **celkově dobrém chování**).

Posun z jedné třídy do další byl dán nastavením a smyslem samotného systému, co odsouzený svým přístupem případně ovlivnil pak byla **rychlost tohoto postupu** (přičemž zde již byla i eventualita podmíněného propuštění - viz etapa 4).

⁵⁹ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. - *Trestní právo hmotné I., Obecná část*, Praha: Codex, 1997, str. 125 a násl..

Z hlediska šíření a vývoje **modelů progresu** v oblasti výkonu trestu je možno uvést, že tento (v Evropě) probíhal postupně a nerovnoměrně, a v řadě na tu dobu vyspělých zemí vývoj zaostával za státy, které byly na daném poli průkopníky řádově o celá desetiletí. Progrese přitom znamená „vývoj“ či „pokrok“ - takže už i pouhý dvoustupňový systém průběhu výkonu trestu je možno nahlížet v určitém ohledu jako systém progresivní.

V Evropském prostoru je to třeba případ Rakouska, které – zpočátku – znalo pouze první dva stupně z výše uvedených čtyř a **nepočítalo se** tam tedy s pobyty v přechodných ústavech, stejně tak jako **s možností předčasného (podmíněného) propuštění**, přičemž právě ono se jeví jako nejlákavější a nejsilnější motivační prvek odsouzeného ve vztahu k jeho přístupu k výkonu trestu.⁶⁰⁶¹⁶²

1.3.1. Důvody vzniku a smysl existence institutu podmíněného propuštění – aneb restorativní vs. retributivní justice

Základem pro uchopení materie **podmíněného propuštění** je jeho zasazení do širších souvislostí, především pak v kontextu pozvolných změn v koncepci samotné justice; vývoj této se v posledních desetiletích postupně ubírá směrem od pojetí **retributivního** k pojetí **restorativnímu**, kdy

- **justice retributivní** (neboli odplatná) = primárním účelem je **potrestat**,
- **justice restorativní** (neboli nápravná) = primárním účelem je **napravit**.

Koncepce (nebo spíš přístupy) **justice retributivní**⁶³ jsou poměrně prosté, cílem je potrestat, kdy trest je vlastně odplatou za spáchaný zločin. V ideálním případě pak půjde o sankci úměrnou spáchanému činu, v méně zdařilých případech o sankci neúměrnou, a to jak v pozitivním (trest neadekvátně mírný), tak v negativním (trest neadekvátně tvrdý) smyslu.⁶⁴

Již z povahy tohoto přístupu plyne, že jeho primárním záměrem není někoho nebo něco přetvářet (k lepšímu), či jakkoli vychovat, **smyslem je způsobit újmu**, přibližně odpovídající újmě společnosti (či jednotlivce), vzniklé následkem protiprávního jednání.

⁶⁰ Většinová teorie tento institut spojuje s „výchovnou“ funkcí ve vztahu k subjektu, otázka je, zda je tak brán i jím samotným, zda nejde jen o zištné plnění podmínek (osobně jsem přesvědčen, že ANO) za účelem rychlého přechodu do civilního režimu, a to bez jakékoli snahy o sebenápravu.

⁶¹ NOVOTNÝ, O. - *O trestu a vězeňství*, 2. vydání, Praha: Academie, 1969, str. 89.

⁶² NAVRÁTILOVÁ, J., - *Vyjímečný trest*, Praha: LEGES, 2010, str. 156.

⁶³ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI – *Restorativní justice*, Sborník příspěvků a dokumentů, Karabec, Z., Praha: IKSP, 2003, str. 100.

⁶⁴ Obojí z pohledu provinilce.

Naopak, smyslem a posláním **justice restorativní** je **výchova pachatele** k lepšímu životu, trest je zde zamýšlen pouze jako (nezbytný) prostředek k nápravě pachatele, jen jako to minimalizované a nejnужnější zlo, kterého je zapotřebí k dosažení účelu.

Velice zjednodušeně tedy,

- **smyslem justice retributivní** je potrestat, abychom **způsobili újmu** (a tím dosáhli „spravedlnosti“)
- **smyslem justice restorativní** je napravit, a to jak subjekt, za spáchání trestného činu odpovědný, tak následky tohoto činu a jeho dopady jak na skutkem zasaženého jednotlivce, tak na společnost celkově;

v případě obou je pak (sekundárně) sledován také záměr **odstrašení**, a to jak provinilce samotného – otázka **prevence individuální**, tak potencionální provinilce budoucí – otázka **prevence generální**.

U každého činu⁶⁵ přichází ve fázi volby způsobu řešení jeho následků v úvahu dopad do těchto 3 zásadních oblastí:

- dopad na pachatele samotného
- dopad na společnost (tedy i na všechny ostatní potencionální pachatele a postižené)
- dopad na postiženého (nositele práva, zasaženého činem)

Zvolená metoda postihu / nápravy tak musí zvažovat všechny 3 cíle ve vyváženém poměru a komplexitě. A jelikož je případné vyhovění žádosti o podmíněné propuštění pravidelně vázáno na slib (odsouzeného) k odčinění jím způsobeného následku (případně se toto zvažuje do minulosti),⁶⁶ **lze institut podmíněného propuštění s určitostí řadit mezi projevy justice restorativní, neboli nápravné.**

Na samý závěr této stati ještě krátké pojednání ohledně období, a místě vzniku, způsobu fungování a obecném právním zakotvení principů restorativní justice.

Vznik tohoto konceptu spadá do první poloviny 80. let minulého století, když jeho původ je spjat především s územím Spojených států amerických a Kanady. Z oblasti vzniku se postupně šířil do zemí západní Evropy, a někdy na přelomu tisíciletí můžeme počáteční projevy jeho implementace vidět už i v tuzemském právním prostoru.

⁶⁵ Pro zjednodušení záměrně nerozlišuju mezi trestným činem, přečinem, proviněním či činem jinak trestným.

⁶⁶ Těžko však domyslet, jaké povahy by měl být tento slib ve vztahu k odčinění násilných TČ, zejména pak v případě pedofilních útoků či znásilnění – případně i majetkové trestné činnosti velkého rozsahu ...

Zde nalezl vyjádření v podobě nových či novelizovaných ustanovení trestního práva hmotného (příkladně odklony a obdobná hmotně právní ustanovení Zákona o soudnictví ve věcech mladistvých) i procesního (nové procesní postupy, některá procesně právní ust. TŘ a Zákona o soudnictví ve věcech mladistvých), případně změn institucionálního charakteru (vznik orgánu Probační a mediační služby apod.).

Koncepce justice restorativní vychází z myšlenky pojetí zločinu jakožto konfliktu jedince (či skupiny) se společností (její konkrétním členem), který je možno urovnat **jen za aktivní účasti všech zúčastněných**, proti přístupu historickému (klasickému) tedy dává větší prostor společnosti (konkrétně osobám zločinem poškozeným),⁶⁷ které – občas se značně zjednodušeně uvádí i tento popis – **dává možnost vzít spravedlnost do vlastních rukou.**⁶⁸

Aplikace principů justice restorativní přitom nenahrazuje či nevytláčuje aplikaci principů justice retributivní, nýbrž **působí vedle ní**, tím, že ji **efektivně doplňuje**. Současně lze tvrdit, že obecně neexistuje jednotný koncept restorativní justice,⁶⁹ jelikož podoba a aplikační rozsah této se liší v případě každé jednotlivé jurisdikce - jsou zde toliko **společné zásady**, na kterých je tento institut budován a postaven.

Rozsah aplikace principů restorativní justice se (i s ohledem na kapacitní možnosti věznic a náklady výkonu trestu odnětí svobody) pozvolna rozšiřuje a **vize dalšího vývoje** je taková, že společnost postupně dospěje do bodu, ve kterém **už „klasických trestů“ nebude potřeba.**⁷⁰

K tomuto je ale příhodno dodat, že takováto myšlenka tu už (minimálně jednou) byla, kdy zhruba po roce 1950, po odeznění bezprostředních následků 2. světové války (bída a obecný nedostatek = prostor pro korupci a další druhy finanční či násilné kriminality) se soudruhům⁷¹ viděla vcelku reálná myšlenka, podle které **by** po odstranění soukromé formy vlastnictví a po potlačení projevů všeobecné bídy, **neměl už být** (samozřejmě jen teoreticky) důvod, aby se v takto nově konstituované a moderně vedené společnosti vyskytovala jakákoli motivace k páčání závažných trestních činů.⁷² Tento předpoklad se nenaplnil.

⁶⁷ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI – *Restorativní justice*, Sborník příspěvků a dokumentů, KARABEC, Z., Praha: IKSP, 2003, str. 88.

⁶⁸ Úplně tak tomu ale přirozeně není, vrátilo by to naši společnost v podstatě do středověku (v nejlepším pak na úroveň extrémních tradic islámského práva).

⁶⁹ LATA, J., - *Účel a smysl trestu*, Praha: Lexis Nexis CZ, 2007, str. 27.

⁷⁰ Myšleno druhy trestů mimo tzv. odklony – zejména pak nepodmíněný trest odnětí svobody, obecně známých z dnešních trestních kodexů a aplikovaných po celá staletí.

⁷¹ Myšleno nikoli pejorativně - v tu dobu šlo skutečně o „soudruhy.“

⁷² Toto ale už z povahy věci – a celkem pochopitelně, nelze vztáhnout na celé spektrum trestných činů – co například trestné činy sexuální, případně ty, spáchané v opilosti či za snížené přičetnosti?

1.3.2. Historický přehled právních úprav institutu a území dnešní ČR

1.3.2.1. Období předcházející vzniku samostatného státu

Toto období považuji za vhodné zmínit z důvodu určení, zda bylo či nebylo v pozdější československé právní úpravě institutu na co navazovat. Pokud se územně zaměříme pouze na oblast odpovídající později vzniklému státu Československému, lze shledat (a konstatovat) podstatnou rozdílnost historického vývoje a tomu odpovídající rozdílnost systémů v oblasti trestního práva v případě zemí Koruny České a v případě tehdy ještě samostatně neexistujícího Slovenska, kdy na území Čech, Slezska a Moravy platilo právo psané, Rakouské, zatímco na území Slovenska (a podkarpatské Ukrajiny) pak právo nepsané, Uherské.

Základním trestním kodexem, platným na našem území byl **Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích**,⁷³ později novelizovaný/nahrazený zákonem č. 117/1852 říšského zák. „o zločinech, přečinech a přestupcích,“ (min. do r. 1878 platným i na území Uher),⁷⁴ v žádném z těchto předpisů však zmínku o podmíněném propuštění (v podobě alespoň přibližné, v jaké známe institut dnes) nenalezneme.⁷⁵ Prvním zakotvením institutu v Českých zemích byla až jeho úprava provedená samostatným zákonem z r. 1919 – viz dále.

1.3.2.2. Období od vzniku ČSR do 28. října 1919

Konkrétně jde o roční období od 28. října 1918 (vzniku samostatného státu) do 28. října 1919 (nabytí účinnosti nové právní úpravy). V tomto časovém rozpětí se (pouze hmotněprávní, a pouze na území dnešní České republiky) podmínky pro podmíněné propuštění řídili **Trestním zákonem o zločinech, přečinech a přestupcích**, uvedených patentem č. 117/1852 ř.z. (ve zmíněném časovém rozpětí ve znění zákona č. 141/1912 ř.z.).

Ačkoli žádný konkrétní odkaz, zmiňující přípustnost či možnost podmíněného propuštění odsouzeného ve zmíněném předpisu nenalezneme, bylo podle tohoto možno odsouzeného ve výkonu trestu **tohoto výkonu zprostit** takzvaně „**prominutím**“ ve smyslu § 529 zákona, podmínky pro takové prominutí však nejsou (krom odkazu na kompetenci toliko odsuzujícího úřadu a žalobce) tímto předpisem nijak konkretizovány.⁷⁶

⁷³ Česky vydáno roku 1804 jako “Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie), přestupky.”

⁷⁴ Zhruba k tomuto datu pak vznik Uherského trestního kodexu.

⁷⁵ Zmínka v §§ 54 a 55 Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích (“mimořádné zmírňovací právo” a “záměna trestu”) znamenala pro provinilce určitý benefit, s podmíněným propuštěním jak ho známe má ale málo společného.

⁷⁶ Nejsem překvapen nastavením podmínek nikoli tak precizním způsobem jako je tomu dnes, nicméně existenci nějaké stručné úpravy či vymezení v podobě prováděcího předpisu by zde bylo lze rozhodně očekávat.

Byť celá úprava institutu se zákonodárci vešla do pouhé věty („*Prominutí trestu, pokud ho odpustil úřad veřejný k tomu povoláný, anebo žalobce, který měl k tomu právo, má stejný účinek s trestem vykonaným.*“), leccos lze dovodit třeba z kontextu jeho umístění v samotném předpisu. Zatímco plný název zákona zní „Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích,“ úprava prominutí je obsažena v jeho díle II., hlavě 14., nazvané „Pominutí přečinů, přestupků a jejich trestů,“ což ukazuje na to, že daný postup (velice pravděpodobně) nebyl přípustný v případě odsouzení za „zločin.“⁷⁷

Institut „**prominutí**“ byl v předpisu přítomen po celou dobu jeho účinnosti (1. září 1852 - 31. července 1950).

1.3.2.3. Období od 29. října 1919 do 31. července 1950

Institut **podmíněného propuštění** z výkonu trestu odnětí svobody byl do tuzemského (v té době československého) právního řádu zaveden na den přesně⁷⁸ rok po vzniku samostatného státu, a to **zákonem č. 562/1919 Sb.** „o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění“ ze dne 17. října 1919 (ustanovení § 10 a násl. zákona), provedeným **Vyhláškou č. 598/1919 Sb.** ze dne 11. listopadu 1919 (ust. §§ 13 – 32 vyhlášky) (dále pouze v této sekci „zákon“ = hmota i proces).

Proti současnému právnímu zakotvení institutu byl stav z r. 1919 zajímavý tím, že věc byla řešena nikoli v rámci nejobecnějšího tehdy platného trestního normativu,⁷⁹ nýbrž zcela samostatným zákonem.

Pokud jde o konkrétní podmínky pro povolení **podmíněného propuštění**, tyto byly § 10 zmíněného předpisu vymezeny následovně:

- trest odnětí svobody min. v trvání 1 roku⁸⁰
- odsouzený si již odpykal 2/3 uloženého trestu, nejméně však 1 rok (v případě osob odsouzených na doživotí, nejméně 15 let)

⁷⁷ Dobová definice přečinu a přestupku dle vymezení § 233: „*Přečiny a přestupky, které v tomto dílu zákona trestního jsou obsaženy, jsou vešměs činy neb opominutí, jež každý sám od sebe za nedovolené poznati může; anebo takové, kde pachatel dle svého stavu, své živnosti, svého zaměstnání, nebo dle svých poměrů povinen jest znáti zvláštní nařízení, jež bylo přestoupeno. Proto se neznalostí trestního zákona tohoto, co se týče obsažených v něm přečinů a přestupků, nikdo nemůže omlouvati.*“

⁷⁸ Zákon ze dne 17. října 1919, účinnost pak k 28. říjnu 1919.

⁷⁹ Komplexní předpis ve stylu dnešního Trestního zákoníku nenalezneme, jednotlivé skutkové podstaty byly častokrát řešeny vlastními zákony, nejkompexnějším předpisem, který nejbližše odpovídal dnešnímu zákonu (TZ) byl ovšem výše uvedený Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, uvedený patentem č. 117/1852 ř.z. ve znění zákona č. 141/1912 ř.z..

⁸⁰ „*Odpykal-li si ten, kdo byl odsouzen k trestu na svobodě delšímu jedného roku (...)*“ - § 10 odst. 1 zákona. Tato formulace působí zmateně a její význam vcelku nechápu (žeby trest podmíněný? Pak ale PP nedává smysl).

– a dále, „jestliže se dá souditi, že se bude na svobodě řádně chovati. Při tom budiž vzato v úvahu zejména jeho chování v trestu, pak předešlý způsob života, jeho povaha a poměry, jež ho čekají na svobodě.“

Po případném podmíněném propuštění odsouzeného byla tomuto (obligatorně)⁸¹ stanovena **zkušební doba**, která se rovnala zbytku trestu, současně však bylo zákonem stanoveno, že tato doba nemůže být kratší dvou let, v případě realizace podmíněného propuštění u osob odsouzených doživotně pak deseti let (§ 11 odst. 1 zákona).

A zatímco zkušební doba byla stanovována obligatorně, stanovení dohledu nad podmíněně propuštěným už bylo fakultativní, když tento v průběhu zkušební doby **mohl být dán** „pod zkušební dozor“ (vykonáván okresním soudem, v jehož obvodě se „provinilec“ trvale zdržuje, a to osobou tzv. důvěrníka - či "ochranného dozorce," řídicího se pokyny soudu)⁸² a rovněž mu pak mohla být uložena „**obmezení**⁸³ **co do místa pobytu a způsobu života.**“ Nemluví se zde tedy ještě o „přiměřených povinnostech,“ jak je tomu v dnešní úpravě, duch či myšlenka tehdejší úpravy jsou ale té dnešní zjevně velice podobné.

Zajímavým rozdílem proti současnému znění zákona byla úprava provedená ust. § 18 odst. 1 zákona, podle které „*bylo-li na konci zkušební doby proti podmíněně odsouzenému nebo propuštěnému v běhu trestní řízení, prodlužuje se zkušební doba až do jeho ukončení.*“ Zde se tedy nečekalo na výsledek probíhajícího trestního řízení a jeho právní moc, už samotný fakt „běhu“ tohoto řízení postačoval k domněnce, že podmínky dané zákonem a soudem **mohly být** porušeny (zákon to takto explicitně nestaví, výsledek je ale stejný – zkušební doba a veškerá s ní související omezení se prodlužují až do ukončení tohoto řízení). Nestanovila se ani povinnost odsouzeného nastoupit výkon zbytku trestu odnětí svobody (presumpce viny), nezafungoval ani předpoklad jeho nevinu, do doby, než bude toto řízení řádně ukončeno (presumpce nevinu), postoj zákona byl tedy v podstatě neutrální (ale určitě rozumný).⁸⁴

Podobné platilo i v případě, kdy k přezkoumávanému (úmyslně neuvádím „protiprávnímu“ či „závadnému“) jednání odsouzeného sice došlo počas běhu zkušební doby, toto jeho jednání bylo ale zkoumáno **až v řízení započatém po doběhnutí zkušební doby** (nejdéle však do 1 roku od jejího ukončení).

⁸¹ Dosloví interpretace textu „Zkušební doba se rovná zbytku trestu...“ (bez předchozího či následného upřesnění) nedává prostor pro jiný než výše uvedený výklad ...

⁸² Text odpovídá téměř doslovné citaci ust. § 17.

⁸³ Zde nejde o pravopisnou chybu, leč o doslovnou citaci textu.

⁸⁴ Srovnej problémy, které tato otázka působí k dnešku – o tomto pojednáno v kap. 2.2.2.2. zvláštní části práce.

Dle ust. § 18 odst. 2 zákona totiž „dojde-li do roka po době zkušební k trestnímu řízení pro zločin spáchaný v době zkušební,⁸⁵ budiž nařízen dodatečně výkon odloženého trestu nebo jeho zbytku, jakmile je vinník odsouzen.“

Tady už je ovšem další postup vázán na pravomocné zjištění povahy daného jednání, což je logické zejména ve vztahu k následné sankci (už nikoli jen prodlužování zkušební doby – počas které je osoba sice omezena, leč na svobodě, ale přímo výkon zbytku původního trestu).

Případný souběh trestů a vůbec materii odpovídající dnešním trestům souhrnným řeší § 19, s ohledem na striktně vymezené téma této práce se mu ale nebudu blíže věnovat.

Pokud jde o procesní stránku věci, o vyhovění či nevyhovění podané žádosti o podmíněné propuštění, o této dle § 13 odst. 1 rozhodovala (tříčlenná) „**komise pro podmíněné propuštění z trestu,**“ zřízená u sborového⁸⁶ soudu, rozhodující většinou hlasů, složená ze dvou soudců a státního zástupce, „ustanovených“ u tohoto soudu. V případě zamítavého stanoviska komise byla odsouzenému dána možnost proti jejímu verdiktu podat stížnost (§ 13 odst. 2 zákona) u Ministerstva spravedlnosti (které pak rozhoduje s konečnou platností), další možná žádost však byla přípustná nejdřív po roce od takového pravomocného (konečného/definitivního) zamítnutí.

Nezavdal-li podmíněně propuštěný ve zkušební době příčiny, aby byl zbytek jeho trestu vykonán, pokládal se trest za odpykaný dnem, kdy byl trestanec podmíněně propuštěn – jak patrně z dikce § 15 zákona.

Procesním prostředkem proti jednotlivým rozhodnutím orgánů v řízení o podmíněném propuštění byla „stížnost“ (zřejmě obdoba dnešního odvolání), ke které byl – krom osoby samotného odsouzeného – oprávněn:

- **ve prospěch odsouzeného:** zákonný zástupce, manžel a obhájce (příčemž zákonný zástupce i proti vůli odsouzeného, je-li tento nezletilým),
- **v neprospěch odsouzeného:** veřejný žalobce (obdoba dnešního státního zástupce), a „jde-li o čin stíhaný k soukromé žalobě, také žalobce soukromý“ (zde však už žádnou paralelu nenalézám).

⁸⁵ Případný dopad evidentně toliko na pachatele zločinů (nikoli přečinů či přestupků), materie ovšem zjevně v konfliktu se zásadou presumpce nevinny (zahájení „trestního řízení“ ještě neznamená, že se daný člověk něčeho dopustil)

⁸⁶ Snad určení toho že šlo o „senát“ ...

Pokud po uplynutí doby dle § 10 (vykonání 2/3 uloženého trestu, nejméně však 1 roku, v případě doživotně odsouzených ovšem nejdříve po odpykání 10 let) nebyly splněny předpoklady pro podmíněné propuštění, **bylo-li však možno současně očekávat další polepšení odsouzeného**, přikročilo se (dle § 16 zákona) k jeho přeřazení do „přechodného ústavu trestního,“ představujícího celkově mírnější režim a sledujícího postupné zvykání si této osoby na „svobodnější pohyb i volnější práci.“

Z tohoto ústavu a v tomto stadiu výkonu trestu je možné rovněž jeho podmíněné propuštění, a to za obdobných podmínek jako podle § 10 zákona (včetně procesní úpravy). Tento postup odpovídá ideálnímu vývoji situace, tomu negativnímu pak naopak opatření, na základě kterého se odsouzený vrací zpět do původního místa výkonu trestu a tedy do původních podmínek, k čemuž se přistupuje v případě, že se odsouzený dopustil v ústavu činu „**disciplinárního či trestního.**“

Proti přeložení trestance do přechodného ústavu podle čl. 1 a proti jeho zpětnému přeložení z ústavu do věznice podle čl. 4 přitom nebyl dán žádný opravný prostředek (§ 16 odst. 5).

Z výše uvedeného je patrné, že zákonné podmínky či předpoklady (jak hmotněprávní, tak procesní) pro přistoupení k podmíněnému propuštění se už značně podobaly podmínkám či předpokladům dnešním, byť nelze opomíjet ani zmíněné odlišnosti.

1.3.2.4. Období od 1. srpna 1950 do 31. prosince 1961

Hlavní změna v zákonném zakotvení institutu spočívala v jeho začlenění do komplexnějších předpisů (místo úpravy samostatným zákonem) a v rozdělení jeho materie na hmotněprávní (zahrnuto do Trestního zákona) a procesní (zahrnuto do Trestního řádu) část.

Zmíněnými předpisy byly **zákony č. 86/1950 Sb. Trestní zákon** (v této sekci dále též „zákon“) a **č. 87/1950 Sb. Trestní řád** (v této sekci dále též „řád“), kdy institut byl primárně upraven §§ 33 – 36⁸⁷ v případě zákona a §§ 278 – 279a v případě řádu.

Pokud jde o hmotněprávní úpravu, provedenou zákonem, ta byla poměrně strohá, zato však zaváděla 2 nové prvky či pojmy. Prvním z nich byl kritérium tzv. **řádného života pracujícího člověka**, druhým bylo stanovení možnosti (za určitých podmínek) prodloužit odsouzenému čas nesvobody o pobyt v „**táboře nucené práce.**“

⁸⁷ Ustanovení § 36 Trestního zákona (zařazení do tábora nucené práce) následně ke dni 1.1.1957 zrušeno.

Co bylo naopak s předešlou (a následnými) úpravami shodné, byla **diverzifikace podmínek pro podmíněné propuštění** v závislosti na délce pobytu odsouzeného (doživotně odsouzení/zbytek) a povahy přečinu (zde politické hledisko, vyjádřené v § 36 zákona).

Zásadně právní úprava vycházela z možnosti odsouzeného podmíněně propustit po odpykání 1/2 uloženého (proti dnešní úpravě nikoli rozhodnutím prezidenta republiky zmírněného) trestu, to v případě „řadových“ odsouzených, v případě osob odsouzených na doživotí pak byla tato hranice nastavena na 15 let (proti dnešním 20 – 30 letům).⁸⁸

Na podmíněné propuštění nebyl (stejně jako dnes) právní nárok – „(...) může být vězeň podmíněně propuštěn (...)“, a vyžadovalo se naopak kumulativní splnění dvou podmínek, přičemž první z nich bylo, že nastala právní skutečnost, nezávislá na vůli odsouzeného (uplynutí času), druhou pak právní předpoklad, dovoditelný z jednání odsouzeného, kdy tento svým chováním a svou prací ve výkonu trestu „prokázal polepšení opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka.“⁸⁹

V případě podmíněného propuštění se **obligatorně** stanovila zkušební doba v trvání 2 – 10 let, pouze **fakultativní** bylo naopak uložení přiměřených omezení, spočívajících jednak v tom, aby **vedl řádný život pracujícího člověka**, a jednak v tom, aby podle svých vlastních sil **nahradil škodu**, kterou svým činem způsobil.⁹⁰

Za předpokladu, že odsouzený nezavdal v průběhu trvání podmíněného propuštění příčinu k uložení výkonu zbytku trestu (opět vázáno na „řádný život pracujícího člověka“, představujícího zřejmě dost těžce definovatelný terminus technicus své doby, současně ale na vyhovění uloženým podmínkám – zřejmě omezením dle § 34 odst. 2 zákona), považoval se, shodně s dnešní úpravou, celý trest za vykonaný dnem podmíněného propuštění. Stejný předpoklad nastal v případě, že o jeho vyhovění nebylo rozhodnuto nikoli z jeho viny (předpoklad pochybení orgánu), na rozdíl od dnešní zákonné úpravy ovšem **ve lhůtě 2 let**.

Pokud se naopak odsouzený v průběhu svého podmíněného pobytu na svobodě neosvědčil, bylo rozhodnuto o výkonu zbytku trestu, přičemž opětovné podmíněné propuštění bylo přípustné za (v poměru k zbytku trestu) obdobných podmínek, jako jeho propuštění původní – po vykonání 1/2 zbytku trestu v případě „řadových“ odsouzených, a po odpykání dalších 15 let v případě osob odsouzených na doživotí (§ 35 odst. 3 zákona).

⁸⁸ Zohledněno možné použití § 54/4 TZ.

⁸⁹ § 33 zákona č. 86/1950 Sb.

⁹⁰ Ani tehdy se tak striktně nevyžadovala úplná náhrada způsobené škody.

Asi nejzajímavější odlišností proti předchozí i následným úpravám pak byla **materie § 36 zákona**, která (přesně proti smyslu institutu podmíněného propuštění) stanovila, že za určitých podmínek je možno odsouzeného, odpykavšího si celý výkon trestu, **zařadit do tábora nucených prací**.

Šlo přitom výlučně o osoby, provinivší se spácháním trestného činu, jehož podstatou bylo **ohrožení lidově demokratického řádu**,⁹¹ a současně takové, které „svou prací a svým chováním za výkonu trestu **neprokázaly polepšení opravňující k naději, že povedou řádný život pracujícího člověka**,“ a to na dobu 2 – 10 let. Tento postup byl pak omezen (byl nepřípustný) v případě odsouzených mladších 18 let.

Pokud jde o procesní stránku věci, řád ve svých §§ 278 – 279a (§ 279a doplněn až později) upravuje rozhodování **komise** (shodně s předchozí úpravou), složené ze 2 soudců jmenovaných ministrem spravedlnosti a ze 3 soudců „z lidu“⁹² (později „zmírněno“ na jednoho jmenovaného soudce a 2 soudce z lidu), zřízené u krajského soudu, kde si odsouzený svůj trest odpykává, a to v případech, kdy je žádost podána velitelem vězeňského ústavu nebo kárného útvaru, anebo na návrh krajského prokurátora.

Jako **opravný prostředek** proti rozhodnutí komise se tváří úprava provedená ust. § 278 odst. 4, kdy k jeho podání je oprávněn **krajský prokurátor**. Samotný opravný prostředek pak spočívá v tom, že je na návrh této osoby rozhodnutí komise postoupeno ministru spravedlnosti, kteřý pak rozhodne s konečnou platností (přičemž do doby jeho rozhodnutí nelze odsouzeného podmíněně propustit).

Rozhodnutí o tom, zda se odsouzený pošle do tábora nucených prací (včetně řešení opravného prostředku o něm) odpovídá úpravě uvedené v předchozím odstavci, s logickou diferencí, že ohledně tohoto postupu muselo být s konečnou platností rozhodnuto **ještě před vykonáním celé výměry trestu**.⁹³

Zajímavým „hybridem“ je úprava provedená § 278 (s účinností k 01.01.1953), která umožňuje, aby vězeň, který jinak splňuje podmínky pro podmíněné propuštění, byl s ohledem na účel trestu místo podmíněného propuštění zařazen pro dobu výkonu zbytku trestu do **přechodného ústavu**, přičemž další „progres“ je omezen už jenom směrem zpět.⁹⁴

⁹¹ Zcela přesné vymezení znělo: *“Kdo trestným činem projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu (...)”*

⁹² Lze se domnívat, že šlo o právní laiky – zřejmě obdobu dnešních přísedících ve vybraných civilních věcech.

⁹³ Tedy nikoli před vykonáním určité konkrétní části trestu (1/2 či 2/3), ani ne po jeho vykonání celém (z právního hlediska by se jednalo nejspíš o svévoli).

⁹⁴ Dle § 278 řádu může chování odsouzeného v době pobytu v tomto ústavu odůvodnit “odvolání tohoto opatření,” z čehož lze usuzovat, že případný “posun” je možný jen směrem ke klasickému výkonu zbytku trestu.

1.3.2.5. Období od 1. ledna 1962 do 31. prosince 2009

Dalším zlomem v zákonném zakotvení institutu byla **rekodifikace** provedená zákonem č. 141/1961 Sb. (nahrazujícím zákon č. 86/1950 Sb.),⁹⁵ která se ve své původní podobě (průběžně celkově 13 změn v úpravě podm. propuštění) od předchozí úpravy lišila především:

- začleněním institutu **agrariace** (zmírnění trestu rozhodnutím prezidenta rep. dle § 61 odst. 1)
- včleněním možnosti přijetí záruky, nabízené „**společenskou organizací**“ dle § 61 odst. 1 písm. b)⁹⁶
- a konečně změnou nejvýznačnější, kterou je přidání materie obsažené v § 62 „nového zákona,“ a tedy taxativní výčet skutkových podstat, odůvodňujících **prodloužení „čekací doby“** na případné podmíněné propuštění z 1/2 na 2/3 uloženého/prezidentem republiky zmírněného a vykonaného trestu.⁹⁷

Pouze kosmetickou (s ohledem na svůj dopad na osud odsouzeného) změnou pak byla úprava doby pro přijetí **fikce osvědčení** se podmíněně propuštěného v průběhu pobytu na svobodě z důvodu nečinnosti soudu, zkrácená z původních 2 let na dobu jednoho roku,⁹⁸ provedená § 64 odst. 3.

Celkově lze změny za celé období účinnosti zákona 141/1961 Sb. rozdělit na 2 hlavní skupiny – a to na dobu před 17. listopadem 1989 a po tomto datu.

Další z „předlistopadových“ změn – tedy vůbec první změna týkající se institutu v rámci předpisu 140/1961 Sb. – byla provedena zákonem č. 56/1965 s účinností od 1. srpna 1965, kdy tato spočívala v přidání materie odst. 2 k ustanovení § 61,⁹⁹ pojednávající o povinnosti soudu ex lege přihlídnout jednak k faktu „závažnosti spáchaného trestného činu,“ a jednak k tomu, do které nápravně výchovné skupiny byl odsouzený zařazen.

Tady bych namítal nadbytečnost (a tedy nikoli nezbytnost) takovéto právní úpravy, když jak **závažnost** spáchaného činu, tak i **zařazení** do konkrétní nápravně výchovné skupiny jsou primárně **zohledněny/odvozeny** od konkrétní skutkové podstaty.

⁹⁵ V oblasti procesního práva došlo k nahrazení Trestního řádu v podobě zákona č. 87/1950 Sb. Trestním řádem v podobě zákona č. 141/1961 Sb.

⁹⁶ Definice „společenské organizace“ více méně označuje zaměstnavatele, spíše než by odpovídala definici pozdějšího „zájmového sdružení občanů.“

⁹⁷ V této souvislosti považuji za obzvláště zajímavé zařazení skutkové podstaty **spekulace** dle § 117 odst. 2,3TZ.

⁹⁸ V platnosti dodnes.

⁹⁹ Původně očíslovaný odst. 2 byl přečíslován na odst. 3.

A zatímco opodstatněnost zvažování zařazení do skupiny (odvislá od dílčích komponent či specifik daného trestného činu) je jistě namístě, opodstatněnost zvažování „**závažnosti**“ činu mi přijde jako nelogická, přičemž osobně bych dal přednost formulaci „*zvažování následku, trestním činem zamýšleného/způsobeného.*“¹⁰⁰

Další novelizace, provedená zákonem č. 148/1969 s účinností k 1. lednu 1970, přinesla pouze změnu v rozsahu vymezení institutu, kdy se k původně regulovanému **podmíněnému propuštění a podmíněnému upuštění od výkonu trestu zákazu činnosti** nově přidala i regulace **podmíněného upuštění od výkonu trestu zákazu pobytu**, rozebraná podrobněji v ust. §§ 61 odst. 3, 63 odst. 2 a 64 odst. 1-5 (s výjimkou odst. 4).

Posledně uvedená změna byla poslední „předpřevratovou“ změnou a tímto se tak současně kompletuje přehled (hmotněprávních) změn provedených do listopadu roku 1989.

Asi nejvíce – a současně zřejmě nejpodstatnějších – změn doznal Trestní zákon novelizacemi provedenými hned zkraje roku 1990 (myšleno účinnost přibližně k tomuto datu), kdy hned první, vztahující se k institutu (zákonem č. 175/1990 Sb. s účinností k 1. červenci 1990),¹⁰¹ opouští parametr „**řádného života pracujícího člověka**“ či specifickou formu záruky za dovršení nápravy odsouzeného „**poskytnuté společenskou organizací**“, a vystačí si již toliko s vedením „řádného života“ a prostou „zárukou za dovršení nápravy“ (§ 61 odst. 1). S účinností od 1. července 1990 už se nepřihlíží k „**závažnosti spáchaného TČ**“ podle § 61 odst. 2; podobně je tomu pak i s předpokladem „**vzorného plnění si svých povinností v zaměstnání nebo v povolání**“, dříve vtěleného do § 62 odst. 3 TZ, nově zcela vypuštěného.¹⁰²

Došlo také k vypuštění trestného činu **spekulace, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví** a některých dalších skutkových podstat z taxativního výčtu § 62, které se změnou společenských poměrů zcela ztratili své (politické či ekonomické) opodstatnění a možnost faktického výkonu, další - jako trestný čin **zpronevěry** či **podvodu** byly nově naopak do tohoto výčtu zahrnuty.

Bezesporu nejzásadnější změnou bylo ovšem stanovení možnosti využití institutu **podmíněného propuštění** i pro **osoby odsouzené na doživotí**, kdy toto bylo provedeno zák. č. 175/1990 Sb., s účinností k 1. červenci 1990.¹⁰³

¹⁰⁰ Tato legislativní „nesrovnalost“ není zdaleka jedinou v průběhu dějin – viz níže.

¹⁰¹ Tou úplně první polistopadovou novelizací byla novelizace provedená z.č. 159/1989, částečně s účinností k datu 21.12.1989, a částečně pak k datu 31.01.1990 - netýkala se však úpravy institutu.

¹⁰² Zůstal toliko původní požadavek na „řádný“ způsob vedení života odsouzeného.

¹⁰³ Faktor začlenění ČSFR do vybraných mezinárodních struktur a s tím související politické tlaky na zavedení takovéto úpravy jsou popsány níže.

Zavádí se rovněž specifická úprava podmíněného propuštění v režimu vojenských trestů, obsažená v nově přidaném § 64a „**upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody vykonávaného ve vojenském nápravném útvaru**,“ kdy tato nicméně platila jen do nejbližší novelizace účinné k 1. lednu 1992, provedené zákonem č. 557/1991 Sb.

Podstatnou (a tedy nikoli jen formulační) změnou¹⁰⁴ pak bylo vypuštění zákonného požadavku na „**vzorné chování a poctivý poměr k práci**“ odsouzeného ve výkonu trestu, a následné nahrazení tohoto předpokladem „chování a plnění povinností“ odsouzeného, nasvědčujícími jeho **polepšení**.¹⁰⁵

Pokud v průběhu roku 1990 a během první poloviny roku následujícího docházelo vesměs k zásadním změnám ve vymezení podmínek pro realizaci podmíněného propuštění, právě naopak tomu bylo v letech následujících, kdy v případě legislativních změn proběhlých v navazujícím období (provedených novelizacemi v letech 1991 - 2001), tedy v samém závěru starého, a v průběhu první dekády nového tisíciletí, došlo k přijetí pouze kosmetických změn, spočívajících více méně v pouhém přečíslování některých ustanovení (příkladně u trestného činu **nedovoleného překročení státní hranice** či **krádeže** z původních „hodnot“ - § 109 odst. 3 a § 247 odst. 2,3 na hodnoty nové - § 171b odst. 3 a § 247 odst. 3,4, u trestného činu **nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů** z § 187 odst. 3 na § 187 odst. 4 a u trestného činu **znásilnění** z § 241 odst. 2,3 na § 241 odst. 3,4),¹⁰⁶ obsahové změně ve vymezení některých skutkových podstat, spadajících do režimu § 62 (potřeba odpykání až 2/3 výkonu trestu) a naopak jen k několika málo úpravám zásadnějšího významu.

Takto se například výčet § 62 k 1. lednu 2002 rozšířil o skutkové podstaty trestného činu **pojistného podvodu** a **úvěrového podvodu** (v obou případech předpoklad způsobení škody / obohacení sebe či jiného ve výši min. 5.000,- Kč),¹⁰⁷ následně pak **teroristického útoku** (§ 95) či **obchodování s lidmi** (§ 232a odst. 3,4) k 22. říjnu 2004.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Provedeno zák. č. 290/1993 Sb.

¹⁰⁵ Zbýlé podmínky, splnění kterých bylo vyžadováno kumulativně s podmínkami výše uvedenými (a tedy očekávání vedení řádného života v budoucnu, případně přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného) nedoznaly změn.

¹⁰⁶ Provedeno postupně zák. č.: 557/1991 Sb., 112/1998 Sb., 120/2001 a 144/2001 Sb.

¹⁰⁷ Trestné činy pojistného i úvěrového podvodu se (pod přidanými ust. §§ 250a a 250b) do TZ dostávají k 1. lednu 1998.

¹⁰⁸ Dalšími změnami v tomto směru bylo přidání skutkových podstat TČ **organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a odst. 4** (postihující už konečně nikoli jen osoby které hranici překročí, ale organizátory a napomáhače takového přechodu hranic) k 12. červenci 2007, TČ **podílnictví** dle § 251 odst. 4 a TČ **legalizace výnosů z trestné činnosti dle § 252a odst. 5** k 1. červenci 2008.

Změny ovšem nespočívaly jen v zúžení či rozšíření výčtu skutkových podstat (v § 62), do § 63 byl např. přidán institut **dohledu** nad podmíněně propuštěným, který mohl soud vyslovit „zároveň“ s výrokem o tom, že se odsouzený podmíněně propouští na svobodu (tedy nikoli už později), a který je v platnosti dodnes. Rovněž tak se (stejnou novelizací) úpravou znění § 63 odst. 3 zavádí možnost soudu k do té doby přípustným „**přiměřeným omezením**“ stanovit odsouzenému i „**přiměřené povinnosti**“, v případě, že je tento podmíněně pouštěn na svobodu.

Jednou z posledních – a zcela zásadních - změn před koncem účinnosti zákona č. 140/1961 Sb. a jeho nahrazení novým kodexem bylo doplnění ust. § 61 o odst. 1 o materii upravující **rozšíření nároků soudu na chování odsouzeného**, v případech, kdy má být rozhodnuto o jeho podmíněném propuštění, zohledňující jak **včasnost nástupu do výkonu trestu**, tak **postoj odsouzeného k výkonu nařízeného ochranného léčení**, či (případnou) snahu o náhradu škody / odčinění jiné újmy, TČ způsobené. Text přidaného textu ustanovení zněl následovně:

„(...) Přitom soud přihlédne také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda částečně nebo zcela nahradil či jinak odčinil škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody nebo v jeho průběhu, přihlédne soud i k projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení.“

1.3.2.6. Období po 1. lednu 2010

Nynější stav (právní úprava institutu) jest ve své komplexnosti zevrubně popsán v úvodních statích práce, zde bych jenom vyzdvihl konkrétní změny, provedené novelizacemi po 1. lednu 2010.

Konkrétně půjde o změnu úpravy vložení ust. §§ 88 odst. 1 **písm. b)** TZ a na to navazující změnu ust. §§ 88 **odst. 2** TZ. V obou případech je (nově) možno „kalkulovat“ na podmíněné propuštění již na hranici výkonu (pouhé) **1/3 vykonaného či zmírněného trestu**, v případě pachatelů některých zločinů, v případě pachatelů přečinů dokonce i před ní. Toto (z mého pohledu nekoncepční, jinak než fiskálními důvody neobhajitelné a v každém případě realitě doby neodpovídající a celkově neadekvátní) uvolnění bylo provedeno novelizací zákonem č. 390/2012 Sb., s účinností ke dni 7. prosince 2012.

1.3.2.7. Legislativní zajímavosti a specifika některých historických úprav

S ohledem na společenské změny, proběhlé v závěru r. 1989 se jeví jako zajímavé taxativní vymezení skutků, za předpokladu spáchání kterých bylo **podmíněné propuštění přípustné až po 2/3 vykonaného trestu**, kdy (dnes již) komicky vyznívá zahrnutí skutkových podstat jako – spekulace, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví či zběhnutí do ciziny – případně pak některé ze skutkových podstat, upravující přestoupení práva proti socialistickému společenství (národů) či socialistickému vlastnictví.

Tady je samozřejmě možné výše uvedené přičíst pomalejší adaptaci zákonodárce na proběhlé změny, kdy na tyto nebylo reálně možno zareagovat ihned, výše uvedená ustanovení tak byla v uvedené době platná a účinná, nicméně z veliké většiny i obsoletní;¹⁰⁹ náprava pak byla provedena novelizací zák. č. 175/1990 Sb., s účinností ke dni 1.7.1990.

Jako absolutně největší, mírně řečeno specifikum lze ovšem označit materii obsaženou v ust. § 33 (ve spojení s ust. § 35 odst. 3) zákona č. 86/1950 Sb.,¹¹⁰ ve znění účinném od 1.1.1957 do 31.12.1961, podle této totiž:

„Po odpykání poloviny uloženého trestu odnětí svobody nebo úhrnné doby postupně uložených takových trestů a při odnětí svobody na pětadvacet let po odpykání patnácti let může být vězeň podmíněně propuštěn, prokázal-li za výkonu trestu svou prací a svým chováním polepsení opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka.“

„Opětné podmíněné propuštění z téhož trestu je možné po odpykání poloviny zbytku trestu a při odnětí svobody na pětadvacet let po odpykání dalších patnácti let.“

Prostým součtem se pak dostáváme ke zjištění, že osoba, odsouzena k trestu odnětí svobody na 25 let, po 15 letech podmíněně propuštěna, a následně dopustivší se jednání, které zákon pojí s povinností výkonu zbytku trestu, **může být opětovně podmíněně propuštěna až po celkovém výkonu 30 let** (z uloženého 25 letého trestu). Pikantní pak je, že výše uvedená úprava nedoznala změn plných 5 let.¹¹¹

¹⁰⁹ Zde vyvstává otázka posuzování činů spáchaných před r. 1990, tady se už ale rýsuje téma zcela nové práce.

¹¹⁰ Přímý předchůdce donedávna platného Trestního zákona (z.č. 140/1961 Sb.).

¹¹¹ V případě obsoletnosti ustanovení lze pochopit jeho dočasné ponechání stranou zájmu zákonodárce (příkl. do nejbližší novely), toto ovšem zjevně nebyl ten případ.

1.4. Stěžejní a podpůrná zákonná hlediska pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění (obecně)

Primárně lze členit tyto podmínky na **formální** a **materiální**, tyto se pak rozpadají do několika dílčích kategorií. Na tomto místě bude proveden pouze obecný výčet relevantních podmínek pro vyhovění podnětu na podmíněné propuštění s jejich stručnou kategorizací, detailně pak budou tyto rozebrány níže.¹¹²

Podmínky, splnění kterých se pro účely projednání žádosti o podmíněné propuštění odsouzeného posuzuje, se člení do **2 základních skupin**, a to na ty, posouzení kterých je (dle výkladu zákona) **zvažováno jako prvořadé a obligatorní**, a na ty, ke splnění kterých se (ovšem rovněž obligatorně) pouze „**přihlédne**.“

Zákon následně stanoví ještě několik dalších (nikoli už univerzálních) podmínek, splnění kterých se (patrně nad rámec výše uvedeného) **zvažuje jen u té které kategorie osob odsouzených**.¹¹³

S ohledem na znění relevantních norem lze konstatovat, že zákon dělí podmínky pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění (dle jejich váhy/relevance) do následujících skupin:

Primárně zvažované skutečnosti

- prokazatelné polepšení odsouzeného (po právní moci rozsudku)
- odůvodněné očekávání toho, že v budoucnu odsouzený povede řádný život¹¹⁴/ prokázání, že dalšího výkonu trestu již není třeba¹¹⁵
- výkon poměrné části uloženého trestu

Podpůrně zvažované skutečnosti¹¹⁶

- včasnost nástupu výkonu trestu
- případná náhrada či odčinění činem způsobené škody, jiné újmy či vydání bezdůvodného obohacení (důležité předně u mladistvých odsouzených)
- postoj odsouzeného k (případně) nařízenému ochrannému léčení

¹¹² Kap. 1.6. práce.

¹¹³ Konkrétně jde o odlišnou právní úpravu u osob odsouzených za přečin, zvláště závažný zločin, osob odsouzených za trestné činy taxativně vymezené či k vyjimečnému trestu v trvání od 20–30 let a těch, odsouzených k trestu odnětí svobody na doživotí.

¹¹⁴ Alternativně přijetí záruky za dovršení jeho nápravy (dnes již v podstatě obsolentní).

¹¹⁵ Takto doslovně stanoveno pouze u osob, odsouzených za přečin.

¹¹⁶ Nevztahuje se na osoby odsouzené toliko za přečin.

Skutečnosti, zvažované nad rámec/mimo rámec výše uvedeného (u konkrétních skupin odsouzených)¹¹⁷

- úmyslnost či neúmyslnost spáchaní trestného činu,
- případný dřívější výkon trestu odnětí svobody,
- hrozba opakování trestné činnosti ze strany odsouzeného.¹¹⁸

Takto uvedené nastavení podmínek se může jevit jako zcela jasné a nekonfliktní, určitou legislativní (a logickou) nesrovnalost lze ovšem spatřovat v následujícím.

Zatímco ust. § 88 odst. 1 (svou povahou obecné – a tedy společné všem skupinám odsouzených, tedy včetně těch, odsouzených za přečin)¹¹⁹ konstatuje potřebu chování, odůvodňujícího „očekávání, že odsouzený **v budoucnu povede řádný život**“,¹²⁰ v ust. § 88 odst. 2 (pouze přečiny) se již v obdobném smyslu vyžaduje **pouze a jen** potřeba chování, ze kterého vyplyne, že „**dalšího výkonu trestu už není třeba**.“

Uvedené pak představuje odlišnost nikoli jen stylistickou, kdy **každý z výše uvedených požadavků zjevně akceptuje jinou kvalitu osobnostních projevů podmíněně propouštěných osob**. Co mají naopak oba výše uvedené zákonné požadavky společné je, že vycházejí z primárního **předpokladu polepšení odsouzeného již k momentu podmíněného propuštění**.

I když na první pohled není zcela zřejmé, v čem má daná odlišnost v reálu spočívat, a co hledat za takto vyjádřeným úmyslem zákonodárce,¹²¹ domnívám se, že lze objektivně konstatovat následující:

- ust. § 88 odst. 1 a požadavek na **fakt** polepšení + **předpoklad** vedení řádného života v budoucnu = ustanovení nastavuje požadovanou kvalitu chování odsouzeného jak k momentu jeho podmíněného propuštění, tak i do budoucna.
- ust. § 88 odst. 2 a požadavek na **fakt** polepšení + **předpoklad**, že dalšího výkonu trestu **už** není třeba = ustanovení nastavuje požadovanou kvalitu chování odsouzeného jen k momentu jeho podm. propuštění, nikoli už do budoucna.¹²²

¹¹⁷ Podrobně rozebráno v kap. 1.6.2.2.1. práce.

¹¹⁸ Zde dle striktního výkladu zákona by musela být dána **důvodná obava** z dalšího páchaní trestné činnosti.

¹¹⁹ S ohledem na dikci předmětného ustanovení mám za to, že zde uvedené podmínky se vztahují na všechny odsouzené osoby, a že obsah ustanovení navazujících je už pouze nadstavbový či upřesňující (a tedy nikoli ve své samostatnosti chápán jako zmírňující – příkl. § 88/2 o přečinech).

¹²⁰ S ohledem nikoli jenom na chování odsouzeného, ale i na četné vlivy vnější – viz dále.

¹²¹ Osobně jsem měl chvíli za to, že jde o legislativní (pouze ovšem formulační) chybu či nedůslednost ...

¹²² Jakkoli se to zdá být nelogické, z doslovného výkladu to plyne. Na druhou stranu lze věc vyložit i tak, že předpoklad, že „*dalšího výkonu trestu již nebude třeba*“ je vyložitelný jako „odsouzený se polepšil – a to do

Lze tak uvést, že základní rozdíl mezi úpravou (požadavky) provedenou ust. § 88 odst. 1, a tou, provedenou ust. § 88 odst. 2, je ten, že se v případě prvé z nich posuzování rozpadá do 2 časových rovin (polepšení v momentu podmíněného propuštění + určité chování do budoucna), kdežto v případě toho druhého zákon setrvává v časové rovině jediné (polepšení v momentu podmíněného propuštění - a dál nic ...).

Uvedené má (snad) určitou logiku i s ohledem na to, že **mírnější** z výše popsaných úprav, se vztahuje k posuzování osob odsouzených za přečiny, a tedy za **mírnější** formu trestné činnosti.¹²³

Celá výše popsaná úvaha může ovšem vyznít do ztracena (jako mylná) s ohledem na striktní (doslovný) výklad ust. § 88 odst. 1, který je (v rámci § 88 TZ) nejobecnější z obecných, a ze kterého lze dovodit, že se (byť je tu odlišnost daná v dalších z odstavců § 88) tak jako tak **vztahuje na všechny odsouzené**, a tudíž nemůže být žádným z následujících odstavců zmírněn, ale pouze jen (případně) vyostřen.¹²⁴

Osobně zastávám stanovisko, že **požadavek na vedení řádného života** (dle logického výkladu předm. ustanovení) u odsouzených dle § 88 odst. 2 **nemusí být dán**, čímž ale netvrdím, že s takto nastaveným pojetím vnitřně souhlasím.¹²⁵

takové míry, že lze od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život / nebude se opakovaně dopouštět trestné činnosti." Pak se ale jeví ale formulační rozdíl mezi §§ 88/1 a 88/2 zcela nadbytečný a zbytečně matoucí ...

¹²³ Takto klasifikovaná odlišnost je ovšem zmírněna (přidanou) větou druhou v § 88 odst. 3, která (v určitém ohledu) přeci jen zmiňuje potřebu předpokladu vedení řádného života i do budoucna, čímž zmírňuje rozdíl mezi oběma úpravami.

¹²⁴ „Odsouzeným“ ve smyslu odst. 1 je přeci i ten, kdo je odsouzený za přečin dle odst. 2 ... Nicméně, jde zjevně o otázku použité formy výkladu.

¹²⁵ Samozřejmě, nelze dlouhodobě/navěky zbavit někoho svobody jen s poukazem na to, že v jeho případě nelze předpokládat řádný život. Lze ho ale “pozdržet” alesp. do té doby, než mu uplyne celý, původně uložený trest (a tedy vyhnout se nadužívání institutu podmíněného propuštění).

1.5. Rozlišení osob žádajících o podmíněné propuštění dle ustanovení Trestního zákoníku

Hned v úvodu je potřeba uvést, že to nejzákladnější členění osob pro účely podmíněného propuštění spočívá v jejich rozdělení do toliko dvou základních skupin, a to na osoby:

- které podmíněně propustit z výkonu trestu (ještě) **lze**,
- které podmíněně propustit z výkonu trestu (již) **nelze**.¹²⁶

Do druhé z výše zmíněných skupin přitom patří výlučně odsouzení, kterým byl uložen doživotní trest odnětí svobody, kteří (již) podmíněně propuštěni byli, a v případě kterých bylo soudem shledáno, že se ve zkušební době neosvědčili. Dle ust. § 91 odst. 4 věta poslední TZ **(další) podmíněně propuštění takovýchto osob není možné**.¹²⁷

Níže tak bude provedena kategorizace osob z hlediska jejich možného podmíněně propustit především s ohledem na ty, které podmíněně propustit z výkonu trestu lze.

(Základní)¹²⁸ vymezení, provedeno ustanovením **§ 88 odst. 1 písm. a) TZ** stanoví možnost soudu odsouzeného podmíněně propustit, pakliže tento prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život, to vše za předpokladu, že již uběhla alespoň minimální, zákonem stanovená doba výkonu trestu - přičemž tato podmínka (**prokázání polepšení a očekávání vedení řádného života**, společná pro obě výše zmíněná ustanovení) je, doslovně vzato, **podmínkou univerzální**, a platí ve stejné míře pro všechny kategorie¹²⁹ odsouzených.

Pokud tedy odsouzený nespadá do (některé specifické) zákonem vymezené kategorie (tj. pokud půjde o aplikaci základního / zbytkového vymezení dle § 88/1 TZ), vzniká mu nárok **zažádat** o podmíněné propuštění (již)¹³⁰ **po výkonu 1/2** uloženého (či rozhodnutím prezidenta České republiky zmírněného) a vykonaného trestu.

¹²⁶ K tomuto náleží ještě další – smíšená kategorie, a totiž kategorie osob, které de lege lata sice podm. propustit lze, ovšem v praxi se tomu tak téměř neděje (skupina osob cizozemského původu, u které byl jedním z uložených trestů i trest vyhoštění – rozebráno níže).

¹²⁷ Bylo by nesprávné uvádět, že tyto osoby už o podmíněně propuštění žádat nemohou – v první řadě to nejsou jen osoby samotných odsouzených, které takto žádají (k tomu zejména § 331/1 TŘ), a za další – žádost sama samozřejmě není vyloučena (ostatně papír snese všechno ...), akorát se jí nemůže následně vyhovět a taky se jí nevyhoví (případně není vůbec projednatelná a projednána).

¹²⁸ U § 88 odst. 1 písm. b) TZ už nejde o základní vymezení, uvedeno je pouze za účelem zachování celistvosti citovaného ustanovení.

¹²⁹ Viz kategorizaci provedenou sub. 1.5.1.

¹³⁰ To “již” je věcí poměrně relativní. V případě odsouzených na doživotí, může jejich trest v reálu představovat omezení svobody i na 50 a více let, v tom případě je oněch 20 let v poměru k takovéto délce trestu méně než polovinou – v absolutním vyjádření půjde ale pochopitelně o dobu znatelně kratší ...

V případě, kdy jde o osobu, odsouzenou nikoli za **zvlášť závažný zločin** (dále výjimečně jen „ZZZ“) **kte**rá **současně** ještě nebyla (nikoli „soudně trestána,“ leč ...) „ve výkonu trestu odnětí svobody,“ vzniká ji nárok **zažádat** o podmíněné propuštění dokonce již **po výkonu 1/3** uloženého (či rozhodnutím prezidenta zmírněného) a vykonaného trestu.

Pokud se ovšem odsouzený provinil trestným činem, specifikovaným v **§ 88 odst. 4 TZ**, případně pokud mu byl udělen výjimečný trest odnětí svobody v rozsahu od 20 až do 30 let, vzniká mu nárok na podmíněné propuštění **teprve až po výkonu 2/3** uloženého (podle striktního výkladu zákona již ale nikoli rozhodnutím prezidenta České republiky zmírněného) trestu odnětí svobody.¹³¹

Okolnostmi, které se (nad rámec tzv. základních předpokladů, stanovených v § 88 odst. 1 TZ v procesu schvalování žádostí odsouzených) zvažují,¹³²¹³³ jsou především **včasné nastoupení výkonu trestu** a případná (celková či částečná) **náhrada škody či jiné újmy**, trestným činem způsobená (nově pak též **vydání bezdůvodného obohacení**). Soud rovněž přihlíží k **postoji odsouzeného k výkonu případně nařízeného ochranného léčení**, a to jak před, tak i v průběhu výkonu trestu odnětí svobody – **§ 88 odst. 2 TZ**.

Samostatnou, dalo by se říct až „privilegovanou“ kategorií je pak skupina osob, žádající o podmíněné propuštění podle **§ 88 odst. 2 TZ**, a tedy osob, odsouzených „pouze“ za **přechin**.¹³⁴ Tyto osoby mají totiž nárok žádat o podm. propuštění již před 1/2 (nově případně dokonce před 1/3) výkonu uloženého, nebo podle rozhodnutí prezidenta zmírněného trestu, kterému pak bude, přesněji - může být vyhověno za podmínek, že svým vzorným chováním a plněním svých povinností **prokázaly**, že dalšího výkonu trestu již není třeba.

(Tady dávám do pozornosti skutečnost, že minimální přípustný poměr soudem uloženého, a skutečně vykonaného trestu pro účely postupu podle tohoto ustanovení není dán, jako záchytný bod tak může sloužit asi jen **požadavek na povahu chování odsouzeného** /zkoumání chování odsouzeného a následné vypracování, dodání a prozkoumání posudku si zřejmě vyžadají svůj čas/.¹³⁵

¹³¹ Zjevně (a dle mého velice správně) spřísněno pro osoby odsouzené k delším trestům, odnětí svobody.

¹³² „Soud při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného **za zločin** přihlédne také k tomu (...)“

¹³³ V důsledku novelizace, provedené zák.č. 390/2012 Sb., účinné k 08.12.2012 se již k výše uvedeným okolnostem nepřihlíží u rozhodování o podmíněném propuštění odsouzených za přechin.

¹³⁴ Dle § 14 TZ trestné činy nedbalostní a ty úmyslné, za které TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let – dle mého až nebezpečně vysoce nastavená hranice ...

¹³⁵ Podobně FENYK, J.; HÁJEK, J.; STRÍŽ. I.; POLÁK, P. v - *Trestní zákoník a Trestní řád – průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, Díl. I. – Trestní zákoník*, Praha: Linde Praha, a.s., 2010, str. 435 a násl. (ale i důvodová zpráva k obecné části TZ).

Mohlo by se tedy zdát, že osoba, odsouzena za přečin tak může být – dovedeno ad absurdum, za současné právní úpravy teoreticky propuštěna ještě téhož dne, kterého výkon trestu nastoupí. Pokud je ovšem jako další nevyhnutelná podmínka tohoto propuštění vyžadováno „**vzorné chování**“ /nepochybně ve výkonu trestu/ a „**plnění uložených povinností**“ /shodně/ takovéto osoby, dostáváme se už na nastavení této úrovně řádově v týdnech, v reálu pak spíše v měsících po nástupu výkonu trestu.)

Zda může o podmíněné propuštění požádat odsouzený za přečin „**již**“ **před 1/3**, či zda „**až**“ **před 1/2** uloženého a vykonaného trestu¹³⁶ bude záviset nejpravděpodobněji na tom, zda tento již v minulosti byl či nebyl ve výkonu trestu.

Osobně mám za to, že osoba, odsouzená **za přečin**, se „dostane ven“ před odpykáním 1/3 uloženého trestu **pouze v případě, že nebyla v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody** (jedna ze dvou obligatorních podmínek dle § 88 odst. 1 písm. b), na které se z § 88 odst. 2 také odkazuje).¹³⁷ Pokud by totiž osoba, odsouzená za přečin již v minulosti ve výkonu trestu byla, není (zcela) naplněna podmínka dle § 88 odst. 1 písm. b), a tato osoba si může o podmíněné propuštění požádat až „před“ vykonáním 1/2 uloženého trestu.

Pak ovšem (hypoteticky) dospíváme ke zcela paradoxní situaci, kdy odsouzenému, žádajícímu dle § 88 odst. 1 písm. a), který může být teoreticky odsouzen za spáchání trestného činu **zpronevěry** (dle § 206 odst. 4) či **pohlavního zneužití** (dle § 187 odst. 1)¹³⁸ se dostává možnosti zažádat i dříve, než odsouzenému, odsouzenému za přečin.¹³⁹

Znova zopakuji, že znění posledně novelizovaného § 88 (osobně) považuji za formulačně zčásti **nepřehledné až zmatené**, konkrétně ale výše nadnesená otázka je zřejmě bezpředmětná už s ohledem na skutečnost, že fakticky vzato - žádost, učiněna „před 1/2 výkonu trestu“ může být klidně učiněna i „před 1/3 výkonu trestu“ (závisí jen na spodním ohraničení – vypadá to ale, že žádné pevně stanovené není), a naopak, **žádost učiněna „před 1/3 výkonu trestu“ je tak jako tak žádostí učiněnou „před 1/2 výkonu trestu.“** Je tedy otázkou, v čem (a zda vůbec) lze mezi výše uvedenými zákonnými možnostmi odlišnost v reálu spatřovat.

¹³⁶ Pokud to ovšem není úplně jedno ...

¹³⁷ Odkaz směřuje na (celý) § 88 odst. 1 TZ.

¹³⁸ V obou případech horní hranice trestní sazby 8 let (ovšem spodní už 1, resp. 2 roky).

¹³⁹ Pokud horní hranice trestní sazby (u přečinu) 5 let a současně udělen trest na této horní hranici.

Konečně osobám, odsouzeným k „výjimečnému“¹⁴⁰ trestu odnětí svobody na doživotí,“ náleží nárok požádat o podmíněné propuštění **nejdříve po 20 letech** výkonu uloženého (zase ale nikoli už rozhodnutím prezidenta zmírněného) trestu, kdy krom uplynutí stanovené doby je zde podmínkou také to, že zde - s ohledem na okolnosti spáchaného činu, a na povahu osobnosti odsouzeného, **nebude hrozba opakování** spáchaného, nebo jiného **obdobného** „zvlášť závažného“ **zločinu**.

Určitou formu „asperace“ podmínek podmíněného propuštění těchto osob pak představuje úprava obsažená v **ust. § 54 odst. 4 TZ**, která stanoví, že „**uloží-li soud trest odnětí svobody na doživotí, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.**“ Po zohlednění zákonné úpravy zařazování a přesouvání vězňů v rámci jednotlivých nápravně výchovných skupin,¹⁴¹ nelze než dospět k závěru, že je zde ještě další – v pořadí už pátá¹⁴² skupina odsouzených osob, u které přichází možnost podmíněného propuštění v úvahu až po celých 30 (případně i více) letech.

Toto konkrétní pravidlo je (zcela evidentně) jaksi stranou zbytku zákonné úpravy institutu provedené v TZ, mohlo by se zdát, že až nesystematicky. Důvodem tohoto „odtržení“ je ovšem skutečnost, že zatímco podmíněné propuštění z výkonu trestu je obecně vzato institutem řízení vykonávacího, a splnění či nesplnění stanovených podmínek se tak soudem zkoumá až **po určitém časovém období od vynesení odsuzujícího rozsudku**, dílčí úprava obsažená v § 54 TZ je naopak případem, kdy je upraven postup soudu **právě v momentu rozhodování o trestní sankci**, a tedy ještě v (závěrečné) fázi řízení nalézacího.

Z uvedeného pak rovněž plyne, že pokud soudní senát nerozhodne ve výroku rozsudku (tj. okamžitě) o tom, že se bude v otázce případného podmíněného propuštění v budoucnu postupovat ve smyslu 54 odst. 4 TZ, v pozdější fázi řízení (tedy v samotném řízení o povolení podmíněného propuštění) už toto pravidlo využít nelze.

V kategorii **odsouzených na 20-30 let** (+ taxativně vymezené činy dle § 88/4 TZ) a v kategorii odsouzených **na doživotí** ale spatřujeme **zásadní odlišnost ve vymezení zákonných podmínek** (vyjma těch časových), kladených na vyhovění žádosti.

¹⁴⁰ Trest doživotního odnětí svobody je už podle **§ 52 odst. 3** (s odkazem na **§ 54 odst. 1**) trestem výjimečným, formulační provedení **ust. § 88 odst. 5** je tak poněkud matoucí ... (připouští totiž výklad, že je zde i kategorie doživotních trestů odnětí svobody, které by nebyly tresty výjimečnými).

¹⁴¹ Dle § 57 odst. 4 písm. a) TZ - přeložení odsouzeného z věznice se zvýšenou ostrahou přichází v úvahu až po nejméně 10 letech „pobytu“ odsouzeného.

¹⁴² Podmíněné propuštění přípustné – časově vzato, po 1/3; 1/2; 2/3; 20 letech, či 30 letech výkonu trestu.

Zatímco v první uvedené (základní – § 88/1 TZ) kategorii postačí - kromě jiného - k vyhovění takovéto žádosti **předpoklad**, že odsouzený povede v budoucnu řádný život,¹⁴³ případně pak postačuje (zde je nutné si uvědomit, že **jde o alternativu, nikoli komplement**) možnost převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného soudem, v případě výše uvedených dvou skupin už je vyhovění žádosti vázáno (i) na předpoklad, že případným odpuštěním zbytku trestu, a propuštěním odsouzeného na svobodu „**nehrozí** s ohledem na okolnosti činu, za který byla tato osoba odsouzena, a povahu její osobnosti **opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu**,“ jak (shodně) konstatováno v odst. 4 a 5 ust. § 88 TZ.

Otázka podmíněného propuštění **osob mladistvých** se řídí režimem TZ a TŘ, ve spojení s úpravou provedenou ZoSVM, kdy ZoSVM je sice ve vztahu k dalším dvěma uvedeným možno na první pohled vnímat jako lex specialis, na druhou stranu úprava podmíněného propuštění je v něm natolik kusá, že jeho samostatné použití je zcela vyloučeno. Podle § 133 tohoto zákona **soud o podmíněném propuštění mladistvého rozhoduje z podnětu státního zástupce či ředitele věznice a zkušební doba**, rovněž obligatorní, se vyměřuje v trvání **do 5 let** (u přečinů do 3 let). Zde nutno uvést, že takovýto postup odpovídá striktně a jen situaci, kdy se uvažuje o podmíněném propuštění mladistvého ještě před vykonáním jedné třetiny, jedné poloviny či dvou třetin uloženého trestu; v případech ostatních se tedy postupuje zcela v intencích TZ a TŘ.

Z uvedeného tak plyne, že **možnost podmíněného propuštění je v českém právním prostředí skutečně každému odsouzenému a bez výjimky dána**,¹⁴⁴ je ovšem vázána na splnění řady podmínek, a ani v případě jejich splnění soud není povinen této žádosti vyhovět, což znamená, že **na podmíněné propuštění není právní nárok**.

¹⁴³ Vděčné a příhodné téma k nekonečným diskuzím – co ještě lze, a co už ne, považovat za „řádný život“ – podrobněji rozebráno v kap. 1.7. a 1.8. práce.

¹⁴⁴ Pouze vyjma případů dle § 91/4 TZ, jak uvedeno výše.

1.5.1. Kategorizace odsouzených typově

Ustanovení § 88 TZ rozeznává pro účely podmíněného propuštění celkem těchto **7 skupin** odsouzených:

1. Skupina osob, odsouzených **za nijak nspecifikované trestné činy a za okolností blíže neurčených** - § 88 odst. 1 písm. a) TZ¹⁴⁵
2. Skupina osob, odsouzených **za přečin**,¹⁴⁶ které dosud nebyly ve výkonu trestu - § 88 odst. 2 TZ s odkazem na § 88 odst. 1 písm. a) TZ
3. Skupina osob, odsouzených **za přečin**, které už byly ve výkonu trestu - § 88 odst. 2 TZ s odkazem na § 88 odst. 1 písm. b) TZ
4. Skupina osob, odsouzených **za nikoli zvlášť závažný zločin**,¹⁴⁷ které dosud nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody - § 88 odst. 1 písm. b) TZ
5. Skupina osob, odsouzených **za nikoli zvlášť závažný zločin**, které už byly ve výkonu trestu odnětí svobody - § 88 odst. 1 písm. b) TZ
6. Skupina osob, odsouzených **za taxativně vyjmenované TČ** a odsouzených **k výjimečnému trestu odnětí od 20 do 30 let** - § 88 odst. 4 TZ¹⁴⁸
7. Skupina osob, ods. **k doživotnímu trestu odnětí svobody** - § 88 odst. 5 TZ¹⁴⁹

Samostatnou skupinou podmíněně propuštěných jsou pak **osoby mladistvé** ve smyslu ZoSVM a **cizinci**, kdy v případě mladistvých se odlišnost projevuje jak ve sféře hmotného práva (minimální délka doby výkonu trestu + max. přípustná délka doby zkušební), tak ve sféře procesu (specifika řízení o podmíněném propuštění mladistvých).¹⁵⁰

V případě cizinců jde o odlišnosti (přesněji komplikace) způsobené tím, že **pokud tito nemají v ČR povolený pobyt** (buď tento neměli vůbec, nebo již skončil – příp. součástí trestního postihu bylo i uložení vyhoštění), zcela objektivně **nelze** po jejich případném podmíněném propuštění **předpokládat efektivní dohled či dozor**,¹⁵¹ který je téměř

¹⁴⁵ Tj. obecné/základní – nebo taky zbytkové vymezení.

¹⁴⁶ Tato kategorie se navíc (vložením písm. b/ do odst. 1 § 88 po novelizaci k 07.12.2012) dělí na 2 podskupiny.

¹⁴⁷ U ZZZ jde dle § 14 odst. 3 TZ – jde o ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

¹⁴⁸ Do této kategorie se tak řadí i odsouzení k výjimečnému trestu odnětí svobody od 20 do 30 let, byť spáchali čin ve výčtu § 88 odst. 4 neuvedený.

¹⁴⁹ Tato skupina osob se dále rozpadá na 2 podkategorie, a to s ohledem na to, zda bylo v odsuzujícím rozsudku rozhodnuto ve smyslu § 54 odst. 4 (nezapočítání doby strávené ve věznici se zvýšenou ostrahou do doby výkonu trestu) či nikoli. Jelikož je ale toto zcela v diskreci soudu, nejde o kategorii (automaticky a bez dalšího) danou zákonem. Úprava je navíc obsažena mimo (stěžejní) § 88, a také z tohoto důvodu zde nekonstruují další (v pořadí již osmou) kategorii osob.

¹⁵⁰ Příkl. § 78 ZoSVM a tam zakotvená legitimace státního zástupce a ředitele věznice.

¹⁵¹ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: ROZUM, J.; KOTULAN, P.; TOMÁŠEK, P. – *Dohled u osob podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity*; Praha: IKSP, 2007, str. 20.

pravidelnou podmínkou vyhovění podnětu na podmíněné propuštění, a nelze tak odsledovat či „dokumentovat“ jejich příp. polepšení (což v praxi skoro znamená, že tyto osoby podmíněně propustit nelze).

1.5.2. Kategorizace odsouzených z hlediska poměru délky vykonaného trestu

Jde o základní, TZ provedené členění, kdy zákon (z hlediska vzniku nároku na podmíněné propuštění, a tedy určení momentu, rozhodného pro zahájení odpovídajícího procesního postupu) vymezuje těchto **7 kategorií**¹⁵² odsouzených:

1. Odsouzení, kteří mohou žádat **před uplynutím 1/3 výkonu** uloženého trestu
2. Odsouzení, kteří mohou žádat **před uplynutím 1/2 výkonu** uloženého trestu
3. Odsouzení, kteří mohou žádat **po uplynutí 1/3 výkonu** uloženého trestu
4. Odsouzení, kteří mohou žádat **po uplynutí 1/2 výkonu** uloženého trestu
5. Odsouzení, kteří mohou žádat **po uplynutí 2/3 výkonu** uloženého trestu
6. Odsouzení, kteří mohou žádat **po 20 letech výkonu** uloženého trestu
7. Odsouzení, kteří o podmíněné propuštění **žádat nemohou**.¹⁵³

Zde nutno uvést specifikum v přístupu k výpočtu doby možného propuštění osob, které si odpykávají **několik na sebe navazujících trestů**,¹⁵⁴ kdy v těchto případech¹⁵⁵ se postupuje zcela odlišně, když zcela určujícím je teprve uplynutí zákonem určené **poměrné části součtu všech po sobě uložených trestů**.¹⁵⁶¹⁵⁷

¹⁵² Do ledna 1990 pouze 2, do 2010 pouze 3 a do 07.12.2012 pouze 4 kategorie

¹⁵³ Skupina osob odsouzených k doživotnímu trestu odnětí svobody, v minulosti již podmíněně propuštěných, které se ovšem ve zkušební době neosvědčily (§ 91 odst. 4 TZ); tato skupina pochopitelně není vázána žádnou dobou, ve výčtu je jen pro jeho úplnost.

¹⁵⁴ Všechny výše uvedené (7) kategorie osob z pohledu poměru délky vykonaného trestu se váží na zcela standardní případy posuzování (tj. jde o úpravu PP z jednoho, byť sebedelšího trestu).

¹⁵⁵ K tomuto viz např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, I. díl, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 956.

¹⁵⁶ K tomu viz Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 380/11 ze dne 17.5.2011.

¹⁵⁷ Jinak řečeno - pro účely podmíněného propuštění se postupně vykonávané tresty považují za trest jediný.

1.5.3. Kategorizace odsouzených dle všech právně relevantních hledisek

Osoby žádající / v jejichž prospěch je žádáno o podm. propuštění jsou pak z hlediska relevantních ustanovení TZ posuzovány (za účelem rozhodnutí o takovém podnětu):

1. dle délky uloženého trestu,
2. dle konkrétní skutkové podstaty spáchaného činu,
3. dle toho, zda jde o čin úmyslný či neúmyslný,
4. dle stupně závažnosti spáchaného činu
5. dle zařazení do konkrétní nápravně-výchovné skupiny pro výkon trestu
6. s ohledem na případný předešlý výkon trestu odnětí svobody
7. s ohledem na to, zda jde o tuzemce či cizince (nikoli de lege, pouze de facto)
8. dle možnosti opakovaného podm. propuštění z téhož trestu,

případně pak na základě posouzení výše uvedených parametrů **v jejich vzájemné kombinaci**.

Ad. 1) Relevance z hlediska délky uloženého trestu¹⁵⁸

- osoby odsouzené k doživotnímu trestu odnětí svobody
- osoby odsouzené k výjimečnému trestu v trvání nad 20 až do 30 let
- osoby odsouzené k trestu kdy horní sazba nad 10 let (pouze „úmyslné“ zločiny)¹⁵⁹
- osoby odsouzené k trestu kdy horní sazba nad 5 let (pouze „úmyslné“ zločiny)¹⁶⁰
- osoby ostatní

Ad. 2) Relevance z hlediska konkrétní skutkové podstaty trestného činu

- osoby, které spáchaly některý z TČ taxativně vymezených v ust. § 88 odst. 4 TZ
- odsouzené osoby ostatní.¹⁶¹

Ad. 3) Relevance z hlediska úmyslnosti či neúmyslnosti spáchaného trestného činu

- toto hledisko se zvažuje pro účely podm. propuštění pouze pro odlišení osob, které spáchaly zvláště závažný zločin od osob, které spáchaly „jen“ zločin „obyčejný“ (u TČ s horní hranicí trestní sazby nad 10 let), a dále pak pro odlišení těch, kteří spáchali „pouze“ přečin (u nedbalostních trestných činů s horní hranicí trestní sazby nad 5 let) od těch, kteří spáchali zločin.¹⁶²

¹⁵⁸ Samotný faktor délky uloženého trestu (tedy nikoli v kombinaci s některým z dalších parametrů) nehraje v podmínkách rozhodování o podnětu vážnější roli.

¹⁵⁹ Odsouzení za zvláště závažný zločin.

¹⁶⁰ Odsouzení za zločin.

¹⁶¹ TZ neobsahuje skutkovou podstatu, kde by byl jediným přípustným trestem trest odnětí svobody na doživotí (vždy jde o alternativu k trestu odnětí svobody kratšímu), kdyby tomu tak bylo, tvořila by takováto skutková podstata další podkategorii v rámci členění podmínek pro podm. propuštění, a to z hlediska spáchaného TČ.

¹⁶² V návaznosti na to pak přichází v úvahu možnost PP před/po 1/3 či 1/2 vykonaného trestu (přečiny/zločiny).

Ad. 4) Relevance z hlediska stupně závažnosti spáchaného trestného činu

- osoby, odsouzené za přečin
- osoby, odsouzené za zločin¹⁶³

Ad. 5) Relevance z hlediska zařazení do konkrétní nápravně-výchovné skupiny pro výkon trestu odnětí svobody¹⁶⁴

- osoby, zařazené do 4. nápravněvýchovné skupiny (zvýšená ostraha)
- osoby ostatní

Ad. 6) Relevance z hlediska příp. předešlého výkonu trestu odnětí svobody¹⁶⁵

- osoby, které již v minulosti ve výkonu trestu byly
- osoby prvotrestané

Ad. 7) Relevance z hlediska domicilu (tuzemci / jinozemci)

- zde zákon samotný rozdílu nečiní (šlo by o nepřipustnou a zjevnou diskriminaci), faktem ovšem je, že posuzování podnětu v případě cizinců váže vyhovění na některé podmínky, které situaci značně komplikují (a které občas objektivně vzato nejde splnit).¹⁶⁶

Ad. 8) Relevance z hlediska možnosti opětovného podm. propuštění z téhož trestu¹⁶⁷

- osoby, které mohou o opětovné podm. propuštění z výkonu trestu žádat
- osoby, u kterých opětovné podm. propuštění z téhož trestu není možné (situace předvídaná § 91/4 TZ)

¹⁶³ A v rámci zločinu za zločin zvlášť závažný, příp. zločin taxativně vymezený v ust. § 88 odst. 4 TZ.

¹⁶⁴ Především s ohledem na znění § 54 odst. 4 TZ. Jinak rozdělení skupin – 1) s dohledem 2) s dozorem 3) s ostrahou 4) se zvýšenou ostrahou (§ 56 odst. 1 TZ).

¹⁶⁵ Hledisko možného PP po/před 1/3 výkonu trestu dle přidaného ust. § 88 odst. 1 písm. b)

¹⁶⁶ K tomu příkl. viz aktivity Multikulturního Centra Praha, Náplavní 1, 120 00 Praha 2 - dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/nelegalita-pobytu-cizincu-a-trestni-sankce> dne 13.07.2013.

¹⁶⁷ S ohledem na § 91 odst. 4 TZ.

Přehled možností podm. propuštění dle základních kritérií TZ – úmysl / recidiva / doba výkonu TOS.

Délka trestu	Úmyslný TČ ANO / NE	Již ve výkonu trestu ANO / NE	Možnost žádat o PP	Relevantní ust. TZ	Před novelou č. 390/2012 Sb. (tj. do 07.12.2012)
Na doživotí	–	–	po 20 letech výkonu trestu	§ 88 odst. 5	≈
Ods. za taxativně vyjmenované TČ ¹⁶⁸	–	–	po 2/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 4	≈
Od 20 až do 30 let	–	–	po 2/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 4	≈
Nad 10 let	Ano	–	po 1/2 výkonu trestu	§ 88 odst. 1 písm. a)	≈
	Ne ¹⁶⁹	Ano	po 1/2 výkonu trestu	§ 88 odst. 1 písm. a)	≈
		Ne	po 1/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 1 písm. b)	po 1/2 výkonu trestu
Od 5 do 10 let	Ano	Ano	po 1/2 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. a)	≈
		Ne	po 1/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. b)	
	Ne	Ano	po 1/2 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. a)	po 1/2 výkonu trestu
		Ne	po 1/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. b)	
Do 5 let	–	Ano	před 1/2 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. a)	≈
		Ne	před 1/3 výkonu trestu	§ 88 odst. 2 + § 88 odst. 1 písm. b)	před 1/2 výkonu trestu

Legenda: *Zvlášť závažný zločin* / *Přečin* / – bez relevance / ≈ shodná právní úprava

¹⁶⁸ Tato kategorie zjevně postrádá relevanci ve vztahu k délce uložených trestů, v tabulce je jen pro úplnost.

¹⁶⁹ Tady jde zřejmě o jediný možný případ – kvalifikovaná sk. podstata TČ usmrcení z nedbalosti dle § 143/4 TZ.

Odsouzení na doživotí – pouze za úmyslné TČ / případný dřívější výkon TOS zákon neřeší.

Odsouzení za taxativně vyjmenované TČ dle § 88/4 – pouze za úmyslné TČ / jak trestní sazba, tak délka uloženého trestu či případný dřívější výkon TOS se neřeší.

Odsouzení k trestům v trvání přes 5 do 10 let (nikoli včetně) – úmysl se neřeší, je to do 5 let - nemůže jít o zločin, je to pod 10 let - nemůže jít o zvlášť závažný zločin.

1.6. Skutečnosti předcházející a navazující na moment podmíněného propuštění

(aneb podpora a limity odsouzeného před/po podmíněném propuštění z výkonu trestu)

Vlastní podmíněné propuštění na určité skutečnosti navazuje, jiné skutečnosti zase pak navazují na něj. Pokud jde o skutečnosti momentu podmíněného propuštění **předcházející**, půjde zde (nad rámec již uvedeného) zejména o faktor prokazatelného polepšení odsouzeného a o předpoklad, že tento nadále povede řádný život, čímž jsou definovány dvě základní, zákonem dané (§ 88 odst. 1 TZ) kategorie posuzování.¹⁷⁰

Dalšími zvažovanými okolnostmi jsou pak zejména (§ 88 odst. 1-3 TZ) **míra narušení osobnosti odsouzeného, dosažená míra nápravy** (jakož i **vyhlídky další nápravy**), **náhrada trestným činem způsobené škody** (v období před posuzováním žádosti o podmíněné propuštění) či **včasnost nástupu výkonu trestu**.¹⁷¹

Posuzovanými skutečnostmi, na moment podmíněného propuštění **navazujícími**, budou primárně – otázka vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám ze strany PP (zejména plnění soudem /nikoli obligatorně/ stanovených přiměřených omezení a přiměřených povinností v průběhu zkušební doby ve smyslu § 89 TZ), dále pak zpravidla plnění **jiných** (než těch dle § 89 TZ) **soudem uložených povinností/omezení** ale třeba i **míra náhrady škody, jiné majetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení** v poměru k možnostem odsouzeného (zde logicky až po samotném propuštění z výkonu trestu), či zcela obecně vzato – **způsob, jakým se odsouzený po podmíněném propuštění z výkonu trestu protlouká životem**.¹⁷²

1.6.1. Odsouzený ve výkonu trestu (období podmíněnému propuštění předcházející)

Pobyt odsouzeného ve výkonu trestu je posuzován na základě zákonem stanovených kritérií; tato lze v zásadě dělit na kritéria **nevyhnutná** či **bezpodmínečná** (a tedy taková, splnění kterých se vyžaduje v každém jednotlivém případě) a kritéria **podpurná**, případně taková, která jsou vyžadována jen v případě osob, náležejících k té které ze dříve vymezených kategorií (jak rozebráno výše).¹⁷³

¹⁷⁰ Jde zde toliko o okolnosti ovlivnitelné osobou odsouzeného - další podstatné kritérium, uplynutí doby, není již na vůli odsouzeného závislé, a za splnění všech ostatních předpokladů je toto pouze konstatováno.

¹⁷¹ Dle jednotlivých kategorií odsouzených.

¹⁷² Parametr "řádného života" odsouzeného.

¹⁷³ Režim § 88 odst. 1-5 a jednotlivá specifika pro tam vymezené skupiny osob.

1.6.1.1. Primární hlediska pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění

Hned na úvod je asi potřeba zdůraznit, že byť zákon ve svém § 88 odst. 1) omezuje primární kritéria pro vyhovění žádosti o PP zcela explicitně jen na **2 oblasti** (prokazatelné polepšení + predikce řádného života do budoucna),¹⁷⁴ výkladem **§ 91 odst. 1)** dospívám k závěru, že krom výše uvedených 2 kritérií je zde zákonodárcem přidáno ještě i kritérium třetí, kdy **rozhodnutí o osvědčení se** podmíněně propuštěného ve zkušební době je (dle doslovného výkladu bezpodmínečně) vázáno mj. i na „**vyhovění uloženým podmínkám.**“¹⁷⁵

Pokud má být „mise“ celkově úspěšná, nepůjde jen o to, dostat se z výkonu trestu podmíněně na svobodu, ale také o to, **ve zkušební době se osvědčit**, což zabrání nechtěnému návratu za zdi věznic.¹⁷⁶

Výše uvedené ale nemění nic na tom, že **ve fázi posuzování „kvality“ chování se odsouzeného v době před podáním žádosti** o podmíněné propuštění soud hodnotí pouze,

- zda lze u odsouzeného konstatovat prokazatelné polepšení,¹⁷⁷
- zda existuje důvod se domnívat, že odsouzený již nadále povede řádný život.¹⁷⁸

Vychází se přitom jak z **odsledovaného chování odsouzeného** (v otázce jeho prokazatelného polepšení), **tak z predikce**, založené na jeho zjištěných povahových rysech a osobnostních projevech, dohledaných sociálních vazbách (včetně vazeb kriminálních), **přičemž je nadmíru důležité**, aby oba výše zmíněné aspekty byly posuzovány časově správně orientovaným pohledem (tedy eventuelní polepšení odsouzeného směrem do minula i do budoucna, a eventuelní řádný život odsouzeného /pouze/ směrem do budoucna), **jinak bude podklad pro rozhodnutí zcela vadný**, a v případě, že dojde k zamítnutí žádosti,¹⁷⁹ lze konstatovat **porušení ústavně zaručených práv a svobod** odsouzeného.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností **prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život.**

¹⁷⁵ „(...) vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám (...)”

¹⁷⁶ Pochopitelně ale ve stadiu rozhodování o žádosti o podmíněném propuštění není možno zvažovat nějaké vyhovění uloženým podmínkám (protože tyto ještě nebyly uloženy), a při rozhodování o osvědčení se nebude hrát roli prokazatelné polepšení odsouzeného ve výkonu trestu (protože to je důležité jen pro rozhodování o podnětu na podmíněné propuštění).

¹⁷⁷ K tomuto však Ústavní soud ČR: „*Chování po dobu výkonu trestu má spíše podpůrný význam, neboť je významně determinováno přísným režimem věznice.*“

¹⁷⁸ Ústavní soud ve svém **nálezu III. ÚS 338/10** vymezuje stezejní kriteria pro toto posouzení takto: „*Očekávání, že pachatel povede po podmíněném propuštění řádný život, musí být důvodné a založené na všestranném zhodnocení pachatelovy osobnosti a dosavadního působení výkonu trestu, jakož i možnosti jeho nápravy a osobních poměrů.*“

¹⁷⁹ Byť i z nesprávných podkladů může vzejít správný výsledek (2+3 je v součtu to stejné co 3+2).

¹⁸⁰ K tomu viz **nález Ústavního soudu ČR – III. ÚS 1735/10** ze dne 12.05.2011: „*Další ústavněprávní pochybení druhoinstančního soudu spočívá v tom, že extrémně vadně interpretoval hmotněprávní podmínku pro podmíněné propuštění, obsaženou v ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, spočívající v prognóze řádného vedení života na svobodě. Logickou interpretací zákonného textu nelze dospět k jinému závěru, než k*

Rozhodování ohledně podmíněného propuštění odsouzeného by se tak mělo koncentrovat pouze a jen výše uvedeným směrem, a mělo by být dále oprostěno od zvažování povahy a závažnosti jím spáchaného činu.¹⁸¹

1.6.1.1.1. Prokazatelné polepšení se odsouzeného

Podmínkou, zvažovanou za všech okolností (*conditio sine qua non*) je **prokazatelné polepšení odsouzeného** ve výkonu trestu, což je posuzováno (především) s ohledem na,

- **chování** odsouzeného ve výkonu trestu¹⁸²
- **plnění povinností** odsouzeným ve výkonu trestu,

příčemž, zatímco v otázce posuzování (celkového)¹⁸³ **chování** odsouzeného (rozměr zjevně širší než jen „plnění povinností“ odsouzeným) půjde především o zkoumání vztahu tohoto ke spoluvězňům a vězeňskému personálu (otázka celkové bezkonfliktnosti),¹⁸⁴ v případě posuzování **plnění povinností** je potřeba vycházet především z obsahu **zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody** (dále jen „**ZoVTOS**“), zejména pak z jeho §§ 28-36.

Povinnosti odsouzeného jsou tímto vymezeny jak **pozitivně**, tak **negativně**, kdy ty **významově zásadnější** jsou rozebrány hned v **úvodu § 28**, další, pro účely rozhodování o podmíněném propuštění už ale nikoli esenciální, pak v § 28 odst. 2 (pozitivní výčet) a v § 28 odst. 3 (negativní výčet).

takovému, že předpoklad takového chování odsouzeného se vztahuje k budoucnosti, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu. Stížnostní soud tento zákonný požadavek nerespektoval a neexistenci jeho splnění dovozoval z minulého chování odsouzeného.”

¹⁸¹ K tomu viz **nález Ústavního soudu ČR – ÚS 51/2001-n.** ze dne 22. 3. 2001: „jakkoli odsouzený trestný čin byl obecnými soudy posouzen jako spáchaný zvlášť zavrženíhodným způsobem, nelze přehlédnout, že tyto skutečnosti ani samy o sobě, ani ve vzájemné souvislosti podmíněné propuštění z výkonu trestu nevyklučují, neboť rozhodující kritéria podmíněného propuštění jsou zákonem dána jednak v podmínce polepšení odsouzeného, potvrzeného jeho současným chováním a plněním jemu uložených povinností, jednak existenci takových skutečností, z nichž bylo by lze důvodně usoudit, že odsouzený po předčasném propuštění na svobodu povede řádný život.”

A rovněž opět **nález Ústavního soudu ČR – III. ÚS 1735/10** ze dne 12.05.2011 „**Samotnou závažností trestného činu, za nějž byl uložen trest odnětí svobody, z jehož výkonu má být odsouzený podmíněně propuštěn, nelze zdůvodňovat případné zamítavé rozhodnutí o podmíněném propuštění.**“

¹⁸² Jako podklad slouží typicky počet tzv. kázeňských odměn.

¹⁸³ Z rozsudovací praxe **KS v Ústí nad Labem**: „K ucelenému a správnému obrazu o chování odsouzeného po celou dobu výkonu trestu je potřeba přesně časově vymezit, kdy se odsouzený disciplinárních provinění dopustil a přesněji popsat, o jaké provinění šlo a jaké kázeňské tresty mu byly uloženy ...“

¹⁸⁴ Ale samozřejmě také o jiné aspekty – vymezení je zjevně natolik obecné, že pokrývá v podstatě všechny možné a myslitelné okolnosti.

Grafická definice „prokazatelného polepšení“ dle § 88/1 TZ a §§ 28-36 ZoVTOS

Prokazatelné polepšení	Dobré chování ve výkonu TOS (obecně)	Patrně nelze zcela odhlédnout od ničeho níže uvedeného							
	Plnění svých povinností (ve výkonu TOS)	Obecně	Pořádek a kázeň					dodržovat	
			Vnitřní řád věznice					dodržovat	
			Slušné chování					dodržovat	
			Pokyny a příkazy					dodržovat	
		Ve vztahu k lidem	Spoluvězni					chovat se, nenapadat, neokrádat	
			Vězeňská služba					dodržovat pokyny, chovat se, nenapadat ...	
			Personál (mimo VS)					dodržovat pokyny, chovat se, nenapadat ...	
			Zbytek (návštěvy, zdravotníci, duchovní ...)					chovat se, nenapadat, neokrádat ...	
		Ve vztahu k majetku	Cizímu					Nezcizit, neničit, chovat se zodpovědně	
			Svěřenému					Nezcizit, neničit, chovat se zodpovědně	
		Práce	Aktivity/ Činnosti	Práce	Způsobilý práce	Zařazen do práce	Schopný práce	Řádně pracovat	
								Dodržovat ZP/PO/BOZP	
								Šetřit svěřené hodnoty	
							Ne	-	
							Ne	-	
							Ne	-	
	Programy zacházení						Zvolený	aktivity zájmové	
								aktivity pracovní	
								aktivity vzdělávací	
aktivity speciálně výchovné									
aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů									
Stanovený	minimální program								

Směr textu: zleva doprava

1.6.1.1.2. Prognóza vedení řádného života

Další z **esenciálních** podmínek pro podmíněné propuštění je předpoklad, že odsouzený po svém podmíněném propuštění **povede na svobodě řádný život**.¹⁸⁵

Na takto (snad z laického pohledu) jasně a srozumitelně vymezené kritérium je pak možno dívat se z pohledu zákona, doktríny, judikatury, a v neposledním řadě i nějakého většinově zastávaného názoru ve společnosti - nemluvě už o tom, že každý jedinec má pro daný výraz nastavena nějaká vlastní měřítka.

Na samý začátek je asi vhodné uvést, že **žádná zákonná, ani jiná** (obecně závazná) **definice „řádného života“ neexistuje** (obdobně jako neexistují přesné a závazné definice obecného blaha, veřejného zájmu, dobrých mravů či poctivého obchodního styku v jiných oblastech práva), o to obsáhlejší je ale v tomto ohledu právě doktrína i judikatura.

V jedné z dalších částí práce¹⁸⁶ bude rozebrán postup soudu při vyhodnocování pobytu odsouzeného na svobodě v průběhu zkušební doby, kdy v rámci tohoto bude (s ohledem na konstantní judikaturu) poměrně detailně popsáno, jak který stupeň soudů pojem vedení řádného života, v aplikační praxi, vykládá.

Kvůli zamezení zbytečné duplicity je tak **materie řádného života** v této práci rozdělena na dvě části, kdy v kap. 1.7.1. bude tato rozebrána z pohledu ustálené rozhodovací praxe soudů **ve fázi hodnocení chování odsouzeného ve zkušební době** (otázka osvědčení či neosvědčení se), a v této stati se pak omezím jen na její přiblížení v rozsahu rozhodování soudu **ve fázi posuzování žádostí o podmíněné propuštění** – vycházejí přitom opět hlavně z judikatury a dostupných doktrinálních zdrojů.¹⁸⁷

Bez ohledu na neexistenci exaktního vymezení a nejednotnost (laických i odborných) pohledů na věc lze tvrdit, že o naplnění požadavku vedení řádného života lze uvažovat především v případě, kdy se odsouzený **nedostane v posuzovaném období do konfliktu se zákonem**, takovým konfliktem je pak chápáno jak spáchání **trestného činu** (v případě mladistvých činu jinak trestného), tak (výjimečně) i jenom **přestupku**.¹⁸⁸

Předmětný parametr se pak zkoumá jak **prediktivně** (fáze posuzování žádosti o podm. propuštění), tak i **retrospektivně** (fáze rozhodování o tom, zda se odsouzený ve zkušební

¹⁸⁵ Tady se (již desetiletí) **alternativně** objevuje **možnost přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného** (pokud není zrovna dán předpoklad vedení řádného života – tato možnost je dána min. od počátku účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb. (s účinností od 1. ledna 1962), tato část ustanovení je ovšem obsolentní, takže se jí dále již nebudu věnovat.

¹⁸⁶ Kap. 1.7.1

¹⁸⁷ Jelikož zákon k tomuto mlčí.

¹⁸⁸ Věc je ale mnohem složitější - viz. Kap. 1.6. a 1.7.

době osvědčil), přičemž v každé z těchto fází se k předmětu posuzování přistupuje jinak (morální parametry a základní východiska jsou ale samozřejmě stejná).

Obecně lze konstatovat, že byť výklad samotného pojmu „řádný život“ soudy je v případě obou výše zmíněných postupů **více méně** konstantní,¹⁸⁹ liší se přístup soudů k hodnocení podmínek, které vedení řádného života mají dosvědčit. Jinak, pokud soud zvažuje **predikci** vývoje chování odsouzeného po jeho podmíněném propuštění z výkonu trestu, zvažuje krom **základních parametrů** (nepáchání trestné činnosti, přestupků, nepřímo jiných správních deliktů ...), závislých na chování samotného odsouzeného, **také okolnosti**, které s osobou a chováním odsouzeného zcela zjevně nesouvisí (typicky možnost zaměstnání v nahlášeném místě pobytu, rodinné či sousedské poměry, úroveň kriminality v oblasti / možné kriminální vazby apod.).

Stěžejními okolnostmi, zvažovanými soudy ve fázi posuzování žádosti o podmíněné propuštění (tj. v období před podmíněným propuštěním) v kontextu vedení řádného života jsou tak především:

- zda odsouzený nebude pokračovat v trestné činnosti, za kterou byl odsouzen
- zda odsouzený nebude pokračovat v trestné činnosti jiného druhu (ať už závažnější, či méně závažné)
- zda se odsouzený nebude dopouštět přestupků a jiných správních deliktů
- posouzení vhodnosti rodinných či sousedských poměrů odsouzeného v době bezprostředně po podmíněném propuštění
- posouzení povahy a kvality jeho dalších sociálních vazeb
- možnosti samostatné obživy (nabídka zaměstnání v regionu - zejména s ohledem na dosavadní pracovní anamnézu odsouzeného či na jeho kvalifikaci, schopnosti a dovednosti odsouzeného případně fungovat samostatně /OSVČ/ apod.)

Dle některých doktrinárních výstupů¹⁹⁰ (nutno přiznat, že toto má zčásti oporu i v judikatorní praxi), je další, poměrně často zvažovanou okolností (tj. nejde o zákonný parametr), **názor veřejnosti na případné podmíněné propuštění odsouzeného ...**

V tomto ohledu jde ale o velice zajímavou oblast, vyžadující si extra prostor, a mající i přímý souvis s opakovaně navrhovanými legislativními změnami do budoucna; z tohoto důvodu je krátké pojednání o ní začleněno do zvláštní části práce (návrhy de lege ferenda).

¹⁸⁹ Úplně konstantní být pochopitelně nemůže – když schází definice ...

¹⁹⁰ ŠÁMAL a kol.: *Trestní zákoník I., § 1 – 139 Komentář*, Praha: C.H.Beck, 2009, str. 182 a násl.

1.6.1.1.3. Plnění programů zacházení

Jedním z určujících předpokladů, zda k podmíněnému propuštění odsouzeného dojde či nikoli (případně kdy se tak stane), je výsledek aplikace tzv. **programů zacházení** a reakce odsouzeného na ně; tato reakce pak odpovídá míře přizpůsobení se odsouzeného podmínkám nastaveným konkrétním (zvoleným/určeným) programem¹⁹¹ a výsledku, který je v ideálním případě roven **respektování daného výchovného cíle odsouzeným**.

Konkrétně jde o **cílené postupy**, metodicky zpracované a kvalifikovaně aplikované, **orientované na převýchovu osobnosti odsouzeného** cestou neustálého a systematického působení, a to **po celou dobu výkonu trestu odnětí svobody**.

Důležitost výsledku je pak ve vztahu k možnosti podmíněného propuštění spatřovat v tom, že jde o jedno ze stěžejních hodnotících hledisek, jak plyne z odkazu na § 88 TZ.

Výše zmíněný koncept má původ již v počátku let devadesátých, kdy v letech 1991 – 1992 vznikal a byl vydán dokument **Perspektivy vězeňské služby v České republice**, představující jakýsi souhrn koncepčních záměrů, připravených k realizaci a vycházející z tehdy plánované **Koncepce rozvoje českého vězeňství**.¹⁹² Oba tyto dokumenty znamenaly průlom ve vymezení účelu trestu odnětí svobody (trestu obecně) a značný posun směrem k jeho humanizaci, to vše pak zcela v souladu se zásadami a požadavky evropských vězeňských pravidel.¹⁹³

Koncept programů zacházení (zkráceně též „zacházení“) byl do praxe uveden **zákonem č. 169/1999 Sb. o Výkonu trestu odnětí svobody** (v rámci této kapitoly též pouze „zákon“) a **vyhláškou č. 345/1999 Sb. kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody** (v rámci této kapitoly též pouze „vyhláška“), tento zákon provádějí.

Účinností těchto předpisů pak došlo ke změně (nikoli pouze terminologické), když původní pojem **resocializace** (odsouzeného) byl nově nahrazen pojmem **zacházení** (s odsouzeným); že v tomto směru nejde o změnu pouze terminologickou, plyne z přesného vymezení obou pojmů, kdy,

- **resocializací** – se rozumí postupné zbavování odsouzeného jeho závadných návyků a vzorů chování a nahrazování těchto návyků a vzorů chování žádoucími, a to

¹⁹¹ K psychologické rovině odborného posuzování odsouzených mj. i za účelem doporučení nejvhodnějšího typu resocializačních programů kupř. ČERNÍKOVÁ, V.: *Základy penologie pro policisty*, Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, str. 31.

¹⁹² NETÍK, K. a kol. – *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*, Praha: Bulletin studijní a výzkumné skupiny, č.3, 1991 in: Příloha časopisu České vězeňství 7/1991.

¹⁹³ V tomto ohledu šlo zejména o zvýšení důrazu na respektování lidské důstojnosti odsouzených při současné minimalizaci negativních vlivů na osobnost a chování odsouzeného (příčemž represivní funkce trestu měla být zachována).

buď vlivem vězeňského prostředí (se všemi jeho negativy) či vlivem terapeutické skupiny léčebního zařízení,¹⁹⁴

– **zacházením** – se rozumí systematické a cílené působení na odsouzeného, za účelem dosažení pozitivních změn v jeho chování.¹⁹⁵

Z takto stručného popisu obou pojmů není rozdíl nijak patrný – jak u resocializace, tak u zacházení jde (zjevně) o **snahu o odbourání závadných osobnostních rysů** a (negativních) **vnějších projevů odsouzeného** na základě dlouhodobého působení na něj, časově a místně limitovaného dobou a místem výkonu trestu (ochranného léčení). Zásadní odlišnost ale spočívá v tom, že zatímco v případě zmíněného „zacházení“ jde v podstatě o konsensuální (a tedy do určité míry dobrovolný) **postup**, z pohledu „resocializace“ šlo o více méně jednostranné působení (nátlak), bez větší možnosti tento ze strany odsouzeného ovlivnit.¹⁹⁶

Nástrojem zacházení s odsouzeným jsou jednotlivé **programy zacházení**, odpovídající aktivitám, diverzifikovaným dle svého zaměření do těchto pěti skupin:

- aktivity **pracovní**
- aktivity **vzdělávací**
- aktivity **speciálně výchovné**
- aktivity **zájmové**
- aktivity v oblasti **utváření vnějších vztahů**,

představujících jednotlivé samostatné alternativy programů zacházení.¹⁹⁷

Plus je tady tzv. **minimální program zacházení**, který je odsouzenému **určen** v případě, že s žádnou z výše uvedených specializovaných alternativ souhlasit nebude.

Pokud jde o jednotlivé programy (či jejich konkrétní náplň),¹⁹⁸ tak:

Aktivity pracovní – zahrnují práci odsouzených potřebnou k zajištění každodenního provozu věznice (úklidy ubytoven, brigády v rámci věznice – malování, údržba ...) a vlastní pracovní zařízení, přičemž zařízení odsouzených je možné jak na vnitřních odd. věznic (úklid a údržba, sklad, kuchyně, rozvoz stravy v rámci věznice či péče o imobilní odsouzené), tak

¹⁹⁴ ČERNÍKOVÁ, V.: *Základy penologie pro policisty*, Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, s. 32.

¹⁹⁵ Osobně mám však za to, že nejde nikoho jeho návyků „zbavovat“, aniž by na tohoto nebylo nějakým způsobem „působeno“ ...

¹⁹⁶ Častokrát se v literatuře v souvislosti s popisem „resocializace“ lze setkat s pojmem „diktát.“

¹⁹⁷ Samotný „program zacházení“ tedy není možno chápat tak, že je jen jediný možný (univerzální), a v rámci tohoto dochází k rozvoji osobnosti odsouzeného rovnoměrně všemi uvedenými směry (i když je teoreticky možné, že odsouzený projeví zájem o všechny dílčí alternativy programu a na základě takto provedené volby se rozvíjí rovnoměrně a komplexně).

¹⁹⁸ Bližší informace kupř. na stránkách Vězeňské služby ČR, dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-4970> dne 13.07.2013..

vně prostorů věznice (tzv. externí zaměstnávání), o které je ze strany externích subjektů stále větší zájem. Zde je s odkazem na § 29 odst. 1 ZoVTOS nutno podotknout, že jestliže je odsouzený uznán práce schopným a zařazen na nějakou konkrétní práci, jeho povinností je pracovat.¹⁹⁹

Aktivity vzdělávací – jsou orientovány (jak již sám název napovídá) na vzdělávání odsouzených, přičemž jde o vzdělávání organizované buď tzv. školským zařízením, vedeným kvalifikovaným zaměstnancem odd. výkonu trestu, nebo o vzdělávání v korespondenčních kurzech, nejčastěji jde pak o rozvoj znalostí a dovedností odsouzených v oblastech jako - základy práce s PC, jazyky (statisticky nejčastěji jazyk anglický), výuka psaní úřední korespondence, různé tematické kroužky apod.²⁰⁰²⁰¹

Aktivity zájmové – zaměřeny na konkrétní zájmy (koníčky, sportovní aktivity) odsouzeného spíše než na rozvoj jeho znalostí či dovedností, a ačkoli jsou tyto populární, v preferencích odsouzených dle statistik – překvapivě, mírně zaostávají za aktivitami pracovními či vzdělávacími. Jmenovitě jde především o encyklopedické poznávání, modelářský kroužek, práce v keramickém ateliéru, rozvoj tvořivých dovedností, stolní společenské hry, hudební kroužek, filmový klub, motokroužek, sportovní hry či posilovnu.

Aktivity speciálně výchovné – rozvíjející (zejména) oblast sociálních dovedností odsouzených, jejich společenského chování, rozšiřování právního vědomí či zvládání stresu; příkladmo jde pak o kurzy komunikačních dovedností, základů interpersonální komunikace, programy aktivního stylu života, biblioterapii, relaxační kurzy hudební či případně i duchovní aktivity, zpravidla pod osobním vedením kaplanů věznice.²⁰²

Již výše zmíněný **minimální program zacházení**,²⁰³ je – odlišně od jeho standardních forem – upraven nikoli zákonem, leč vyhláškou,²⁰⁴ konkrétně pak její § 37, podle kterého je tento určen pro ty z odsouzených, kteří neprojeví zájem o / kteří si nevyberou některou z navržených alternativ programů zacházení. Co pak můžou od této své volby (s jistotou) očekávat, je - **práce**.²⁰⁵

¹⁹⁹ Z dlouhodobých statistik plyne, že zájem o zařazení do pracovního procesu má stabilně víc než polovina odsouzených osob.

²⁰⁰ Údaje konkrétně odpovídají podmínkám vazební věznice Karviná, lze ale zřejmě do jisté míry paušalizovat.

²⁰¹ Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-karvina-77/> dne 13.07.2013.

²⁰² Příkladně Program “3Z” (Zastav se, zamysli se a změn se), kterému je podrobněji věnován prostor v jiné části práce.

²⁰³ K tématu víc BAJKURA, L.: *Práva vězně – od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*, Praha: Vyd. Grada 1999, str. 28.

²⁰⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odn. svobody.

²⁰⁵ § 37 vyhlášky: „*Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.*“

Zákon (přesněji vyhláška) zná i termíny jako **aktualizace** či **vyhodnocení** programů zacházení, přičemž aktualizací se rozumí změna primárně zvolené / určené alternativy a vyhodnocením pak jakási sumarizace dopadů na chování odsouzeného.

Změnou je (dle § 38 vyhlášky) přitom chápán jak posun z jedné alternativy na jinou, tak i posun v relaci minimální program zacházení – specifické alternativy a opačně. Pokud jde o **vyhodnocení úspěšnosti**, to se provádí jednou za vyhláškou stanovenou dobu, a to zpravidla:

- **jednou za měsíc** ve věznici pro mladistvé,
- **jednou za dva měsíce** ve věznici s dohledem a dozorem (I. a II. NVS),
- **jednou za tři měsíce** ve věznici s ostrahou (III. NVS),
- **jednou za šest měsíců** ve věznici se zvýšenou ostrahou (IV. NVS),

Dále k uplatňování **speciálních výchovných postupů** u odsouzených.

Zatímco v případě programů zacházení jde o specifický, na konkrétní subjekt zacílený soubor aktivit (objektem zájmu je zde odsouzený), **jde v případě výchovných postupů o to, jak s tímto odsouzeným co nejefektivněji pracovat** (objektem zájmu je zde i vězeňský personál), nejenom za účelem jejich naplnění.

V této souvislosti se zmiňují tzv. **speciální výchovné postupy**,²⁰⁶ členěné (podle povahy přístupu k odsouzeným) do dvou základních skupin, a to na postupy individuální a postupy skupinové, kdy postupy,

- **Individuální** – odpovídají individuálním formám práce s odsouzeným, zahrnujícím: intervence (krizové, ventilační, poradenské, abreakční, informativní), diagnostická vyšetření, stanovování programu zacházení, vyšetření, individuální postupy, sociálně právní poradenství, rozpravy s duchovním či pracovní terapie ...
- **Skupinové** – představují skupinové formy práce s odsouzeným, zahrnující: kognitivně-behaviorální techniky, besedy, přednášky a setkání se sociálními kurátory, pracovníky Probační a mediační služby ČR, pracovníky specializovaných sdružení a dalšími hosty apod.

1.6.1.2. Podpůrná hlediska vyhovění žádosti o podmíněné propuštění

Výše uvedené je důležité především v návaznosti na další text této stati, pojednávající o **procesu**, předcházejícímu **hodnocení** odsouzeného ve výkonu trestu, o **předpokladech**, které slouží jako **východiska** tohoto hodnocení, i o konkrétních **postupech**, sloužících k

²⁰⁶ Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.

dosažení změn v chování odsouzeného. Dalšími (zajisté důležitými, byť už nikoli stěžejními) kritérii zvažování jsou pak

- náhrada příp. škody²⁰⁷ či jiné újmy, trestným činem způsobené²⁰⁸
- postoj odsouzeného k případně uloženému ochrannému léčení
- včasné nastoupení výkonu trestu odnětí svobody odsouzeným

(V doktríně se občas lze setkat s názorem,²⁰⁹ že jde o kriteria **fakultativní**, s čímž ale s odkazem na znění § 88 odst. 3 TZ²¹⁰ nelze zcela souhlasit. Z dikce tohoto ust. je zřejmé, že dopad kritérií dle odst. 3 není tak zásadní jako těch vyjmenovaných v odst. 1 /fakultativnost ve smyslu nikoli nevyhnutelnosti naplnění těchto požadavků při rozhodování o podmíněném propuštění je tedy na místě/, nicméně, pravidlo obsažené v odst. 3, dle mého názoru a přesvědčení, **nedává soudu sebemenší prostor**, daná kritéria při svém rozhodování o vyhovění podnětu na podmíněné propuštění **pominout** či **nezohlednit ...**).²¹¹

Otázce posouzení (s ohledem na dikci § 88 odst. 1 a 3 TZ) primárních, či určujících parametrů – **chování odsouzeného** ve výkonu trestu a **plnění uložených povinností** odsouzeným ve výkonu trestu je (s ohledem na obsáhlost problematiky) vyčleněna samostatná část práce. Na tomto místě budou rozebrány parametry, které soud zvažuje až „v druhém sledu“ - tedy pokud (už) jsou obě výše uvedené podmínky dle § 88 odst. 1, 3 naplněny.

1.6.1.2.1. Náhrada případné škody či jiné újmy / vydání bezdůvodného obohacení

V první řadě se bude jednat o zjištění, zda odsouzený (v tomto případě **dobrovolně**)²¹² **dle svých možností**²¹³ nahradil trestným činem způsobenou **škodu**, případnou **jinou újmu**, či zda vydal trestným činem získané **bezdůvodné obohacení**.²¹⁴ Z takto provedené „definice“ je patrné, že v tomto směru se bude chování odsouzeného zkoumat celkově ve třech ohledech – ZDA vůbec k takovému jednání ze strany odsouzeného došlo (tj. zda případné jednání odsouzeného je vůbec možno pod toto kritérium podřadit), CO konkrétně bylo odsouzeným

²⁰⁷ Způsob určení výše způsobené škody je popsán v § 137 TZ, rozhodování o této a lhůty k uplatnění nároku pak v §§ 43, 228 a 229 TR.

²⁰⁸ Event. vydání bezdůvodného obohacení.

²⁰⁹ Příkl. VICHEREK, M. - *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel*, www.epravo.cz - dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html> dne 24.02.2014.

²¹⁰ „**Soud** při rozhodování podle odst. 1 a 2 **přihlédně** také k tomu (...)”

²¹¹ Samozřejmě ale nejde nesouhlasit s názorem, že dobrovolnost nástupu výkonu trestu či náhrada škody, můžou být tím jazýčkem na vahách, který může rozhodnutí soudu zvrátit ve prospěch či neprospěch odsouzeného.

²¹² Na rozdíl od situace, kdy je tato povinnost výrokem soudu stanovena (až) jako součást trestu či jako jedna z povinností podmíněně propuštěného ve zkušební době.

²¹³ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009.

²¹⁴ Povinnost odsouzeného k náhradě škody podle svých sil znamená, že odsouzený je povinen nahradit škodu v době a ve výši, v jaké to dovolí jeho **osobní, majetkové a příjmové poměry**.

vykonáno (náhrada škody/jiné újmy/vydání bezd. obohacení) a kvantitativně JAK bylo plněno, a tedy zda toto jeho jednání lze charakterizovat **jako dostačující** (zda odsouzeným poskytnuté plnění odpovídá jeho momentálním možnostem a schopnostem), nebo jinak – půjde o posouzení **přítomnosti, účelnosti a přiměřenosti jednání / poskytnutého plnění**.²¹⁵

Pokud jde o první definiční kritérium – **existenci** či **přítomnost** očekávaného chování, je (pochopitelně) ze všeho nejdřív nutné zjistit, zda byl ze strany odsouzeného (směrem k poškozenému)²¹⁶ vůbec nějaký, tomuto odpovídající krok vykonán, teprve pokud je odpověď „**ano**“, nabývá relevance posuzování zbylých dvou kritérií - účelnosti a přiměřenosti takového jednání (ve vztahu k jeho momentálním možnostem a povaze/rozsahu způsobené újmy).

Uvedeno na příkladu - pokud je škoda způsobena trestným činem majetkovým, výše škody dosahuje řádově desítek milionů, hodnota majetku odsouzeného se pohybuje rovněž v desítkách milionů, a odsouzený, (ač by mohl), namísto monetární satisfakce poskytne poškozenému pouze omluvu – nepůjde zde (zjevně) o případ nahrazení/zmírnění způsobené škody, neboť tato se jednáním odsouzeného nijak nezmenší (ač by se mohla - jelikož hodnota majetku odsouzeného to dovoluje). V tomto případě už první z předpokladů (existence relevantního chování odsouzeného) není naplněn, a tak je procesně zbytečné zkoumání dalších dvou.²¹⁷

Pokud by naopak odsouzený (v rámci kompenzace trestným činem způsobené škody) poškozenému nějakou finanční částku uhradil, případně zajistil majetkový převod k jiné hodnotě, je naopak evidentní, že zde minimálně k pokusu o napravení/zmírnění následku došlo (naplněno „ZDA“), na základě čehož pak bude potřeba zohlednit účelnost a přiměřenost takového jeho jednání (tj. „CO“ a „JAK“).

Za **účelné** bych (v posuzovaném ohledu) označil takové jednání odsouzeného, které se, ze své podstaty, **co nejvíce kryje s ním způsobenou škodou** (které ji v maximálním možném rozsahu kompenzuje). Příkladně - pokud dojde zločinným jednáním odsouzeného k devastaci majetku poškozeného, přiměřenou se jeví jak oprava tohoto majetku (restitutio in integrum) či zajištění věci obdobné, tak i monetární kompenzace (za předpokladu přiměřenosti hodnoty poskytnutého plnění). V tomto případě by bylo splněno kritérium „ZDA“ a „CO“, zbývá tedy zhodnotit již jen kvantitu (přiměřenost) tohoto plnění (kritérium „JAK“).

²¹⁵ S ohledem na momentální situaci odsouzeného.

²¹⁶ Pokud někdo podvodem získá trestným činem určitou částku peněz, a tuto pak věnuje na charitu (nebo dokonce věnuje i víc), nejde o naplnění výše uvedeného předpokladu.

²¹⁷ Toto je pak zároveň situace, kdy kritérium existence jednání a povahy/vhodnosti jednání (tedy „ZDA“ a „CO“) splývá v jedno – „přínos“ pro poškozeného je v tomto případě zhruba stejný, jako kdyby směrem k jeho osobě ze strany odsouzeného nebylo vykonáno ničeho.

Nakonec - **přiměřeným** je možno hodnotit takové jednání odsouzeného, které se jeví přiměřeným s ohledem na jeho momentální (a to nejen majetkovou, ale i příjmovou a celkovou osobní) situaci.²¹⁸ Půjde zde zásadně o to, aby (výše a povaha) plnění, poskytnutého odsouzeným, alespoň přibližně odpovídala jeho momentálním možnostem, toto se pak bude zvažovat v poměru k výši a povaze způsobené škody.²¹⁹

Příkladmo; majetkový trestný čin, výše způsobené škody 10 milionů Kč. Odsouzeným poskytnutá peněžité kompenzace vy výši **1 milionu korun**, přičemž majetek odsouzeného dosahuje hodnoty několikanásobně vyšší (nepředpokládejme žádnou překážku zpeněžení tohoto majetku ani případnou jinou komplikaci). Pokud nedošlo výslovně k zřeknutí se (zbytku) nároku poškozeným, takto poskytnuté plnění lze považovat (s ohledem na poměry odsouzeného) **za nepřiměřené**.

Nebo naopak. Majetkový trestný čin, způsobená škoda 10 milionů Kč. Odsouzeným (opakovaně) poskytnutá peněžité kompenzace vy výši **10.000,- Kč**, přičemž odsouzený nedisponuje žádným majetkem, případně jen majetkem zanedbatelné hodnoty. Takovéto jednání odsouzeného lze (za určitých okolností) hodnotit jako **jednání přiměřené** jeho poměrům, s vyhlídkou postupného uspokojování nároku poškozeného do budoucna (například z příjmů odsouzeného).

A do třetice, majetkový trestný čin, způsobená škoda 10 milionů Kč. Odsouzeným poskytnutá peněžité kompenzace vy výši **0,- Kč**, přičemž odsouzený nedisponuje žádným majetkem, případně jen majetkem zanedbatelné hodnoty. Tady je potřeba zvážit, jaké podmínky (a kolik času) měl odsouzený k případnému uspokojení nároku poškozeného, pokud například od doby spáchání činu do doby nástupu výkonu trestu uplynula řádově léta (v soudní praxi nic nezvyklého), a odsouzený netrpěl žádným (zejména ne zdravotním) hendikepem, je možno poukázat na **neochotu** či **nezájem** dostát svým povinností,²²⁰ třeba i s poukazem na to, že si za celou tuto dobu nezajistil dostatečný příjem, **ač tak udělat měl a mohl**.²²¹

²¹⁸ Výše způsobené škody je zpravidla více či méně přesně vyčíslitelná, nelze přitom očekávat, že kompenzace ze strany odsouzeného půjde jakkoli nad rámec této škody (k tomu ostatně pachatel ani není povinen).

²¹⁹ V případě zohlednění výše trestným činem způsobené škody však půjde až o sekundární kritérium, možnosti odsouzeného mají bez ohledu na výši škody své limity.

²²⁰ Zde nemám na mysli zákonnou či soudem uloženou povinnost (běžně je spíš škodu způsobenou tr. činem nehradit), zvažuje se **dobrovolnost** plnění.

²²¹ Toto kritérium by se ostatně asi zvažovalo ve všech případech (rozhodně by se mělo), kdy tr. činem způsobená škoda nebyla uhrazena v plné výši.

1.6.1.2.2. Postoj odsouzeného k případně uloženému ochrannému léčení

Institut **ochranného léčení**²²² je (v podmínkách TZ) primárně obsažen v § 99, dále pak upraven či zmiňován ustanoveními §§ 40, 47, 48, 57, 88, 94, 98, 99, 100, 185, 186 a 337, kdy jde primárně o prostředek nápravy odsouzeného, nikoli jeho postihu v pravém slova smyslu (byť jeho výkon pro danou osobu postihem svým způsobem zajisté je), ukládáno je jak **namísto** uložení trestu, tak **vedle** uložení trestu, a to v závislosti na konkrétních okolnostech případu. Zajišťováno je pak buďto **ambulantní** (mírnější) nebo **ústavní** (intenzivnější) formou.

V případě, že je ochranné léčení uloženo (a to jakoukoli formou) a odsouzeným nerespektováno,²²³ jde (s ohledem na dikci § 88 odst. 3 TZ, větu poslední) o takovou okolnost, která bude soudem zvažována za účelem rozhodnutí o možném vyhovění žádosti o podmíněně propuštění odsouzeného (z povahy věci jen v případě, kdy bude ochranné léčení uloženo vedle již uloženého trestu - nikoli namísto něj), přičemž zde evidentně nepůjde o polehčující okolnost.

Zkoumání tohoto aspektu nebude ani primárním („soud přihlédně“ – ovšem za předešlého naplnění předpokladů dle § 88 odst. 1 TZ), ani definitivním či (samo)určujícím faktorem při zvažování vyhovění žádosti, **nelze ho přitom ale ani podceňovat**.

1.6.1.2.3. Včasnost nástupu výkonu trestu odnětí svobody

Pokud jde o tzv. **včasnost nástupu** výkonu trestu odnětí svobody, jde o jediný pravidelný předpoklad v rámci zde řešené skupiny,²²⁴ přičemž je potřeba zmínit, že ani takto (na pohled) jednoznačně postavena věc není zas až tak úplně jednoznačná, a v praxi může přinášet (a přináší) nemálo problémů.

Hlavní nesnáž spočívá v tom, že jak v TZ, tak v TR (případně v souvisejících, odvětvově relevantních předpisech)²²⁵ **schází přesná definice tohoto pojmu**, když tuto je možno dovodit jen negativně (je pouze stanoveno, co se za včasný nástup výkonu trestu nepokládá, nikoli už co za něj pokládat lze).

²²² Podrobněji v: ŠÁMAL, P. – PÚRY, F. – RIZMAN, S.: *Trestní zákoník – Komentář*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 1031.

²²³ Užívám zde termín “odsouzený,” protože nařízení výkonu ochranného léčení je (stejně tak jako trest ve smyslu TZ) výsledkem rozhodovací činnosti soudu, reflektující skutečnost spáchání tr. činu.

²²⁴ Škoda ani bezdůvodné obohacení činem nemusely vzniknout / ochranné léčení nemuselo být uloženo ...

²²⁵ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a jeho prováděcí vyhlášky

Základní poznatek vychází z ust. § 337 odst. 1 písm. f) TZ²²⁶ „maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání,“ ze kterého (nikoli překvapivě) plyne, že maření či podstatného ztěžování výkonu úředního rozhodnutí se dopouští (m.j.) ten, kdo „**bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody,**“ případně v tom zabraňuje jinému.²²⁷

Předpokladem číslo jedna tak bude existence procesního rozhodnutí, kterým se daná povinnost odsouzenému ukládá. Z ust. § 321 TŘ „*nařízení výkonu trestu*“ se podává, že termín (příp. lhůta k nástupu) je soudem stanoven, jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má nepodmíněný trest odnětí svobody vykonat, **stalo vykonatelným**²²⁸ (kdy tento/tuto stanovuje předseda senátu soudu, který předmětné rozhodnutí vydal); **dalším předpokladem** tak bude vykonatelnost tohoto rozhodnutí.

Ve chvíli, kdy rozhodnutí existuje a je vykonatelným, **zašle** předseda senátu příslušného soudu jednak tzv. **nařízení výkonu trestu** příslušné věznicí, a jednak (písemně) **vyzve** odsouzeného, aby výkon uloženého trestu v určené věznicí **nastoupil**, k čemuž mu stanoví termín či lhůtu. Obesílána jsou tak současně 2 místa – věznice, určená k výkonu trestu a samotný odsouzený, kdy z pohledu nástupu výkonu trestu je pak rozhodující doručení právě osobě odsouzeného.²²⁹ **Předpokladem č. 3** je tak doručení rozhodnutí odsouzenému.

Mám ovšem za to, že ani doručení samotné ještě nezakládá hlavní předpoklad úspěchu, kdy tímto je teprve **vědomost odsouzeného o existenci rozhodnutí a o jeho obsahu** (lhůty/termínu stanoveného v něm), předpokládající ovšem jeho (faktické) doručení. Za doručenou se však považuje i zásilka **doručena fikcí** (tj. často reálně nedoručena), případně zásilka sice reálně doručena, ovšem za situace, kdy se odsouzený (nikoli vlastní vinou) v důsledku různých okolností o její existenci (a tedy i obsahu) nedověděl - takže mu ani není známá konkrétní povinnost (termín/lhůta k nástupu). **Předpokladem posledním** je tak **reálné doručení rozhodnutí odsouzenému**, potažmo vědomost odsouzeného ohledně existence rozhodnutí a fakt srozumění s jeho obsahem.

Dalším logickým krokem je následně dobrovolný postup odsouzeného v intencích soudem vydaného rozhodnutí - v ohledu včasnosti či opožděnosti nástupu výkonu trestu je tak možno konstatovat následující.

²²⁶ Dříve (do 7. ledna 2013) zařazeno pod písm. e) předmětného ustanovení.

²²⁷ Dle striktního výkladu tohoto ustanovení tak není výkon trestu nastoupen včas, pokud odsouzenému v nástupu jeho výkonu nebránili závažné důvody – kdy posuzování závažnosti těchto je výlučně na úvaze soudu.

²²⁸ Rozhodnutí je v trestních věcech vykonatelným, pakli-že proti němu není řádný opravný prostředek – lhůta k plnění, známá z civilních řízení zde pochopitelně odpadá.

²²⁹ Nikoli bez výjimky – viz dále ...

Aby bylo možno s určitostí rozhodnout, zda odsouzený nastoupil výkon trestu skutečně **včas**,²³⁰ je potřeba dokázat **přesně založit okamžik vzniku povinnosti nástupu výkonu trestu**, případně určit jeho nejzazší bod (v případě lhůtního vymezení). Nabízí se tyto 2 možnosti:

- určení povinnosti nástupu výkonu trestu **přesným datem**
- určení povinnosti nástupu výkonu trestu **lhůtou**

Jak popsáno výše, potíž neplyne přímo ze samotného určení nástupu výkonu trestu některým z těchto způsobů, je tedy vcelku jedno, zda bude předmětná povinnost založena konkrétním datem, či koncem nějaké lhůty; potíž rovněž nepůsobí případy, kdy je nástup výkonu trestu odsouzeným zjevně odepřen (pak zcela jednoznačná situace).

Jako problémové je naopak možno označit tyto okruhy:

- **otázka doručování**
- **otázka odkladů** (a dalších odkladů) nástupu výkonu trestu
- **otázka přílišné formalizace** přijímacího / vstupního procesu

Pokud jde o problematiku doručování, lze vycházet z již výše uvedeného. V otázce **odkladů** (a dalších odkladů) termínů nástupu výkonu trestu půjde především o následující situace. Ustanoveními §§ 322 odst. 1 TŘ a 323 odst. 1 TŘ je odsouzenému dána možnost, **zažádat o odklad termínu nástupu výkonu trestu**, a to buď

- z důvodů zdravotních (včetně těhotenství a raného stadia mateřství u žen)
- ze závažných důvodů jiných, zákonem blíže nespécifikovaných

Smysl (a logika) celé věci spočívá v tom, že se tímto způsobem (rozhodnutím již určeným) nástup výkonu trestu oddálí, čímž se umožní odsouzenému vyřešit si své zdravotní, případně jiné důležité a neodkladné záležitosti. Nikde přitom není řečeno, že „podkladový“ problém musel vzniknout až po sepisu výzvy k nástupu výkonu trestu, podstatné je toliko to, že **problém zde je, že není vyřešen**, a tedy že **nadále trvá** (aniž by byla šance jej vyřešit do stanoveného data nástupu).

Nesnáz ovšem spočívá v tom, že zatímco v rozhodnutí / ve výzvě je termín nástupu fixně stanoven, **není již dán časový rámec pro rozhodnutí soudu o žádosti odsouzeného**.

²³⁰ Ponechme teď stranou případy, kdy se obviněný nástupu výkonu trestu zjevně vyhýbá.

Takže na straně jedné:

- je stanoven termín nástupu
- u osoby odsouzené existuje problém, který zjevně nemůže být (a nebude) do data nástupu vyřešen
- **je zde legální možnost zajistit vyřešení problému cestou podání žádosti o odklad**
- žádost o odklad je (ještě před určeným dnem nástupu) odsouzeným podána
- dokud soud o žádosti (pravomocně) nerozhodne, resp. dokud se o verdiktu odsouzený prokazatelně nedoví, nemůže (subjektivně) vědět a nelze (objektivně) konstatovat, že výkon trestu je potřeba ke stanovenému datu nastoupit
- **odsouzený se de lege lata (rovněž de facto) ničím neprovinil.**

A současně na straně druhé:

- přesto všechno může být za určité konstelace (konkrétně v případě nevyhovění žádosti, ovšem až po termínu nástupu) soudem shledáno, že byl postupem odsouzeného zákon porušen (trest nebyl nastoupen včas).

Obdobné platí i v případě tzv. **dalšího odkladu**, což je situace, předvídaná ust. § 323 odst. 2 TŘ, a váže se už toliko na případy prodloužení již jednou udělených odkladů ve smyslu § 323 odst. 1 (tedy zpravidla nikoli z důvodů zdravotních).

Poslední z výše uvedených nesnází představuje **otázka přílišné formalizace přijímacího (či vstupního) procesu**, týkající se výlučně věznic.²³¹

Zde jsou vystaveny značnému riziku osoby s neplatnými doklady totožnosti, případně osoby, které doklady nemají vůbec. Ty jsou totiž v případě dostavení se k nástupu výkonu trestu **pravidelně odmítány**,²³² a tedy i v případech, kdy se na určené místo, a v určené datum skutečně dostaví, ve výsledku výkon trestu nenastoupí včas (jelikož ho nenastoupí vůbec).

Z výše uvedeného je tak zjevné, že jak v případě osob, kterým **nebylo** reálně/fakticky/efektivně **doručeno**, tak i osob, kterých žádosti o odklad (či další odklad) nástupu výkonu trestu **nebylo vyhověno** (a verdikt soudu nepadl „včas“), či těch, kteří se k nástupu výkonu trestu sice dostavili, ovšem s **neplatnými/žádnými doklady**, lze s odkazem na účinné znění TZ a TŘ konstatovat nikoli včasný nástup výkonu trestu.

²³¹ Blíže k této problematice na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/je-dobrovolnost-nastupu-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-nutna-podminka-podmineného-propusteni-70804.html>.

²³² Má to své raciono, věznice není hotel a co by mnohý dal za to pobývat tam třeba v průběhu zimních měsíců ...

Ono „lze“ je nadmíru důležité zvláště v tomto případě, jelikož jde vesměs o případy lidí, postižených nekompletností, nejednoznačností až tvrdostí zákona. Snad (kompenzačním) pozitivem je, že k výše uvedenému má povinnost soud pouze přihlédnout (§ 88 odst. 3 TZ), a tak nejde o stěžejní kritéria posuzování ve smyslu § 88 odst. 1 TZ.²³³

Myšlenka zohlednit včasnost nástupu do výkonu trestu v procesu zvažování žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění je primárně konstruována jako beneficium²³⁴ pro ty odsouzené, kteří se včasnému nástupu do výkonu trestu nebrání, a kteří tak nekomplikují situaci orgánům a, nadsazeně lze říci, nebrání průchodu spravedlnosti, nicméně, ani zákon, ani většina komentářů²³⁵ k relevantním ustanovením nedává přesnou odpověď na výše nastolené otázky, potažmo přesný návod postupu pro osoby odsouzené.

1.6.1.2.4. Názor veřejnosti na případné podmíněné propuštění odsouzeného

Dle některých doktrinálních výstupů²³⁶ (a nutno přiznat, že toto má zčásti oporu i v judikatorní praxi), je další z relevantních²³⁷ okolností (přesněji okolností, dopad které na rozhodování soudu nelze nikdy zcela vyloučit), **názor veřejnosti na případné podmíněné propuštění odsouzeného** (zejména v mediálně sledovaných kauzách). Jde přitom o zcela výjimečný a marginální, nicméně však **podstatný a prokazatelně existující faktor**.

Jakkoli nejsem výslovným zastáncem institutu podmíněného propuštění jako celku (ne v kombinaci s momentálním nastavením výše trestních sazeb; ne v podobě a rozsahu, v jakém se institut aplikuje), a jakkoli naopak souhlasím s uvažováním dopadů i takovéto okolnosti, k výše uvedené praxi mám své výhrady. Ve stručnosti jde o to, že byt' trestní sazby (obzvláště za některé trestné činy) nezajišťují to, aby se (pachatelům) zločin nevyplácel, a nezajišťují (na straně poškozených) ani dostatečnou satisfakci, a byt' **aplikace institutu podmíněného propuštění tento jev ještě umocňuje**, mám za to, že jakmile je zákonný požadavek na vyhovění žádosti o podmíněné propuštění dán (naplněny veškeré zákonné podmínky), nemělo by se již k žádným externím vlivům – jako právě např. názor veřejnosti, přihlížet.²³⁸

Z pohledu zákona:

- podmínky pro vyhovění žádosti jsou zákonem více méně jasně stanoveny,
- zákon se nijak v ohledu veřejného mínění nevyjadřuje.

²³³ K tomu blíže kap. 1.4. práce.

²³⁴ Plyne z Důvodové zprávy k zákonu č. 40/2009 Sb.

²³⁵ Podrobně rozebráno např. v: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.

²³⁶ ŠÁMAL, P. a kol., - *Trestní zákoník I., § 1 – 139 Komentář*, Praha: C.H.Beck, 2009, str. 236.

²³⁷ Nikoli ovšem zákonem předvídanou.

²³⁸ Jinou věcí je právo potenciálně dotčené veřejnosti na informace v tomto směru (podobně to funguje ve vybraných státech U.S.A.).

Z pohledu extralegálních východisek:

- kdo a jak ověří morální a inteligenční vyspělost hodnotící části veřejnosti?²³⁹
- kde je záruka správné a úplné informovanosti hodnotící části veřejnosti?
- kde je záruka objektivitu posuzování ze strany hodnotící části veřejnosti?
- kde je záruka správnosti a kvality (morálnosti) názoru hodnotící části veřejnosti?

I přes vše výše uvedené se za zvažování tohoto hlediska přimlouvám, kdy osobně mám za to, že veřejnost má (v jistých případech)²⁴⁰ právo být o plánovaném podmíněném propuštění odsouzeného (dostatečně a včas) informována. Ovšem pokud jde o právo zvrátit (či nasměrovat) svým postojem rozhodnutí soudu ohledně v dané otázce, **toto by mělo být vyhrazeno osobám trestným činem odsouzeného poškozeným**, příp. okruhu osob poškozeným nejbližších (léta hodně upozadovaný prvek satisfakční úlohy trestu).

1.6.2. Odsouzený ve zkušební době (období na podmíněné propuštění navazující)

Právní regulace (na poli práva hmotného), vztahující se na období, bezprostředně **navazující na moment podmíněného propuštění** (tj. fakticky jde o zkušební dobu), je primárně obsažena v § 89 TZ, v detailech pak v §§ 48, 49 – 51 TZ, zcela fragmentárně případně i v některých ustanoveních dalších.

Pojmy, které především je nutno v rámci této problematiky zmínit a vymezit jsou: zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, záruka za dovršení nápravy odsouzeného, dohled, stanovený pobyt v obydlí, řádný život, náhrada škody / odčinění nemajetkové újmy/vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, povinné práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, peněžní částka, určená soudem ve prospěch obětí trestné činnosti či osobní a majetkové poměry odsouzeného.²⁴¹

Zkušební dobou dle ust. § 89 TZ (případně dalších) se rozumí časový úsek, ohraničený „fyzickým“ podmíněným propuštěním odsouzeného na svobodu a posledním

²³⁹ A nemyslím, že jde o nějak kacířskou myšlenku – lze uvést příklad. Pokud je pedofilie nemocí (mám za to, že je, že člověk nedostává na výběr, a – filosoficky vzato – jediné, čeho se dopustil je, že neměl dostatečnou sebekázeň), tak pedofil je nikoli zločinec, ale těžce nemocný člověk. Naproti tomu lidé páchající loupeže, krádeže, nájemné či jiné vraždy, podvody, korupci a řadu dalších činů se prezentují **jednáním vysloveně volným, cíleným a promyšleným** (pravidelně pak zjištěným). Pedofilní pachatel je nicméně společensky vnímán a souzen daleko víc negativně, než kterýkoli pachatel výše uvedených činů. To je pouze jedna stránka věci. Další stránkou věci je, že i potrestaný a odsouzený, posléze propuštěný (příp. dokonce neodhalený a nepotrestaný) pachatel například vražd, podvodů či korupčních je také potenciálním představitelem oné veřejnosti – bez ohledu na nezadatelné právo vyjádřit svůj názor – jaká bude asi jeho kvalita? Nejspíš bude úměrná „morálním kvalitám“ respondenta.

²⁴⁰ Zejména násilné trestné činy a již zmiňována pedofilie ...

²⁴¹ Problematice **přiměřených omezení a přiměřených povinností**, jakož i **vedení řádného života** je, pro jejich obsáhlost, věnována zvláštní část práce – kap. 1.6.1.1.1. / 1.6.1.1.2.

dnem, soudem stanoveného období.²⁴² Jako vyhodnocení chování odsouzeného soud (po uplynutí zkušební doby, případně i již v průběhu této doby) rozhodne, buď že se tento ve zkušební době **neosvědčil**, a zbytek trestu se vykoná,²⁴³ nebo (z logiky věci až po uplynutí celé této doby) že se **osvědčil**, a v tom případě se dle fikce v § 91 odst. 2 má za to, že trest byl vykonán dnem, kdy byl odsouzený podmíněně propuštěn na svobodu.

Třetí možností je, že soud o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného v průběhu zkušební doby nerozhodne, pak je zásadní, zda se tak stalo **v důsledku zavinění odsouzeného** (§ 91 odst. 1-3, obd. pak § 48 odst. 6,7) **či nikoli**;²⁴⁴ zkušební dobu (1 – 7 let) soud stanovuje **ve všech případech a u všech osob** podmíněně propouštěných (včetně nezletilých – tam max. 5 let), jde tedy o institut aplikovaný **obligatorně**.

Záruka za dovršení nápravy odsouzeného je podpůrným (leč v praxi pomálu využívaným) nástrojem pro zvýšení šancí na podmíněně propuštění, subjekt, který se takto zavazuje, dává najevo svou ochotu a vůli pozitivně ovlivnit odsouzeného, na tohoto dohlédnout, případně mu i vytvořit podmínky pro dovršení jeho nápravy.

Institut má své kořeny v prvních popřevratových letech dvacátého století (TZ účinný od 1950), kdy tuto funkci plnily zpravidla socialistické organizace (v dnešních podmínkách „zaměstnavatel“), které ještě ve fázi výkonu trestu, tj. před započítáním posuzování žádosti o podmíněně propuštění, nabídly (či garantovaly) odsouzenému stálou práci, případně i ubytování, čímž byl stanoven **předpoklad materiálního zajištění odsouzeného**, což byl a je jeden (nikoli však jediný) z faktorů, který by mohl mít vliv na jeho zdržení se páčání trestné činnosti v budoucnu.²⁴⁵

Pojmem **dohled** je označen pravidelný osobní kontakt odsouzeného s probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu a kontrola dodržování podmínek stanovených pachatelem soudem či případně vyplývajících ze zákona, účelem tohoto je pak primárně **odborné vedení a podpora pachatele** za současného **zajištění ochrany společnosti**, a to cestou sledování, kontroly a vyhodnocování chování pachatele ve zkušební době (§§ 49-50 TZ). Bližší povinnosti pachatele a oprávnění probačního úředníka k sobě

²⁴² Na rozdíl od mnoha dalších institutů zde primárně nehraje roli fakt pravomocnosti rozhodnutí soudního orgánu (jako je tomu třeba v případě počátku plynutí zkušební doby u podmíněně odsouzených), ale **skutečnost fyzického propuštění odsouzeného z věznice**.

²⁴³ Nebo taky nevykoná – viz doplněná materie § 91/1 TZ.

²⁴⁴ V případě pochybení soudu - fikce že se odsouzený osvědčil, trest byl tedy vykonán dnem podmíněně propuštění. V případě zavinění odsouzeného by dle striktního výkladu zákona toto platit nemělo, byť možných/představitelných scénářů se nabízí několik – viz. Kap. 2.1.

²⁴⁵ Z povahy věci tato „záruka“ neznamenala zcela nic v případě sexuálních trestných činů, či trestných činů spáchaných ve stavu závislosti.

navzájem (v obecné rovině) stanoví § 51 TZ, v detailech pak ZPMS.²⁴⁶ Použití - **obligatorní** ve vztahu k osobám odsouzeným za **přečin**, a to vylučně jen ve spojení se stanovením povinnosti pobývat ve stanovenou dobu ve svém obydlí.²⁴⁷

Povinný pobyt ve svém obydlí²⁴⁸ (či jeho části) je – zcela logicky a nevyhnutelně vázán na využití možnosti vyslovení **dohledu** nad odsouzeným, jelikož bez tohoto by nebyl zajištěn mechanismus efektivní kontroly.²⁴⁹²⁵⁰ Omezení, takto uložené, spočívá v povinnosti odsouzeného, zdržovat se v soudem stanovené denní době ve svém obydlí, a to (zřejmě) především za účelem **zajištění styku odsouzeného s probačním úředníkem**, jakož i **zajištění efektivity celkového dohledu a kontroly**. Roli bude hrát zřejmě i cílené omezení pobytu odsouzeného na svobodě, a tím i **minimalizace vnějších vlivů na jeho chování**. Takovéto omezení odsouzeného (nejde zde přitom o kategorii „přiměřených omezení“ či „přiměřených povinností“ ve smyslu § 48 odst. 4, jde o omezení nad či mimo rámec těchto opatření) je přitom možné **nejdéle v trvání jednoho roku** s pevně stanoveným začátkem, spadajícím vjedno s momentem podmíněného propuštění.²⁵¹ Z výše uvedeného je tak patrné, že soudem nařízený „pobyt“ v obydlí se může zcela krýt s vymezením trvání zkušební doby, zpravidla ale půjde o případ, kdy je násobně kratší. Zajímavostí tohoto opatření je, že toto je pouze u jediné (z několika) skupin odsouzených stanovováno **obligatorně**,²⁵² a to u podmíněně propouštěných dle **§ 88 odst. 2** (tedy osob odsouzených za přečin).²⁵³ Přitom u všech zbylých skupin (včetně odsouzených za trestné činy taxativně vymezené v § 88 odst. 4 a osob odsouzených na doživotí) je toto opatření ukládáno pouze **fakultativně**.²⁵⁴

²⁴⁶ § 2 Zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě: *“Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen “obviněný”), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.”*

²⁴⁷ Nařízení dohledu přichází v úvahu jak současně s vyhověním žádosti o PP (jako jedna z jeho podmínek), tak, nově – novelizace z.č. 390/2012 Sb., i dodatečně (přidaná část § 91 TZ).

²⁴⁸ Toto místo nemusí být zákonitě shodné s místem trvalého pobytu odsouzeného, patrného z evidence obyvatel. Přibližné vymezení “obydlí” dle § 133 TZ: *“Obydlím se rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející.”*

²⁴⁹ I když - s ohledem na doslovné znění § 89 odst. 2 se zdá, že v případě podmíněného propuštění za přečin není zcela nutné povinný pobyt s dohledem kombinovat ...

²⁵⁰ Podmíněnost nařízení “pobytu” současným stanovením dohledu je vcelku jasná a logická, nutnost stanovení “pobytu” v závislosti na již stanoveném dohledu však (alespoň z logiky věci) neplyne ... Jinak – pobyt bez dohledu ztrácí smysl – je však v případě již nařízeného dohledu zcela nutné nařizovat pobyt? Styk s probačním úředníkem přeci není vázán na jediné místo ...

²⁵¹ Ze zákona se nepodává, že by bylo možné uložit tento druh omezení až po nějaké době od podm. propuštění.

²⁵² Tato část práce vznikala před novelizací z prosince 2012, nově platí, že už i u skupiny osob dle § 88/2 TZ (přečin) je nařízení dohledu a pobytu v obydlí jen fakultativní.

²⁵³ *“Podmíněně propuštěnému podle § 88 odst. 2 soud uloží, aby se ve zkušební době zdržoval (...)”*

²⁵⁴ *“(…) Soud může zároveň vyslovit nad pachatelem dohled a současně uložit, aby ve stanovené části zkušební doby (...)”*

Dále je pak zajímavá kombinace nařízeného pobytu v obydlí se soudně nařízeným dohledem – kdy společně jsou obě nařizovány (dohled za účelem dodržování pobytu či pobyt za účelem umožnění dohledu?) u všech skupin odsouzených vyjma osob dle § 88/2, kdy u těchto je možno pobyt v obydlí nařídít i bez dohledu. Lze se pak ovšem ptát – **má nařízení takto nekontrolovatelného omezení soudem vůbec smysl?** Snad jen v případě, že by daná osoba překročila zákon a k tomuto by došlo shodou okolností v době, kdy se měla (byť bez jakéhokoli dohledu) zdržovat v obydlí, pak by toto zjištění patrně ovlivnilo rozhodování ohledně jejího dalšího (podmíněného) pobytu na svobodě.

A zatímco uložení přiměřených povinností a přiměřených opatření, případně povinnosti náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení soudem, je použitelné zásadně pro všechny skupiny podmíněně propouštěných osob²⁵⁵ - **nařízení výkonu prací** ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí či povinnosti **složení určité peněžní částky** ve prospěch obětí trestné činnosti je uplatňováno jenom ve vztahu k osobám, podmíněně propouštěným ve smyslu § 88 odst. 2, a jenom jako alternativa k nařízení pobytu ve stanoveném místě (obydlí).^{256 257}

Z výše uvedeného je patrné, že použití tohoto opatření je fakultativním jen do té míry, pokud odsouzenému (za přečin) bude soudně nařízen „pobyt,“ jinak již půjde o aplikaci obligatorní.

Náhradou škody, odčiněním nemajetkové újmy či vydáním bezdůvodného obohacení ve smyslu § 89 odst. 2 se – nikoli překvapivě – rozumí jednání odsouzeného, alespoň zčásti a **v rámci jeho možností** směřující k náhradě škody, odčinění nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení ve vztahu k poškozenému, přičemž tato otázka se zvažuje jak ve fázi určení výměry trestu (§ 41 písm. j/ TZ – polehčující okolnost), tak ve fázi hodnocení žádosti o podmíněné propuštění (§ 88 odst. 3 TZ). Z hlediska časové posloupnosti je možno uvést, že tato povinnost se soudem stanovuje v rámci rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného, a měla by tedy zaznít (již) ve výroku příslušného usnesení.

Osobní a majetkové poměry odsouzeného ve smyslu ust. § 89 odst. 3 nemají dopad na schválení či neschválení žádosti o podmíněné propuštění odsouzeného, zvažují se toliko v případech, kdy není podmíněně propouštěnému za přečin soudem stanovená povinnost zdržovat se v určitou dobu ve svém obydlí, a současně není (jako k náhradě tohoto) přikročeno k nařízení výkonu prací ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně

²⁵⁵ „(...) podmíněně propouštěnému může soud uložit (...)“

²⁵⁶ „(...) nebo aby vykonaly (...), anebo aby složily (...)“

²⁵⁷ Toto ustanovení rovněž „postíženo“ novelizací - od 7.12.2012 povinnost soudu změněna na toliko možnost.

prospěšných institucí. Je tomu tak proto, že pokud soud osobě (odsouzené výhradně jen za přečin) podmíněně propouštěné neuloží či už „pobyt,“ či „provedení prací,“ stanovuje se (povinně) této osobě povinnost „složit“ soudem určenou peněžní částku ve prospěch obětí trestné činnosti. A právě pro určení výše této (jakož i pro volbu způsobu jejího placení, které je zpravidla jednorázové – ovšem právě i s ohledem na poměry odsouzeného někdy také ve splátkách), se tyto osobní a majetkové poměry odsouzeného zkoumají a posuzují.²⁵⁸

Posledními – a z hlediska posuzování průběhu pobytu odsouzeného na svobodě asi nejdůležitějšími z výše vymezených charakteristik či kategorií jsou **přiměřená omezení a přiměřené povinnosti** dle § 48 odst. 4 a tzv. **vedení řádného života**, resp. zodpovězení si otázky, zda počínání odsouzeného v průběhu jeho podmíněného pobytu na svobodě odpovídalo obecnému vnímání tohoto pojmu, přičemž (i z důvodu absence zákonného vymezení) jde současně o parametr, z výše uvedených, právně nejkomplicovanější. V tomto ohledu odkazují na další části práce (kap. 1.6.1.1.2., 1.6.2.1.1. a 1.7.1. – vedení řádného života, a kap. 1.6.2.1.2. a 1.7.2. - přiměřená omezení a povinnosti).

Dle odst. prvního § 89 TZ, **je stanovení zkušební doby nevyhnutelnou součástí rozhodnutí o podmíněném propuštění,**²⁵⁹ a je tak jediným **univerzálním** obligatorním (případně univerzálně obligatorním) opatřením,²⁶⁰ **vztahujícím se na všechny podmíněně propouštěné osoby bez výjimky.**

Druhým, (tentokrát už ovšem nikoli univerzálně) obligatorním opatřením bylo²⁶¹ nařízení **pobytu odsouzeného ve stanovené době ve svém obydlí**, případně nařízení **výkonu prací** ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí či povinnosti **složení určité peněžní částky** ve prospěch obětí trestné činnosti, to vše ale jen v případě odsouzených za trestný čin v podobě přečinu podle § 88 odst. 2, a na toto opatření navazující **dohled.**

Odstavce 1 a 2 tak stanovují paletu konkrétních povinností a konkrétních omezení, přicházejících v úvahu současně s podmíněným propuštěním osoby té které kategorie odsouzených (kategorizace dle § 88/1-5 TZ) na svobodu.

²⁵⁸ Zase terminologická nepřesnost v zákonné vymezení konkrétní povinnosti – pokud totiž zákon stanovuje určitou částku “složit,” nota bene jako podmínku podmíněného propuštění, nelze logicky předpokládat, že by určitá částka měla být “složena” jinak než jednorázově (stejně jako nejde osobu na svobodu podmíněně propustit jinak než najednou...).

²⁵⁹ Nebylo tak tomu ovšem pořád – viz kapitola 1.3.1. přibližující historii vývoje institutu.

²⁶⁰ Nejde o “opatření” v pravém slova smyslu, spíš o jakýsi rámeček, (časově) ohraničující zkoumání splnění skutečných opatření a dobu max. přípustného omezení posuzované osoby.

²⁶¹ Účinnosti novelizace k 7.12.2012 již není povinnost, toliko možnost toto omezení použít.

Paragraf pak dále pokračuje ustanovením odst. 3, který vymezuje detailní parametry a limity přípustnosti použití konkrétních omezení (či povinností), jako např. jejich minimální a maximální rozsah určený **počtem měsíců** (v případě nařízeného pobytu podmíněně propuštěného, stráveného v jeho obydlí), **odpracovaných hodin** (v případě určení povinnosti výkonu prací ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí) či **objemu peněz** (v případě uložení povinnosti složení určité peněžní částky ve prospěch osob postižených trestnou činností).

Takto je například stanoveno (§ 89/1,3 TZ), že zkušební doba nemůže být delší **sedmi let**²⁶² a doba nařízená soudem pro povinné zdržování se v obydlí ne delší **jednoho roku**,²⁶³ částka složená ve prospěch obětí trestné činnosti nesmí překročit **10.000.000,- Kč**²⁶⁴ a čas, odsouzeným povinně odpracovaný ve prospěch obcí, nebo státních či jiných obecně prospěšných institucí, nemůže přesáhnout **200 hodin**.²⁶⁵

1.6.2.1. Primární požadavky na chování odsouzeného ve zkušební době

Výčet požadavků, **primárně** posuzovaných soudy ve fázi hodnocení osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době plyne z § 91 TZ, řádek první, kde je stanoveno, že „*jestliže podmíněně propuštěný (...) vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil (...)*“

Nejdůležitějšími povinnostmi podm. propuštěného za trvání zkušební doby tak jsou

- vedení řádného života
- vyhovění (soudem) uloženým podmínkám

V následujícím textu bude rozebráno, jaké chování podmíněně propuštěného lze ještě za vedení řádného života obecně považovat a které konkrétní podmínky, či omezení, je z pohledu tohoto nutné dodržet.

²⁶² V případě mladistvých 5ti let a v případě osob odsouzených za přečin dokonce jen 3 let.

²⁶³ Minimální doba nařízeného pobytu v obydlí odsouzeného – pakliže je tento nařízen – není stanovena, z praxe se však podává, že jde řádově o nikoli týdny, ale spíše měsíce. Minimální částka dle § 89 odst. 2 činí 2.000,- Kč a min. počet odpracovaných hodin dle stejného ustanovení pak 50 hodin.

²⁶⁴ Možnost zaplacení této ve splátkách – a to po zvážení osobních a majetkových poměrů odsouzeného.

²⁶⁵ Limity trestních sankcí (trestních opatření) ve vztahu k nezletilým stanoví zejm. § 26 a násl. ZoSVM, v zásadě je možno říci, že tyto jsou nastaveny max. na ½ úrovně sazeb jednotlivých trestních sankcí dle TZ.

1.6.2.1.1. Vedení řádného života

Obdobně, jako je tomu ve fázi posuzování žádosti o podmíněné propuštění odsouzeného, tak i v ohledu stanovení zákonných podmínek pro chování odsouzeného ve zkušební době (tedy již po vyhovění žádosti) hraje primárně roli požadavek na **vedení řádného života**, a vyhovění odsouzeného tomuto požadavku.

Materie vedení řádného života je detailně rozebrána v kap. 1.6.1.1.2. (zvažování soudy v rámci posuzování žádosti o podmíněné propuštění) a 1.7.1. (rozhodování soudů o osvědčení či neosvědčení se podmíněně propuštěného) práce, na tomto místě tedy jen opětovná konstatace důležitosti tohoto „parametru,“ za účelem zajištění kompletnosti a přehlednosti popisované problematiky.

1.6.2.1.2. Plnění přiměřených omezení a přiměřených povinností

Popis a rozsah **přiměřených omezení a přiměřených povinností**,²⁶⁶ stanovených odsouzenému je vymezen § 48 odst. 4 TZ, kdy jednání tohoto, spočívající v povinnosti něco **dát, vy/konat, nekonat** či **strpět** (tedy kompletní spektrum povah/druhů subjektivních povinností ve smyslu starořímského - **dare, facere, omitere, pati**) odpovídá příkladně povinnostem (a omezením) jako: **podrobení se** - výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace; vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy; vhodným programům psychologického poradenství či léčení závislosti na návykových látkách (odpovídající povinnosti na pomezí definice něco strpět či něco vykonat), nebo naopak **zdržení se** - požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek; hraní hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek; návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami; samozřejmě též neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob (odpovídající povinností něco nekonat). Dále pak tomuto může být uložena povinnost něco dát – typicky **poskytnout** poškozenému přiměřené zadostiučinění; **uhradit** dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, či něco vykonat – stanovení povinnosti veřejné omluvy poškozenému apod.

V případě zvažování podmíněného propuštění u **osob ve věku blízkém věku mladistvých**²⁶⁷ mohou být tato přiměřená omezení a přiměřené povinnosti na základě TZ

²⁶⁶ Významový či obsahový rozdíl je patrný, i když jsou tyto z pohledu zákona jedinou veličinou ...

²⁶⁷ Kategorie osob ve věku 18 – neurčito let (hranice je nejasná a leží kdesi u 19 až 20 roku věku).

doplněna (či alternována)²⁶⁸ některým z **výchovných opatření**, obsažených v ZoSVM²⁶⁹ „za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.“²⁷⁰

(V ohledu těchto osob jsme ale stále primárně v režimu TZ, a tak pojednáváme o **přiměřených povinnostech a přiměřených omezeních** dle § 48/4 TZ. Alternativou těchto jsou pro účely osob mladších 19 let tzv. **opatření**, a to jak ochranná, výchovná, trestní, tak občas prostě jen „opatření“ /pro osoby od 12-15 let věku/ – jak rozebráno níže.)

Pokud jde o pachatele mladší 18 let²⁷¹ (režim ZSVM), lze do 15 roku věku konstatovat naprostou beztrestnost / trestní neodpovědnost (kategorie „**děti**“ dle § 2 odst. 1 ZSVM), lze ovšem uložit tzv. **opatření pro děti do 15 let** dle § 93 ZSVM; v rozmezí 15 – 18 roku věku jde o skupinu osob „**mladistvých**“ (rovněž dle § 2 odst. 1 ZSVM), lze ukládat jak opatření výchovná (§15-20 ZSVM), tak opatření ochranná (§21-23 ZSVM) a trestní (§ 24-35 ZSVM); osoby starší 18 a mladší 20 let (tedy do dovršení 20 let věku)²⁷² jsou již výše zmíněné „**osoby věku blízkého věku mladistvých**,“ na které se (s ohledem na okolnosti toho kterého případu) vztahují „hybridní“ pravidla, zkompilovaná jak z ustanovení TZ, tak ZSVM²⁷³ (TŘ a jeho procesní normy teď úmyslně nechávám stranou).

Obdobou přiměřených povinností a přiměřených omezení dle § 48/4 TZ jsou v ZSVM tzv. **výchovná opatření** (stanoveno § 2 odst. 2 písm. b) ZSVM, upraveno §§ 15-20 ZSVM), kdy tato jsou ukládána jak **namísto** přiměřených povinností a přiměřených omezení (v případě mladistvých, tedy osob ve věku 15-18 let, ale výjimečně též osob blízkých věku mladistvých /18-20 let/ jak uvedeno výše), tak **vedle** přiměřených povinností a přiměřených omezení (rovněž skupina osob blízkých věku mladistvých - § 48/5 TZ).

Výchovnými opatřeními dle § 15 odst. 2 ZSVM jsou:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,

²⁶⁸ Dle § 15 ZSVM – “Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i **vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření** nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení.“

²⁶⁹ Specifika v přístupech k mladistvým jsou obsažena především v ust. §§ 15–20 (výchovná opatření mladistvých), §§ 21-23 (ochranná opatření mladistvých) a §§ 24-35 (trestná opatření mladistvých) ZSVM.

²⁷⁰ I když toto zákon (TZ) nestanoví celkem jednoznačně, kdy v § 89 odst. 2 TZ se jen obecně (= pro všechny případy podmíněného propuštění) odkazuje na použití přiměřených povinností a přiměřených omezení dle § 48 odst. 4 TZ, zatímco úprava přístupu k osobám blízkým věku mladistvých je obsažena až v následujícím odstavci - § 48 odst. 5 TZ, a tedy mimo dosah odkazu § 89 TZ, možnost a přínosnost použití tohoto odstavce je nicméně víc než logická.

²⁷¹ “Osoby, které nepřesáhly 18 rok věku” tj. do režimu mladistvých spadají i osoby, které právě dovršily (ale ještě nepřekročily) práh zletilosti.

²⁷² Dle vymezení provedené *Mezinárodní úmluvou o právech dítěte* ze dne 20.11.1989, ve vnitrostátních podmínkách rovněž dovozována hranice max. 20 let – dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/hyp1.htm dne 21.12.2012>.

²⁷³ Jde již o osoby dospělé, obzvlášť ale v případě přiměřených omezení / povinností se na tyto vztahují oba předpisy – viz § 48/5 TZ.

- výchovné povinnosti,²⁷⁴
- výchovná omezení,²⁷⁵
- napomenutí s výstrahou,

přičemž výše uvedený výčet je taxativní.

Přiměřené povinnosti a přiměřená omezení mají dle § 89 odst. 2 TZ odsouzeného nasměřovat k tomu, aby vedl v budoucnu řádný život.

Kompletní (byť nikoli taxativní) výčet zákonem uváděných omezení a povinností dle § 48/4 TZ je následující:

- podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
- podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením dle TZ,
- podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
- zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů osob,
- zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,
- veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Výčet, provedený ustanovením § 48 odst. 4 TZ je nicméně jen demonstrativní, **nezahrnuje tedy všechna v úvahu přicházející omezení či povinnosti** – uložené povinnosti a uložená omezení se tak budou nejen případ od případu lišit, ale často se budou i popisu v tomto ustanovení zcela vymykat.

²⁷⁴ Těmito jsou zejména - bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu; jednorázově nebo ve splátkách zaplatit přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona; vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu; usilovat o vyrovnání s poškozeným; nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispět k odstranění následku provinění; podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí dle TZ; podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem (§ 18 ZSVM).

²⁷⁵ Těmito jsou zejména - nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí; nestýkal se s určitými osobami; nezdržovat se na určitém místě; nepřečehovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění; neužívat návykové látky; neúčastnit se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích; neměnit bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu a bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání (§ 19 ZSVM).

1.6.2.2. Podpůrné požadavky na chování odsouzeného ve zkušební době

Soud samozřejmě zvažuje (vyjma již jmenovaných dvou primárních kritérií) **podpůrně** i další aspekty pobytu podmíněně propuštěného na svobodě v průběhu zkušební doby, kdy při rozhodování o osvědčení či neosvědčení se tohoto přihlíží například k tomu, **jak vyhověl stanovenému dohledu** (zda tento například nemařil), jak se, obecně vzato, postavil k následkům své trestné činnosti (konkrétněji - **do jaké míry nahradil svým jednáním způsobenou škodu či jinou újmu**), případně pak, **v jakém rozsahu vydal bezdůvodné obohacení**, trestnou činností nabyté.

Jakkoli se jeví pro rozhodování soudu výše uvedené aspekty chování podmíněně propuštěného důležité, jejich zvažování vlastně závisí na otázce, zda byla jeho činem škoda / jiná újma²⁷⁶ vůbec způsobena, zda na jeho straně k bezdůvodnému obohacení vůbec došlo,²⁷⁷ či zda byl nad tímto stanoven dohled²⁷⁸ atp.

Jako výstižnější by se tak asi hodilo tuto kapitolu nazvat „další požadavky“ na chování podmíněně propuštěného ve zkušební době, nicméně, tak jako tak jde – v poměru k požadavkům primárním (vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám) – o požadavky menší důležitosti.²⁷⁹

Lze uzavřít, že jako podmínky **podpůrné** lze chápat podmínky takové, kterých hodnocení nastupuje **až po vyhodnocení podmínek primárních**, a to zpravidla v případech, kdy podmíněně propuštěný z jakýchkoli příčin tyto „neustál,“ a hledá se (podpůrné) kritérium, které by odůvodnilo (či ospravedlnilo) výrok o jeho osvědčení se ve zkušební době, a tedy i jeho další pobyt na svobodě. Předvídáno je to např. formulací, zanesenou po novelizacích z prosince 2012 do **ust. § 91 odst. 1) věta druhá**.²⁸⁰

Zcela logicky tak půjde o takové chování podmíněně propuštěného ve zkušební době, které zcela nesouvisí s již uloženými přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi (protože v ohledu těchto podmíněně propuštěných, prokazatelně selhal).

²⁷⁶ Mohlo by jít mj. o odsouzení za trestný čin ve stadiu pokusu/přípravy ...

²⁷⁷ Mimo majetkové trestné činy asi jen výjimečně.

²⁷⁸ Dohled není zcela obligatorním opatřením, jak již popsáno výše.

²⁷⁹ Jak na základě doslovného i logického výkladu příslušných norem, tak na základě studia judikatury a literatury mám za to, že pokud nejsou naplněna kritéria primární (vyhovění uloženým podmínkám a řádný život), není možno jen na základě těchto podpůrných kritérií shledat osvědčení se podmíněně propuštěného ve zkušební době; a naopak, za předpokladu naplnění primárních kritérií, může soud uzavřít, že se podmíněně propuštěný ve zkušební době osvědčil, a to i za předpokladu, že neobstál v některém z podpůrně zvažovaných kritérií.

²⁸⁰ Zcela důvodně se obávám toho, že ona „výjimečnost“ bude v praxi narážet na hranici 60% relevantních případů, kdy podobné hranice dlouhodobě dosahuje i podíl vyhověných žádostí v případě „výjimečného“ institutu podmíněného propuštění ...

1.6.2.2.1. Plnění jiných, soudem neuložených omezení a povinností.

Na začátek je asi vhodné položit si otázku, zda vůbec nějaká omezení/povinnosti, odlišná/odlišné od těch, předvídaných v § 48 odst. 3, 4 TZ existují, zda tady vůbec je ještě nějaká další kategorie posuzování. Jak doslovný, tak logický výklad předmětných ustanovení svědčí spíš pro to, že nikoli.

Dle § 48 odst. 3 TZ může soud za účelem polepšení podmíněně propuštěného tomuto uložit **přiměřená omezení a přiměřené povinnosti**, směřující k tomu, aby vedl v budoucnu řádný život; tato/tyto jsou pak ve zmíněném ustanovení uvedeny **demonstrativně**.

Pokud vycházíme nikoli jen z výrokové, leč vůbec z elementární logiky, **jakékoli povinnosti a jakékoli omezení**, soudem uložené, **musí být povinnostmi a omezeními přiměřenými**²⁸¹ (jinými slovy – zajisté nelze uložit omezení či povinnosti zjevně nepřiměřené).

S ohledem na skutečnost, že výčet provedený § 48 odst. 4 TZ je výčtem nikoli taxativním, dospívám k závěru, že **jakékoli soudem uložené omezení či jakékoli jím uložená povinnost** (ve spojitosti s rozhodováním o podmíněném propuštění) **spadají do režimu právě tohoto ustanovení**,²⁸² a je nutno na tyto pohlížet se všemi konsekvencemi hodnocení (a porušení) povinností dle § 48 odst. 4 TZ.²⁸³

Tento detail, jakkoli se jeví banálním, přitom může mít neblahý dopad na osobu podmíněně propuštěného - ale stejně tak i dopad pozitivní.

Neblahý (teoreticky) v případě, kdy osoba vyhoví soudem uloženým omezením a povinnostem (obsaženým v § 48 odst. 4) a má za to, že takovéto její chování k vyslovení o osvědčení se dostává, ale poruší nějakou jinou, soudem neuloženou (a tedy z její pohledu okrajovou) povinnost. Následně je, s odkazem na demonstrativnost § 48 odst. 4 konstatováno kupř. porušení „jiné povinnosti“ a, pro tuto osobu překvapivě, rozhodnuto ve smyslu její **neosvědčení se**.

²⁸¹ Nebudu zde v tuto chvíli rozvádět určitost či neurčitost tohoto pojmu ...

²⁸² Nemůže jít o omezení či povinnost nepřiměřené/nepřiměřenou, a pokud jsou přiměřené, lze je nepochybně zařadit pod odkaz § 48 odst. 3, 4 TZ.

²⁸³ Jinak řečeno – jakékoli povinnost či omezení, soudem uložené, je s ohledem na demonstrativnost výčtu provedeného § 48 odst. 4 TZ omezením a povinností v režimu tohoto ustanovení – pokud ale (!) soud takovouto povinnost/omezení výslovně odsouzenému neuloží, pak jde právě, v případě porušení takovéto povinnosti/omezení, o onen “jiný nedostatek” v životě odsouzeného... (ustanovením § 48 odst. 4 TZ třeba nezminěna povinnost nerušení nočního klidu, pokud by bylo soudem stanoveno omezení noční klid nerušit, a podmíněně propuštěný by ho rušil, šlo by o nedodržení povinnosti/omezení dle § 48 odst. 4 TZ. Pokud ovšem soud nerušení nočního klidu podmíněně propuštěnému nestanoví, a ten ho bude rušit, jde o onen “jiný nedostatek.” “Jiný nedostatek“ není zákonná kategorie / terminus technicus – byl použit pouze zvrát odsledovaný z judikatury Ústavního soudu.

Úplně opačně tomu pak bude v případech, kdy podmíněně propuštěný poruší jedno či více omezení / jednu či více povinností, vyjmenovaných v § 48 odst. 4 (a uložených soudem), domnívá se (zcela logicky), že bude shledáno jeho neosvědčení se, ovšem právě s ohledem na splnění některé jiné (z jeho pohledu) marginální podmínky či povinnosti, soudem neuložené, soud rozhodne, že se ve zkušební době **osvědčil** – resp. nebude konstatováno, že se neosvědčil (jak tato možnost plyne z novelizovaného § 91 odst. 1 TZ).

Každopádně, závěr je takový, že zde přecijen **existuje** ještě **další**, od §§ 91 ve spojení s 48 odst. 3, 4 TZ **odlišné kritérium posuzování** (čili nestačí „jen“ vést řádný život, vyhovět uloženým podmínkám /dle § 48 odst. 3, 4 TZ/, ale **je potřeba „ještě něčeho navíc“**) - jak plyne z ustálené rozhodovací praxe.

Takto například již v roce 2005 Ústavní soud judikoval,²⁸⁴ že je možno konstatovat neosvědčení se podmíněně propuštěného ve zkušební době i v případě, pokud jeho chování vykazovalo **jiné nedostatky** v jeho životě, a to „*i když se tyto nedostatky týkají povinností, které nebyly uloženy jako zvláštní podmínka osvědčení ve formě přiměřených omezení a povinností.*“²⁸⁵

Z obsahu předmětného rozhodnutí pak plyne, že soudy (počínaje I. instančním rozhodnutím MS v Brně a Nálezem ÚS konče) těmito jinými nedostatky (nikoli překvapivě) označily **další páchání trestné činnosti**, případně i jen **přestupků**.

Výše uvedené má své nezpochybnitelné raciono, když **nepáchání trestné činnosti** (a přestupků) je **automatickou a zcela samozřejmou povinností každého** občana (subjektu), plynoucí již ze zákona, a **není tak důvod ani potřeba toto nikomu autoritativně a výslovně nařizovat.**²⁸⁶ Pokud pak dojde k překročení zákona ze strany podmíněně propuštěného, půjde zjevně, a zcela logicky, o porušení povinnosti soudem nenařizené, nicméně stejně závazné a důležité – půjde o tzv. **jiný nedostatek**.

²⁸⁴ Jsem si vědom postavení ÚS vně existující soustavy obecných soudů – tímto nálezem ÚS byla ovšem správnost stanovisek obecných soudů pouze potvrzena (zde konk. Městského soudu v Brně – řízení sp. zn. 1 T 171/2002 a Krajského soudu v Brně – řízení sp. zn. 5 To 259/2005).

²⁸⁵ Nález Ústavního soudu ČR - III. ÚS 439/05 – str. 3 nálezů.

²⁸⁶ Nařízením tohoto by nepochybně nešlo o žádnou povinnost či omezení adresáta – jde o omezení /povinnost, platnou a závaznou obecně a bez dalšího.

1.7. Posuzování chování odsouzeného ve zkušební době

S podmíněným propuštěním odsouzeného se pojí – jak již uvedeno – stanovení hned několika bezpodmínečně nutných, případně pak dalších, jen možných, povinností či omezení, kdy zásadním hlediskem pro posuzování osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době bude **vedení řádného života** podmíněně propuštěným ve spojení s **vyhověním podmínkám**, uložených mu soudem.²⁸⁷

Takže na rozdíl od včasnosti nástupu výkonu trestu, uhrazení případně způsobené škody (ještě před posuzováním žádosti o podmíněné propuštění) odsouzeným či přístupu odsouzeného k výkonu nařízeného ochranného léčení, zmíněných v § 88 TZ a posuzovaných již v souvislosti s vyhověním či nevyhověním žádosti, právně relevantními okolnostmi ve fázi **posuzování osvědčení či neosvědčení se podmíněně propuštěného ve zkušební době** je dodržení právě dvou výše uvedených parametrů v soudem stanovené zkušební době.

Ze zákona se přímo nepodává, který z těchto má při zvažování soudu větší váhu (a jestli některý vůbec),²⁸⁸ na základě lustrace judikatury ale dospívám k závěru, že závažnějším proviněním/problémem pro odsouzeného (a tedy zásadnějším ohrožením svobody jeho pohybu) přeci jen bude nenaplnění předpokladů vedení řádného života. **Pro výrok soudu ohledně osvědčení se odsouzeného** ve zkušební době ale toto **pouhé vedení řádného života** (byť jde o předpoklad bezesporu nejdůležitější) ještě **nemusí být dostačující**.²⁸⁹

Je potřeba rovněž zmínit poslední legislativní zásah zákonodárce do § 91 TZ, danou problematiku upravující, kdy nově už i za předpokladu nevedení řádného života, či nevyhovění uloženým podmínkám - či snad dokonce i obojího současně (!),²⁹⁰ **je možno podmíněně propuštění ve výkon zbytku trestu nepřeměnit**, ale nechat v tomto dál pokračovat.²⁹¹

K tomuto zákon (nadstavená část § 91) stanoví možnost soudu podmíněně propuštění ve výkon zbytku trestu nepřeměnit, i když odsouzený **zavdal příčinu** k tomu, aby se tak případně stalo.

²⁸⁷ Ověřování tohoto se děje systematickým a opakovaným dotazováním orgánu Policie ČR a PMS (např. o průběhu výkonu dohledu, plnění uložených podmínek, náhradě škody apod.), vyžadováním zpráv od zájmového združení občanů (pokud poskytlo záruky), lustrací záznamů v trestním rejstříku (případně trestné činy) a z místa hlášeného bydliště / výkonu práce (případně přestupky / výkon zaměstnání), případně získáváním zpráv od soudů – pokud je odsouzený v této době trestně stíhán pro jiný skutek.

²⁸⁸ Doslovný výklad ustanovení předpokládá současné dodržení obou posuzovaných povinností (*“Jestliže podmíněně propuštěný nebo odsouzený, (...) vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám...”*), byť z rozhodovací praxe soudů se podává spíše větší důraz na „řádný život“, a občasně přehlédnutí nesplnění některé ze soudem uložených podmínek.

²⁸⁹ Viz sekce o rozhodovací praxi soudů - kap. 1.7.1..

²⁹⁰ Toto se podává s ohledem na doslovný a logický výklad přidané části ust. § 91 TZ.

²⁹¹ S uplatněním dodatečných omezení - prodloužením stávajících / stanovením nových.

Touto **příčinou** je porušení jak byt' jediné ze dvou výše uvedených povinností (vedení řádného života či vyhovění uloženým podmínkám), tak situace, kdy je podmíněně propuštěným porušeno obojí.

1.7.1. Řádný život odsouzeného dle vybrané judikatury

Pokud zvažujeme otázku podmíněného propuštění **komplexně**, odsouzený musí splnit (postupně) minimálně tato kritéria:

- **prokazatelné polepšení** (v době do rozhodnutí o žádosti)
- **vedení řádného života** (ve zkušební době)
- **vyhovění uloženým podmínkám** (v době od vyhovění žádosti do rozhodování o jeho osvědčení se)

Aniž bych upozadoval ostatní zmíněné aspekty, mám za to, že stěžejním kritériem je právě **řádný život podmíněně propuštěného**.

Jelikož zákon přesné vymezení pojmu „**řádný život**“ neposkytuje (přesněji, neposkytuje vymezení žádné),²⁹² je namístě tento pojem trochu ozřejmit. Tak, jak byly výše popsány jednotlivé dílčí parametry, ovlivňující rozhodování o vyhovění žádosti o podmíněné propuštění, a následně toto podmíněné propuštění regulující, tak i **posuzování vedení či nevedení řádného života podmíněně propuštěnou osobou se zakládá na zkoumání vícera na sobě nezávislých skutečností**, z nichž některé mají (z hlediska posuzování) vyšší, jiné zase nižší míru důležitosti.

S ohledem na absenci zákonné definice je tedy plně na úvaze soudu, aby na základě svých znalostí, zkušeností a pravidel morálky tuto kategorii vymezil (jde tedy o 2 subjektivní a 1 objektivní východisko).²⁹³

Primárně²⁹⁴ jde o to, aby se osoba za trvání zkušební lhůty **nedostala do konfliktu se zákonem** (přičemž zde nastávají min. 4 možné alternativy),²⁹⁵ zvažují se však také jiné okolnosti, mající velmi málo (případně nemající vůbec nic) společného s přestoupením trestních norem.

²⁹² Často se také uvádí, že je plně na úvaze soudu, aby na základě svých **znalostí, zkušeností a pravidel morálky** zhodnotil, zda ta která osoba vedla ve zkušební době řádný život.

²⁹³ Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/zodpovezene-otazky/co-se-rozumi-pod-pojmem-radny-zivot> dne 28.07.2013.

²⁹⁴ Příspěvek, JUDr. Ing. Helena Svatošová, dostupné také z <http://www.asociace.org/pravni-poradna-webova-poradna.php?id=2433> dne 27.07.2013.

²⁹⁵ Spáchání trestného činu, přečinu, činu jinak trestného či přestupku – navíc v různých fázích dokonání činu a různých variacích účastenství, lišících se také v ohledu míry zavinění, přítomnosti volní složky atp.

Dle Usnesení Ústavního soudu **III. ÚS 439/05** například:

*„**Recidiva sice bude zpravidla rozhodujícím způsobem svědčit o tom, že účelu podmíněného odsouzení nebylo dosaženo, je ale třeba zkoumat celý život podmíněně odsouzeného ve zkušební době. Nařízení výkonu trestu odnětí svobody mohou odůvodnit i jiné nedostatky v životě podmíněně odsouzeného ve zkušební době, a to i když se tyto nedostatky týkají povinností, které nebyly uloženy jako zvláštní podmínka osvědčení ve formě přiměřených omezení nebo povinností podle ust. § 59 odst. 2 tr. zák.**“*

Jinými slovy – **ani recidivní chování podmíněně propuštěného neznamená nevyhnutný závěr soudu o tom, že se tento v průběhu zkušební doby neosvědčil**, na druhou stranu ovšem, ani neporušení zákona nepředstavuje pro tuto osobu jistotu, že soudem nebude shledáno její neosvědčení se.

Zdrojem (značné) nejistoty, založené právním názorem vyjádřeným ve výše prezentovaném rozhodnutí ÚS, je pro osobu podmíněně propuštěnou zejména myšlenka, obsažena v závěru zde citované pasáže. Tato vyjadřuje asi tolik, že i když se posuzovaná osoba ve zkušební době nedopustila překročení zákona (s ohledem na podstatu věci lhostejno zda zločinu, přečinu, provinění či pouhého přestupku), a dokonce i vyhověla uloženým omezením či povinnostem, přesto se může na tuto hledět i tak, že se v posuzovaném období neosvědčila – a to s odkazem na jakési „**jiné nedostatky**“ v jejím chování.

Řádným životem se tak ve smyslu trestního předpisů primárně rozumí **absence páchaní trestné činnosti**, ale sekundárně se posuzuje i **dodržování jiných povinností** (splácení dluhů, placení výživného, péče o dítě / o svěřené osoby apod.).

Byť tento pojem už sám o sobě navozuje dojem maximální možné obecnosti a neurčitosti, lze se k jeho (nikoli jedinému a univerzálně použitelnému) pochopení dopracovat s ohledem na povahu věci, projednávané v tomto konkrétním případě.²⁹⁶

²⁹⁶ Smyslem ústavní ztížnosti bylo **vyslovení závěru o neosvědčení se ztěžovatele** (v tomto případě osoby podmíněně odsouzené) **s poukazem na to, že došlo k podmíněnému zastavení trestního stíhání** tohoto za skutek, spáchaný ve zkušební době.

Ztěžovatel namítal – a to zcela logicky, že **v případě podmíněného zastavení trestního stíhání toto trestní stíhání vůbec neproběhlo**, tudíž nedoběhlo (nebylo ukončeno), **čímž se nepotvrdilo překročení zákona**, nedošlo k vydání rozhodnutí ve věci a – samozřejmě – neexistující rozhodnutí nenabývají právní moci (která teprve zakládá předpoklad porušení zákona a je dle ztěžovatele podmínkou pro uvedený postup soudů).

Dle § 307 TR je ovšem jedním z předpokladů pro podmíněné zastavení trestního stíhání i **uznání viny obviněným** (nikoli ještě obžalovaným), či náhrada škody, způsobené trestním jednáním, přičemž v uvedeném případě ze strany obviněného došlo k obojímu.

Takže striktně vzato zde **nedošlo k pravomocnému rozhodnutí** ohledně spáchaní zločinu, přečinu, ba ani přestupku, stěžovatel mohl teoreticky i vyhovět případně soudem uloženým omezením či povinnostem – přesto však došlo k naplnění podmínky, odůvodňujících předpoklad o jeho neosvědčení se ve zkušební době.

Je zcela evidentní, že s absencí definice (vedení řádného života) jde ruku v ruce komplikovaný průběh rozhodování v těchto věcech. Alespoň přibližné vymezení okruhů posuzování je tak dáno (již výše zmíněným) Nálezem Ústavního soudu ve věci **III. ÚS 439/05** ze dne 13. října 2005, kdy podle tohoto:

„Závěr o tom, že podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život, lze učinit tehdy, jestliže dodržoval právní řád a další základní normy občanské společnosti,²⁹⁷ plnil své povinnosti vůči státu i vůči společnosti, nezneužíval svých práv proti spoluobčanům, nenarušoval občanské soužití v bydlišti ani v zaměstnání, nedopouštěl se přestupků, jiných deliktů a trestných činů.“

Níže je vše rozebráno s ohledem na konstantní judikaturu soudů různých stupňů soudní soustavy ČR (i mimo ni – Ústavní soud).

1.7.1.1. Ústavní soud České republiky

Úvodem je důležité poznamenat, že Ústavní soud ČR není součástí obecné soustavy soudů, a nepřísluší mu tak právo dozoru nad rozhodovací činností soudů obecných; do této je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným²⁹⁸ rozhodnutím těchto orgánů porušena **ústavně zaručená základní práva nebo svobody**.

Ústavní soud tak přezkoumává podané podněty pouze a jen v rozsahu možného porušení ústavnosti.

Z verdiktů Ústavního soudu²⁹⁹ (příkl. rozhodnutí ve věcech ÚS 1735/10 a III. ÚS 439/05) je patrné, že pro účely posouzení možné kolize s ústavně zaručenými právy je pro tento soud důležité přezkoumat (pravidelně se opakující) výhrady ohledně **porušení čl. 90 Ústavy**, příp. též velice často používané námitky **porušení čl. 36/1 a čl. 40/2 Listiny**.

Aniž by bylo potřeba zacházet do detailů, je možno uvést pár příkladů, co z hlediska ÚS porušením ústavnosti shledáno je, a co naopak není, a tedy, jaká rozhodnutí obecných soudů, z jeho pohledu, ještě v souladu s ústavním pořádkem a se zásadou respektování ústavně zaručených práv jedince jsou, a jaká už – **vše s ohledem na otázku vedení řádného života podmíněně propuštěným** – nikoli.

²⁹⁷ Osobně to chápu jako odkaz na **morálku a dobré mravy**, příp. **plnění základních občanských povinností** (připouštím však omyl).

²⁹⁸ Zde jen stručný odkaz na nutnost vyčerpání všech **řádných** (a nově i některých mimořádných) opravných prostředků.

²⁹⁹ Použitá judikatura ÚS ČR čerpána z: <http://nalus.usoud.cz/>.

Právě **Usnesením III. ÚS 439/05** bylo například rozhodnuto, že k výroku ohledně vedení nikoli řádného života ve zkušební době (a potažmo neosvědčení se ve zkušební době):

- není potřeba existence pravomocného rozhodnutí o spáchání trestného činu ve zkušební době, ale **postačí, když spáchání trestného činu ze všech dostupných podkladů prokazatelně plyne,**³⁰⁰
- není ani potřeba trestný čin spáchat, když občas **postačí i spáchání přestupku,**³⁰¹
- není nutné porušit jen soudem uložená omezení/povinnosti, stanovené dle § 89/1 TZ (ve spojení s § 48/3, 4 TZ), ale **postačí porušit i povinnosti jiné.**³⁰²

Naopak potom bylo **Nálezem ÚS 1735/10** konstatováno porušení ústavně zaručených práv odsouzeného obecnými soudy v případech, kdy:

- předpoklady pro vedení řádného života podmíněně propuštěného posuzovány s ohledem na povahu a závažnost spáchaného činu (tedy retrospektivně), namísto toho, aby byly posuzovány jeho vyhlídky na vedení řádného života do budoucna (tedy perspektivně),³⁰³
- byly dovozovány předpoklady pro zamítnutí žádosti o podm. propuštění ze závažnosti spáchaného činu (čímž konstatováno porušení zásady **ne bis in idem**),
- nebyla dodržena zásada kontradiktornosti řízení ve fázi rozhodování o žádosti.

Níže výňatky relevantních pasáží zmiňovaných výstupů Ústavního soudu ČR.

„Z uvedeného městský soud správně dovodil, že trestní zákon v příslušném ustanovení neváže možnost nařízení výkonu trestu a závěr o neosvědčení pouze na pravomocné rozhodnutí trestního soudu o vině trestným činem, ale naopak tzv. přeměna trestu je možná i v případě, kdy se ve zkušební době odsouzený dopustí např. přestupku.“

„Při úvaze, zda podmíněně odsouzený vedl řádný život, se tedy nelze omezit jen na zjišťování, zda odsouzený nespáchal ve zkušební době další trestný čin; pro učinění závěru, že se odsouzený osvědčil, nestačí, že nebyl soudně trestán, ale záleží na celkovém chování.“

(Usnesení Ústavního soudu – III. ÚS 439/05)

³⁰⁰ V tomto konkrétním případě šlo o **doznání viny** ze strany podmíněně propuštěného a následné podmíněné zastavení trestního stíhání – dotyčný se bránil, že podmíněné zastavení trestního stíhání brání jeho pravomocnému ukončení, a tedy rozhodnutí soudu porušuje **zásadu presumpce nevinny**.

³⁰¹ Klasifikace konkrétního jednání jakožto trestného činu/přestupku je odrazem **intenzity zásahu** do práv, jako mnohem relevantnější se však jeví **faktor úmyslnosti** či neúmyslnosti takového jednání (jinak – mnohý neúmyslný trestný čin nemusí být společensky zdaleka tak nebezpečným jako úmyslně spáchaný přestupek).

³⁰² Sekce o „jiných nedostacích v životě podmíněně propuštěného“ – Kap. 1.6.2.2.1. práce.

³⁰³ Nutno dodat, že tento výrok je natolik logický, až skoro nejde věřit tomu, že obecné soudy rozhodovaly jinak.

„Další ústavněprávní pochybení druhoinstančního soudu spočívá v tom, že extrémně vadně interpretoval hmotněprávní podmínku pro podmíněné propuštění, obsaženou v ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, spočívající v **prognóze řádného vedení života na svobodě**. Logickou interpretací zákonného textu nelze dospět k jinému závěru, než k takovému, že **předpoklad takového chování odsouzeného se vztahuje do budoucna**, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu. Stížnostní soud tento zákonný požadavek nerespektoval a neexistenci jeho splnění dovozoval z minulého chování odsouzeného. **Takovýto úsudek stížnostního soudu je však nepatřičný a logicky vadný.**“

„K okolnostem, vztahujícím se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, je třeba přihlídnout při stanovení druhu a výměry původně uloženého trestu. **Nelze je opětovně zvažovat při rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu - došlo by tím k nepřípustnému porušení zákazu dvojího přičítání.** Takový zákaz lze dovést z obecného ústavního principu *ne bis in idem*, obsaženého v článku 40 odst. 5 Listiny.“³⁰⁴

(Nález Ústavního soudu – I. ÚS 1735/10)

Celkově lze (z pohledu rozhodovací praxe ÚS) konstatovat, že požadavku vedení řádného života odpovídá takové chování odsouzeného, kdy tento (především)

1) dodržoval právní řád

– poměrně jasná formulace, evidentně s odkazem na páchaní trestných činů, ale i přestupků (viz výše)

2) dodržoval další základní normy občanské společnosti

– zde, dle mého, nejde ani o odkaz na náboženské normy, ani na morálku,³⁰⁵ a s ohledem na odrážku Ad. 1) se pak zřejmě nejedná ani o odkaz na zákon či podzákonnou normu (šlo by o zjevnou duplicitu)³⁰⁶

3) plnil své povinnosti vůči státu i společnosti

– zde například daňová (či v minulosti branná) povinnost vůči státu, na druhé straně potom obecně stanovené povinnosti vůči společnosti a jednotlivci

4) nenarušoval občanské soužití v místě bydliště či v zaměstnání

– zřejmě řešení Policií České republiky, případně jinými obdobnými složkami

5) nedopouštěl se přestupků, jiných deliktů a trestných činů

– zde už zčásti duplicita k povinnosti Ad. 1)³⁰⁷

³⁰⁴ Toto s vedením řádného života tak úplně nesouvisí, s ohledem na zásadní význam takového právního závěru, jakož i na jeho přítomnost ve stejném judikatorním výstupu, je to však vhodné zmínit.

³⁰⁵ Z překročení morálních a náboženských norem, pakliže nejde o jednání současně postižitelné zákonem, přeci nelze vyvozovat trestněprávní důsledky ...

³⁰⁶ Nejsem si vědom existence jiných než zákonných, morálních/etických, náboženských a technických norem, těžko dovést, co bylo tímto pojmem Ústavním soudem myšleno.

1.7.1.2. Nejvyšší soud České republiky

Dle zkoumání, provedeného na podkladě rozhodnutí (a stanovisek) Nejvyššího soudu lze konstatovat velice obdobné vnímání (pojetí) vedení řádného života jako u soudu Ústavního (byť tento věc hodnotí zcela z jiného hlediska) a soudů nižších instancí – jak nastíněno níže.

Poměrně častou a opakovaně se vyskytující námitkou Nejvyššího soudu, bránící (z jeho pohledu) vedení řádného života, je **fakt páchání další trestné činnosti** podmíněně propuštěným, a to ať už jde o ojedinělé excesy či o opakované přestoupení práva – **i když ...**

*„Okolnost, že se odsouzený ve zkušební době podmíněného odsouzení pro úmyslný trestný čin dopouštěl **po krátkou dobu na počátku zkušební doby trestné činnosti**, byť se jednalo o trestné činy úmyslné a stejnorodé, a zbývající podstatnou část zkušební doby vedl řádný život **nevylučuje, aby bylo ve smyslu § 60 odst. 1 tr. zák. vysloveno, že se osvědčil.**“*

(Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 7 Tz 114/99 ze dne 12. srpna 1999)

Na druhou stranu však ...

*„Především je třeba konstatovat, že okresní soud správně v napadeném usnesení dospěl k závěru, že odsouzený **nevedl ve zkušební době řádný život, neboť se během ní dopustil dvou trestných činů, za které byl i později odsouzen.**“³⁰⁷*

(Rozsudek NS, sp. zn. 7 Tzn 137/96 ze dne 10. října 1996)

Na výše uvedených příkladech je jasně patrné, že ani dopuštění se (hned několika) trestných činů sice není bez dalšího překážkou rozhodnutí ve smyslu osvědčení se, i když – viděno pouze optikou „vedení řádného života“ – **je takovéto chování podmíněně propuštěného shodně nahlíženo jako s řádným životem neslučitelné.**

Co se z rozhodnutí dále podává, je to, že pakliže už ke spáchání trestného činu ve zkušební době dojde, je zřejmě (z pohledu tohoto soudu) přijatelnějším, pokud tomu tak bude **spíše ze začátku zkušební doby**, než uprostřed jejího běhu, či než spíše k jejímu konci.³⁰⁸

³⁰⁷ Povinnost Ad 1) se jeví jako obecněji formulovaná, zahrnuje tak už i povinnost Ad 5).

³⁰⁸ Konkrétně jen z **rozsudku NS sp. zn. 7 Tzn 137/96** ze dne 10. října 1996 pak také plyne, že absence právní moci verdiktů ohledně spáchání trest. činu též není (pro účely vyslovení závěru, že se řádný život nevedl) zcela na překážku – „(...) **za které byl později odsouzen** (...)“

³⁰⁹ Uvedené má svou nespornou logiku v tom, že ve fázi rozhodování soudu o osvědčení se podmíněně propuštěného by mělo být doloženo/konstatováno co nejdříve období vedení řádného života, bezprostředně předcházející momentu rozhodování – vždyť co z toho, pokud např. po 6 letech úspěšně zvládnuté zkušební doby se podmíněně propuštěný dopustí TČ, pak je možnost jeho polepšení více méně možno dovozovat jen z krátkého období od spáchání TČ po konec zkušební doby (pokud naopak stejná osoba spáchá TČ hned na začátku 7 leté zkušební doby, lze k datu rozhodování o její osvědčení se vycházet z časového úseku téměř shodného s rozsahem zkušební doby).

(Je taky zjevné, že NS posuzuje **stejnorodost** spáchaných skutků jako **okolnost přítěžující**, toto ovšem s problematikou řádného života přímo nesouvisí.)

Další výstup Nejvyššího soudu ČR – zde jediný z doby před společenskými (a navazujícími legislativními) změnami po roce 1989 – rovněž umírňuje úvahy ohledně vedení řádného života v tom smyslu, že samotné vedení řádného života (bez splnění dalších konkrétních podmínek) ke konstataci toho, že dalšího výkonu trestu není třeba, nestačí:

*„Zákonné podmínky pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti uvedené v § 61 odst. 3 TZ soudy vykládají většinou správně tak, že **nestačí pouhá okolnost, že odsouzený vede po dobu výkonu trestu zákazu činnosti řádný život pracujícího člověka. Od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti zpravidla upouštějí jen tehdy, prokázal-li odsouzený v době výkonu trestu zákazu činnosti vzorným plněním svých povinností v zaměstnání nebo v povolání a způsobem svého života, že dalšího výkonu tohoto trestu není třeba. Správně však hodnotí nejen tato hlediska, ale přihlížejí i k ostatním okolnostem souvisejícím s osobou odsouzeného a jeho trestnou činností. Rozhodnutí soudů jsou vesměs věcně správná.**“³¹⁰*

(Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 27.9.1988, sp. zn. Tpj 52/88)

Další z oblastí, podmiňující či nepřipouštějící konstataci osvědčení se podmíněně propuštěného ve zkušební době je dle Nejvyššího soudu **souvis mezi vedením řádného života a vztahem podmíněně propuštěného k výkonu obecně prospěšných prací**, kdy Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že samotný kladný postoj podmíněně propuštěného k výkonu soudem nařízených obecně prospěšných prací, není (bez dalšího) dostatečný pro výrok o jeho osvědčení se ve zkušební době, a to zejména ne tehdy, pokud tento sice poctivě soudem uložené obecně prospěšné práce vykoná, **leč jaksí „pozapomene“ přitom vést i řádný život**. Jinak řečeno, z pohledu Nejvyššího soudu nemá (jakkoli pozitivní a svědomitý) přístup podmíněně propuštěného k výkonu těchto prací s posuzováním toho, zda tento vede či nevede řádný život, nic společného, **jelikož jde o dvě naprosto odlišná kritéria**.

*„Za součást řádného výkonu trestu obecně prospěšných prací je nutno považovat nejen splnění pracovních povinností v rámci uloženého trestu, ale i vedení takového způsobu života, který lze označit za řádný, což znamená, že **pro závěr o vedení řádného života nestačí, že pachatel náležitě a včas splnil povinnosti vyplývající z nařízení obecně prospěšných prací, poněvadž jejich zaviněné nesplnění je vedle nevedení řádného života dalším samostatným důvodem k přeměně tohoto druhu trestu v trest odnětí svobody.**“*

(Rozsudek NS, sp. zn. 4 Tz 16/2003 ze dne 08. dubna 2003)³¹¹

³¹⁰ Tento výstup Nejvyššího soudu ČR se sice týká podmínek pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, nicméně jasně limituje důležitost vedení řádného života jako takového.

³¹¹ Dostupné také z <http://kraken.slv.cz/4NSCR16/2013> dne 13.07.2013.

Zjevně důležitou roli hraje rovněž³¹² postoj podmíněně propuštěného k zákonné / soudem stanovené **vyživovací povinnosti**:

*„Při zjišťování, zda podmíněně odsouzený nebo podmíněně propuštěný vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka, je nezbytné zkoumat i to, zda plnil řádně, popř. podle svých možností svou **zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného**.“*

(Rozsudek NS, sp. zn. 1 Tz 16/71 ze dne 08. července 1971)³¹³

Jako velice důležité se pak jeví vymezení (časového i teritoriálního) rámce pro mapování (a následné posuzování) chování odsouzeného, kdy dle prezentovaného názoru Nejvyššího soudu ČR ...

*„Jestliže podmíněně propuštěný ve zkušební době **bydlel na různých místech a pracoval na různých pracovištích**, musí soud ke zjištění, že podmíněně propuštěný vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka (§ 64 odst. 1 tr. zák.) **vyžádat si zprávu o jeho chování ve zkušební době ze všech těchto míst a pracovišť**.“*

(Rozsudek NS, sp. zn. 1 Tz 89/65 ze dne 8. prosince 1965)³¹⁴

Závěrem lze odcitovat pasáž z posledně uvedeného rozhodnutí (Rozsudek NS, sp. zn. 4 Tz 16/2003 ze dne 8. dubna 2003),³¹⁵ ze kterého plyne (dosud asi nejpreciznější judikatorní) **pozitivní vymezení pojmu řádný život**:

*„**Řádným životem je nutno rozumět to, že odsouzený dodržuje právní řád, plní si své povinnosti vůči státu a společnosti, např. vyživovací povinnost, nezneužívá svých práv, nenarušuje občanské soužití, nedopouští se přestupků, jiných deliktů a trestných činů.**“*

1.7.1.3. Nejvyšší správní soud

Byť vedení **řádného života** je veskrze trestněprávním tématem (a objektem zájmu), je toto okrajově projednáváno i v řízeních před **Nejvyšším správním soudem** (povětšinou jde o řízení ve věcech azylové a imigrační politiky, zkoumání splnění či nesplnění podmínek pro povolení pobytu / udělení azylu apod.).

³¹² Judikát je sice z roku 1971, toto hledisko se nicméně i nadále zohledňuje.

³¹³ Dostupné také z

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Vyhledavanirozhodnutiastanovisek~Novy_vyhledavac_rozhodnuti_a_stanovisek_Nejvyssiho_soudu~?openDocument&lng=CZ dne 13.07.2013.

³¹⁴ Opět rozhodnutí staršího data, úplnost podkladů a požadavek na správnost rozhodnutí si ale vyžadují držet se tohoto postupu i nadále.

³¹⁵ DRAŠTÍK, Antonín; HASCH, Karel. K vydání Souhrnného rejstříku Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ve věcech trestních 1962–2010. In *Souhrnný rejstřík Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ve věcech trestních 1962–2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-696-7.

Skutečnost, zda žadatel o udělení toho kterého utečeneckého statusu vedl před podáním žádosti u státních orgánů řádný život či nikoli, jest samozřejmě dost podstatným parametrem rozhodování těchto orgánů (potažmo soudu) – NSS sám se ale o detailní specifikaci či nějaké vlastní vymezení tohoto pojmu ve svých výstupech nepokouší (kdy se vesměs omezuje jen na konstatace, zda řádný život – dle ostatními soudy nastavených parametrů, žadatelem veden byl či nebyl).³¹⁶ Nepovedlo se tak, bohužel, kapitolu pojednávající o soudních náhledech na toto téma v rozsahu pohledu Nejvyššího správního soudu České republiky, nijak obohatit.

1.7.1.4. Vrchní soudy

Odůvodnění rozhodnutí (obou) Vrchních soudů v podstatě kopírují právní náhled na otázku vedení řádného života zastávaný Nejvyšším soudem ČR. Pokud jde o jistá specifika (u rozsudků NS jsem se s tím nesetkal),³¹⁷ lze uvést příkladmo, že z pohledu VS v Olomouci, není fakt **dobrovolného** uhrazení části škody, činem způsobené, (bez dalšího) dostatečným k vyvození závěru ohledně vedení řádného života odsouzeným (rozsudek sp. zn. 5 To 7/2003).³¹⁸ Osobně mám za to, že jde v každém směru o velmi logický závěr.

V rozhodnutí 3 To 123/99 zas Vrchní soud v Praze vyjádřil nepřipustnost „diskriminace“ osob, vedoucích před odsouzením řádný život (proti osobám, který tento nevedli), a to konkrétně v ohledu omezení možnosti uložení sankce podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, kdy judikoval:

„Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem podle § 60a TrZ nelze omezovat jen na pachatele, kteří před spácháním činu nežili řádným způsobem života a dohled má tudíž přispět k jejich nápravě. Dohled vyslovený nad pachatelem žijícím dosud řádně má rovněž své opodstatnění, neboť je součástí zpřísnění podmínek podmíněného odsouzení oproti ust. § 58 a 59 TrZ a umožňuje podmíněné odložení výkonu trestu odnětí svobody ve výměře až do tří let.“

(Rozsudek Vrchního soudu v Praze ve věci sp. zn. 3 To 123/99)

³¹⁶ Např. rozhodnutí NSS ve věcech 8 As 34/2011; 2 Azs 38/2011 či 1 As 175/2012 a další – dostupné také z <http://www.nssoud.cz/main2Col.aspx?cls=SbirkaList&menu=266&archiv=1&rok=2012> dne 13.07.2013.

³¹⁷ Může plynout z malého vzorku lustrovaných rozhodnutí ...

³¹⁸ Jde o případ, kdy byl pachatel obviněn (a později odsouzen) pro spáchání TČ podvodu, a kdy část škody, činem způsobené (červen r. 1998), **ještě před začátkem trestního stíhání** (lze tedy dovodit, že dobrovolně), a to z poměrně podstatné části, uhradil (začátek trestního stíhání v r. 2002, /snad dobrovolná/ úhrada části škody v březnu 1999; kdy podvodně získáno 13.000,- Kč a vráceno 6.000,- Kč).

Ani jeden z výše uvedených verdiktů (a ani žádný z dalších několika, volně dostupných a vážících se k posuzované věci) nijak nespecifikuje či nevymezuje pojem „řádný život“ - výstupy vrchních soudů (jakkoli důležité a opodstatněné) tak v tomto směru zřejmě nelze chápat za primárně určující či „definicitvorné.“

1.7.1.5. Krajské a okresní soudy

Poměrně konstantně (a nikoli překvapivě) nahlízejí soudy nižších stupňů na problematiku vedení řádného života velice podobným způsobem jako soud Nejvyšší, kdy se toto týká jak soudů krajských, tak soudů okresních (samozřejmě s výjimkami).

V případě těchto soudů je stabilně dovozováno, že **naplnění podmínky vedení řádného života předpokládá ze strany odsouzeného víc, než jen nepáchání trestné činnosti**, dále, že **není potřeba pravomocného rozhodnutí ohledně spáchání trestného činu, kdy stačí i prokazatelný důkaz ohledně spáchání přestupku** (samozřejmě s ohledem na jeho povahu a úmysl v jednání), a že **případný závěr ohledně vedení řádného života je jednoznačně polehčující okolností**³¹⁹ – kdy toto plyne např. i z následujícího:

*„Své rozhodnutí odůvodnil tím, že odsouzená ve stanovené zkušební době **nežila řádným způsobem života, neboť se dopustila dalšího úmyslného jednání proti majetku jiných osob a byla za tento přestupek postižena pokutou 200 Kč rozhodnutím Městského úřadu v Blatné, které nabylo právní moci dne 5. 4. 1994.**“*

(Usnesení OS ve Strakonících ze dne 4.5.1994 ve věci sp. zn. 3 T 56/92)³²⁰

*„Při ukládání trestu platí kritéria obecně vymezená ustanovením § 23 a § 31 tr. zák., přičemž ovšem musí být vzata na zřetel i ustanovení další, mj. ustanovení § 33 a § 34 tr. zák. o **polehčujících a přitěžujících okolnostech**. Z těchto ustanovení lze učinit obecný závěr, že při rozhodování o trestu jsou mj. podstatná a významná zjištění o chování pachatele před spácháním souzeného činu. Podle § 33 písm. g) tr. zák. se za **polehčující okolnost považuje to, že pachatel vedl před spácháním trestného činu řádný život.**“*

(Rozsudek KS v Českých Budějovicích ze dne 17.01.1995 ve věci sp. zn. 4 To 616/94)

*„(...) na druhé straně není však možno přehlédnout, že se obžalovaná dosud nedostala do konfliktu se zákonem a nebyla soudně trestána. Podle zprávy Městského úřadu v Hradci Králové **nebyla postižena ani za žádný přestupek**. U obžalované **jde tedy o zcela výjimečné***

³¹⁹ Dáno již § 41 písm. o) TZ (dříve § 33 písm. g) zákona č. 140/1961 Sb. TZ).

³²⁰ Tento právní názor byl později aprobován i Krajským soudem v Českých Budějovicích (věc sp. zn. 4 To 481/94), jako soudem odvolacím.

vybočení z mezí řádného života. Proto krajský soud nepřisvědčil námitkám státního zástupce a nepodmíněný trest odnětí svobody obžalované neuložil.“

(Rozsudek KS v Hradci Králové ze dne 12.04.1995 ve věci sp. zn. 9 To 109/95)

„Jak již bylo uvedeno, tresty zůstaly zcela bez účinku. Obžalovaný páchá násilnou trestnou činností soustavně, vybírá si poškozené, jejichž odpor lze snadno překonat a vykonané tresty odnětí svobody ho **nejen k řádnému životu, ale ani k pouhému nepáchání trestné činnosti nepřiměly.**“

(Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne ve věci 16.02.1996 sp. zn. 1 T 54/94)

Celkově lze shrnout (a to s ohledem na stanoviska soudů napříč soudní soustavou), že **řádný život podmíněně propuštěného** je dovozován především s ohledem na:

- nepáchání (zejména úmyslné) trestné činnosti,
- nedopouštění se přestupků,
- dodržování zásad slušného občanského života,
- řádné plnění ostatních, běžně vyžadovaných životních povinností (opakovaně akcentována zejména povinnost vyživovací).

Hlediska		Řeší se		Závěr / postup soudu	
Řádný život	Překročení zákona	ANO	TČ	Závažnost/úmyslnost/stejnorodost/motivace (méně následek)	Neosvědčení se
			Přestupek		Postup dle § 91/1 TZ
		NE	Za současného vyhovění uloženým podmínkám		Osvědčení se
			Avšak nevyhovění uloženým podmínkám		Postup dle § 91/1 TZ
	Dodržování ostatních povinností/norem	ANO	Za současného nepřekročení zákona		Osvědčení se
			Avšak překročení zákona		Postup dle § 91/1 TZ
		NE	Závažnost/úmyslnost (méně následek)		Neosvědčení se
					Postup dle § 91/1 TZ

1.7.2. Vyhovění uloženým podmínkám

Již na začátek je užitečné připomenout, že byť se v rozhodování soudů občas vyskytne nějaká ta shovívavost ohledně případů nedodržení té které z **uložených podmínek** ve smyslu § 91 TZ (potažmo § 89 odst. 2 TZ ve spojení s § 48 odst. 4 TZ), je dodržení těchto (téměř) stejně důležité, jako naplnění podmínky vedení řádného života, a až do novelizace k datu 07.12.2012³²¹ bylo jejich porušení/nedodržení důvodem pro konstataci neosvědčení se podmíněně propuštěného bez dalšího.

Zásadně se má za to, že **pokud odsouzený nepřišel v průběhu zkušební doby do konfliktu se zákonem,**³²² **a to v tom smyslu, že by byl za nějaký svůj** (a to ještě jenom výhradně úmyslný) **čin pravomocně odsouzen**³²³ (už ale nikoli nevyhnutně i potrestán),³²⁴ předpoklad vedení řádného života byl ze strany tohoto s největší pravděpodobností dán. To, že by se případně tak jako tak rozhodlo o přeměně podmíněného pobytu na svobodě ve výkon zbytku trestu odnětí svobody je samozřejmě možné, pak už ale velice pravděpodobně jen s ohledem na nevyhovění „**uloženým podmínkám.**“

Těmito se pak zpravidla rozumí **přiměřené povinnosti a/či přiměřená omezení dle § 48 odst. 4 TZ** (na které je odkazováno § 89 odst. 2 TZ). Jejich (nikoli taxativní) výčet je uveden ve zmíněném ustanovení, přičemž tato mohou být doplňována o povinnosti/omezení stanovena soudem - i mimo paletu povinností/omezení dle § 48 odst. 4 TZ.

Zásadní rozdíl v posuzování parametrů „řádného života“ a „vyhovění uloženým podmínkám“ spočívá v obtížnosti jejich zjištění – konkrétně v zjistitelnosti a možnostech soudu, tyto precizně posoudit. Postup soudu se totiž v obou případech rozpadá do 2 fází:

- **fáze zjišťování** (shromažďování podkladů pro rozhodnutí)
- **fáze posuzování** (posuzování podkladů již shromážděných)

³²¹ Plyne z posledních legislativních změn z prosince 2012 – viz přidaný text § 91 TZ (“vyjíměčně může soud rozhodnout ...”)

³²² A to i v případě, že by neplnil soudem uložené povinnosti v ohledu stanoveného „pobytu,“ náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, výkonu obecně prospěšných prací či složení soudem určené částky pro oběti trestné činnosti – nevyjímaje případně substitutivně či paralelně uložené povinnosti dle ustanovení ZSVM.

³²³ Zde se uplatní jak presumpce nevinny, tak (okrajově) zásada in dubio pro reo, případně aspekty další – několik souběžně běžících (nepravomocně ukončených) trestních řízení (= toliko **předpoklad viny**) nepředstavuje pro odsouzeného větší riziko, zatímco jediný (pravomocně uložený), byť pouze podmíněný trest (= **potvrzení viny**) už zpravidla ano ...

³²⁴ Samotné uložení či neuložení trestu už nehraje roli, jde o kvalifikaci jednání odsouzeného, přítomnost či nepřítomnost volní složky, povahu a rozsah porušených či jen ohrožených práv a zákonem chráněných zájmů - uložení trestu, jeho povaha či případně výše nejsou z hlediska posuzování až tak dalece relevantní.

Z výše uvedeného výtahu z judikatury je patrné, jak záludné je posouzení některých dílčích otázek - byť jsou tyto i skutkově zcela dostatečně podloženy. Ještě o dost záludnější pak bude hodnocení otázek, **podklady pro rozhodnutí kterých** zjistit či opatřit **téměř nelze**.

Obecně lze shledat zjišťování podkladů pro posouzení vedení řádného života složitějším, jelikož je potřeba zkoumat život (pohyb a projevy) odsouzeného z **mnoha hledisek**, na **mnoha rozdílných místech** a za poměrně **dlouhý časový úsek** (pakliže se odsouzený fyzicky přemísťuje a stanovena zkušební doba je delší).

Naproti tomu – v případě zkoumání dodržení uložených podmínek se postačuje zaměřit na tu kterou z (uložených) podmínek, a výlučně jen s touto chování odsouzeného konfrontovat.³²⁵ Kategorie „uložených podmínek“ se ale striktně nemusí krýt s kategorií „přiměřených povinností a přiměřených omezení“ dle § 48/4 TZ (dále též jen „**podmínky**“), když tato je jen její podmnožinou.³²⁶

1.7.2.1. Dodržení přiměřených omezení a přiměřených povinností

Tato stat' se primárně týká případně uložených omezení a povinností dle § 48/4 TZ, případně jiné zvažované podmínky jsou pojednány hned v následující stati. Bez ohledu na to, zda půjde o podmínky uložené dle TZ, jinou uloženou podmínku, či dodržování výchovných opatření dle ZSVM, lze rozdělit všechny tyto na podmínky **ověřitelné** a **neověřitelné** – případně pak na ty lehce ověřitelné, hůře ověřitelné a ověřitelné velice obtížně (resp. neověřitelné vůbec).³²⁷

Z nejčastěji ukládaných podmínek lze mezi ty lehce ověřitelné řadit např.:

– **podrobení se** výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace; vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy; léčení závislosti na návykových látkách; vhodným programům psychologického poradenství (dle TZ), či dohledu probačního úředníka, probačnímu programu dle (ZSVM i TZ), **uhrazení** dlužného výživného nebo jiné dlužné částky, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (dle TZ), **učinění** veřejné osobní omluvy poškozenému (dle TZ),

³²⁵ Příkladně – navštěvoval sportovní/kulturní akce – ANO/NE, uhradil část způsobené škody – ANO/NE, poskytl poškozenému přiměřené zadostiučinění – ANO/NE. A čím je výčet podmínek stručnější a zkušební doba kratší, tím je zjišťování jednodušší a rychleji (i přesněji) je učiněn závěr.

³²⁶ Mezi „uložené podmínky“ ve smyslu § 91 TZ může (a pravidelně bude) spadat i nějaké to přiměřené omezení či povinnost dle § 48/4 TZ, faktem ale je, že může jít i o podmínku jinou - zejména pak o uloženou náhradu trestným činem způsobené škody, nemajetkové újmy/vydání bozdůvodného obohacení či vyhovění uloženým výchovným opatřením ve smyslu § 48/3 TZ (ve spojení s §§ 15-20 ZSVM) v případě pachatelů věkem blízkých věku mladistvých.

³²⁷ Vychází se pak z nějaké fikce a postupuje se ve smyslu zásady *in dubio pro reo*.

mezi hůře ověřitelné pak např.:

– **zdržení se** neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob; **požívání** alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek; **hraní** hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek (vše dle TZ),³²⁸ **dodržování** některých výchovných opatření a povinností (dle ZSVM),³²⁹ **bydlení** s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za výchovu mladistvého, a

mezi ty téměř neověřitelné nakonec:

– **zdržení se** návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami (dle TZ); návštěv určitých akcí, zařízení nebo jiného, pro osobu mladistvého nevhodného prostředí; **dodržování pobytu** na určitém místě, **zákazu styku** s určitými osobami či **přechovávání** předmětů, které by mohly sloužit k páčání další trestné činnosti / **dopouštění se** dalších provinění (dle ZSVM).³³⁰

S ohledem na **demonstrativnost výčtu** (nejběžněji ukládaných) povinností a omezení (a tedy téměř neohraničenost množiny podmínek či omezení, skutečně možných) se omezují pouze na výše uvedené.

1.7.2.2. Dodržení jiných, soudem uložených podmínek

K těm „jiným, soudem uloženým podmínkám“³³¹ se řadí, jak již uvedeno výše, zejména (automatická) povinnost dodržování právního řádu, hrazení svých zákonných (a za určitých okolností i smluvních) závazků, nenarušování občanského soužití v místě pobytu atd.

Z mého pohledu asi nejpodstatnější takovou podmínkou je ale soudem určená **povinnost odpovídající náhradě škody, nemajetkové újmy – či vydání bezdůvodného obohacení**, trestným činem způsobených.

³²⁸ Těžko prokázat, těžko dokázat ... Dokonce i tak zásadní věc, jakou je “nezasahování do práv a právem chráněných zájmů jiných osob” – pokud není svědek, a pokud to poškozené osoby samy přímo nenahlásí, téměř není z čeho vycházet ... (a právě zde uplatnění zásady in dubio pro reo a tedy předpokládaná spořádanost v ohledu uložených podmínek)

³²⁹ Jako např. - **neměnit** bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání / místo svého pobytu; jednorázově nebo ve splátkách **zaplatit** přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona; **vykonat** bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu; **podrobit se** léčení závislosti na návykových látkách; podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem – některá zbylá výchovná omezení a vých. povinnosti jsou naopak velmi těžce zjištělná (viz níže).

³³⁰ Předpokládá 24/7 přítomnost probačního úředníka/jiného kontrolního orgánu na místě - případně na více místech najednou (festivaly, diskotéky/taneční zábavy, puby, koncerty apod.) + jak lze zjistit, zda se odsouzený (někdy/někde – kdykoli/kdekoli) nesetkal s konkrétně určenou osobou ... či zda nemá ve svém bytě pod matrací mačetu apod. ... Tyto věci **objektivně vzato** uhlídat / zajistit nelze.

³³¹ Znamená těm, mimo rozsah § 48/4 TZ (s přesahem do § 15-20 ZSVM)

Tady je zajímavá především zákonodárcem zvolená konstrukce, kdy výše uvedenou povinnost – byť i v rámci stejného ustanovení (§ 89/1 TZ) – řadí zcela mimo „**přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, směřující k tomu, aby (odsouzený) vedl řádný život.**“³³²

Uvedené osobně hodnotím nikoli z pohledu, že by nařízená náhrada škody nebyla povinností či omezením, a nikoli z pohledu, že by snad šlo o opatření nepřiměřené („*aby podle svých sil nahradil ...*“); půjde zde spíš o to, že samotná, **soudem nařízená** náhrada škody (typický to prvek restorativní justice), **není tím skutečným výchovným prostředkem**, a v žádném případě nemá potenciál³³³ být jen přiblížit přestupce k řádnému životu, vlastně je spíš normální žádat, aby svým konáním způsobenou újmu uhradil.

Tento požadavek na chování odsouzeného nicméně schvaluji, plně se přimlouvám za jeho co nejširší aplikaci a netajím se tím, že patří k mým oblíbeným.³³⁴

³³² “Podmíněně propuštěnému může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; **může mu též uložit, aby podle svých sil** nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané tr. činem.”

³³³ A evidentně ani za cíl ...

³³⁴ Efektivním však může být (a to zejména s ohledem na celkové uvolnění, zajištěné novelizovaným § 91/1 TZ) jedině za podmínky **nařízení výkonu zbytku trestu, coby nevyhnutelné a přímé konsekvence** jeho ignorace ze strany podm. propuštěného.

1.8. Vyhodnocení chování odsouzeného ve zkušební době

Po určité době od podmíněného propuštění soud **přezkoumává** podmíněný pobyt odsouzeného na svobodě a **hodnotí** jej, přičemž k tomuto může dojít jak **po doběnutí zkušební doby**, tak **již v jejím průběhu** (viz níže).

Velice zjednodušeně jsou možné pouze tyto 2 výsledky, ke kterým může rozhodnutí soudu ohledně posuzování výše uvedené otázky vést:

- odsouzený zůstává na svobodě,
- odsouzený se vrací za zdi věznice.³³⁵

Takto zjednodušené pojetí je však zajímavé maximálně tak z pohledu odsouzeného, takže pro upřesnění - celkem může soud při svých úvahách dospět k jednomu z (až) těchto 3 závěrů:³³⁶

- **odsouzený se osvědčil** (a trest se považuje za vykonaný dnem podm. propuštění),
- **odsouzený**, byť zavdal příčinu pro konstataci neosvědčení se, **se i nadále ponechává podmíněně na svobodě** (přičemž se prodlužuje zkušební doba, stanovují se dosud nepoužitá přim. omezení a povinnosti, případně dosud neuvalený dohled),³³⁷
- **odsouzený se neosvědčil** (a zbytek trestu se vykoná).

V případě rozhodování (teprve) po doběnutí zkušební doby může vždy soud vynést verdikt ohledně prostého **osvědčení se** či **neosvědčení se** odsouzeného; postup dle § 91/1 věty druhé je však možný jen v případě, že v odsuzujícím rozsudku nebyla stanovena zkušební doba v jejím maximálním rozsahu.^{338 339}

V případě rozhodování již před skončením zkušební doby pak může soud učinit zbylé 2 závěry (vyslovit neosvědčení se / zvolit postup dle § 91/1 věty druhé TZ), postup dle § 91/1 věta druhá je možný s ohledem na to, že zkušební dobu lze ještě prodloužit (v případě uložení maximální délky pak s ohledem na to, že tato ještě neuběhla).

Rozhodnout ve smyslu kladného výroku o osvědčení se před doběnutím zkušební doby nelze.

³³⁵ Přičemž samotné odvolání záruk není bez dalšího důvodem pro nařízení zbytku výkonu trestu - § 91/4 TZ.

³³⁶ Resp. dlouhá léta byly – až do novelizace § 91 TZ zákonem č. 390/2012 Sb.

³³⁷ Lze řešit mj. - domluvou, vyslovením výstrahy apod.

³³⁸ Tj. obecně 7 let, u přečinů 3 roky, u mladistvých v trvání 5/3 let.

³³⁹ Přímo plyne jednak z dikce § 91/1 písm. b) TZ, a jednak z logiky, že ani (dosud neuložený) dohled, ani jakákoli (dosud nestanovená) omezení či povinnosti, není možno nařídit mimo zkušební dobu; zkušební dobu pak nelze prodloužit nad zákonem daná maxima (§ 89/1 TZ a § 78/2 ZoSVM).

1.8.1. Osvědčení se odsouzeného ve zkušební době

Soud bude chování odsouzeného po jeho podmíněném propuštění posuzovat po uběhnutí zkušební doby, nebo i před jejím koncem,³⁴⁰ **osvědčení se odsouzeného je ale možno konstatovat výlučně a jenom na základě posouzení provedeného až po její uplynutí.**³⁴¹ Ke konstataci osvědčení se ve zkušební době může dojít v zásadě jen těmito dvěma způsoby:

- odsouzený svým chováním ve zkušební době **naplní podmínky** dané zákonem a stanovené soudem pro osvědčení se (odsouzený se skutečně osvědčí),
- o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného **není rozhodnuto do 1 roku** od uplynutí zkušební doby, čímž nastává fikce dle § 91/3 TZ (tzn. odsouzený „se osvědčí“ jen díky tomu, že soud nerozhodl ve lhůtě).

Pokud jde o první scénář, soud vysloví osvědčení se odsouzeného ve zkušební době v případě, že tento ve zkušební době (ideálně) **současně**:

- vedl řádný život
- vyhověl uloženým podmínkám.

Dle díkce § 91/1 TZ přitom **soud nemá** za (současného) naplnění obou uvedených předpokladů **jinou možnost, než osvědčení se odsouzeného vyslovit,**³⁴² v čemž spočívá zásadní rozdíl např. v poměru k rozhodováním soudu ohledně vyhovění podnětu na podmíněné propuštění (zde ani po naplnění zákonných předpokladů **právního nároku není**).

V případě druhého scénáře se odsouzený osvědčuje již jen tím, že ze strany soudu není ve lhůtě dle § 91 odst. 3 TZ nijak rozhodnuto (tedy, byť by třeba i bylo na místě jeho osvědčení se nevyslovit). **V tomto shledávám jeden z velikých nedostatků právní úpravy institutu,** kdy zákonodárce povýšil ochranu práv odsouzeného nad spravedlnost, potažmo též ochranu práv společnosti – o tomto víc ve zvláštní části práce.

V případě, že se odsouzený osvědčil, považuje se jeho trest za vykonaný dnem, kdy došlo k podm. propuštění z výkonu trestu,³⁴³ tzn. dané rozhodnutí zakládá účinky *ex tunc*.³⁴⁴

³⁴⁰ Rozhodování ohledně „osvědčení se“ odsouzeného ještě před skončením zkušební doby zpravidla nic dobrého nevěští ...

³⁴¹ Na základě vyhodnocení chování odsouzeného počas celé zkušební doby, opačný přístup by fakticky znamenal její zkrácení.

³⁴² „Jestliže odsouzený (...) **soud vysloví** (...)“

³⁴³ Jednak § 91/2 TZ a jednak rozsudek NS uvedený ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod zn. R 35/2008.

³⁴⁴ ŠÁMAL, P. – PŮRY, F. – RIZMAN, S.: *Trestní zákoník – Komentář*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 974 a násl.

1.8.2. Neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době

Na rozdíl od osvědčení se odsouzeného, které lze konstatovat jako následek 2 úplně odlišných situací (rozhodnutí soudu / nevyvratitelná zákonná domněnka), **neosvědčení se tohoto lze konstatovat pouze na základě jediného důvodu:**

- odsouzený svým chováním ve zk. době **zavdal důvod pro vyvození závěru o jeho neosvědčení se** (a současně nebylo přikročeno k postupu dle § 91/1, věty druhé TZ).

Zrcadlově k fikci³⁴⁵ osvědčení se odsouzeného jen na základě neexistence (včasného) rozhodnutí soudu, je možno i neosvědčení se odsouzeného konstatovat přesně jen v této lhůtě. Jinak řečeno – i kdyby byl odsouzený ve zkušební době k zákonným a soudem stanoveným povinnostem zcela lhostejným (příp. dělal přesný opak) a celkově neukázněným sebevíc, nelze toho pro účely konstatace jeho neosvědčení se po uplynutí 1 roku od skončení zkušební doby, jak již raz dáno § 91 odst. 4 TZ, využít.

Pobyt odsouzeného na svobodě, ač by tam být neměl, je tak možno eliminovat již jen v případě spáchání nového skutku, a jeho pravomocného odsouzení za takový skutek – a tedy nikoli už v rámci kroků původního řízení.

V případě, že neosvědčení se odsouzeného vzejde z rozhodnutí soudu, je nezbytným předpokladem pro takovýto výrok:

- buďto fakt, že odsouzený ve zkušební době **nevedl řádný život**,
- nebo fakt, že odsouzený ve zkušební době **nevyhověl uloženým podmínkám**,
- případně **neobstál v obojím současně** (pro verdikt o neosvědčení stačí naplnění i jen jediné ze dvou hlavních premis)³⁴⁶

Součástí rozhodnutí o neosvědčení se je i výrok o tom, že se zbylá část (podmíněně odloženého) trestu vykoná, přičemž odsouzený nastupuje výkon trestu na dobu přesně zbývající ode dne podmíněného propuštění do, odsuzujícím rozsudkem stanoveného konce, a do stejného typu věznice, ze kterého výkon trestu opouštěl.³⁴⁷

³⁴⁵ V této souvislosti je občas použit pojem “fikce,” bráno do důsledků jde však o (nevyvratitelnou) právní domněnku ...

³⁴⁶ Statisticky nejčastějšími důvody pro konstataci neosvědčení se jsou přitom (nikoli v přesném pořadí): neplnění podmínek dohledu, nevyhovění uloženým omezením/povinnostem, a pochopitelně, recidiva trestné činnosti.

³⁴⁷ Zákon nic nestanoví o tom – a v praxi to kolikrát ani není možno dodržet (rušení a zřizování/přemístňování věznic, kapacitní důvody apod.), že by odsouzený nastupoval zbytek výkonu trestu do totožné/konkrétní/stejně věznice, ze které byl propuštěn; bude ovšem nutné dodržet dané typově zařazení (dohled/dozor/ostraha/zvýšená ostraha – dělení dle § 56/1 TZ) – k tomu viz např. Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR - R 8/1970 a R 8/1997-II.

1.8.3. Postup dle § 91/1 věty druhé TZ

Novelizací, provedenou zák. č. 390/2012 Sb. se do českého právního řádu dostal (další) **zmírňovací institut**, spočívající v možnosti dané soudu, i za situací, kdy odsouzený svým chováním ve zkušební době „zavdá příčinu k rozhodnutí o tom, že se zbytek trestu vykoná,“ **výkon zbytku trestu nenařídí**,³⁴⁸ a ponechat podmíněně propuštění v platnosti, přitom je ale nucen (obligatorně něco z níže uvedeného):

- **stanovit** nad odsouzeným dosud neuložený **dohled**,
- **přiměřeně prodloužit zkušební dobu**, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 89/1 nebo § 90/2 TZ,
- **stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti** uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Z doslovného výkladu jasně neplyne, zda je použití alespoň jednoho, z palety nástrojů uvedených pod písm. a) až c), obligatorní či fakultativní, s ohledem na povahu a smysl institutu se ale přikláním k tezi, že pokud už soud („při zavdání příčiny ...“) výkon zbytku trestu nenařídí, je povinen alespoň jednu z tam uvedených 3 možností použít.

³⁴⁸ Obdobně se postupuje rovněž v případech “odvolání záruky” za dovršení nápravy odsouzeného dle § 91/5 TZ, byť tato úprava je po společenských změnách z r. 1989 víceméně obsolentní.

1.9. Případná další podmíněná propuštění

„Další“ podmíněné propuštění se z logiky věci vztahuje jen **k případnému podmíněnému propuštění z téhož trestu**, a to v případě, kdy odsouzený již v otázce plnění uložených podmínek ve zkušební době minimálně jednou **selhal**.

Faktem ale je, že problematika podmíněného propuštění je mnohem rozsáhlejší, a neomezuje se jen na řešení situací v rámci jediného trestu; je stejně dobře možné (a s ohledem na procento recidivy v praxi i dost běžné) postupné **nařízení výkonu několika trestů** a lze se tak zamýšlet nad (případnými) přesahy dopadů podmíněného propuštění z výkonu jednoho trestu do výkonu jiných trestů.

Dále je tu také problematika trestů úhrnných, souhrnných a společných, z tohoto důvodu se part práce, pojednávající o možnostech „dalšího podmíněného propuštění“ rozpadá do několika dalších částí.

1.9.1. Podmíněné propuštění z téhož trestu

Hned na úvod je vhodné uvést, že (hmotněprávní) východiska pro (první či další) podmíněná propuštění, **jsou shodná** jak u „klasicky“ udělených trestů (tzn. jeden skutek, jedno řízení, jeden verdikt, jeden trest), tak u trestů **úhrnných, souhrnných**³⁴⁹ a **společných** v případě rozhodování o dílčích útocích pokračujícího trestného činu; všechny tyto tresty totiž v sobě **slučují trestní postih** za (všechny) posuzované činy, a výsledkem je tak **jediný** (byť zpravidla delší) **trest** a běh **jediné lhůty** pro podání podnětu na podm. propuštění; osobně pak považuji za **veliké pozitivum** právní úpravy dalšího podm. propuštění právě tyto dvě věci:

- existenci **„brzdy“** pro opětovné propuštění (alespoň) určitého okruhu osob, zajišťující, že možnost opětovného podmíněného propuštění není zcela bezmezná,
- **časový test** pro opětovné propuštění již jednou propuštěných (a selhavších) osob zcela nekopíruje §88 TZ nastavenou dobu pro možnost prvního podm. propuštění.

³⁴⁹ V případě podmíněného propuštění ze souhrnně stanoveného trestu vzniká nejasnost snad jen v případě, kdy původně uložený, následně však zrušený trest (a nahrazený trestem souhrnným) byl zcela vykonán, a délka jeho výkonu přesahuje minimální, zákonem stanovené období dle § 88 TZ a násl. (1/3; 1/2 či 2/3 souhrnného trestu). Ani v tomto případě není vyloučeno odsouzeného podmíněně propustit – k tomu viz **usnesení Nejvyššího soudu České republiky ve věci sp. zn. 11 Td 44/2011ze dne 12. září 2011**: *“Ve výjimečných případech tak lze dospět k závěru, že podmíněnému propuštění z trestu odnětí svobody není na překážku, pokud se zákonem požadovaná část trestu odnětí svobody považuje za vykonanou dnem právní moci usnesení o započtení vykonaného trestu z dřívějšího rozsudku, později zrušeného a nahrazeného trestem souhrnným (§ 92 odst. 2 tr. zákoníku), a překážkou pak není ani okolnost, že odsouzený v době podání žádosti o podmíněné propuštění dosud nenastoupil k výkonu zbývajících, nezapočtených částí trestu, a tedy se nachází na svobodě. Projednání žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody tak ani v posuzovaném případě nic nebrání ...”*

Obecně – rozhodování o dalším podmíněném propuštění se řídí stejnými zásadami a zkoumají se stejné parametry jako při podm. propuštění prvním, **zákon přitom nijak nestanovuje (tj. neomezuje) maximálně přípustný počet podmíněných propuštění odsouzeného**, teoreticky je tak možno tohoto z výkonu (téhož) trestu propustit i několikrát.

Faktem ovšem je, že tu je přecijen skupina odsouzených, omezena i v tomto ohledu, a to odsouzení dle § 88/5 TZ (tedy osoby odsouzené na doživotí), které již jednou podmíněně propuštěny byly, a bylo konstatováno jejich neosvědčení.³⁵⁰ **Tyto osoby, dle § 91/4 TZ, již znovu podmíněně propuštěny být nemůžou.**³⁵¹

Pro ty ostatní (odsouzení dle § 88/1 – 88/4 TZ, včetně mladistvých) pak platí, že se pro další podmíněné propuštění vyžaduje (zcela shodně jako u toho prvního) jednak dodržení zákonem stanovených podmínek³⁵² a jednak uplynutí doby, která je ovšem (odlišně od např. § 88/2 – přečiny a § 88/1 písm. b) TZ nikoli zvlášť závažné zločiny + dosud netrestaní) **stanovena shodně pro všechny odsouzené na 1/2 zbytku délky trestu**, vyjma skupiny odsouzených dle § 88/4 TZ, kde je tato nastavena na **2/3 zbytku délky trestu**.³⁵³

1.9.2. Podmíněné propuštění z dalších trestů

Pokud jde o problematiku podmíněného propuštění **s ohledem na výkon dalších** (a dalších) **trestů** (ovšem nikoli situace popsaná níže – tj. postupně vykonávané tresty), **není tady již žádný souvis s realizovanými podmíněnými propuštěními z výkonu trestů předešlých** (na druhou stranu ovšem nelze vyloučit, že tento faktor nezůstane, při hodnocení nové žádosti o podm. propuštění, nezohledněn).

Jinak řečeno, zákonodárce (trochu naivně – a častokrát na úkor obecného blaha) předpokládá, že i několikrát trestaný recidivista se může již v 1/2 výkonu svého, **v pořadí už X-tého trestu** polepšit, a může být „na zkoušku“ propuštěn. Jelikož, jak zmíněno výše, tady ale žádná návaznost na předešlá podmíněná propuštění³⁵⁴ není, platí pro posuzování podnětů

³⁵⁰ Osobně očekávám „pád“ i tohoto skvělého opatření (evropské a globální tendence a z toho plynoucí politické tlaky a budoucí závazky ...).

³⁵¹ Tedy nejen že nemají na opětovné podmíněné propuštění právní nárok, ten nemají ani ostatní odsouzení – a to ani ti kteří žádají o podmíněné propuštění poprvé, viz. § 88/1-5 TZ).

³⁵² Prokazatelné polepšení ve výkonu trestu / přesvědčení, že dalšího výkonu trestu již není třeba; odůvodněný předpoklad vedení řádného života v budoucnu apod.

³⁵³ Z judikatury lze uvést například **nález Ústavního soudu** ve věci **I. ÚS 380/11** ze dne 17. 5. 2011, ve kterém se konstatuje nárok na opětovné podm. propuštění z téhož trestu již po 1/2 (2/3) výkonu zbytku trestu.

³⁵⁴ A případná opakovaná selhání při plnění stanovených podmínek ve zkuš. době / konstatace neosvědčení se.

na podm. propuštění z dalších trestů **zcela shodné podmínky**, jako je tomu u trestů předešlých (tj. postup dle §§ 88 a násl. TZ).³⁵⁵

1.9.3. Podmíněné propuštění v případě postupně vykonávaných, úhrnných a souhrnných trestů

Platí shodné podmínky jako v případě opětovného podmíněného propuštění z téhož trestu; **pro účely podmíněného propuštění se doba postupně uložených a vykonávaných trestů sčítá** (se postupně uložené tresty považují za trest jediný),³⁵⁶ takže první podm. propuštění je možné po poměrné části výkonu (poloviny/třetiny/dvou třetin) **součtu dob takto uložených trestů**, a každé další pak v režimu § 91 odst. 4 TZ (polovina / dvě třetiny **zbytku součtu** nevykonaných trestů).³⁵⁷

V rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného pak musí být proveden **výčet všech skutků a výčet všech trestů**, za tyto skutky uložených.³⁵⁸

³⁵⁵ Byť je pravdou, že “vyostření” v tomto ohledu by potenciálně mohlo prolamovat zásadu *ne bis in idem* (jednou recidiva promítnuta do výměry trestu, podruhé do podmínek pro vyhovění podnětu na podm. propuštění)

³⁵⁶ Pravidlo poněkud nekoncepčně “zašito” v zák.č. 169/1999 Sb., „o Výkonu trestu odnětí svobody“ - § 77 zákona.

³⁵⁷ K tomu viz náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 380/11 ze dne 17. 5. 2011.

³⁵⁸ K tomu viz rozh. Nejvyššího soudu ČR, uvedené ve sbírce rozh. Nejvyššího soudu ČR pod zn. R 26/1997.

B/ Procesní aspekty institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

1.10. Zákonné zakotvení procesní úpravy institutu podmíněného propuštění

1.10.1. Obecné přiblížení procesněprávní úpravy

Nezbytnost přítomnosti procesněprávních norem v právním řádu je obecně známá – nejčastějším vyjádřením jejich opodstatněnosti je přibližná definice - „proces uvádí do života hmotu“ (což je neoddiskutovatelnou skutečností).

Změny v procesních předpisech pak kopírují změny v těch hmotněprávních³⁵⁹ – kdy v ideálním případě se toto děje současně (zde otázka nejenom existence - platnosti, ale zejména účinnosti norem a jejich kvality vůbec).

Níže je systematizovaný přehled toho nejdůležitějšího, co (stěžejní) procesní předpis – zákon č. 141/1961 Sb. o Trestním řízení soudním (Trestní řád) v oblasti podmíněného propuštění přináší.

1.10.2. Právní úprava institutu v Zákonu o soudním řízení trestním

Zásadní část úpravy procesních aspektů institutu je obsažena v zákoně č. 141/1961 Sb. o Trestním řízení soudním, a to zejména v ust. §§ 331-333b.³⁶⁰

Prozatím jako poslední byla přidána ustanovení **§ 333a** ohledně možného **omezení vycestování odsouzeného do zahraničí**³⁶¹ před „výkonem trestu odnětí svobody,“³⁶² a **§ 333b**, procesně upravující nově přidané hmotněprávní ustanovení TZ o **možné přeměně výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení** (§ 57a TZ); nelze opomenout ani **ústavní předpisy** (v rozsahu celého ústavního pořádku), na které je nutno pokaždé brát zřetel, jakož i **normy mezinárodního práva**, převážně již ale recipované do právního řádu ČR.

³⁵⁹ Pravda občas také s mírným zpožděním – příklad 40/2009 Sb./141/1961 Sb. apod.

³⁶⁰ Včetně nově přidaných ust. - § 333a (od 1. ledna 2011) a 333b (od 7. prosince 2012).

³⁶¹ Jde o jasně formulované omezení svobody odsouzeného – systémově patřící spíš do TZ, jakožto předpisu hmotného práva (z mého pohledu jasně hmotněprávní ustanovení).

³⁶² Formulace „... *byl odsouzený pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody* ...“ výkladově (napohled) zahrnuje i trest podmíněný, výklad ustanovení v jeho komplexnosti ale jasně vede k závěru, že dané omezení se vztahuje toliko k osobám odsouzeným k nepodmíněnému TOS.

1.11. Řízení o podmíněném propuštění

Řízení o podmíněném propuštění se zpravidla rozpadá do 2 fází, kdy v té první se rozhoduje o samotném **vyhovění či nevyhovění podnětu**, v té navazující se pak posuzuje **osvědčení či neosvědčení se odsouzeného**. Pouze v případě pokud je podnět pravomocně zamítnut (a nový není podán) se stane, že k druhé z výše popsaných fází nedojde.³⁶³

1.11.1. Řízení o podnětu na podmíněné propuštění

Řízení o podnětu na podmíněné propuštění je řízením **dvouinstančním**, ve věci rozhoduje **soud** a rozhoduje **usnesením**, lhůta k projednání podnětu je § 333/1 TŘ stanovena na (max.) **30 dnů**.³⁶⁴

1.11.1.1. Pravomoc a příslušnost

V ohledu pravomoci je otázka posuzování podnětů na zahájení řízení³⁶⁵ svěřena (výlučně) **obecným soudům** (§ 13 TŘ),³⁶⁶ v rámci takto vymezené pravomoci se pak řeší příslušnost **věcná, funkční a místní**.

Vymezení **věcné příslušnosti** odpovídá vymezení pravomoci – je zde určen určitý okruh otázek, které mohou soudy (v tomto případě monopolně) řešit (§ 13 TŘ). Pokud jde o **příslušnost funkční**, ta stanovuje, který soud o podnětu rozhoduje v první instanci, a který řeší případné odvolání (§ 14 TŘ a § 17 TŘ a contrario), kdy pro řízení v I. stupni jsou příslušné soudy okresní (Městský soud v Brně, v Praze soudy obvodní),³⁶⁷ a pro řízení odvolací pak soudy krajské (Městský soud v Praze). **Místní příslušnost** je – v nejobecnější rovině – dána § 333 odst. 1 TŘ soudu, v obvodu kterého je trest odnětí svobody (v době rozhodování o podnětu)³⁶⁸ vykonáván.

(Toto ustanovení ovšem fakticky zužuje okruh místně příslušných soudů pouze na ty, **v obvodu kterých nějaká věznice vůbec je** – v ČR statisticky 35 věznic, včetně 10 vazebních a 2 detenčních ústavů /Brno, Opava/.)³⁶⁹

³⁶³ K druhé fázi vlastně nedochází ani v případě, že soud o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného do 1 roku od skončení zkušební doby nerozhodne.

³⁶⁴ Pouze - “nebrání-li tomu důležité důvody” ...

³⁶⁵ Úmyslně to uvádím takto, protože ani ta nejjednodušší myslitelná situace neumožňuje soudu věc rozhodnout bez její předchozího projednání v patřičném řízení.

³⁶⁶ Tzn. tuto nemůže řešit kupř. rozhodčí soud či jiný “ad-hoc” tribunál.

³⁶⁷ A to i v případech, kdy v prvním stupni rozhodoval krajský soud (s ohledem na výklad § 331/1 TŘ).

³⁶⁸ Samozřejmě jsou možné (a v praxi běžné) i přesuny odsouzených jak z jednoho do jiného druhu věznice (ve smyslu dělení věznic dle § 56/1 TZ), tak i v rámci jednoho stupně věznice místně (územně), (civilněprávní) zásada *perpetuatio fori* se zde zřejmě neuplatní, a řízení se přesune tam, kde je trest v době projednávání podnětu momentálně vykonáván.

³⁶⁹ Dle dostupných statistik VS ČR ke dni 1. května 2013 – dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>.

U **místní příslušnosti** (v rámci této kapitoly dále též jen jako „**příslušnost**“) se trochu přistavím, jelikož založení / určení této je s ohledem na rozmanitost variací jednotlivých případů, řešených praxí, mnohdy dost problematické. V první řadě je její úprava rozbita do 2 ustanovení, kdy obecně³⁷⁰ (s ohledem na **celé řízení** vykonávací) je vtělena do § 315/2 TŘ,³⁷¹ a speciálně (už s ohledem jen na **řízení o podmíněném propuštění**) pak do § 333/1 TŘ.

Primárně se tedy vychází z **ustanovení speciálního**, kterým je § 331/1 TŘ, ale možnosti pro aplikaci § 315 TŘ (a jiných postupů – viz dále) tu rozhodně jsou.

Dále je zde nutno vzít v úvahu, krom případů běžných – procesněprávně poměrně jednoznačných, i případy takové, které vykazují určitá specifika. Těmi jsou např. situace, kdy se místní příslušnost ve věcech podmíněného propuštění určuje **s ohledem na vynášení souhrnného trestu**, ve věcech, **kde došlo ke zrušení původního rozsudku** v důsledku **úspěšné žaloby pro porušení zákona** / žaloby na **obnovu řízení**, případně pak ve věcech, kde již byla podstatná část trestu vykonána vazebně.³⁷²

Potíž spočívá především v tom, že se zde (s ohledem na výklad zákona a příbuznou judikaturu) nabízejí nikoli jen dvě (§ 315/2 a 333/1 TŘ), nýbrž tři - či dokonce čtyři³⁷³ různé cesty založení příslušnosti.

Jak uvedeno výše, **základním/výchozím ustanovením pro založení příslušnosti je § 331/1 TŘ**, ten ovšem upravuje jen situace, kdy se odsouzený **nachází ve výkonu trestu** – tzn. trest je v době rozhodování o podnětu právě vykonáván (za současné absence „procesně přítěžujících“ okolností). Na druhou stranu jsou ovšem případy, kdy se odsouzený v době rozhodování o své žádosti/o podnětu **ve výkonu trestu nenachází** – a to jednak proto, že

- je na něm vykonávána vazba, a jednak proto
- byl již z vazby propuštěn, a výkon trestu dosud nenastoupil.³⁷⁴³⁷⁵

³⁷⁰ „... *není-li stanoveno jinak*.“

³⁷¹ Zmíněné ustanovení cílí na úplně konkrétní soud (“soud, který ve věci rozhodl v I. stupni”) – pokud tedy některý ze soudů zákon určuje úplně konkrétně - vymezuje ho tím (nutně) současně věcně, místně i funkčně.

³⁷² Zvláštní případem určení místní příslušnosti (bez ohledu na to, zda se v obvodu daného soudu vůbec nějaká věznice nachází) je například ten, kdy dojde k vykonání zákonem určené min. doby pro podmíněné propuštění již ve vazbě, tato je do výkonu trestu započítána, odsouzený je z vazby propuštěn, ale zbytek výkonu trestu ještě nenastoupil, v tom případě je místně příslušný k projednání věci soud, který ve věci (o vině a trestu) rozhodl – k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu, publikovaný ve Sbírce rozh. Nejvyššího soudu ČR pod zn. R 2/1984.

³⁷³ Viz níže uvedená judikatura.

³⁷⁴ Reálně vzato, je tento na svobodě pouze ve druze zmíněném případě – v obou lze pak ale shodně konstatovat, že se (v době projednávání podnětu) ve výkonu trestu nenachází.

³⁷⁵ Je tomu tak zejména v situacích, kdy byl uložen trest kratší, a současně vzán subjekt (ještě nikoli odsouzený) do vazby; výkon této pak přesáhl min. dobu, zákonem určenou pro možnost podání podnětu na podm. propuštění – časový test je tedy splněn, a o podnětu se rozhoduje za situace, kdy je (teď už odsouzený) na svobodě.

V těchto případech (jelikož na ně /speciální/ ust. § 331/1 TR nepamatuje) se pak jeví jako jediné možné postupovat v intencích ustanovení obecnějšího – § 315/2 TR (ve věcech vykonávacího řízení **rozhoduje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni**).³⁷⁶

V prvně zmíněném případě se podle tohoto ustanovení (§ 315/2 TR) v praxi skutečně postupuje, a ve věci (podm. propuštění) pak rozhoduje soud, který rozhodl o vině a trestu.

V případě zmíněném dříve se sice praxe kloní ke stejnému postupu, lze ovšem zmínit i existenci **rozhodnutí Nejvyššího soudu (ČSSR)**, vydaného pod **zn. R 2/1984**, dle kterého v těchto věcech rozhoduje ten soud, v obvodu kterého byla vykonávána vazba (což je v pořadí **třetí možnost** postupu).

Naprosto specifickým (a v praxi poměrně ojedinělým) případem je pak situace, kdy současně:

- dojde k podání stížnosti pro porušení zákona / žaloby na obnovu řízení,
- podnět je úspěšný,
- jako výsledek je pak předchozí rozhodnutí (vina/trest) zrušeno a nahrazeno novým,
- odsouzený je v mezidobí (zrušení rozsudku původního – vynesení rozsudku nového) již propuštěn na svobodu.

V těchto případech je pak (dle rozsudku NS ČR zn. B 4/1988 Sb.) místně příslušným soud, určený dle posledního místa výkonu trestu (a to je již **čtvrtá potenciální možnost**).

Vše výše uvedené pak platí především v případech, kdy osoba odsouzená je tuzemcem (včetně osob mladistvých samozřejmě), **pokud odsouzený (de lege) tuzemcem není**, vychází se obvykle z těchto základních předpokladů:

- odsouzený má evidovaný pobyt na území ČR,
- odsouzený má evidovaný pobyt na území EÚ / EHP,³⁷⁷
- odsouzený má evidovaný pobyt mimo území EÚ / EHP,
- v případě odsouzeného jde o apatridu.³⁷⁸

V prvních 3 zde zmíněných případech lze přitom zjevně mluvit o cizincích, ve čtvrtém případě tomu tak být pouze může (tzn., také nemusí).

³⁷⁶ Takže o podmíněném propuštění by v těchto případech rozhodoval soud, který odsuzující rozsudek vydal.

³⁷⁷ Nad rámec teritoria EÚ ještě Norsko, Lichtenštejnsko a Island.

³⁷⁸ Osoba bez (dohledatelné) příslušnosti k nějakému území.

Nicméně – samotná skutečnost, zda osoba o podmíněné propuštění žádající (ve prospěch které je toto navrhováno) je tuzemcem či není, **nemá bez dalšího vliv na procesní stránku věci** (např. v rozsahu určení pravomoci a příslušnosti), může mít dopad případně jen do samotného výsledku rozhodování o podnětu.³⁷⁹

Jakmile je jednou působnost (konečně) dána, je tato zachována i pro navazující fázi procesu – a tedy **rozhodování o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného** dle § 332 TR (§ 333 odst. 1 – „*rozhodnutí dle § 332 činí soud, který odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propustil.*“) Rozhodnout by měl pak soud **ve lhůtě 30ti dnů** od obdržení podnětu (zahájení řízení ex-offo), jak dáno ust. § 333/1 TR.

Jak z výše uvedeného patrně, problematika určení (zejména místní) příslušnosti je docela obsáhlá, a v některých, zejména jednodušších případech - tzn. při udělení nižších trestů odnětí svobody si lze představit, že procesní „šachy“ kolem určení příslušnosti potrvají déle, než je zbytková doba trestu.

V návaznosti na to je vhodné zmínit, jak se postupuje v případech tzv. **kompetenčních sporů**.³⁸⁰ Tyto jsou upraveny zejména § 24 TR, přičemž s ohledem na formulaci ustanovení se jeví jako nejvhodnější toto odcitovat:

„Vzniknou-li pochybnosti o příslušnosti soudu, rozhoduje o tom, který soud je příslušný k projednání věci, soud, jenž je nejbliže společně nadřízen soudu, u něhož byla podána obžaloba, návrh na potrestání, návrh na schválení dohody o vině a trestu, jemuž byla věc postoupena podle § 39 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo mu byla přikázána nadřízeným soudem, a soudu, který má být příslušný podle rozhodnutí o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti [§ 188 odst. 1 písm. a), § 222 odst. 1, § 257 odst. 1 písm. a), § 314p odst. 3 písm. a)]. Přitom je vázán jen zákonnými hledisky rozhodnými pro určení příslušnosti (§ 16 až 22). Není-li soud, jemuž byla věc předložena k rozhodnutí, nadřízen soudu podle zákona příslušnému, postoupí věc k rozhodnutí o příslušnosti tomu soudu, který je společně nadřízen soudu věc předkládajícímu a soudu podle zákona příslušnému.“³⁸¹

Odst. 2) stejného ustanovení pak stanoví, že soud, rozhodující o příslušnosti soudů, může současně učinit i rozhodnutí o **odnětí a přikázání věci** z důvodu dle § 25 TR.³⁸²

³⁷⁹ <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/nelegalita-pobytu-cizincu-a-trestni-sankce>.

³⁸⁰ Tyto jsou stejně jako ve „správě“ či v „civilu“ jak pozitivní - všichni by chtěli rozhodnout), tak negativní - rozhodovat nechce nikdo (a stejně tak jako ve správě či civilu jsou pozitivní kompetenční střety více méně jen teoretickou možností).

³⁸¹ Rozhodnutí o příslušnosti se zčásti věnuje i usnesení NS ČR ze dne 12. září 2011 ve věci 11 Td 44/2011.

³⁸² § 25 TR: „*Z důležitých důvodů může být věc příslušnému soudu odňata a přikázána jinému soudu téhož druhu a stupně; o odnětí a přikázání rozhoduje soud, který je oběma soudům nejbliže společně nadřízen.*”

Lze uzavřít, že pro praxi jednodušší (nikoli ovšem automaticky a ve všech ohledech lepší)³⁸³ se jeví **sjednocování postupů** ve věci určování místní příslušnosti, příp. maximální možné omezení v úvahu přicházejících postupů, na ty podle § 315/2 a § 331/1 TŘ.³⁸⁴

1.11.1.2. Subjekty

Procesu rozhodování o podmíněném propuštění (včetně případných předcházejících a navazujících procedur) jsou více či méně účastni (hrají v něm svou roli a můžou ho ovlivnit) - pokaždé: odsouzený a soud; v různých fázích procesu, a ve vybraných případech pak ale rovněž například: **státní zástupce, ředitel věznice, Vězeňská služba, PMS** či **subjekty, poskytující záruky** (za dovršení nápravy odsouzeného)³⁸⁵ - nově pak případně též **poškozený** (§ 331/1 a jinde v TŘ).³⁸⁶ Zde je však potřeba odlišit:

- okruh subjektů, účastnících se (v různých rolích a různých fázích realizace) procesu, které však **nemají rozhodovací pravomoc ani postavení strany řízení**,
- okruh subjektů, které **status strany řízení naopak mají** – případně pak přímo rozhodují ve věci.

O prvně zmíněné, velice široké (a prakticky taxativně nevymezitelné) skupině, a konkrétní roli toho kterého subjektu je pojednáno průběžně v celém rozsahu práce, druhá (užší) skupina³⁸⁷ je rozebrána níže.

Pokud jde o:

Osobu odsouzeného – ten (přesněji míra omezení svobody tohoto) je samotným předmětem řízení, odsouzený také (zpravidla) zahájí takového řízení i nejčastěji iniciuje,

- žádost pak může podat buď bez ingerence jakéhokoli dalšího subjektu (všechny případy krom osob dle § 88/2 TZ), či
- k žádosti bude naopak nutné připojit i souhlasné stanovisko ředitele věznice (osoby dle § 88/2 TZ).

³⁸³ Více k věci v Kap. 2.2.2.2.

³⁸⁴ Odkaz na relevantní judikaturu (R 2/1984 a B 4/1988 Sb.) je navíc zjevně odkazem na rozhodnutí, vydaná za zcela odlišných společenských poměrů a podmínek (a všeobecného uchopení trestního práva).

³⁸⁵ Zde jde o tzv. **zájmová sdružení občanů** dle § 6 TZ

³⁸⁶ Jeden ze zjevných projevů zavádění principů restorativní justice (§ 331/1 ve spojení s § 228/4 TŘ), ačkoliv...
„V pojetí tradičního modelu odplatné neboli trestající (retributive) justice byl, a doposud do značné míry stále je, **primární obětí trestného činu stát**. Všechny síly a prostředky jsou soustředovány na ochranu státu (společnosti, kterou reprezentuje), před pachateli, kteří ohrožují veřejný zájem. Konkrétní oběti je přisuzováno spíše pasivní postavení, takže se výkonu trestní justice zúčastňuje jen v poměrně malém rozsahu a pouze v souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody.“ (Sotolář, A., aj., Praha: C.H.Beck, 2000, str. 8)

³⁸⁷ Zde je ovšem potřeba důsledně odlišit řízení o samotném podmíněném propuštění a navazující řízení o osvědčení či neosvědčení se ve zkušební době – viz dále.

Soud – ten ve věci jak rozhoduje, tak řízení (případně) ex-offo iniciuje,

- rozhoduje povětšinou senát,
- v ojedinělých případech postačí i rozhodnutí předsedy senátu (§ 331/3 TŘ).

Státního zástupce – ten je řízení účasten (alternativně) ve dvou různých polohách, a to v závislosti na tom, který konkrétní subjekt řízení inicioval, přičemž

- pokud je iniciátorem řízení sám státní zástupce, je bez dalšího i stranou tohoto řízení,³⁸⁸
- pokud je iniciátorem řízení ředitel věznice (případně se tento k již podanému návrhu jen připojí), má státní zástupce možnost vyjádřit s podnětem svůj souhlas.

Ředitele věznice – ten, podobně jako státní zástupce, může

- k zahájení řízení svým návrhem dát sám přímo podnět nebo se jen již k podanému návrhu připojit³⁸⁹ (v obou případech je pak stranou řízení a má veškerá procesní práva, včetně opravných prostředků),³⁹⁰
- může k žádosti odsouzeného za přečin poskytnout své kladné stanovisko (v tom případě mám za to, že jen a pouze poskytuje stanovisko, což ho stranou řízení bez dalšího nečiní).

Zájmová sdružení občanů – pouze pokud současně nabídnou záruku za dovršení nápravy odsouzeného,

- zde je možnost, pokud o to (před podáním návrhu) sdružení ředitele věznice požádá, získat zprávu o stavu převýchovy odsouzeného.

V případě tzv. **zájmových sdružení občanů** jde o subjekty jinak fungující formou odborových organizací, organizací zaměstnavatelů, občanských sdružení (s výjimkou politických stran a politických hnutí), církví, náboženských společností a právnických osob (za takovéto sdružení může být považován ale např. i pracovní kolektiv),³⁹¹ sledujících v předmětu své činnosti charitativní účely – přesná definice provedena § 3 odst. 1 TŘ, rozsah poskytovaných záruk a souvisejících odpovědností pak § 6 TŘ.³⁹²

³⁸⁸ Toliko ovšem ve fázi rozhodování o podmíněném propuštění – nikoli už v navazující fázi rozhodování o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ...

³⁸⁹ V případě žádosti o podmíněné propuštění ze strany osob dle § 88/2 TZ.

³⁹⁰ Platí to stejně co u státního zástupce – stranou řízení je pouze ve fázi rozhodování o vyhovění podnětu.

³⁹¹ Dostupné z <http://www.trestni-rizeni.com/zodpovezene-otazky/jak-je-to-s-podminenym-propustenim>, dne 1.5.2012.

³⁹² Legitimita těchto sdružení je primárně odvozena od čl. 20a LZPS a podepřena zákonem č. 83/1990 Sb. o Sdružování občanů (ke dni datace této práce však již zrušeno zákonem č. 89/2012 Sb.); vznikají registrací na

Státní moc sice může do chodu takovýchto sdružení **zasahovat jen v mezích daných zákonem**, na druhou stranu je ale povinna (přesněji povinny jsou soudy) **zkoumat jejich skutečné možnosti** v případech, kdy se tyto zaručí za dovršení nápravy odsouzeného dle § 331/2 TR ve spojení s § 3 a 6 TR.³⁹³

Pro úplnost je potřeba doplnit, že pokud jde o **osobu odsouzeného**, tato má (rozdílně, pokud jde o osobu plnoletou a pokud jde o nezletilce) v řízení o podmíněném propuštění v omezených případech nejenom možnost volby zastoupení, ale spadá přímo do režimu **povinné obhajoby** (dle § 36 a násl. TZ u dospělých a dle § 42 a násl. ZSVM u nezletilých).

Tato je v **režimu TZ** zákonem stanovena ve fázi vykonávacího řízení v případech, kdy soud rozhoduje ve veřejném zasedání, a je-li odsouzený:

- zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- ve vazbě, nebo jsou-li pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit,

v **režimu ZSVM** pak v případech, kdy

- ve vykonávacím řízení rozhoduje soud pro mládež ve veřejném zasedání.

1.11.1.2.1. Aktivní legitimace

Zatímco tím jediným, kdo může být z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn, je (pochopitelně) samotný odsouzený, subjektů (ne jenom osob), oprávněných proces vedoucí k podmíněnému propuštění (nebo taky ne) **iniciovat**,³⁹⁴ je hned několik.

Samozřejmě – samotné podání podnětu není trestné (a není ani zpoplatněno), a tak tento může podat v podstatě kdokoli; pokud jde ale o vymezení subjektů, které jsou k tomuto zákonem výslovně oprávněny (v případě těchto hovoříme o subjektech či osobách, kterým svědčí k podání podnětu aktivní legitimace), jde pak už pouze o následující okruh:

- odsouzený (přímo či v zastoupení),
- zájmové sdružení občanů (nabízející záruky),
- státní zástupce,
- ředitel věznice,
- soud (ex-officio).

MV ČR, kterým je i vedena jejich evidence (po 1. lednu 2014 již neplatí, půjde tak nově zejména o subjekty vedené v tzv. spolkovém rejstříku dle zák.č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících).

³⁹³ K tomu viz rozhodnutí Nejvyššího soudu R 67/1972 Sb.

³⁹⁴ Okruh těchto subjektů je podstatně užší, než je okruh subjektů, v různých fázích procesu participujících – jak jsou tyto vymezeny o subkapitolu výše.

Zvláštností (fakticky omezením) v případě osoby odsouzeného (pouze ale u osob **odsouzených za přečin**) je to, že podání žádosti tímto je zákonem vázáno na naplnění předpokladu současného **připojení kladného stanoviska ředitele věznice** (v podstatě jde o souhlas), kdy bez tohoto je žádost odsouzeného ex-lege neúplná (§ 331/1 TŘ, dále viz část ohledně náležitostí podnětu), a tedy zralá k neprojednání (nikoli k „odmítnutí“ – viz formulace § 331/1 TŘ).³⁹⁵

Legitimace ve věci je v případě odsouzeného, státního zástupce, ředitele věznice a samotného soudu dána ust. § 331 odst. 1 TŘ,³⁹⁶ legitimace zájmového sdružení občanů pak plyne hned z odstavce následujícího.

1.11.1.3. Podnět k podmíněnému propuštění

Výraz „podnět“ pro zahájení řízení o podmíněné propuštění odsouzeného je souhrnným názvem, jak pro **návrh** na zahájení tohoto řízení, tak pro **žádost** (o totéž), přičemž:

- k podání návrhu je dle § 331/1 TŘ oprávněn **státní zástupce, ředitel věznice** či **zájmové sdružení občanů**,
- možnost podání žádosti je pak určena pouze samotnému **odsouzenému**.

Dalším možným scénářem je zahájení řízení z úřední povinnosti – tj. **i bez podnětu** – taková možnost je pak, rovněž dle § 331/1 TŘ, dána (logicky) výlučně soudu, který jako jediný ze zúčastněných subjektů o věci rozhoduje.³⁹⁷

Vše výše uvedené platí současně i pro přeměnu výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení dle § 333b TŘ.

1.11.1.3.1. Náležitosti podnětu

Zákon – krom obecných náležitostí podání (§ 59 TŘ) žádné specifické požadavky na **podobu** či **obsah** podnětu na zahájení řízení o podmíněné propuštění nestanoví. Pokud jde o případy, že tento je podán osobou/subjektem k tomu nikoli kompetentní/ním (typicky rodinný příslušníci, přátelé či osoby blízké – nezřídka komplicové ...), postačí dokonce, pokud se odsouzený k takovému návrhu pouze „připojí“ (v opačném případě je zde zavedená praxe, že soud takovýto podnět odmítne).³⁹⁸

³⁹⁵ Souhlasné stanovisko ředitele věznice dle § 331/2 TŘ či v příp. jiných případech není jeho přistoupením k žádosti, tento se tak nestává účastníkem řízení a nevznikají mu proto žádná procesní práva či povinnosti.

³⁹⁶ V případě soudu toto vyjádřeno formulací „(...) rozhoduje soud (...) i bez takové žádosti (...)“

³⁹⁷ Jakkoli může soud i z vlastní vůle zahájit řízení ohledně podmíněného propuštění, v otázce posuzování příp. naplnění podmínek je stejně vázán limity, danými zákonem.

³⁹⁸ K tomu viz – VICHÉREK, R., - Návrh či žádost o podmíněné propuštění, dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html>, dne 12.02.2012.

Zvláštní (obsahové)³⁹⁹ náležitosti či specifika jsou pak dána pouze v níže vymezených případech:

- **žádost odsouzeného za přečin vázána na kladné vyjádření ředitele věznice,**
- **žádost ředitele věznice,** pakli-že má být projednána toliko předsedou senátu a nikoli senátem, **vázána na souhlas státního zástupce.**

V prvně zmíněném případě má soud povinnost žádost odsouzeného, postrádající potřebné vyjádření, tomuto **vrátit s poučením**, v čem konkrétně je spatřován nedostatek jeho podání.

V druhé zmíněném případě pak „hrozí“ nanejvýš to, že návrh bude posuzovat senát, a nikoli jen jeho předseda. Chybějící souhlas státního zástupce důvodem pro odmítnutí takového návrhu, dle logického i doslovného výkladu zákona, není.

1.11.1.3.2. Projednávání podnětu

Projednávání podnětu (tedy jak žádosti, tak návrhu – případně projednání věci ex-offo) na podmíněné propuštění odsouzeného může proběhnout v celkově **4 režimech**, a to

- s projednáním věci v rámci veřejného zasedání,
- s projednáním věci v rámci neveřejného zasedání,
- s projednáním věci a rozhodnutím senátem,
- s projednáním věci a rozhodnutím předsedou senátu.

Výše uvedené se ve skutečnosti ale zužuje pouze na 2 možnosti, kdy tou první je **projednání věci v rámci veřejného zasedání** (a v tom případě o věci jedná a ve věci rozhoduje senát), a tou druhou je pak **projednání věci v rámci neveřejného zasedání**, pak už je rozhodováno pouze osobou předsedy senátu.

Skutečnost, zda řízení proběhne v režimu veřejného zasedání či nikoli, závisí na konkrétních specifikách podnětu. **Primárně se podnět projednává s nařízením veřejného zasedání** (§ 331/1 TŘ),⁴⁰⁰ pokud je ovšem tento podán **ředitelem věznice**, a k tomuto je navíc připojen **souhlas státního zástupce** (dle § 331/3 TŘ),⁴⁰¹ **soud má možnost** (nikoli povinnost), věc projednat i bez nařízení veřejného zasedání.

³⁹⁹ Otázka formy či úpravy (případné formuláře min. spravedlnosti/soudů) budiž pro nedostatečný prostor ponechán stranou.

⁴⁰⁰ Před samotným rozhodnutím o podnětu musí být odsouzený dle § 333/2 TŘ “vyslechnut,” vyjma postupu dle § 331/2 TŘ.

⁴⁰¹ Přičemž postup je takový, že návrh ředitele věznice, doručený soudem, je tímto zaslán státnímu zástupci, který se následně k věci, souhlasně či nesouhlasně, vyjádří. Pokud státní zástupce vyjádří souhlas, je zde možnost

Pokud má ovšem soud i přes výše uvedené náležitosti podání za to, že je účelné věc projednat veřejně, má samozřejmě možnost nařídit za tímto účelem veřejné zasedání; rovněž **pokud státní zástupce s takovýmto návrhem ředitele věznice nesouhlasí, je nařízení veřejného zasedání procesní nevyhnutností** (§ 331/3 TR a contrario).

Zákon tak sice stanoví možnost projednat věc neveřejně, a to navíc pouze jedinou osobou, nic ovšem nestanoví ohledně případné povinnosti návrhu v těchto případech (tj. prakticky bez projednání věci) plně vyhovět.

Zajímavá situace tak může nastat, pokud je věc projednávána v režimu toliko neveřejného zasedání, a toliko předsedou senátu, a **pokud je výstupem zamítavý verdikt** ohledně podnětu. Osobně takovýto scénář v praxi nepředpokládám,⁴⁰² ale pokud by k němu přeci jen došlo, byl by (nejspíš) shledán takovýto postup soudu jako kolizní ve vztahu k procesní **zásadě kontradiktornosti řízení** - přičemž tato zásada neplatí jen pro řízení o vině a trestu, jak plyne (m.j.) z Nálezů Ústavního soudu ČR ve věci **sp. zn. III. ÚS 1735/10** ze dne 12.05.2012.⁴⁰³ Výše uvedené je tak zřejmě jen čistě teoretickou otázkou.

Jako legislativní (přeneseno do praxe pak procesní) **nedostatek** je občas shledávána právní úprava postupů – konkrétně **kooperace/koordinace úkonů soudu, ředitele věznice a státního zástupce**, v případech, kdy je podnět iniciován ze strany ředitele věznice (zasláno soudu), tento, aniž by byl soudem projednán, je „přeposlán“ státnímu zástupci k jeho vyjádření, a teprve následně spis, opatřen vyjádřením státního zástupce, putuje znova k soudu, který teprve ve věci rozhodne.

Už z toho mála je zjevné, že „logistické zajištění“ (pohyb spisu, pořadí v jakém se k tomuto dostávají či vyjadřují jednotlivé osoby/subjekty) v těchto věcech není nastaveno zrovna logicky. Větším problémem pak ale je, že **státní zástupce se k návrhu na podmíněné propuštění odsouzeného vyjadřuje, aniž ví, za jakých podmínek bude toto případně realizováno** (délka zkušební doby, nařízení či nenařízení dohledu, faktor přiměřených povinností a omezení apod.).

postupu v intencích § 331/3 bez nařízení veřejného zasedání. Pokud je naopak postoj státního zástupce nesouhlasný, má soud povinnost veřejné zasedání (veřejné projednání věci) nařídit.

⁴⁰² Soud má totiž v případech, že jsou sice splněny zákonné podmínky pro postup dle § 331/3 TR, ale má jakékoli pochybnosti o vhodnosti propuštění odsouzeného, veřejné zasedání přesto nařídit – § 331/3 TR.

⁴⁰³ *“V těch stadiích trestního řízení, v nichž je rozhodováno o osobní svobodě obviněného, jakož i o jeho vině a trestu, je třeba dbát na dodržení kontradiktorních rysů řízení, mezi něž mj. patří rovnost zbraní, možnost se znalostí věci vznášet argumenty ve svůj prospěch a vyvracet protiargumenty. Stejná procesní pravidla lze vztáhnout i na řízení o návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.”*

Dle relevantní literatury⁴⁰⁴ se vyjádření státního zástupce váže nikoli jen k otázce podmíněného propuštění ve smyslu – ANO/NE, ale k otázce podmíněného propuštění komplexně – tedy v celé její šíři, včetně stanovení konkrétních podmínek a omezení.

Státní zástupce tak například poskytne s návrhem svůj souhlas, protože má za to, že odsouzeného je možno (ovšem za podmínek stanovení maximální možné zkušební doby, nařízení dohledu a současně některých povinností či omezení dle § 48/4 TZ) podmíněně propustit, a pak se dozví, že odsouzený byl propuštěn se stanovením délky zkušební doby jen v minimálním možném rozsahu, a téměř za absence jakýchkoli dalších podmínek či omezení (případně tyto byly zvoleny nevhodně či neúčelně) ...

V takovémto případě má pak **státní zástupce** právo podání opravného prostředku dle § 333/3 TR ve formě **stížnosti**, jak o tomto pojednáno dále v této práci.

Dalším – z mého pohledu zásadním – **nedostatkem aktuální procesní úpravy řízení** o podnětu na podmíněné propuštění je text, obsažen v **§ 88/2 TZ**. Dle tohoto **u projednávání návrhů, týkajících se osob odsouzených toliko za přečin** „*soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život,*“ přičemž ...

(a teď budiž ponecháno stranou, jak až závažné a zásadní přestoupení zákona je možno pod kategorií „přečin“ podřadit), **je tímto postupem zcela zjevně potlačen** (fakticky znegován) **prvek soudního uvážení**, kdy tento je nahrazen „fixním“ postojem/výrokem zákonodárce⁴⁰⁵ o tom, že podá-li podnět ředitel věznice, je automaticky předpoklad polepšení odsouzeného (jeden z pouhých dvou stěžejních předpokladů pro vyhovění podnětu), naplněn.

Zde mám navíc za to, že **procesní příčina může jen těžko způsobit hmotněprávně relevantní následek**.⁴⁰⁶

Osobně nepovažuji takto nastavený postup za správný,⁴⁰⁷ ovšem míra mých výhrad k němu nabývá rozsahu, který odůvodňuje zařazení tématu do Zvláštní části práce.

⁴⁰⁴ VICHEREK, R.: *Žádost o podmíněné propuštění* - dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html> dne 14.07.2014.

⁴⁰⁵ Úkolem soudu je primárně nalézání práva – čemuž v oblasti trestního řízení odpovídá např. i kompetence zjišťovat, zda podmínky pro nějaký zákonem stanovený postup splněny jsou či nikoli – fixním výrokem zákonodárce v § 88/2 TZ je však tato kompetence moci soudní zcela přesunuta na orgán moci zákonodárné. Ještě hůř - zde ani tak nejde o přesun kompetencí, jako o nahrazení faktů, podložených (více či méně) důkladným zjišťováním, fixně stanovenou domněnkou, častokrát nemající oporu ve skutečnosti ...

⁴⁰⁶ A to i v případech, kdy tomu tak v reálu vůbec není – o korupčním, či naopak vyděračském potenciálu zde není pochyb.

⁴⁰⁷ Není bez zajímavosti, že takto formulované ustanovení bylo jedním z důvodů prezidentského veta k návrhu novely zákona (následně přehlasováno ústavní většinou hlasů v PS).

Zajímavé **nóvum** v oblasti procesní úpravy projednávání podnětu je od 1.7.2011⁴⁰⁸ **možnost „přizvání“ osoby trestným činem poškozené** dle § 331/1, v případě, že o to tato dle § 228/4 TR požádá.⁴⁰⁹ Tato osoba se tam minimálně dozví, že je podnět na podmíněné propuštění odsouzeného projednáván, otázkou ale je, **jak – a zda vůbec** může svou ingerencí rozhodnutí soudu o této otázce ovlivnit;⁴¹⁰ ze zákona se toto nijak nepodává (věc se jeví tak, že poškozený je jen pasivním subjektem, který není ani stranou řízení).

Soud rozhoduje v případech podnětů na podmíněné propuštění **usnesením**, jednou započaté řízení by mělo být, nebrání-li tomu důležité důvody,⁴¹¹ ukončeno **ve lhůtě 30 dnů**.⁴¹²

1.11.1.4. Verdikt

V (celém průběhu) procesu rozhodování o podmíněném propuštění přicházejí v úvahu primárně tyto 2 verdikty soudu:

- rozhodnutí ohledně vyhovění či nevyhovění podnětu na podm. propuštění,
- rozhodnutí ohledně osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době,

přičemž je stejně tak možné, že padne v průběhu celého řízení jen verdikt jediný,⁴¹³ jakož i to, že padne verdiktů více než jen 2 výše uvedené.⁴¹⁴

O podnětu na podmíněné propuštění (kteréhokoli z věcně legitimovaných subjektů) může být v zásadě rozhodnuto jen ve smyslu jeho **povolení** či **zamítnutí** - *tertium non datur*.⁴¹⁵

⁴⁰⁸ K výše uvedenému datu byla tato možnost zavedena ve vztahu k projednávání podnětů na podmíněné propuštění u všech osob, s účinností k 07.12.2012 pak toto bylo novelou změněno (omezeno) jen na podněty osob, odsouzené za zločin.

⁴⁰⁹ Omezeno jen na případy, kdy současně: 1) došlo ke spáchání **zločinu** (tj. ne všechny trestní činy); 2) došlo k odsouzení k **nepodmíněnému** trestu odnětí svobody (pochopitelně); 3) jednáním pachatele byla **způsobena škoda**; 4) soudem **přiznána** v adhezním řízení alespoň částečná finanční **kompensace**; 5) **je rozhodováno ve veřejném zasedání**. Žádost se pak podává u soudu, který rozhodl o vině a trestu v prvním stupni.

⁴¹⁰ Pokud zde zrovna není nezáměr a ignorace ze strany poškozeného, lze trochu logicky předpokládat, že jediným zájmem bude zájem na nevyhovění podnětu.

⁴¹¹ Je obtížné určit, zda takovýmto důvodem budou třeba i kapacitní možnosti soudů (časové/personální) ...

⁴¹² Počátek této je založen momentem obdržení podnětu / zahájení řízení z uvážení soudu, lhůtu je ovšem často téměř nemožné dodržet (pluralita na procesu zainteresovaných subjektů, zpracování a doručování různých vyjádření a posudků – téměř pravidelná neshoda soudu vynášejícího verdikt ohledně viny a trestu a soudů posuzujícího podnět na podmíněné propuštění apod. ...).

⁴¹³ A to buď ohledně zamítnutí podnětu na podm. propuštění, pakliže další žádost nebude podána, nebo ohledně jeho povolení, pokud osvědčení se bude založeno nikoli v důsledku výroku soudu, ale zafungování fikce dle § 91/3, věta poslední TZ.

⁴¹⁴ Postupně několik verdiktů ohledně vyhovění podnětu na podmíněné propuštění (kdy podnětu nebude vyhověno hned napoprvé), případně v kombinaci s několika verdikty ohledně osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době (případy vícera podmíněné propuštění z jednoho trestu).

⁴¹⁵ Odmítnutí podnětu není jeho meritorním rozhodnutím.

Pokud je podnětu vyhověno, má soud možnost současně využít omezujících a kontrolních instrumentů dle § 88 a násl. TZ (ve spojení s § 48/4 TZ, příp. § 15 a násl. / § 95 ZSVM), tzn. stanovit nad podmíněně propuštěným dohled, uložit mu přiměřená omezení či povinnosti, příp. povinnost náhrady trestným činem způsobené škody apod.⁴¹⁶ Pokud jde výlučně o procesní uchopení věci, postupují soudy v intencích § 331/5 TR (ve spojení s §§ 329; 330a/1; 334b-334e; 336-339 TR), případně §§ 36 a násl. ZSVM.

Výše uvedené se pak týká především zajištění efektivní kontroly - **dohledu** (převážně ze strany PMS, ale příp. také orgánů veřejné správy, veřejných institucí či jiných osob), povinnosti poskytnutí „výchovního spolupůsobení“ ve smyslu **zajištění/dovršení převýchovy odsouzeného** ze strany zájmových sdružení občanů, či **kontroly a podávání zpráv** soudu ohledně dodržování podmínek trestu domácího vězení / stanoveného omezení spočívajícího v nařízeném pobytu v obydlí odsouzeného ze strany PMS a poskytovatele elektronického kontrolního systému.⁴¹⁷

Pokud podnětu naopak vyhověno není, náleží aktivně legitimovanému subjektu možnost procesní obrany ve formě opravných prostředků.

1.11.1.5. Opravné prostředky

Podnět na podmíněné propuštění může být (v zásadě) **povoleno** či **zamítnuto**, přičemž použití opravných prostředků přichází v úvahu jak v případech jeho zamítnutí, tak i v případech, kdy je tomuto vyhověno. V obou situacích je ale možno konstatovat **odlišný okruh k tomuto legitimovaných subjektů a odlišný rozsah přípustně namítaných skutečností**, rozdíl lze pak také spatřovat v otázce přiznání či nepřiznání **odkladného účinku** danému opravnému prostředku.

Aby byl subjekt nadán právem opravný prostředek podat, **musí být nezbytně účastníkem řízení** (případně se musí rozhodnutí jeho subjektivních práv přímo dotýkat – typicky případ odsouzeného, který není autorem podnětu).

Jediným přípustným opravným prostředkem proti rozhodnutí o podnětu na podmíněné propuštění je pak ve smyslu § 333/3 TR **stížnost**.

⁴¹⁶ Jelikož jde zjevně o nikoli procesní materii (byť upravenou procesním předpisem), bylo toto již zmíněno v předchozích částech práce.

⁴¹⁷ Otázka dostupnosti „náramků“ téměř 5 let od nabytí účinnosti zákona ...

1.11.1.5.1. Projednání opravného prostředku

Zákon (§ 333/3 TŘ) předpokládá **2 režimy řešení opravných prostředků** v otázce soudního rozhodnutí podnětu na podmíněné propuštění je, a to

- řízení o stížnosti proti rozhodnutí o podnětu dle § 331/3 TŘ,
- řízení o stížnosti proti rozhodnutí o podnětu dle § 331 a 332 (vyjma 331/3 TŘ).⁴¹⁸

1.11.1.5.2. Stížnosti v případech vyhovění podnětu na podmíněné propuštění

V případě vyhovění podnětu na podmíněné propuštění je lze očekávat, že tím, kdo se bude případně procesně bránit proti verdiktu, bude osoba od iniciátora řízení (původce podnětu) odlišná. Toto je sice nějakým logickým očekáváním, nemusí to však být pravidlem, ostatně – ani zákon zpravidla nečiní překážku žádnému ze subjektů k podání stížnosti (viz výjimky a omezení níže).

V případě vyhovění podnětu mohou tedy nastat **tyto 2 základní situace**:

- stížnost se podává z důvodu nesouhlasu se samotným vyhověním podnětu na podm. propuštění,
- stížnost se podává z důvodu nesouhlasu toliko se stanovenými podmínkami podm. propuštění,

V prvním případě (tzn. je napadáno samotné vyhovění podnětu) je **oprávněným k podání stížnosti výlučně státní zástupce** - i když to zákon explicitně nestanoví, je nelogické předpokládat nespokojenost právě ze strany (kteréhokoli) iniciátora řízení – nota bene právě z důvodu vyhovění jeho návrhu či žádosti.

V případě druhém (tzn., samotné vyhovění podnětu nepředstavuje problém, napadá se délka zkušební doby a uložené podmínky či omezení), jsou zpravidla „stěžovateli“ **státní zástupce** (pravidelně namítána nedostatečnost stanovené zkušební doby), na straně jedné, anebo autor podnětu - tedy **ředitel věznice, zájmové sdružení** či samotný **odsouzený** (zpravidla namítán opak), na straně druhé.

Samostatným případem jsou pak situace, kdy je podávána stížnost proti rozhodnutí o podnětu podaném dle § 331/3 TŘ (návrh ředitele věznice, ke kterému státní zástupce připojí

⁴¹⁸ Zde, jak patrně, jest vcelku nepodstatné, jaký verdikt byl ohledně podnětu vyneseno, jde spíše o to, kdo, a za jakých okolností tento podal. Tuto logiku dělení ale opouštím a věc rozeberu z pohledu primárního hlediska zájmu všech zúčastněných, a tedy ve smyslu, vyhovění či nevyhovění podnětu – ANO či NE.

svůj souhlas). Tato stížnost na rozdíl od všech myslitelných⁴¹⁹ stížností ostatních, **odkladního účinku postrádá**, a co do rozsahu je touto možno napadnout **pouze výrok o délce stanovené zkušební doby**.⁴²⁰ K jejímu podání jsou (ač to z formulace § 333/3 TŘ přímo neplyne) legitimováni jak ředitel věznice, tak i státní zástupce (případně oba), samozřejmě pak také samotný odsouzený.

V případě aktivní legitimace ředitele věznice je věc jasná – je to on, kdo je iniciátorem podání a je tedy bez dalšího stranou řízení, náleží mu proto právo se proti výroku soudu procesně bránit. Jinak tomu patrně bude u osoby **státního zástupce** – mám za to, že ten se pouhým “poskytnutím souhlasu” stranou řízení nestává, nemělo by mu tedy ani právo podat stížnost náležet.⁴²¹

Pokud ovšem vycházíme z faktu, že osoba státního zástupce je tím, kdo může stížnost proti rozhodnutí o podnětu, podanému v režimu § 331/3 TŘ rovněž podat, je s podivem, že tak může učinit pouze a jen v otázce délky stanovené zkušební doby.⁴²²

1.11.1.5.3. Stížnosti v případech nevyhovění podnětu na podmíněné propuštění

Pokud soud neshledá naplnění podmínek pro podmíněné propuštění odsouzeného, **podnět zamítne**. Proti zamítnutí podnětu na podmíněné propuštění je přípustným opravným prostředkem rovněž **stížnost** dle § 333/3 TŘ, podle původce podnětu lze pak určit osobu, která je stranou řízení a která bude tudíž případně proti rozhodnutí soudu namítat.

V případě nevyhovění podnětu na podmíněné propuštění je tak napadanou skutečností logicky jen samotné nepropuštění odsouzeného, ke kterému je aktivně legitimován zase **odsouzený**, jako ten, o kterého právech a povinnostech se jedná (a to i když žádost nepodal), a **iniciátor podnětu**.

Pokud je podnětem **návrh ze strany ředitele věznice, státního zástupce** (případně obou) či **sdružení**, jsou aktivně legitimováni a budou podávat případnou stížnost oni. Pokud je podnětem žádost ze strany odsouzeného, je osobou aktivně legitimovanou se takto bránit výlučně jen tento **odsouzený**.⁴²³

⁴¹⁹ ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S.: *Trestní řád Komentář*, 6. vydání, Praha: C.H. Beck 2008, str. 2474.

⁴²⁰ Zde návaznost na výše uvedené (Kap. 1.11.) – státní zástupce tím, že se k návrhu ředitele věznice připojí dává najevo souhlas se samotným podm. propuštěním, v tu dobu ovšem ještě neví, za jakých podmínek bude toto realizováno, a sám zřejmě není v procesní pozici si cokoli vymíňovat či určovat - viz. § 331/2 TŘ.

⁴²¹ Že jsem s tímto svým názorem patrně vedle mám za prokázáno s odkazem na příspěvek dr. Vicherka, jakožto člověka z praxe, kdy tento ve svém výstupu konstatuje legitimaci i státních zástupců v obdobných věcech; dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html> dne 27.03.2013.

⁴²² K tomu také stanovisko Nejvyššího soudu ČR pod zn. (Rt) Tpj 13/75 Sb.

⁴²³ Teoreticky je možné (ze zákona toto ale jasně, srozumitelně a nadevší pochybnost neplyne), že je aktivně legitimovaným i státní zástupce, z praxe mi však takováto situace není známa.

Na závěr jen obecně a stručně k otázce **odkladného účinku** stížnosti. Dle § 333/3 TŘ je stížnost proti rozhodnutí o podnětu, podaném dle § 331/3 TŘ (ředitel věznice, případně se souhlasem státního zástupce) přípustná jen v rozsahu námitek proti stanovené délce zkušební doby, k jejímu podání jsou oprávněni⁴²⁴ ředitel věznice (jako osoba, která řízení iniciovala), odsouzený (jako osoba, o které práva a povinnosti se jedná), tato stížnost odkladný účinek nemá (§ 141/4 TŘ); ve všech ostatních případech rozhodnutí je u stížností odkladný účinek dán.

Podnět dle:	Autor podnětu	Zasedání V/N	Vyhovění podnětu	Legitimace k podání stížnosti	Rozsah stížnosti	Odkladný účinek	
§§ 331-332 (vyjma § 331/3) TŘ	odsouzený	V	ANO	odsouzený	délka ZD	ANO	
			NE	SZ	Vyhovění / délka ZD	ANO	
	ŘV	V	ANO	ŘV, ods.	délka ZD	ANO	
			NE	SZ	Vyhovění / délka ZD	ANO	
	SZ	V	ANO	ŘV, ods.	proti zamítnutí	ANO	
			NE	SZ, ods.	délka ZD	ANO	
	ZSO	V	ANO	SZ, ods	proti zamítnutí	ANO	
			NE	ZSO, ods.	délka ZD	ANO	
	soud ex-officio	V/N	ANO	SZ	Vyhovění / délka ZD	ANO	
			NE	odsouzený	délka ZD	ANO	
	§§ 331/3 TŘ	ŘV + souhlas SZ	V/N	ANO	ŘV, SZ, ods.	délka ZD	NE
				NE	ŘV, SZ, ods.	proti zamítnutí	NE

ŘV – ředitel věznice; **SZ** – státní zástupce; **ZSO** – zájmové sdružení osob; **V/N** – zasedání veřejné/neveřejné; **ZD** – zkušební doba; ANO – ANO; NE – NE.

1.11.1.6. Procesní možnosti odsouzeného po zamítavém rozhodnutí

Pokud jde o další možnosti postupu **odsouzeného**, v případě neúspěchu jeho žádosti o podmíněné propuštění, (trochu nesystematicky) hned § 331/1 TŘ stanoví, že v případě (pravomocného) zamítnutí takovéto žádosti, odsouzený může svou žádost zopakovat nejdříve po uplynutí **6 měsíců**⁴²⁵ od (právní moci) rozhodnutí o své žádosti předešlé/původní.

⁴²⁴ Otázkou je, zda se státní zástupce pouhým (a toliko případným) poskytnutím soudhlasu dle § 331/3 TŘ stává účastníkem řízení, s navazujícím oprávněním cokoli stížnostně namítat, osobně mám za to, že nikoli. Na druhé ale, zrcadlově k procesním právům odsouzeného (vyjádřovat se v podstatě vždy a za každých okolností, a to i když není iniciátorem podnětu – jelikož jde o osobu, o které osobních právech se jedná), má právo namítat i státní zástupce, jako protiváha k veškerým snahám odsouzeného v řízení.

⁴²⁵ Do novely provedené zák. č. 390/2012 Sb. to byla doba 1 roku.

Z výše uvedeného je však jedna výjimka, tu tvoří případy, kdy je žádost zamítnuta pouze s poukazem na **neuplynutí minimálně doby stanovené zákonem** (tedy tzv. časového testu dle § 88 a násl. TZ), v tomto případě je možno žádost znovu podat již k datu, kdy tato zákonem vyžadovaná doba uplyne.⁴²⁶

1.11.2. Řízení o osvědčení se odsouzeného ve zkušební době

1.11.2.1. Pravomoc a příslušnost

S odkazem na znění § 331 a násl. TŘ (konkrétně pak na §§ 331/1, 332 a 333/1 TŘ in fine) lze konstatovat, že otázka určení pravomoci a příslušnosti je zachována tak, jak byla vyřešena na samém počátku řízení o podm. propuštění; **pravomoc náleží obecným soudům, příslušným je pak soud, který odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propustil.**⁴²⁷

1.11.2.2. Subjekty a legitimace

Rozsah subjektů, účastníků se procesu rozhodování **o osvědčení se odsouzeného ve zkušební době** (nikoli však striktně vzato „účastníků/stran řízení“) je poměrně široký, zahrnující samozřejmě osobu samotného **odsouzeného** a jeho chování posuzující **soud**, osobu **státního zástupce**⁴²⁸ (odlišně od fáze rozhodování o podnětu na podm. propuštění nikoli už ředitele věznice) a případně **zájmová sdružení občanů**, přičemž v této fázi řízení sehrává zcela zásadní roli orgán **Probační a mediační služby**.⁴²⁹

Posuzování osvědčení či neosvědčení se odsouzeného nicméně činí **z úřední povinnosti** soud, odpadá tak otázka věcné legitimace⁴³⁰ ohledně iniciace této fáze řízení - byť je tady do jisté míry dáno **oprávnění některých soudů navrhopat**, jak by bylo vhodné ve věci rozhodnout.⁴³¹

⁴²⁶ Osobně mám za to, že pokud by i byl časový rozestup mezi (předčasnou) žádostí a prvním dnem, kde je dle § 88 a násl. TZ možno žádost podat, příliš krátký – třeba řádově jen v dnech či týdnech, soud by stejně považoval předčasně podanou žádost za neúčinnou a musel vyčkat na případnou žádost novou – resp. by zde byla povinnost se odsouzeného alespoň dotázat, zda na podané žádosti i nadále trvá (napohled trochu formalistické až nelogické, ale je zde i skupina odsouzených osob, které prostředí věznice před vnějším světem dlouhodobě preferují).

⁴²⁷ Dle **Usnesení NS ČR** ze dne 27.04.2009 ve věci **sp. zn. 11 Td 24/2009** - „*příslušnost soudu v řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, včetně rozhodování po podmíněném propuštění o osvědčení nebo nařízení výkonu zbytku trestu, je výjimkou z obecné zásady vyplývající z ustanovení § 315 odst. 2 tr. ř., podle níž, pokud v trestním řádu není stanoveno jinak, rozhodnutí související s výkonem trestů činí soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.*“

⁴²⁸ Se souhlasem tohoto je možno rozhodnout o osvědčení se odsouzeného i bez nařízení projednání věci ve veřejném zasedání.

⁴²⁹ V případě ZSO a PMS – zajisté i s ohledem na přehled o chování odsouzeného - **dána možnost vyjádřit se k tomu, jak by mělo být ohledně osvědčení či neosvědčení se odsouzeného rozhodnuto**; okolnosti vzniku, status, náležitosti úkonů či detaily úředních postupů orgánu PMS blíže rozebrány v sekci C/ obecné části práce.

⁴³⁰ Legitimaci tak nemají ani ti, jenž byli nadáni věcnou legitimací k podání podnětu (státní zástupce, ředitel věznice, zájmová sdružení osob – a konečně ani samotný odsouzený ...)

⁴³¹ Dle všeho disponuje touto pravomocí pouze PMS, a snad ještě zájmová sdružení osob – ve své podstatě může jít jen o subjekty, které vykonávají nad odsouzeným dohled (zřejmě výlučně PMS), příp. jsou s ním alespoň v pravidelném kontaktu (jak zájmové sdružení, tak PMS).

1.11.2.3. Rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného

V úvahu přicházejí **3 různá rozhodnutí**, přijata (ve vztahu k běhu zkušební doby) ve 2 různých/myslitelných obdobích, a to z celkově 3 různých, zákonem předvídaných důvodů.

V otázce nejzásadnější lze:

- konstatovat osvědčení či neosvědčení se odsouzeného,
- nově též ponechat podmíněně propuštění v platnosti, aniž by se vynášel finální verdikt (§ 91/1 věta druhá TZ).

Rozhodnutí lze vynést:

- za běhu zkušební doby,
- po doběhnutí zkušební doby.

Závěr o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době má původ:

- v úvaze, vyjádřené procesním úkonem soudu,
- v nevyvratitelné domněnce, za současné absence úvahy soudu.⁴³²

Ve zkratce lze uvést, že pravidelným a (i z pohledu zákona) standardním způsobem rozhodování soudu o osvědčení se, je rozhodování po doběhnutí zkušební doby, soudu se pak nabízí možnost osvědčení se odsouzeného shledat či neshledat.

Výrazně vzácnějším (bohužel, nikoli však zcela ojedinělým) postupem je rozhodování ohledně tohoto ještě před doběhnutím zkušební doby; to má pak z pohledu zákona jediný přípustný důvod, kterým je **zavdání příčiny** k (možné) konstataci neosvědčení se **ze strany odsouzeného**.⁴³³

Jinak řečeno, neosvědčení se lze konstatovat jak v průběhu, tak až po doběhnutí zkušební doby, osvědčení se pak výlučně po její doběhnutí.

Zajímavostí je **nevyvratitelná domněnka**⁴³⁴ dle § 91/1 věty poslední TR, dle které, pokud soud do doby 1 roku od doběhnutí zkušební doby nevysloví, zda se odsouzený osvědčil či neosvědčil (potažmo se k věci nevyjádří vůbec), „má se za to,“ že **odsouzený se ve**

⁴³² Zde případná zajímavá teoretickoprávní diskuze na téma – osvědčení se odsouzeného ve ZD dle § 91/1 věta poslední TZ - právní fikce či nevyvratitelná domněnka, viz dále ...

⁴³³ Pak možno rozhodnout 2 způsoby – viz § 91/1 věta první ca. věta druhá TZ.

⁴³⁴ Že v daném případě jde skutečně o domněnku nevyvratitelnou (a nikoli právní fikci) dovozují z definice obou kategorií, kdy (jakákoli) domněnka vyjádřuje přípustný, myslitelný a v reálu skutečně možný stav, zatímco **fikce vyjádřuje stav, který prokazatelně nemá v realitě oporu**. Dovedeno do důsledku by šlo tedy tvrdit, že u odsouzených, kteří se v reálu skutečně osvědčili, má závěr dle § 91/1 věty poslední TZ povahu domněnky nevyvratitelné (presumovaný závěr zcela odpovídá skutečnosti), zatímco v případě osob, které se ve skutečnosti neosvědčili, má závěr dle § 91/1 věty poslední TZ povahu právní fikce (presumovaný závěr skutečnosti neodpovídá). V každém případě však jde u závěrů učiněných dle § 91/1 věty poslední TZ o právní domněnku.

zkušební době osvědčil; bude tomu tak ale jenom a pouze za situace, kdy **zmeškání lhůty nebylo způsobeno samotným odsouzeným** (dle logického výkladu zákona pak ani zčásti).

Jelikož jde o svou povahou **domněnku nevyvratitelnou**, nemá na konstataci osvědčení se odsouzeného dopad ani případné (pozdější) zjištění, že vše bylo jinak. Hmotněprávním důsledkem zafungování domněnky osvědčení se je pak - krom samotného osvědčení se odsouzeného - také to, že se zde konstruuje (nevyvratitelný) předpoklad o **vykonání trestu již dnem podmíněného propuštění**.⁴³⁵

1.11.2.3.1. K otázce nerozhodnutí soudu ve lhůtě dle § 91/1,3 TZ

Jak plyne z dikce ustanovení § 91/3 TZ (ve spojení s § 91/1 TZ), a jak již zmíněno výše, nezbytným předpokladem fikce⁴³⁶ osvědčení se odsouzeného dle těchto ustanovení je **absence jeho zavinění** ohledně prodlevy v rozhodování soudu. Dle konstantní judikatury,⁴³⁷ *“samotná skutečnost, že se odsouzený zdržuje v cizině, nachází se ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody v jiné trestní věci, nezakládá jeho vinu na tom, že soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nerozhodl o osvědčení.”*

Co naopak dlouhodobě judikatorně jako vina odsouzeného na nerozhodnutí soudu ve lhůtě shledáváno je, jsou **neupovědomění soudu o tom, že dochází ke změně zaměstnání či bydliště**,⁴³⁸ případně to, že odsouzený „**byl opětovně stíhán pro trestný čin, který měl spáchat ve zkušební době**“,⁴³⁹ i když tady to dost koliduje se **zásadou presumpce nevinny** a novějším výkladem věci.⁴⁴⁰ V pořádku je to nicméně v případech, pokud se vyčká (byť nepravomocného) rozhodnutí o vině v této jiné trestní věci odsouzeného, kterým je vina odsouzeného konstatována.⁴⁴¹⁴⁴²

⁴³⁵ Což má pak zase dopad mj. i do sféry zahazení/výmazu odsouzení v trestním rejstříku - §105-106 TZ.

⁴³⁶ Užití pojmu “fikce” v některých pasážích práce plyne dílem z pohodlnosti, dílem pak z toho, že se s takovýmto vymezením dané věci v literatuře opakovaně a často setkávám (příkladně VANTUCH, J. a kol. - *Trestní zákoník s komentářem k l. 8. 2011*, Vydání 1., Praha: edice Právo, vyd. ANAG, 2011); osobně mám však za to, že v tomto případě jde o svou povahou - nevyvratitelnou domněnku právní. V každém případě je však při každém mnou uvedení slova “fikce” ve zde probírané souvislosti míněna tato domněnka.

⁴³⁷ Nejčastěji uváděná rozhodnutí soudů – č. R 28/1987 a R 9/1989 Sb.

⁴³⁸ Abych uvedl věci na pravou míru – není prohrěškem měnit místo pobytu ani zaměstnavatele, a to v podstatě libovolně často – je ovšem nepřijatelné, aby (s ohledem na posudkovou a dozorovou funkci/činnost soudů a jiných orgánů, potažmo efektivitu dohledu) toto nebylo na příslušných místech hlášeno.

⁴³⁹ Rozhodnutí č. R 7/1987 a NS 3/2001-T 77 Sb., k věci pak také: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, Jan Rozum, Petr Kotulan, Jan Tomášek – *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*, Praha: IKSP, 2008.

⁴⁴⁰ Příkl. ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S.: *Trestní zákon - Komentář*. I.díl. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004, str. 200.

⁴⁴¹ *“Zákonem předpokládaná vina způsobující nemožnost včasného rozhodnutí by byla na straně mladistvého dána jen tehdy, kdyby uvedená trestní stíhání běžela, tj. nebyla ukončena a v důsledku toho by byl soud povinen vyčkat ukončení stíhání a nemohl v zákonné lhůtě rozhodnout podle § 60 odst. 1 tr. zák. (srov. rozhodnutí č. 7/1987 Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001, uveřejněné v Souboru*

1.11.2.3.2. Právní účinky rozhodnutí o osvědčení se odsouzeného

Právní účinky soudního rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení se odsouzeného ve zkušební době jsou, jak plyne z ust. § 89/1,3 TZ, vázány jednak **ke dni jeho faktického (podmíněného) propuštění z výkonu trestu** – odpovídá situaci osvědčení se odsouzeného, povaha účinku ex tunc, míří do minula (§ 89/3 TZ),⁴⁴³ a jednak ke dni právní moci soudního rozhodnutí - situace neosvědčení se odsouzeného, povaha účinku ex nunc, míří do budoucna (§ 89/1 TZ);⁴⁴⁴ přičemž v prvně zmíněném případě jde o nevyvratitelnou domněnku.⁴⁴⁵

V případě situace předvídané ust. § 89/3 in fine (nerozhodnutí soudu v době do 1 roku od dobehnutí zkušební doby) platí totéž, co v případě soudní konstatace osvědčení se odsouzeného.

1.11.2.4. Opravné prostředky

Závěr (výrok) o neosvědčení se odsouzeného vynáší soud **ve veřejném zasedání a po slyšení odsouzeného**,⁴⁴⁶ činí tak přitom **formou usnesení** (naopak rozhodnutí o tom, že se odsouzený ve zkušební době osvědčil, může učinit se souhlasem státního zástupce i předseda senátu), kdy opravným prostředkem proti tomuto je opět **stížnost**.

V případě konstatace neosvědčení se, vrací se odsouzený pro výkon zbytku trestu do typu věznice (nikoli zákonitě do konkrétní věznice), ve které svůj trest před vyhověním podnětu na podmíněné propuštění vykonával.⁴⁴⁷

O podané stížnosti rozhoduje funkčně nadřízený soud a tato **má odkladný účinek**.⁴⁴⁸

rozhodnutí Nejvyššího soudu, svazek 3, pod č. 77).” rozsudek NS ve věci sp. zn. 8 Tz 169/2005 ze dne 30. listopadu 2005; podobně pak usnesení NS ve věci sp.zn. 6 Tdo 1438/2011-33 ze dne 29. listopadu 2011.

⁴⁴² V témže smyslu VANTUCH. P., a kol. - *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*, 1.vydání, Praha: edice Právo, nakladatelství ANAG, 2011, str. 318.

⁴⁴³ Odsouzený se samozřejmě osvědčil dnem pravomocnosti soudního rozhodnutí, které toto konstatuje, avšak jeho trest je vykonán zpětně dnem jeho podmíněného propuštění.

⁴⁴⁴ Odsouzený se neosvědčil dnem pravomocnosti soudního rozhodnutí, které toto konstatuje, avšak následek tohoto směřuje do budoucnosti (pokračování ve výkonu trestu).

⁴⁴⁵ („má se za to že ...“)

⁴⁴⁶ Pokud se tento možnosti vyjádření se k věci sám nezrekne - zásada kontradiktornosti řízení k tomu kupř. nález Ústavního soudu - ÚS 1735/10: „V těch stadiích trestního řízení, v nichž je rozhodováno o osobní svobodě obviněného, jakož i o jeho vině a trestu, je třeba dbát na dodržení kontradiktorních rysů řízení, mezi něž mj. patří rovnost zbraní, možnost se znalostí věci vznášet argumenty ve svůj prospěch a vyvracet protiargumenty.“

⁴⁴⁷ Toto zřejmě nebude platit v případech, kdy se neosvědčení konstatuje, coby následek spáchání trestného činu ve zkušební době o několik kategorií těžšího než byl původní trest (třeba podmíněné propuštění za krádež se neosvědčil z důvodu spáchání vraždy).

⁴⁴⁸ Aby opravný prostředek vůbec plnil svoji funkci, musí být zajištěn devolutivní účinek, pokud má mít zase aspoň trochu smysl, měl by být dán rovněž účinek suspenzivní (zvláště příhodné pak zejména u kratších trestů).

C/ *Institucionální zajištění*

1.12. Východiska a předpoklady pro efektivní fungování institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Již vymyšlený nápravný instrument vyžaduje zajištění své funkčnosti (potřeba uvést ho „do provozu“ a zajistit jeho efektivní fungování). Jak již sám název této stati předesílá, půjde zde o 2 zásadní oblasti úpravy, lehce rozlišitelné jak s ohledem na **hledisko časové**, tak s ohledem na **okruh aktivit**, realizovaných za účelem naplnění dílčího cíle, a kdy

- za **východiska** obecně platí myšlenkové pochody, názorové proudy i prakticky odzkoušené postupy, zkoumané a zvažované ve své komplexnosti za účelem dosažení názorové jednoty ohledně budoucího postupu (etapa přípravná / předběžná – spíše teoretická), a
- za **předpoklady** pak institucionální zajištění, realizační postupy a konkrétně přijatá opatření v praxi (etapa následná / realizační – spíše praktická).

Pokud jde o východiska, a tedy jakési prameny, ze kterých se vycházelo při postupném konstituování právní úpravy institutu podmíněného propuštění v ČR – jakož i mantinely, mimo které by se tuzemská právní úprava neměla dostávat, za ty posloužily především historické zkušenosti s realizací tohoto institutu na půdě domácího práva i zkušenosti ze zahraničí, z konkrétních právních pramenů (především posledních let) je pak možno označit i ty, vzniklé na půdě **Organizace spojených národů** ve formě,

rezolucí, kupř.:

- **Rezoluce č. 6** „o alternativních opatřeních v trestních věcech“ VI. Kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli,
- **Rezoluce č. 16** „o alternativách trestu odnětí svobody a o společenské reintegraci pachatelů“ VII. Kongresu OSN o snížení počtu vězňů,

doporučení, kupř.:

- **Doporučení Rady Evropy č. R (92) 16** „k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství,“

či **směrnic**, kupř.:

- **Směrnice Rady Evropy č. R (65) 1** „o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních, nahrazujících trest odnětí svobody,“

- **Směrnice Rady Evropy č. R (76) 10** „k alternativním opatřením namísto uvěznění,“
- **Směrnice Rady Evropy č. R (70) 1** „k praktické organizaci opatření dohledu a postpenitenciární péči a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným,“

vycházejících ze stejného přístupu k řešení daného problému.

V případě předpokladů pro zajištění efektivity výkonu podmíněného propuštění je nutno vymezit především subjekty, či už zákonně (povinně), či případně dobrovolně angažované v této oblasti, a v dalším pak i jejich kompetence/činnosti – potažmo přínos v tomto směru (viz následující kapitola). Pokud jde o výčet těchto subjektů, ten nebude výčtem taxativním, jelikož v každém konkrétním případě by vypadal jinak, subjekty, či už povinně, nebo dobrovolně participující na zajištění praktické aplikace institutu, můžeme nicméně rozdělit podle těchto čtyř základních hledisek či kategorií, a to dle hlediska:

- **Legitimity** – státní / nestátní,
- **Původu** – tuzemské / cizozemské,
- **Příčiny angažovanosti** – zákonný příkaz / na bázi dobrovolnosti,
- **Rozsahu angažovanosti** – v průběhu celého procesu / v jeho konkrétní fázi.

Legitimitu lze chápat jako pramen či zdroj moci (udělení zmocnění a určení kompetencí), od kterého lze oprávnění ke konkrétní činnosti daného subjektu odvodit. V prvním případě tedy půjde o to vymezit, zda je konkrétní subjekt primárně nadán svou mocí státem, a tento při výkonu své působnosti reprezentuje, či zda naopak stojí pramen jeho zmocnění mimo/vně tohoto státu, půjde tedy o rozdělení na subjekty státní a nestátní.

K těm prvně jmenovaným patří zejména orgány **Probační a mediační služby** a **Vězeňské služby ČR** (zde míněno ve smyslu celostátní sítě věznic, včetně jejich specializovaných oddělení a speciálně zaměřených zaměstnanců),⁴⁴⁹ zcela samozřejmě potom soustava **soudů** a **státních zastupitelství**.

⁴⁴⁹ Přičemž tyto 2 subjekty vedou (zejména v otázce zajištění výkonu parole) vzájemnou intenzivní spolupráci – viz např. **Dohoda o vzájemné spolupráci mezi VS ČR a PMS ČR** ze dne 23. července 2007 či **Metodický standard PMS v oblasti Parole** – „Součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem“ z června 2007.

Za mimostátní subjekty je pak možno zejména považovat různé **nadace, církve** či **občanské spolky** – ale i **jiná účelová sdružení osob**, vzniklá pouze za účelem naplňování jediného konkrétního cíle (§ 6 TZ).

Z hlediska **původu** (myšleno ve smyslu geografickém) pak půjde o členění subjektů na subjekty tuzemské a cizozemské, kdy k domácím subjektům patří všechny výše uvedené subjekty státní, jakož i na české půdě vzniklé, či následně domicilované subjekty mimostátní.⁴⁵⁰

Ve vztahu k **angažovanosti** lze mluvit jak o příčině/důvodu, tak o rozsahu této ze strany daných subjektů. Pokud jde o důvod, a tedy určení, zda je účast subjektu v procesu dána obligatorně či fakultativně, jsou to z logiky věci právě subjekty státní, které jsou – již ze zákona - povinné konat, bez ohledu na to, zda by jinak zájem měly nebo ne. Naopak, participace subjektů nestátních funguje zcela na bázi dobrovolnosti, jakmile ale do procesu jednou vstoupí, vážou se na ně stejná zákonná pravidla (jako na subjekty státní) a mají ve vztahu k odsouzenému, dotčeným státním orgánům i případnému širšímu okolí, svou odpovědnost a své přesně stanovené povinnosti (příkl. dodržení jimi daných záruk apod.). V otázce rozsahu jde zas o to, vymezit poměr délky angažovanosti subjektu v poměru k trvání celého procesu, případně určit, ve které fázi procesu role subjektu nastupuje a ve které zase končí.

Pokud chápeme proces realizace podmíněného propuštění v jeho nejširších hranicích, a tedy od **nástupu do věznice** do **uplynutí zkušební doby**, není v podstatě žádný subjekt, který by byl činným v celém tomto intervalu (kdy např. role PMS, která je v poměru k délce procesu aktivní zřejmě nejdéle, fakticky začíná až 6 měsíců před splněním podmínek pro podání žádosti o podmíněné propuštění). Nicméně, i s ohledem na nemožnost exaktního vymezení tohoto parametru postačí uvést, že subjekty, v procesu realizace podmíněného propuštění aktivní nejdéle (od fáze příprav, po fázi zajištění jeho výkonu), jsou bezpochyby orgán Probační a mediační služby a případně občanská sdružení, církve a spolky, poskytující záruky za dovršení nápravy takto propuštěných osob.⁴⁵¹

Pokud bychom měli poskytnout jakýsi kompletní přehled, a všechny subjekty (či organizace), součinnost kterých přichází v úvahu v souvislosti s realizací výkonu dohledu nad

⁴⁵⁰ Příkladem působení cizozemského subjektu v tomto směru jsou například aktivity **Mezinárodního Červeného kříže**, konkrétně jeho místní odnože (Český Červený kříž), operujícího mimo jiné v sociální oblasti, a to parciálně také ve vztahu k osobám na okraji společnosti, jako například dospělým či mladistvým opouštějícím výchovná či nápravná zařízení (výkon trestu) apod. Příklady sociální činnosti ČČK s možným dopadem na osoby podm. propuštěné - Dům na půl cesty Jičín; Krizové centrum ČČK; Dům Berounka OS ČČK Praha 2 a jiné.

⁴⁵¹ V těchto případech, délka angažovanosti je zpravidla rovna délce zkušební doby.

plněním podmínek, spojených s podm. propuštěním a souvisejícími/navazujícími kompetencemi vyjmenovat, šlo by nepochybně o soudy a státní zastupitelství, zaměstnance věznic, úředníky Probační a mediační služby a již zmíněné spolky, církve či zájmová sdružení občanů, s ponecháním prostoru pro případné subjekty další ...⁴⁵²

1.12.1. Role státu v procesu realizace podmíněného propuštění

Role státu v celém procesu je víceméně jasná, nicméně z důvodu zajištění co nejvyšší efektivity postupů, vedoucích k dosažení cíle, se tato rozpadá do několika **dílčích úloh**, a to v závislosti od povahy orgánu, který tu kterou z nich právě vykonává/zajišťuje. Pokud tedy jde o přiblížení fungování aparátu, státem vytvořeného za účelem zajištění praktické realizace institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu, je potřeba zmínit alespoň hlavní složky, tuto funkci zajišťující. Těmito jsou zejména orgán **Probační a mediační služby**, **Vězeňská správa** a specializovaní pracovníci místní správy - **sociální kurátoři pro dospělé i mládež** (dnešní Orgán sociálně právní ochrany dětí, dále též „**OSPOD**“ – viz níže).⁴⁵³

1.12.1.1. Probační a mediační služba

Na činnosti Probační a mediační služby v procesu realizace podmíněného propuštění lze pohlížet na základě různých hledisek, přičemž nejlogičtější by bylo asi rozdělení na hledisko **časové, vztahové a kompetenční**.⁴⁵⁴

Z hlediska časového lze tuto činnost členit na 3 základní etapy, z nichž prvá se vztahuje na období **před podáním žádosti o podmíněné propuštění** ze strany odsouzeného, druhá na období **po její podání** (až do pravomocného rozhodnutí o ní),⁴⁵⁵ a poslední na období **po pravomocném rozhodnutí** soudu ohledně této žádosti.⁴⁵⁶

V rámci těchto kritérií lze pak dělit aktivity PMS podle toho, **ve vztahu k jakému subjektu jsou ze strany PMS realizovány** (případně v relaci opačné – ze strany kterých subjektů je PMS kontaktována či úkolována), jakož i **podle jejich povahy samotné**.

V tomto případě půjde o **činnosti přípravné** (tedy takové, výkon kterých je předpokladem vzniku kvalifikované formy žádosti o podmíněné propuštění a její následného schválení soudem) a **činnosti zajišťovací** (tedy takové, kterých úkolem je zajistit dodržení

⁴⁵² Tento výčet zcela pochopitelně nemůže být uzavřený ...

⁴⁵³ V této stati (a dále): PMS – Probační a mediační služba; VS – Vězeňská správa; OSPOD – Orgán sociálněprávní ochrany dětí.

⁴⁵⁴ Takto (přesně) jednotlivá hlediska nejsou oborovou literaturou vymezena, jde spíše o pohled autora, pramenící z logiky věci.

⁴⁵⁵ V obou případech jde ještě o období výkonu trestu.

⁴⁵⁶ Převážná část této etapy se už váže na pobyt odsouzeného na svobodě.

podmínek, stanovených v souvislosti s vyhověním této žádosti soudem); půjde pak zejména o činnosti, zaměřené na úkoly ve vztahu k odsouzenému, k věznicí, v níž si odsouzený svůj trest odpykává, k soudu, k státnímu zastupitelství či k různým spolkům a organizacím, zaměřeným na práci s odsouzenými a angažující se v tom kterém konkrétním případě podm. propuštění.

V tomto směru je navíc důležité, aby efektivně fungovala (interní) komunikace a vzájemná spolupráce jednotlivých funkčních a územních pracovišť v rámci na věci zainteresovaných orgánů (v první řadě tedy PMS, ale i jiných), jakož i (externí) komunikace mezi takto zainteresovanými orgány navzájem, kde typicky dochází ke komunikaci a výměně materiálů mezi územními pracovišti PMS (místně příslušným podle výkonu trestu odsouzeného a místně příslušným podle jeho předpokládaného pobytu po podm. propuštění), mezi oddělením správním a oddělením pro výkon trestu uvnitř příslušné věznice, či obecně mezi PMS a vazební věznicí, v níž si odsouzený svůj trest odpykává.

Bližší lze situaci pochopit pohledem na vymezení **konkrétních realizačních postupů**⁴⁵⁷ při zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podm. propuštění s dohledem.⁴⁵⁸

1.12.1.1.1. Postup před podáním žádosti o podmíněné propuštění

Při nástupu výkonu trestu proběhne pouze **rámcové obeznámení** odsouzeného **s možností spolupráce** s Probační a mediační službou, za účelem dosažení podmíněného propuštění; ze strany věznice je proces zajištěn tak, že **nejpozději 6 měsíců** před vznikem podmínek pro možnost podání žádosti (odsouzeného/ných) o podmíněné propuštění se **kompletuje a sděluje seznam těchto osob** (tento informační tok probíhá směrem od správního oddělení věznice k oddělení výkonu trestu) a **probíhá přednáška ohledně realizačního zajištění podmíněného propuštění s dohledem**. Příslušné oddělení - potažmo

⁴⁵⁷ „Smyslem práce probačního úředníka/asistenta s klientem – odsouzeným a s klientem – poškozeným (obětí trestného činu) je, aby ještě v době před rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění byly shromážděny a vyhodnoceny všechny důležité informace. Tyto informace slouží k rozpoznání rizik a potřeb odsouzeného v souvislosti s jeho návratem na svobodu. Probační úředník/asistent provede analýzu možných rizik opětovného spáchání trestného činu a vzniku újmy ve vztahu k blízkým osobám, okolí či široké veřejnosti a vyjádří se k případným specifickým potřebám odsouzeného (např. k potřebě léčby závislosti, potřebě zvýšit pracovní dovednosti, potřebě vyřešit problém s bydlením po propuštění apod.). Na základě toho pak probační úředník/asistent soudu doporučí nebo nedoporučí podmíněné propuštění odsouzeného, případně může soudu navrhnout stanovení některých podmínek podmíněného propuštění – uložení dohledu nad podmíněně propuštěným, uložení povinnosti absolvovat rekvalifikační program, uložení omezení v podobě zdržení se kontaktu s konkrétní osobou apod. V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného, nad kterým je současně vysloven dohled probačního úředníka/asistenta, PMS ČR provádí jednak kontrolu plnění podmínek zkušební doby podmíněného propuštění (v rozsahu min. 1 roku – max. 7 let) a dále pak poskytuje pomoc při řešení problémů souvisejících s návratem odsouzeného do života na svobodě.“

⁴⁵⁸ Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/> dne 07.10.2013.

pracovník - věznice pak absolvuje s odsouzeným pohovor, výstupem kterého je **doporučení či nedoporučení spolupráce** s orgánem PMS v tom kterém konkrétním případě.

V případě kladného výsledku pohovoru, a tedy jak přítomnosti zájmu odsouzeného, tak kladného doporučení „konzultanta,“⁴⁵⁹ následuje další krok, kterým je **vyplnění a následné odeslání formuláře** na adresu Probační a mediační služby, ve kterém odsouzený specifikuje údaje o své osobě, jakož i detaily ve vztahu k zamýšlené spolupráci s orgánem PMS (přičemž norma káže odsouzenému obsah tohoto dokumentu konzultovat v rámci orgánů věznice, a dále upovědomit ho o jeho odeslání – mimo jiné pro účely statistiky).

Z organizačního hlediska je pak důležité, aby byl tento dokument⁴⁶⁰ k dispozici PMS **nejméně 3 měsíce před podáním samotné žádosti**, přičemž v případě, že by tento termín neměl být dodržen, oznámí PMS odsouzenému, že tento fakt může mít dopad na kvalitu práce orgánu, **v krajním případě může PMS součinnost dokonce odmítnout**.

Pakliže je ze strany odsouzeného (tímto kvalifikovaným způsobem) projeven zájem o spolupráci s PMS, v dalším plánu **proběhnou** mezi odsouzeným a pověřenou osobou PMS opakovaně **konzultace**, zaměřené na vymezení a bližší specifikaci potřeb odsouzeného, jeho očekávání a plánů ohledně budoucí spolupráce. Při plánování těchto konzultací vychází jak z vězeňských záznamů ohledně osoby odsouzeného (osobní karta či osobní spis/záznam odsouzeného), tak z dalších jí dostupných podkladů, kterými jsou především údaje o rodinných a sociálních poměrech odsouzeného, o okolnostech spáchání činu a dosavadního průběhu výkonu trestu, organizaci konzultací pak zajišťuje příslušný odbor věznice.

V určitých případech je možná i účast dalších osob na konzultacích, typicky pak půjde o přípuštění či zajištění přítomnosti pověřených pracovníků věznice, sociálního pracovníka, speciálního pedagoga, vychovatele, či (dokonce) kaplana, méně často pak půjde o účast pověřené osoby orgánu sociálně právní ochrany dětí a koordinátora sociální péče o občany společensky nepřizpůsobivé. Každý z těchto případů ovšem předpokládá dosažení **předběžné dohody** v trojúhelníku **odsouzený – věznice – PMS**.

Účelem účasti všech výše uvedených osob či subjektů na konzultacích, je společné zajištění **sumarizace dokumentů a činností**, předpokládaných v zájmu efektivního podání žádosti o podm. propuštění, určení termínů a rozdělení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zainteresovaných osob, **přičemž primárně je vyvíjena snaha v působení na**

⁴⁵⁹ Zde je nutno uvést, že doporučení konzultanta je z hlediska důležitosti až druhořadé, primárně vždy půjde o rozhodnutí samotného odsouzeného ...

⁴⁶⁰ Jde o dokument „Podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou ČR“ – dále v rozsahu této kapitoly již jen „podnět.“

odsouzeného, aby pokud možno co největší část těchto aktivit zajistil sám (zde evidentně sledován výchovný účel celého postupu).

Poslední fází příprav podkladů pro podání žádosti o podmíněné propuštění je **kompletace nutných podkladů** ze strany PMS a jejich doplnění, v součinnosti s užším i širším okruhem osob v okolí odsouzeného (častokrát je nutná synchronizace činností pracoviště PMS, místně příslušného podle místa výkonu trestu odsouzeného, a pracoviště PMS, místně příslušného podle pobytu této osoby v době výkonu trestu a v době po plánovaném podmíněném propuštění).

Na základě takto získaných údajů se provede analýza tzv. **slabých a silných stránek** odsouzeného (už z povahy věci půjde o osobnostní předpoklady této osoby – a tedy **vnitřní aspekty**), jakož i možných **pozitivních a negativních vlivů** na tuto osobu (zde půjde především o vyhodnocení možných rizik vlivu **vnějšího prostředí**). Tato se pak zpracuje do tzv. stanoviska střediska Probační a mediační služby ČR k žádosti o podmíněné propuštění, které je vlastně finálním výstupem a formálním završením celého procesu.⁴⁶¹

1.12.1.1.2. Postup po podání žádosti o podmíněné propuštění

V případě osob, které již před podáním žádosti o podm. propuštění z výkonu trestu spolupracovaly s orgánem Probační a mediační služby, se doporučuje, aby o skutečnosti, že již svou žádost místně a věcně příslušnému soudu odeslaly, upovědomily také orgán PMS.

Tomuto se také (obligatorně) ze strany věznice, ve které výkon trestu probíhá, zasílá kopie **hodnocení odsouzeného** - tzv. **stanovisko**, primárně určeno ve věci rozhodujícímu soudu. V tomto se mimo jiné uvádí i okolnost, zda žadatel o podmíněné propuštění v průběhu výkonu trestu s orgánem PMS spolupracoval, případně konkrétně jak. Vypracování stanoviska nalézá uplatnění především v případech, kdy se zvažuje podmíněné propuštění z výkonu trestu v kombinaci s dohledem či jiným, na základě zákona uloženým opatřením (§ 49 TZ).

1.12.1.1.3. Postup po pravomocném rozhodnutí soudu

Dodržování podmínek, stanovených soudem v souvislosti s vyhověním žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu, je **po formální stránce** zajištěno včasným oběhem dokumentace mezi dotčenými orgány (za předpokladu její kompletnosti a správnosti). V první řadě dochází ke komunikaci v relaci **soud – PMS**, kdy soud, rozhodnuvší o podmíněném

⁴⁶¹ Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/> dne 1.7.2014.
Dostupné z: <http://www.vscr.cz/> dne 1.7.2014.

propuštění s dohledem (případně za uložení přiměřených povinností a omezení), zasílá jedno vyhotovení tohoto rozhodnutí místně příslušnému středisku PMS podle místa pobytu podmíněně propuštěného (formálně vzato půjde o kopii **usnesení o podmíněném propuštění**).

V **písemném příkazu o podmíněném propuštění**, zasílaném (ze strany soudu) věznicí výkonu trestu se dále uvede, které pracoviště PMS, **místně příslušné podle polohy věznice**, je kompetentní k zajišťování dohledu plnění povinností podmíněně propuštěného a věcně určený orgán věznice pak zasílá tomuto pracovišti PMS jak **upovědomění** o tom, že odsouzený je aktuálně z výkonu trestu propouštěn, tak i **dokumentaci** propouštěného, sestávající minimálně ze **stanoviska** a **hodnocení** podmíněně propouštěného, vypracovaného věznicí; s celým výše uvedeným postupem jsou pak seznámeni také soudci a státní zastupitelství.

1.12.1.2. Vězeňská služba

Orgán, který dnes známe pod názvem **Vězeňská služba České republiky**,⁴⁶² vznikl přetvořením (administrativním zásahem) z orgánu Sboru nápravné výchovy České republiky, kdy jeho práva a závazky přešli přímo na nově vytvořený orgán Vězeňské služby, a kdy jeho členové – příslušníci a občanskí pracovníci Sboru nápravné výchovy České republiky, se vlivem tohoto zásahu staly příslušníky a občanskými pracovníky Vězeňské služby ČR.⁴⁶³

Úloha vězeňské služby⁴⁶⁴ není z hlediska dopadu na chování pachatele či výslednou míru úspěšnosti realizace podmíněného propuštění natolik zásadní, jakou je úloha probační a mediační služby, nicméně role těchto dvou orgánů se v jistém rozsahu shoduje, a pravděpodobnost celkového pozitivního výsledku často předpokládá **paralelní** či **komplementární** působení obou, v závislosti na dané fázi realizace procesu.

Konkrétní činnost orgánu Vězeňské služby (odpovídající vymezení v odrážce „soustavné působení“), je vyvíjena za účelem „přetvoření“ odsouzeného alespoň do té míry, aby přijal (společenské) normy a hodnoty **minimálně v rozsahu**, umožňujícím jeho opětovné zařazení do společnosti, kdy o toto se starají specializovaní členové sboru VS – **tzv. sociální pracovníci VS**; z jejich strany jde pak především o **pozitivní motivační působení** na odsouzeného, a to průběžně od nástupu výkonu trestu, až po samotný moment podm. prop.

⁴⁶² Jde svou povahou o organizační složku státu a samostatnou účetní jednotku.

⁴⁶³ § 29 odst. 1) Zákona č. 555/1992 Sb. „o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky“

⁴⁶⁴ Dalšími důležitými předpisy, upravujícími působnost a úkoly zaměstnanců Vězeňské služby jsou Vyhláška 345/1999 Sb, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláška 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

V rámci tohoto působení pak jde především o zásahy, které **udrží či podpoří pozitivní sociální kontakty** odsouzeného, **ulehčují výkon trestu odnětí svobody** a cestou pomoci s plněním podmínek pro podmíněné propuštění **přibližují návrat do reálného života**, kdy veškeré tyto činnosti je možné z jejich povahy z části chápat také jako činnosti probační. Konkrétní pracovní postup takového sociálního pracovníka tak odpovídá různorodým činnostem (v závislosti na momentálním stadiu výkonu trestu), od **vypracování podrobné sociální diagnostiky odsouzeného** při jeho nástupu do výkonu trestu, přes dlouhodobou a cílevědomou **sociálně-výchovnou práci** s tímto odsouzeným, až po **vypracování detailního zhodnocení**, ukazujícího, jakého (případného) **progresu** bylo ve vztahu k osobnostním projevům konkrétní odsouzené osoby dosaženo.

Výše uvedené představuje jen část aktivit VS, primárně zaměřených na převýchovu odsouzeného - nezahrnuje ovšem např. nezbytné **administrativní činnosti**. Celkově role vězeňské služby spočívá⁴⁶⁵ především v **zajištění podmínek pro alespoň částečnou nápravu odsouzeného**, faktické, právní i morální podpoře na cestě k dosažení podmíněného propuštění a výkonu administrativy, nezbytné pro splnění tohoto poslání;⁴⁶⁶ jde tak především o:

- **evidenci osob** ve výkonu zabezpečovací detence, vazby a výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky (nezbytný předpoklad jakékoli další činnosti),
- **soustavné působení** (mj. prostřednictvím specializovaných programů zacházení)⁴⁶⁷ na tyto osoby, s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění (primárně však zajistit podmínky pro jejich nápravu /alespoň/ do té míry, aby bylo možné je podmíněně propustit),
- **vedení údajů o průběhu výkonu zabezpečovací detence, vazby nebo trestu odnětí svobody**, včetně údajů o přesném místě a době, kdy taková osoba zabezpečovací detenci, vazbu nebo trest odnětí svobody vykonávala, přehledu o udělených odměnách a uložených kázeňských trestech⁴⁶⁸ a údajů o výsledcích zdravotních prohlídek, v souhrnu sloužících následně jako podklad pro rozhodnutí soudu o schválení či neschválení podnětu na podmíněné propuštění odsouzeného.⁴⁶⁹

Orgán Vězeňské služby ČR byl zřízen zákonem č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ze dne 17. listopadu 1992, s účinností k 1. lednu 1993.

⁴⁶⁵ Z povahy této instituce žádné preventivní a následné působení nepřichází v úvahu.

⁴⁶⁶ NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. – *Kriminologie*, 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 27.

⁴⁶⁷ Kap. 1.6.1.1.3.

⁴⁶⁸ Konsekventní k posuzování dosaženého polepšení ve výkonu trestu ve fázi zvažování podnětu – blíže v Kap. 1.6.1.1.1.

⁴⁶⁹ § 23a Zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

1.12.1.3. Orgány místní správy

Další institucí, aktivní ve fázi postpenitenciární péče o podm. propuštěné pachatele jsou **sociální kurátoři**, kteří se podle svého zaměření dělí na sociální kurátory pro mladistvé a sociální kurátory pro dospělé, a kdy v obou případech jde o **pracovníky specializovaných referátů obecních úřadů s rozšířenou působností**.⁴⁷⁰

U sociálních kurátorů pro dospělé platí, že **využití jejich služeb je ryze dobrovolné**, a nelze jej tedy – na rozdíl od spolupráce s probačním úředníkem PMS – soudně nařídit. Samotná činnost tohoto orgánu pak spočívá především v **poskytování pomoci** jedincům „**společensky nepřizpůsobivým**“, a to jak ve fázi vedení trestního řízení proti těmto osobám, tak po jeho ukončení podmíněným odložením potrestání, či po jejich propuštění z výkonu trestu (celého či jen jeho části – zde částečná návaznost na institut podmíněného propuštění), pakliže je u těchto osob předpoklad existence či hrozby negativních sociálních dopadů.

Dalším objektem zájmu tohoto orgánu je **pomoc osobám bez domova a osobám závislým** (nejčastěji drogy, alkohol – ale třeba i gamblerství), nebo i pomoc mladistvým či osobám blízkým věku mladistvých, čerstvě propuštěných ze zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy po dosažení zletilosti. **Hlavní náplní činnosti je výkon sociálně výchovné práce s klientem a poskytování sociálně terapeutických a poradenských služeb**, když cílem tohoto snažení je primárně integrace klienta do sociálního prostředí, resp. jeho osvojení si sociálně akceptovatelného způsobu života.

Počínaje rokem 1995 je stanovena **ohlašovací povinnost** Vězeňské služby ve vztahu k sociálním kurátorům (podobně, jako je tomu v některých případech ve vztahu k PMS), která ve svých důsledcích zabezpečí lepší podchycení odsouzeného a zvýší efektivitu práce s ním.

Pokud jde o **sociální kuratele**⁴⁷¹ ve vztahu k mládeži, byla tato s účinností k 1. dubnu 2000 přetransformována ze své původní podoby do podoby nové, kdy všechny činnosti a veškeré složky tyto činnosti zajišťující byly nově (zákonem č. 359/1999 Sb. o Sociálně-právní ochraně dětí) podřazeny kompetenci právě vytvořeného **správního úřadu s celostátní působností pro sociálně-právní ochranu dětí** (již zmíněný „OSPOD“) se sídlem v Brně.⁴⁷²

⁴⁷⁰ Sociální kurátoři pro dospělé jsou soustředěni na sociálních referátech a sociální kurátoři pro mladistvé na odděleních soc. právní ochrany dětí Obecn. úřadů a Obecn. úřadů s rozšířenou působností.

⁴⁷¹ Blíže vysvětleno v - MARÁDEK, V.: *Lexikon klíčových pojmů z penologie*, Opava: Nakladatel Vavrla Pavel, 2000, s.24.

⁴⁷² Jako orgány sociálně právní ochrany dětí jsou zákonem stanoveny Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecné úřady s rozšířenou působností a obecné úřady, dále pak sociálně právní ochranu dětí ze zákona zajišťují i obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny - § 4 odst. 1,2) z.č. 359/1999 Sb.

Hlavní činností tohoto orgánu – vymezeno s ohledem na téma této práce – je především starostlivost o děti, dopustivší se již nějaké trestné činnosti, případně o děti, u kterých lze pouze vyzorovat závažné výchovné potíže (aniž by se zatím nějaké trestné činnosti dopustili), a kdy poradenství a výchovná péče a pomoc jsou poskytovány jak těmto dětem, tak celým jejich rodinám. Z povahy věci plyne, že v tomto případě jde o činnosti plnící **funkci preventivní**, zamezující páchání trestné činnosti v budoucnu jak dětem, v případě kterých by o toto šlo poprvé, tak dětem, v případě kterých by se již jednalo o recidivu.

S ohledem na detailní členění **mládeže** jde v případě OSPOD o zaměření na „děti“ do 15 roku věku, i na ty mezi 15 – 18 rokem věku, řečí zákona⁴⁷³ pak představující skupinu „mladistvých.“ Předpokladem zájmu ze strany orgánu je již probíhající trestní řízení či spáchání přestupku, případně pak přítomnost závažnějších poruch chování.⁴⁷⁴

Z pohledu tohoto orgánu probíhá kontinuální spolupráce i s jinými zainteresovanými institucemi a **v případě konání soudního řízení se ho tento účastní jako opatrovník dítěte.**

1.12.2. Role nestátního sektoru v procesu realizace podmíněného propuštění

Aktivita **mimostátních subjektů** jsou v z pohledu trestněprávního zákonodárství možné a leckdy dokonce i vítané (předvídané už zákonem), přípustnost činností a rozsah kompetencí těchto se pak liší v závislosti na konkrétním subjektu či konkrétní fázi trestního řízení - či mimo něj.

Z časového hlediska zákon (primárně TŘ) předpokládá aktivity v rámci celého trestního řízení (tj. včetně řízení vykonávacího) ale i po jeho ukončení, podle čehož je možno tyto dělit na **aktivity preventivní** (ty před případným trestním řízením, mající za cíl mu předejít), **penitenciární** (v průběhu vykonávací fáze trestního řízení) a **postpenitenciární** (následující po nalézací či vykonávací fázi trestního řízení), přičemž působnost nestátních subjektů je zákonem primárně určena ust. § 3 odst. 1, 2) TŘ „Spolupráce se zájmovými sdruženími občanů.“

Zákon, jak patrně z ust. § 3 odst. 1, 2) TŘ,⁴⁷⁵ provádí **základní členění mimostátních subjektů**, podílejících se na výchovné a podpůrné činnosti ve prospěch „problémových osob“⁴⁷⁶ na:

⁴⁷³ §§ 218/2003 Sb.

⁴⁷⁴ Zejména záškoláctví, agrese, toxikomanie, alkoholismus či úteky z domova.

⁴⁷⁵ (1) *Odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely (dále jen "zájmová sdružení občanů") mohou působit při zamezování a předcházení trestné činnosti způsobem uvedeným v tomto zákoně.*

- **občanská sdružení** (kam podle doslovného výkladu spadají i organizace odborové a organizace zaměstnavatelů)
- **církvě**
- **náboženské společnosti**
- **ostatní právnické osoby**, se zaměřením na charitu,

a tyto pak souhrnně nazývá **zájmovými sdruženími občanů**; zároveň omezuje jejich činnost pouze na působení preventivní (nikoli ovšem vykonávanou jen před případným trestním řízením).⁴⁷⁷ Blíže je už činnost konkrétních subjektů, odpovídajících takto vymezené kategorii, rozvedena níže.

1.12.2.1. Církvě a náboženské společnosti

Aktivita církví a náboženských spolků se – alespoň podle vyjádření sociálních pracovníků Vězeňské služby ČR – jeví jako ta **nejčastější a nejpřínosnější** v rámci evidovaných činností ze strany mimostátních subjektů, činných na poli práce s odsouzenými. Takto vymezený okruh subjektů samozřejmě nemá právo jakkoli zasáhnout do průběhu trestního řízení, jeho vliv je ovšem vidět ve fázi po podm. propuštění jedince z výkonu trestu.

Jednou z forem poskytované pomoci je zcela konkrétní **duchovní a materiální podpora** osobám (i podmíněně) propuštěným, jež je často právě tím aspektem, rozhodujícím mezi poklidným životem a kriminální budoucností propuštěného. Přitom způsob fungování tohoto přístupu je poměrně dost jednoduchý – **zajistit materiální úroveň propuštěného alespoň na takové úrovni**, která znamená potřebné minimum s ohledem na jeho **základní životné potřeby**.

Jde o přístup, který udrží tuto osobu tak říkajíc „nad vodou,“ a díky níž tato osoba není „donucena“ k pokračování v páčání trestné činnosti.

1.12.2.2. Občanská sdružení a neziskové organizace

Subjektů, organizovaných formou **občanských sdružení** či **neziskových organizací**, činných na poli poskytování kriminální prevence a penitenciární či postpenitenciární péče je

(2) *Zájmová sdružení občanů mohou spolupůsobit při výchově osob, u nichž soud rozhodl o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, nebo jejichž trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, u podmíněně odsouzených, podmíněně odsouzených k trestu odnětí svobody s dohledem a podmíněně propuštěných; pomáhají také vytvářet podmínky, aby odsouzený žil po vykonání trestu řádným životem.*

⁴⁷⁶ Přesné vymezení by zabralo neúměrně mnoho prostoru, přitom je ale lehce dovoditelné z výše uvedeného, zejména pak z citace § 3 TR.

⁴⁷⁷ Nelze tak úplně tvrdit, že působením na již odsouzeného jedince, odpykávajícího si výkon trestu, nejde o výkon činnosti ve smyslu prevence (tady už jde ovšem o prevenci recidivy).

v České republice bezpočet, s ohledem na tematické zaměření této práce a její předpokládaný rozsah zde však blíže zmíním jediné.⁴⁷⁸

Tím je „**Sdružení pro probaci a mediaci v justici**“, fungující na bázi občanského sdružení, založené v roce 1994 (dále též „sdružení“).⁴⁷⁹

Cílem a posláním tohoto sdružení je všestranná pomoc „znevýhodněným osobám“,⁴⁸⁰ (kdy mezi tyto se řadí i osoby podm. propuštěné z výkonu trestu), spočívající zejména v pokusech o jejich **reintegraci** do většinové společnosti (tzn. společnosti, nepáchající trestnou činnost a vedoucí spořádaný způsob života) včetně umožnění jejich návratu na trh práce, v ostatním potom zvyšování standardů výkonů probace a mediace či povědomí ohledně možností a přínosů koncepce restorativní justice – což má jistě dopad i do sféry podmíněného propuštění.

Konkrétními činnostmi sdružení jsou (čerpáno přímo ze zdroje spravovaného samotným sdružením)⁴⁸¹ například tzv. **mentoring**,⁴⁸² poskytování vzdělávacích, motivačních a reintegračních programů, **pomoc či alespoň návod postupu ohledně oddlužení, konzultační služby a pořádání střetnutí** – to vše zejména se zaměřením na osoby tzv. **znevýhodněné**, tj. osoby dlouhodobě nezaměstnané, zadlužené, osoby náležející k romskému etniku a osoby další - mezi které se z pohledu sdružení řadí i ty, propuštěné po výkonu (celého) trestu, či **osoby podmíněně propuštěné** z výkonu trestu odnětí svobody.

Právě konkrétně s ohledem na tyto osoby jsou v rámci výše uvedených reintegračních programů kupř. poskytovány - Reintegrační program Plus, a dále programy Život po vězení, Začít nanovo a Najdu si své místo.⁴⁸³

1.12.2.3. Jiné subjekty

Převážná většina materie, vážící se na povahu a míru zapojení nestátních subjektů do procesu zajištění a podpory plnění podmínek, stanovených soudy pro účely podmíněného propuštění, již byla v předcházející stati vyčerpána. Nesmíme ovšem zapomínat i na případné subjekty další, výše uvedenému procesu napomáhající, byť někdy hrají jen marginální roli (často je tomu ale právě naopak).

⁴⁷⁸ Těmi dalšími jsou například - LIGHTHOUSE o.s.; nestátní nezisková organizace RUBIKON Centrum; Za branou, o. s.; Sdružení Podané ruce, o. s.; Partner ve vězení, o.s. a řada dalších ...

⁴⁷⁹ A tedy dávno před přítomností institutů probace na tomto území, jak je známe dnes.

⁴⁸⁰ Pouze z mého osobního pohledu – a ač jde o osoby skutečně znevýhodněné, přílehavějším označením těchto osob by bylo osoby **problémové** či **obecně nepřizpůsobivé** (a to doslovně, bez nějakého skrytého významu).

⁴⁸¹ Stránky sdružení, sekce „projekty“, dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/> dne 27.04.2013.

⁴⁸² Proces spočívající v předávání životních zkušeností (i) osobám podmíněně propuštěným.

⁴⁸³ Více na <http://www.spj.cz/index.php?block=3>.

Jde především o organizace/zařízení, poskytující ubytování a pečující o možné pracovní zařazení podmíněně propuštěných osob, čímž dávají předběžnou záruku soudu alespoň v tomto nejnútnejším rozsahu. Obecně jde o **azylové domy** a **pracovní agentury či úřady**, pravidelně ale poskytují záruky i zcela konkrétní fyzické (příbuzní či blízcí odsouzeného) a právnické (často bývalí zaměstnavatelé) osoby.

Poměrně zajímavé projekty se rozbíhají (příp. už fungují) i za přispění **Evropského sociálního fondu v ČR**, kdy jako příklad možno uvést v budoucnu plánované **Probační domy**⁴⁸⁴ (cílem „efektivnější příprava na podm. propuštění“) či **Křehkou šanci**,⁴⁸⁵ společný projekt Probační a mediační služby ČR, jakožto realizátora projektu a Vězeňské služby ČR, jakožto partnera projektu, a kde po vzoru Velké Británie, Chorvatska či Kanady dojde k postupnému zavádění **Komisi pro podm. propuštění**⁴⁸⁶ (vzorem tzv. **Parolní rady**, již fungující ve výše zmíněných zemích) do celkem 9 věznic vybraných v ČR, vše s cílem „umožnit odsouzeným ve věznici, kteří prokázali svoji připravenost na předčasné propuštění, časnější návrat na svobodu.“ Doba projektu je stanovena na 1. červen 2012 až 31. květen 2015.

⁴⁸⁴ Více na <https://www.pmscr.cz/aktuality/probacni-domy-lek-na-recidivu>.

⁴⁸⁵ Více na <http://www.esfcr.cz/projekty/krehka-sance>.

⁴⁸⁶ 3 z těchto komisí ve vybraných věznicích již pokusně fungují od r. 2009.

D/ *Mezinárodní srovnání*

1.13. Mezinárodní komparatistika právních úprav institutu podmíněného propuštění

Smyslem a účelem této stati je přinést přehled několika již zavedených a (více či méně) osvědčených zahraničních právních úprav institutu, umožňující přímé srovnání s právní úpravou tuzemskou; hlavním kritériem bylo zasažení obou hlavních systémů práva a alespoň povšechné přiblížení úprav, nacházejících se vně těchto systémů.

Detailnost a kompletnost údajů je odvislá od vydatnosti informačního zdroje, dohledaného pro tu kterou zemi, snahou však bylo pokaždé zmínit alespoň rozsah osob, u kterých je podmíněné propuštění přípustné a vymezení základních předpokladů či podmínek.

Jednotlivé země byly vybrány tak, aby byly dotčeny oba hlavní systémy práva, a dále tak, aby došlo jak na země (s ČR) regionálně sousedící, a tedy kulturně a společensky blízké, tak na země (z našeho pohledu) exotičtější.

1.13.1. Kontinentální systém práva

1.13.1.1. Bulharsko

V případě Bulharska jde (hned na úvod) o případ jediné ze jmenovaných zemí, terminologie právního pořádku, které (ještě i dnes) zjevně odráží poměry minulé. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je v tomto nicméně přítomen, kdy ve hmotněprávní rovině je tento upraven zákonem č. 26/68, Trestní zákon ze dne 2. dubna 1968 a procesně zákonem č. 83/2005, Trestní řád ze dne 15. května 2005.⁴⁸⁷⁴⁸⁸

Gro hmotněprávní úpravy se pak nalézají v čl. 70 a násl. zákona a podstata procesní úpravy spočívá v čl. 437 a násl. řádu.

Základní podmínkou přípustnosti podmíněného propuštění je **naplnění 2 základních podmínek**, vymezení kterých (přibližně) odpovídá tuzemskému § 88/1 TZ,⁴⁸⁹ kdy konkrétně musí být vykonána zákonná **minimální doba** uděleného trestu, **a současně** odsouzený musí **svým chováním a přístupem k práci**⁴⁹⁰ **prokázat, že se napravil.**

⁴⁸⁷ Část právní úpravy provedena rovněž Zákonem o výkonu trestu.

⁴⁸⁸ Dostupné také z: <http://www.lex.bg/bg/laws/tree/code> dne 01.03.2013.

⁴⁸⁹ A trestním kodexům většiny vyspělých zemí.

⁴⁹⁰ Právě zde ještě odkaz na doby minulé – podobně zněla Český právní úprava až do roku 1990.

Pokud jde o odstupňování rozsahu výkonu trestu, bulharský trestní zákon zná 3 roviny, a to 1/3 výkonu trestu (v případě mladistvých), 1/2 výkonu trestu (obecné vymezení) a konečně 2/3 výkonu uloženého trestu (kategorie „nebezpečných recidivistů“).⁴⁹¹

Samostatnou kategorií jsou odsouzení k trestu odn. svobody na doživotí, přičemž výslovnou úpravu možnosti podmíněného propuštění těchto osob v předmětném předpisu nenalézám.⁴⁹² Článkem 38a (zjevně novum v důsledku novelizace) je nicméně stanoveno, že osobám odsouzeným k doživotí je možno zmírnit trest na 30 let (a to po odpykání nejméně 20ti let doživotního trestu), z tohoto pak dovozují, že jako na odsouzené k 30ti letům vězení se na tyto osoby vztahují obdobné podmínky jako na osoby odsouzené (již primárně) na 30 let, a tedy měla by zde být možnost požádat o podmíněné propuštění po 2/3 trestu (v podstatě tedy ihned po přeměně). Toto je nicméně jen můj soukromý odhad, má orientace v oblasti Bulharského trestního práva pro tuto chvíli není úplně excelentní.

Důležitým hmotněprávním omezením pak je (a podobně je tomu např. i na Slovensku, viz dále), stanovení **nemožnosti opětovného podmíněného propuštění ze stejného trestu**. Takže pakliže odsouzený ve zkušební době selže, má (v rámci výkonu zbytku tohoto konkrétního trestu) prostě smůlu.

Pokud jde o procesní stránku věci, je zjevnou odlišností od právní úpravy tuzemské zejména vymezení okruhu osob k podání podnětu na podmíněné propuštění odsouzeného legitimovaných, kdy mezi těmito se nachází třeba i osoba vojenského prokurátora, či např. Komise dle čl. 17 zákona o výkonu trestu.

Nespornou zajímavostí je fakt, že **právo podání opravného prostředku náleží toliko státnímu zástupci** (patrně pak též vojenskému prokurátoru ve vymezených případech) a možnost podání (přesněji projednání) nové žádosti o podmíněné propuštění již po 3 měsících od zamítnutí té předešlé.

⁴⁹¹ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: ROZUM, J. - *Institut podmíněného propuštění*, Praha: IKSP, 2004, kapitola 3.

⁴⁹² Z čehož (implicitně) usuzují, že tito odsouzení o podmíněné propuštění žádat nemohou (trest odnětí svobody na doživotí se přitom v Bulharsku praktikuje – čl. 38 TZ BL).

1.13.1.2. Francie

Kodifikace trestního práva je ve Francii rovněž rozdělena do hmotného (**Code Pénal**) a procesního (**Penale Procedure Code**) předpisu, kdy těžiště právní úpravy institutu je překvapivě obsaženo v předpisu procesním.⁴⁹³

Přítomnost institutu podmíněného propuštění ve francouzském prostředí je doložitelná již od roku 1885, kdy od té doby byla související právní úprava mnohokrát novelizována.

Základní podmínkou je určitá úroveň **sociální nápravy** či **reintegrace**⁴⁹⁴ (obdoba „prokazatelného polepšení“ v podmínkách českého práva) společně s **uplynutím doby**, která je nastavena v rozsahu

- 1/2 vykonaného trestu (obecné vymezení),
- 2/3 vykonaného trestu (recidivisté),
- 15 let vykonaného trestu v případě odsouzení na doživotí.

Osoby, kterým (jako jediným) není umožněno o podmíněné propuštění požádat vůbec, jsou ty, jež se dopustili hrdelního činu na osobě mladší 15ti let.⁴⁹⁵

Možnost o podmíněné propuštění zažádat je logicky vázána na udělení a výkon trestu odn. svobody, kdy trestní právo Francie dělí delikty do 3 hlavních skupin,⁴⁹⁶ a to na ty, za něž se udělují jen **peněžité tresty** (případně i sankce jiné, nikoli ovšem tresty odnětí svobody), na ty, za které se udělují tresty odn. svobody v rozsahu **do 10 let** a na zbylé – nejtěžší delikty, za které se udělují tresty odn. svobody **nad 10 let** až na doživotí; o podm. propuštění lze tedy žádat jen v souvislosti s druze a třetě uvedenými případy (tj. přečiny a zločiny).

V případě vyhovění žádosti o podmíněné propuštění lze uložit **zkušební dobu až na 15 let**, přičemž maximální využití takto povolené délky zkušební doby přijde v úvahu zejména u nejtěžších případů odsouzených; **obligatorně** se přitom stanovují **přiměřené povinnosti a omezení**, pouze **fakultativně** je pak možno nad odsouzeným stanovit **dohled**.⁴⁹⁷

⁴⁹³ Dostupné z: http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm dne 27.03.2013.

⁴⁹⁴ Zvažuje se, zda odsouzená osoba na svobodě pracuje, příp. se vzdělává či doplňuje si svou pracovní kvalifikaci, zda se zapojila zpět do rodinného života nebo podstoupila léčbu (pokud je tato žádoucí), a také – zda měla snahu odčinit následky / vyrovnat se s obětí trestného činu.

⁴⁹⁵ Zajisté s výjimkou trestného činu zabití novonarozného dítěte matkou, byť toto jsem do hloubky nezkoumal

⁴⁹⁶ Tzv. tripartice trestných činů – zločin; přečin; přestupek (*crimes – delits – contraventions*).

⁴⁹⁷ McKee, J-Y. - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Francie*, přeložil Žižka, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003.

1.13.1.3. Chorvatsko

Stěžejní část kodifikace trestního práva (včetně právní úpravy institutu) je provedena hmotněprávním zákonem (angl.) nazvaným Criminal Code of the Republic of Croatia - **Chorvatský trestní zákon** a procesním zákonem Criminal Procedure Code of the Republic of Croatia - **Chorvatský trestní řád**,⁴⁹⁸ dále pak na věc dopadá i zákon Statute on the Execution of Criminal Sanctions - **Zákon o výkonu trestu odnětí svobody**.⁴⁹⁹

Podmínkou jakýchkoli úvah o podmíněném propuštění je samozřejmě **polepšení odsouzeného**, jakož i **předpoklad, že tento nebude v páchání trestné činnosti** po propuštění na svobodu **pokračovat**. Obligatočně se stanovuje povinnost dodržet výchovný program, nastavený v průběhu výkonu trestu, fakultativně pak dohled.

Poměr výkonu trestu před samotným podm. propuštěním je obecně stanoven na 1/2 uloženého trestu (u trestů udělených podle Chorvatského trestního řádu), výjimečně však posunut již na 1/3, a to v případech méně závažných činů, udělených dle Zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

Z procesního hlediska jsou **k podání návrhu** na podmíněné propuštění odsouzeného (krom samotného odsouzeného) **legitimováni** ještě – „blízcí odsouzeného“ a obhájce odsouzeného, státní zástupce a ředitel věznice.

O návrhu pak rozhoduje orgán (výbor) složený ze 4 osob se stálým mandátem (jde o dva soudce a po jednom členu Ústředního úřadu Vězeňské správy a Úřadu státního zastupitelství) a další osoby (jako nestálého členu), kterou je soudce pro výkon trestu v místě, kde je tento vykonáván.

Zvažuje se **progres odsouzeného**, zaznamenaný v době výkonu trestu a posuzuje se osobnost tohoto komplexně, včetně **predikce chování do budoucna**. Podmíněně propuštěnému je stanoven probační dohled, který spočívá jak v kontrole a vedení, tak v pomoci v určitých vymezených oblastech (zejm. pomoc se zajištěním práce, ubytování a jídla).

Již udělené podmíněné propuštění se v průběhu zkušební doby může zrušit, dopustí-li se odsouzený spáchání dalšího trestného činu, a to takového, za který je uložen trest v délce min. 30 dnů, případně když jen svých chováním „ohrozí výkon podmíněného propuštění.“

⁴⁹⁸ Dostupné z: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> dne 27.04.2014.

⁴⁹⁹ Horvatić, Ž., Derenčinović, D. - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Chorvatsko*, přeložil Žižka, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003.

1.13.1.4. Itálie

Libertà condizionata – neboli podmíněné propuštění z výkonu trestu, je v Italském právním řádu obsaženo především v ust. 176 a 177 italského trestního zákona (procesně pak v ustanoveních italského trestního řádu),⁵⁰⁰ a podobně jako v ČR, jest vázáno jak na splnění podmínek subjektivních (primárně chování odsouzeného), tak na naplnění podmínek objektivních (uplynutí doby – výkon poměrné části trestu), kdy odsouzenému je tato možnost dána po odpykání alespoň:

- 1/3 uloženého trestu, minimálně však po 30 měsících (u trestů nad 7,5 roku)⁵⁰¹
- 1/2 uloženého trestu, minimálně však po 30 měsících (obecná hranice)
- 2/3 uloženého trestu, minimálně však po 30 měsících (vyjmenované SP)
- 3/4 uloženého trestu, minimálně však po 4 letech (u již trestaných osob)
- 26 let uloženého trestu (v případě odsouzených na doživotí)

Z možnosti udělení podmíněného propuštění jsou vyňaty osoby odsouzené za trestnou činnost v souvislosti s **organizovaným zločinem**⁵⁰² a **terorismem**.⁵⁰³ Podmínkou vyhovění podnětu je krom uběhnutí přísl. doby též odůvodněné očekávání, že dále nebude pokračováno v páčání trestné činnosti, což se odvozuje od chování odsouzeného ve výkonu trestu.⁵⁰⁴

Pokud jde o **zkušební dobu**, tato se zde uplatňuje samozřejmě taky, tzv. dohledové soudy - Tribunale di sorveglianza, přitom dohlížejí na to, aby byly v její průběhu dodržované podmínky, uložené v souvislosti s podm. propuštěním – typicky pak jde o omezení/povinnosti jako – zdržovat se v nočních hodinách v určeném obydlí, trvale se zdržovat na vymezeném území (v rámci okresu či města) či neopouštět zemi bez předchozího svolení soudu. Otázkou zůstává pouze její délka a odstupňování v závislosti na jednotlivých případech provinění, z mně dostupného textu⁵⁰⁵ se podává toliko jednotná, 5 letá délka zkušební doby.⁵⁰⁶

Výkon zbytku trestu může být nařízen v zásadě ze dvou důvodů – prvním je porušení soudem stanovených podmínek podm. propuštění, dalším pak, logicky, spáchání tr. činu.⁵⁰⁷

⁵⁰⁰ Il Codice penale italiano (Articoli 176 e 177) / Il Codice di procedura penale.

⁵⁰¹ Přesné zákonné vymezení odpovídá tomuto – podmíněně propuštěna může být osoba, jíž byl udělen trest v rozmezí 7,5r a víc (tj. vše nad 7,5r mimo trestu doživotí), pokud část nevykonaného trestu nepřekročí 5 let (tj. u osob, které byly odsouzeny k 7,5 letům vězení, tato definice odpovídá možnosti propuštění přesně po 1/3 výkonu trestu, se stoupajícími tresty se poměr nutného výkonu trestu zvyšuje).

⁵⁰² Ne ve všech případech – zdroj uvádí striktní odkaz na “mafii,” zřejmě tedy půjde o činy v souvislosti s napojením na vysokou politiku, případně o organizovaný zločin.

⁵⁰³ Výjimkou je pouze jejich případná kooperace se státními orgány při odhalování a potírání zločinu.

⁵⁰⁴ Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Libert%C3%A0_condizionata, dne 07.11.2013.

⁵⁰⁵ Dostupné z: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=77>, dne 07.11.2013.

⁵⁰⁶ Věc ale bude velice pravděpodobně upravena trochu jinak.

⁵⁰⁷ Zajímavá je statistika počtu vyhovění žádostí za rok 2006; z celkově víc než 50.000 vězňených osob (nelze určit, jaké procento z nich v daném roce zažádalo) **pouhých 21 osob bylo podmíněně propuštěných**. V souvislosti s tím zdroj konstatuje, že je mnohem častějším jevem vyhovění žádosti odsouzeného o **možnost denního zaměstnávání mimo prostor věznice** – institut se místně nazývá *semilibertà*.

1.13.1.5. Litva

Historie kodifikace trestního práva/řízení v Litvě je vskutku bohatá, kdy jako nejstarší dohledatelný pramen se uvádí **Kazimírův souhrn ustanovení** (*Kazimiero Teisynas*) z roku 1468 a tzv. **Litevská ustanovení** z let 1529, 1566 a 1588, zčásti praktikovaná dosud (ve smyslu a v rozsahu její nejstarších institutů);⁵⁰⁸ současný trestní proces v zemi se řídí (hlavně) **Litevským trestním zákonem a Litevským trestním řádem**.⁵⁰⁹

Pro účely podmíněného propuštění se rozlišují **dvě základní skupiny odsouzených**,⁵¹⁰ a to ti, kteří nahradili, nebo částečně nahradili hmotnou škodu (pakliže tato byly činem způsobena), a ti, kteří nikoli. Přípustnost podmíněného propuštění se pak váže na naplnění celkově 3 skutečností (2 subjektivních a 1 objektivní), konkrétně na předpoklad další možné nápravy odsouzeného, nevyžadující si jeho izolaci, prokazatelné polepšení, vyvozené z jeho celkového chování ve výkonu trestu a z jeho poměru k práci,⁵¹¹ a konečně – uplynutí zákonem určené doby (vykonání poměrné části uloženého trestu). Podmíněné propuštění přichází v úvahu, za splnění ostatních podmínek, v době, kdy si odsouzený odpykal alespoň:

- 1/3 uloženého trestu⁵¹²
- 2/5 uloženého trestu⁵¹³
- 1/2 uloženého trestu (osoby odsouzené k trestu nepřevyšujícímu 10 let)
- 2/3 uloženého trestu (osoby odsouzené k trestu převyšujícímu 10 let)
- 3/4 uloženého trestu (recidivisté, tr. činy vraždy, znásilnění apod.)

Podmíněně propustit nelze osoby odsouzené k doživotnímu trestu, za trestné činy proti státu a za zločiny válečné, za vraždu spáchanou za přitěžujících okolností a dále za tr. činy brání rukojmí, znásilnění osoby nezletilé či dítěte, a v neposlední řadě – na osoby, které již byly z výkonu trestu podmíněně propuštěny a záměrně spáchaly další trestný čin.⁵¹⁴

⁵⁰⁸ Dostupné z: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=8195> dne 10.11.2013.

⁵⁰⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, zákon č. VII-1968 ze dne 26. září 2000, ve znění po poslední novelizaci ze dne 2. července 2010; Lietuvos Baudžiamajo proceso kodeksas, zákon č. IX-785 ze dne 14. března 2002, ve znění po poslední novelizaci ze dne 23. prosince 2010.

⁵¹⁰ Přesněji jde o 2 typy zařízení omezujících osobních svobodu, zařazení vězně se ale odvíjí od výše uvedeného, takže takto provedené vymezení v podstatě odpovídá ...

⁵¹¹ Ještě podle právní úpravy účinné v r. 2004 platilo, že odsouzený měli stanovenou povinnost ve výkonu trestu pracovat (byť zaměstnanost v reálu nepřekračovala 30%), toto pravidlo je myslím zachováno dodnes.

⁵¹² Nezletilci, ženy těhotné a s dětmi do 5ti let, nedbalostní TČ s uloženým TOS do 5ti let.

⁵¹³ Skupina osob, které nahradily způsobenou hmotnou škodu, ovšem jen za podmínky že: 1) nejde o zvlášť závažné majetkové, hospodářské TČ, finanční přestupky nebo TČ proti lidskému zdraví; 2) dobrovolně uhradily min. 50% jejich činem způsobené škody; 3) vykazují vzorné chování ve výkonu trestu.

⁵¹⁴ Není jasně dáno, zda jde o činy spáchané ještě ve zkušební době (nejspíš ano), nesporná je však podmínka úmyslnosti (nově) spáchaného skutku.

Ve zkušební době⁵¹⁵ je možno uložit omezení typu: zdržování se v určeném obydlí - vyjma případů souvisejících s pracovními povinnostmi; zdržení se návštěvy určitých míst, typově vymezených v rozhodnutí; povinnost neopouštět oblast nahlášeného pobytu (město/okres) na dobu delší 7 dnů, bez ohlášení a povolení; povinnost hlásit se (1-4 krát v měsíci) v zařízení výkonu trestu apod.⁵¹⁶

Pokud jde o procesní stránku věci a otázku zajištění efektivního dozoru, k návrhu na podmíněně propuštění jsou legitimovány orgány vězeňské administrativy a posuzuje je soud, místně příslušný dle místa výkonu trestu. Dohled (nad plněním uložených podmínek) a podporu podm. propuštěného odsouzeného zajišťují tzv. oddělení nápravných opatření a oddělení pro nápravná zařízení, které jsou součástí regionálních policejních složek.

Zbytek nevykonaného trestu se zpravidla nařídí, pokud osoba, podmíněně propuštěná, **neplní soudem uložené podmínky** (nenahradí zbytek způsobené škody, neregistruje se na pracovním úřadu, vyhýbá se práci či systematicky narušuje veřejný pořádek ...), naopak nařídí se bezpodmínečně za situace, kdy je osobou spáchán v době podmíněného propuštění další (úmyslný) trestný čin.⁵¹⁷⁵¹⁸

Osobně za nejpodnětnější část této právní úpravy považuji rozdělení podmínek PP pro osoby, které již nahradily část způsobené škody (tam zvýhodnění) a pro osoby které nikoli, a u těch, kteří již část nahradili, na obligatorní stanovení povinnosti uhrazení jejího zbytku. Dále pak jako velice přínosné hodnotím širší vymezení podmínek, za kterých danou osobu podmíněně propuštěnou vůbec nelze (což jsou vyjmenované TČ + osoby, která se již jednou neosvědčily).⁵¹⁹

⁵¹⁵ Tato je definována jako „zbylá doba, kdy by probíhal výkon trestu,“ je zřejmě pro všechny případy (relativně) shodná – rovnající se zbytkové délce trestu.

⁵¹⁶ Plnění těchto povinností může být nahrazeno peněžitou zárukou (což nepovažuji za šťastné řešení).

⁵¹⁷ V tomto případě se přičte nevykonaná doba původního trestu k době stanovené za nový TČ.

⁵¹⁸ GINTARAS, S. - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Litva*, přeložil Žižka, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002.

<http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/oeur/lxwelit.htm> dne 27.04.2014.

<http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=2888> dne 27.04.2014.

⁵¹⁹ Tam je zřejmě limit jen ve smyslu nemožnosti příp. podmíněného propuštění ze stejného trestu (obdobně jako je tomu v Litvě či na Slovensku).

1.13.1.6. Německo

Institut podmíněného propuštění⁵²⁰ je v podmínkách německého práva upraven především ustanoveními německého Trestního zákona (§§ 57-60) a Trestního řádu (§ 454 a násl.),⁵²¹ podpůrně pak Vězeňského zákona (§ 71 a násl.).⁵²²

Základní podmínky pro podmíněné propuštění jsou definovány jako pozitivní prognóza vedení dalšího života a odpykání zákonem stanovené minimální výměry uloženého trestu (v případě prvotrestaných osob odsouzených k max. 2 letému trestu odn. svobody) a jako předpoklad neohrožení bezpečnostních zájmů veřejnosti chováním odsouzeného po jeho podmíněném propuštění a odpykání zákonem stanovené minimální výměry uloženého trestu (v případě osob již trestaných), třetí – společnou podmínkou pro obě skupiny je pak **udělení souhlasu s podmíněným propuštěním samotným odsouzeným**.⁵²³

V případě odsouzených na **doživotí** je primárním hlediskem předpoklad, že „tíha/závažnost zavinění“ (zřejmě všechny okolnosti a povaha skutku) „nevyžaduje pokračování ve výkonu trestu.“ Minimální délka výkonu trestu před podmíněným propuštěním je zákonem stanovena na:

- 1/2 uloženého trestu, min. však po 6 měsících (prvotrestaní, uložen trest do 2 let)
- 2/3 uloženého trestu, min. však po 2 měsících (již ve výkonu trestu)⁵²⁴
- 15 let uloženého trestu (doživotí)

Základní/výchozí výměrou je přitom **výměra 2/3 uloženého trestu**, podobně jako v ČR (po novelizaci z prosince 2012) se tedy primárně nevychází z nejnižší v zákoně uvedené hranice.

Před vyhověním podnětu na podm. propuštění se zvažují okolnosti jako dosavadní způsob vedení života, okolnosti spáchání činu, chování odsouzeného ve výkonu trestu, jeho aktuální životní situace apod. Rozdílnost v nastavení délek povinně vykonané části trestu a vymezení ostatních podmínek⁵²⁵ jsou zajisté zajímavé, co ale osobně považuji za rozdíl

⁵²⁰ V literatuře se často uvádí pojem “podmíněný odklad zbytku výkonu trestu.”

⁵²¹ Strafgesetzbuch – StGB, zákon č. 651 ze dne 15.05.1871, ve znění zveřejněném dne 13.11.1998 ve Spolkové sbírce zákonů (Bundesgesetzblatt I) a následných novelizací (prozatím poslední změna ke dni 13. října 2013).

Strafprozeßordnung – StPO, zákon č. 253 ze dne 12.09.1950, ve znění zveřejněném dne 07.04.1987 ve Spolkové sbírce zákonů (Bundesgesetzblatt I) a následných novelizací (prozatím poslední plánovaná změna ke dni 1. září 2014).

⁵²² Strafvollzugsgesetz.

⁵²³ Což implikuje aktivní legitimaci k podání žádosti i mimo osobu odsouzeného.

⁵²⁴ Nejde o chybu, daná ustanovení skutečně umožňují osobu, které již byla ve výkonu trestu, a dostala třeba i vyšší než 2 letý trest, podmíněně propustit již po 2 měsících výkonu trestu, zatímco osobu prvotrestané, s trestem do 2 let, až po 6 měsících výkonu trestu. Důvod jsem nepochopil.

⁵²⁵ Ve skutečnosti jakákoli zásadní odlišnost absentuje, jde jen o nuance v pojmosloví – obecně vzato jsou ty nejdůležitější podmínky pro podmíněné propuštění v rámci zkoumaných států všude stejné ... (logika nepustí).

nejzásadnější, je **přítomnost imperativu v otázce rozhodování o podmíněném propuštění osob, spadajících pod základní vymezení** (§ 57/1, hranice 2/3 uloženého trestu), kdy zákonná formulace „*Das Gericht setzt die Vollstreckung des Restes einer zeitigen Freiheitsstrafe zur Bewährung aus, wenn ...*“ (obdobně pak v angl. verzi – „*court shall suspend the execution of ...*“), kdy toto zjevně **uděluje soudu příkaz** (za předpokladu naplnění zákonných předpokladů) odsouzeného propustit (což vysvětluje nutnost jeho souhlasu – zřejmě není potřeba žádné aktivity ze strany odsouzeného, a podmíněné propuštění se zvažuje ex-lege a ex-offo).

Toto pak neplatí ve skupině osob, podmíněně propouštěných dle § 57/2 (po 1/2 výkonu trestu) a samozřejmě už vůbec ne u osob odsouzených k doživotí.⁵²⁶

Dalším, neméně zajímavým markantem je fakt, že zatímco v Německu je základní, zákonem vyžadovaná délka výkonu trestu 2/3 (v tuzemských podmínkách aplikovatelné na sice dost skutkových podstat, **ve finále však jen na zcela mizivé procento konkrétních případů**), tak aby odsouzený dostal „úlevu“ v podobě dřívějšího podmíněného propuštění (1/2 na rozdíl od 1/3 v Česku), tak krom toho, že musí jít o osobu prvotrestanou (potud shodně s ČR), **nesmí tato dostat vyšší trest než 2 roky** (v ČR až 10 let !!!). Výsledek je ten, že zatímco **prvotrestaná** osoba, odsouzená v Německu dejme tomu za tr. čin znásilnění k trestu odnětí svobody ve výměře 9 let (předpokládejme stejné nastavení trestních sazeb) si odpyká min. 6 let z tohoto trestu, v České republice by (za udělení stejných 9 let) si odpykala pouze 1/3, a tedy roky 3. A to už je rozdíl představující (z pohledu nižší figury) 100%.⁵²⁷

Zajímavou odlišností je pak rovněž **délka zkušební doby**. Tato se stanovuje v trvání **od 2 do 5 let** (a to i u osob vykonávajících trest doživotí – tam 5 let), může být dle potřeby **prodlužována** a **zkracována**, **nikoli však pod výměru zbytkové části trestu**. V průběhu zkušební doby je možno uložit **dohled** (probačního úředníka) a stanovit tzv. **pokyny** (zjevně obdoba přiměřených omezení a povinností dle § 48/4 TZ ČR).⁵²⁸

V případě odmítnutí žádosti/nepropuštění odsouzeného ex-lege, **může soud** v rozsudku stanovit, že další žádost o podm. propuštění je možná až po nějaké době – obecně je to po max. 6 měsících, v případě odsouzených k doživotnímu trestu po max. 2 letech.

⁵²⁶ („... **kann** das Gericht ...“ / „... **Court may** suspend execution ...“).

⁵²⁷ Jde o úmyslné zjednodušení/fikci – při současném nastavení trestních sazeb v ČR téměř není možno udělit trest ve výši 9 let, aniž by šlo o postižení za čin úmyslný, a současně u tohoto nebyla horní hranice stanovena nejméně na 10 let (hranice trestních sazeb vyjádřeny v celých letech, není snad jediná, která by byla stanovena přesně na 9 let – v TZ jsou přítomny 8 a pak 10ti leté hranice), samotná myšlenka však zůstává nedotčena.

⁵²⁸ V místním zákonném ustanovení vymezeno negativně (“nesmějí být kladeny na odsouzeného nepřípustné a nepřiměřené požadavky”) - na rozdíl od právní úpravy ČR (“můžou být stanovena přiměřená pmezení a přiměřené povinnosti”). Předmětná omezení v německém TZ se vztahují k úpravě, sociálních, majetkových, výdělečných poměrů a vzdělávání odsouzeného; pravidelné hlášení se na dohodnutém místě; zákaz přechovávání předmětů které by mu dávaly příležitost k dalšímu páčání terstné činnosti; podrobení se léčení atp.

1.13.1.7. Polsko

Materie podmíněného propuštění je v místním trestním pořádku obsažena primárně v trestním zákoně (čl. 77 a násl.) a trestním řádu,⁵²⁹ kde je stanoveno, že takto propustit lze osobu odsouzenou, **pokud lze** s ohledem na její **osobnostní charakteristiky**, na **způsob vedení života před spácháním tr. činu**, **způsob spáchání činu a okolnosti tohoto činu**, jakož i na **samotné chování odsouzeného po spáchání činu** (a ve výkonu trestu) **usuzovat, že se v budoucnu nebude dopouštět páchaní další trestné činnosti**. K tomuto se logicky přidává obligatorní předpoklad vykonání zákonem stanoveného min. rozsahu uděleného trestu, který představuje:

- 1/2 uloženého trestu, min. však po 6 měsících
- 2/3 uloženého trestu, min. však po 6 měsících (tresty dle § 64/1 TZ PL)
- 3/4 uloženého trestu, min. však po 12 měsících (tresty dle § 64/2 TZ PL)
- 15 let uloženého trestu (v případě osob odsouzených na 25 let)
- 25 let uloženého trestu (v případě osob odsouzených na doživotí)

Zkušební doba se stanovuje (podobně, jako je tomu v Německu) v rozsahu od **2 do 5 let**, kdy odsouzeným za trestné činy, vyjmenované v ust. § 74/1,2 (obdoba českého § 88/4 TZ) nesmí být stanovena zkušební doba, kratší 3 let. Výjimka platí pro osoby podmíněně propuštěné z výkonu trestu **doživotí**, kde se stanovuje zkušební doba na **10 let**.

Zajímavostí je, že osvědčení se odsouzeného ve zkušební době je založeno, podobně jako je tomu v ČR, jak deklaratorním výrokem soudu či už ve zkušební době či po skončení této zkušební doby, tak i domněnkou dle § 89 TZ PL, odpovídající české právní úpravě provedené § 91/3 TZ ČR, kdy ale rozdíl je v tom, že v Polsku je tato domněnka založena už uběhnutím 1/2 roku od doběhnutí zkušební doby.⁵³⁰

1.13.1.8. Rakousko

V právním řádu Rakouska jsou hmotněprávní a procesní aspekty podmíněného propuštění upraveny především v rámci rakouského trestního zákona a trestního řádu,⁵³¹ podobně jako v ČR pak mají na věc dílčí dopad i ust. místní obdoby zákona o výkonu trestu.⁵³²

⁵²⁹ Kodeks karny - zákon č. 556 ze dne 6.6.1997.

Kodeks postępowania karnego - zákon č. 555 ze dne 8.4.1997.

⁵³⁰ Výše uvedené je zajímavé již z toho důvodu, že celkové nastavení podmínek pro podmíněné propuštění (typicky viz rozsah min. výkonu trestu) je v Polsku o poznání přísnější než v ČR, proto stanovení 6 měsíční lhůty jako dostačující k založení domněnky osvědčení působí jako nepřehlédnutelný kontrast.

⁵³¹ Strafgesetzbuch, BGBl 1974/60 a Strafprozessordnung, BGBl 1975/631

⁵³² Strafvollzugsgesetz, BGBl 1969/144

Podmíněné propuštění z výkonu trestu je bezpodmínečně vázáno na naplnění předpokladu, aby byl dán důvod se domnívat, že **dalšího výkonu trestu není třeba** k tomu, aby se odsouzenému zabránilo v páčání další trestné činnosti, a dále pak na **uběhnutí stanovené doby**. V tomto smyslu se rakouská právní úprava od té české liší zejména v tom, že vedle (odstupňované) délky výkonu uloženého trestu je nastavena i hranice, pod kterou odsouzeného podmíněně propustit nelze. Takto je zákonem stanoveno, že z výkonu trestu je možno odsouzeného podmíněně propustit:

- po vykonání 1/2_uloženého trestu,
- po vykonání 2/3 uloženého trestu,⁵³³

minimálně však po 3 měsících vykonaného trestu; osoby odsouzené k **doživotnímu** trestu lze podmíněně propustit nejdříve po **15 letech**.

Podmíněně propuštěné osobě je poskytováno široké spektrum pomoci a poradenství,⁵³⁴ a to jak již v době výkonu trestu, tak v době po samotném propuštění.⁵³⁵ Nosným pilířem zajištění těchto činností a služeb je místní obdoba tuzemské PMS, kterou je **Asociace probačních služeb a sociální práce** (dále jen „VBSA“), rozčleněna dále na specializovaná oddělení.⁵³⁶

Stanovení **zkušební doby** je **obligatorní** a tato se určuje v hranicích **1-3 let** (základní/výchozí výměra), **5 let** (pokud „odpuštěná“ část trestu přesahuje 3 roky) nebo **10 let** (v případech propuštění z doživotního trestu). Současně je možné uložit dohled či určitá omezení/povinnosti, jež jsou obdobou omezení/povinností dle § 48 TZ ČR.

Zajímavou odchylkou proti domácí právní úpravě je možnost **tzv. předčasného ukončení zkušební doby**,⁵³⁷ a to v případech, kdy lze z chování osoby dovodit, že se obviněný v budoucnu nedopustí dalšího trestného činu, a současně, kdy již uplynul min. 1 rok zkušební doby. Zkušební dobu lze podobně jako v ČR v případě nutnosti prodloužit (rovněž nikoli nad rámec maximálních zákonných hranic), případně odvolat, a nařídít zbytek výkonu trestu.⁵³⁸

⁵³³ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: JARKOVSKÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J. - *Institut dohledu u podmíněného propuštění*, vydání první, Praha: ISKP, 2004, str. 29.

⁵³⁴ Psychosociální podpora v oblasti obnovy rodinného soužití, poradenství v oblasti pracovního trhu a zaměstnání, specializované vzdělávací kurzy a pracovní školení atd.

⁵³⁵ Van KALMTHOUT, A.; DERKS, J.; KOSS, CH. - *Probace v Evropě, Kapitola Rakousko* – překlad Žižka, J., Praha: IKSP, 2002.

⁵³⁶ Zejména Oddělení probační práce – BWH, Oddělení péče po propuštění z výkonu trestu – HEH či Oddělení probačních ubytoven a ubytoven pro péči po propuštění - WKE.

⁵³⁷ JESIONEK, U. - *Das österreichische Jugendgerichtsgesetz, Kommentar*, 3. vydání. Wien: Juridica Verlag, 2001, s. 184-185.

⁵³⁸ Typicky v případech, kdy je ve zkušební době spáchán další skutek – a tedy kdy chování dané osoby nelze kvalifikovat jako vedení řádného života.

1.13.1.9. Slovensko

V případě jednotlivých zahraničních kodifikací je (pro našince) tou nejdostupnější, nejsrozumitelnější a nejlépe uchopitelnou asi právě ta Slovenská, a to ať už s ohledem na jazykovou blízkost, či existenci jednotných východisek pro úpravu institutu.⁵³⁹

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je na Slovensku (s účinností od 1. ledna 2006) upraveno zákonem č. 300/2005 Z.z. ze dne 20. května 2005, **Trestným zákonem** a zákonem č. 301/2005 Z.z. ze dne 24. května 2005, **Trestným poriadkom**.

Materie této subkapitoly bude rozdělena na 2 logické části, a to na část, přibližující shody v právních úpravách SR a ČR a na část přibližující nejzásadnější rozdíly, v rámci obou pak pokaždé členěno na části týkající se **hmotněprávní** úpravy a týkající se úpravy **procesní**.

Zásadní shody právních úprav hmotněprávních:

Jako nejzásadnější shodu vnímám **vymezení základních podmínek** pro to, aby mohl být odsouzený podmíněn propuštěn, tyto jsou rovněž 3, a rovněž jde o prokazatelné polepšení, důvodné očekávání, že v budoucnu povede řádný život (§ 88/1 TZ ČR a § 66/1 TZ SR) a uplynutí minimální stanovené doby – **odstupňované** dle závažnosti spáchaného činu (samotný fakt odstupňování pak představuje další shodu).

Shodně s právní úpravou ČR je institut zásadně pojímám jako **přípustný pro všechny odsouzené osoby**, ovšem (rovněž) **nikoli nárokový** („súd môže odsúdeného podmiennečne prepustiť ...“ / „soud může odsouzeného podmíněně propustit ...“), a shodně s úpravou v ČR je **omezen pro určitý okruh osob** (§ 88/1 TZ ČR a § 66/1 TZ SR).⁵⁴⁰

Další shodou je **možnost uložení zkušební doby** (shodný je dokonce i rozsah této v rozmezí od 1-7 let), a v rámci této pak **možnost stanovení dohledu a uložení přiměřených povinností a přiměřených omezení** (§ 89/1 TZ ČR a § 68/1 TZ SR).

Poslední podobnost spočívá v **přítomnosti fikce** ve slovenské právní úpravě, a teď mám na mysli konkrétně fikci⁵⁴¹ **osvědčení se odsouzeného ve zkušební době**⁵⁴² (§ 91/1,2 TZ ČR a § 70/1,2 TZ SR) a (v tom případě) fikci **vykonání trestu** právě dnem podm. propuštění.

⁵³⁹ Pokud jde o hmotněprávní úpravu, jak zákon č. 40/2009 Sb., tak zákon č. 300/2005 Z.z., primárně vycházejí z jednoho a toho stejného předpisu – z.č. 140/1961 Sb./Z.z.

⁵⁴⁰ Konkrétní forma a rozsah omezení už ale představuje odlišnost, viz dále.

⁵⁴¹ Zde dle mého názoru nejde o fikci v právním slova smyslu (jak uvedeno dříve), slovo je použito jako zjednodušený výraz.

⁵⁴² Konkrétní fungování fikce je ovšem rozdílné.

Konečně je potřeba zmínit ještě jednu věc, která je oběma právním úpravám společná (toliko po 07.12.2012, tedy od data poslední z novelizací předmětné části českého TZ), a to možnost dána zákonodárcem soudu, **nenañizovat zbytek nevykonaného trestu** v případech, kdy by to jinak bylo odůvodněno (§ 91/1 věta druhá TZ ČR / § 52/1 TZ SR).

Zásadní rozdíly právních úprav hmotněprávních:

Snad nejzásadnějším rozdílem obou právních úprav na poli práva hmotného je **vymezení osob**, které na podmíněné propuštění mají (potažmo nemají) nárok. Jak je věc provedena TZ v ČR již bylo rozvedeno (jediným omezením je vyloučení osob již podm. propuštěných z doživotního trestu, které se v průběhu zkušební doby neosvědčily), pokud jde o Slovenskou právní úpravu, tady spočívá omezení ve dvou rovinách, kdy **absolutně**⁵⁴³ je z možnosti zažádat o podmíněné propuštění vyloučena (nad rámec tohoto) ještě skupina osob:

- opětovně odsouzených k doživotnímu trestu,⁵⁴⁴⁵⁴⁵
- odsouzených k doživotnímu trestu na základě pravidla 3x a dost,⁵⁴⁶
- které se ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu neosvědčily.

Slovenské právo tedy **striktněji omezuje dostupnost podmíněného propuštění pro osoby doživotně odsouzené** (než je tomu v ČR), a nad rámec toho **nepřipouští další** (tzn. víc než jedno) **podmíněné propuštění ze stejného trestu.**⁵⁴⁷

Dalším rozdílem je **vymezení rozhodné doby** - neboli poměru již vykonané délky uloženého trestu před případným podmíněným propuštěním; tato je ve slovenském právním řádu přítomna, odstupňování je rovněž provedeno, a to dokonce s ohledem na dělení ve smyslu zločin/přečin (poté shoda s právní úpravou ČR), nicméně, **nastavení podmínek je celkově tvrdší**, a to u všech zákonem rozlišovaných skupin odsouzených. Konkrétně je možno o podmíněné propuštění zažádat po odpykání:

- 1/2 vykonaného trestu v případě odsouzení za přečin,
- 2/3 vykonaného trestu v případě odsouzení za zločin,
- 3/4 vykonaného trestu v případě odsouzení za zvlášť závažný zločin,⁵⁴⁸
- 25 let vykonaného trestu v případě odsouzení na doživotí.

⁵⁴³ Tzn. jedinou možností pro tyto lidi do budoucna je už jen amnestie, případně milost.

⁵⁴⁴ Rozdílnost formulací *“opětovně podmíněné propuštění z výkonu vyjimečného trestu odnětí svobody na doživotí není možné”* (§ 91/4 ČR) a *“Osoba opětovně odsúdená na trest odňatia slobody na doživotie ... nemôže byť podmienene prepustená“* (§ 67/3 TZ SR) je zjevný.

⁵⁴⁵ Tzn. půjde zde o osoby, které byly z jednoho doživotního trestu propuštěny, osvědčily se, poté ovšem byly odsouzeny k dalšímu takovému trestu (v ČR možnost takovýchto osob o podm. propuštění požádat - § 88/5 TZ).

⁵⁴⁶ Velice zajímavý institut – upraveno § 47/2 TZ SR.

⁵⁴⁷ Vskutku myšlenka hodna zamyšlení ...

⁵⁴⁸ V této souvislosti je však potřeba si uvědomit, že vymezení **zvlášť závažných zločinů** v slovenském pojetí odpovídá úmyslným trestným činům se spodní hranicí trestní sazby **8 let**.

Poslední, a velice podstatnou je odlišnost spočívající v tom, že osobě podmíněně odsouzené nebo podmíněně propuštěné, která se **ve zkušební době** dopustí **úmyslného** trestného činu, **není možno uložit podmíněný trest odnětí svobody**.⁵⁴⁹

Zásadní shody právních úprav procesních:

Shodnost obou právních úprav na poli procesním je možno shledat především v zakotvení **legitimace k podání podnětu** na podmíněné propuštění i mimo osobu samotného odsouzeného, ve **stanovení lhůt** pro rozhodnutí soudů o takovém podnětu, v **přítomnosti fikce osvědčení** jako hmotněprávním následku procesního zaváhání soudu (nerozhodnutí ve lhůtě dle § 415/3 TZ SR), v **možnosti podání stížnosti** coby opravného prostředku proti takovému rozhodnutí, jakož i v **kontradiktornosti povahy celého řízení**.⁵⁵⁰

Zásadní rozdíly právních úprav procesních:

Pokud jde o procesní rozdílnosti, pak je to především **širší vymezení osob legitimovaných k podání podnětu** na podm. propuštění odsouzeného (nad rámec osob legitimovaných v ČR pak ještě: ředitel ústavu pro výkon vazby,⁵⁵¹ tzv. důvěryhodná osoba a ten, kdo může za odsouzeného podat odvolání - § 415/1 TZ SR), dále **délka lhůty, určená soudům k rozhodnutí** o takovém podnětu (60 dnů v poměru ke 30 dnům v ČR - § 415/3 TZ SR), a **rozdílné pojetí „fikce osvědčení“**, kdy jednoletá lhůta nerozhodnutí soudu je doplněná ještě lhůtou dvouletou v případech, kdy o osvědčení/neosvědčení se odsouzeného nerozhodlo jen proto, že je tento opětovně trestně stíhán.⁵⁵²

Další, a současně poslední ze zásadních odlišností, kterou bych chtěl zmínit, se váže k právní úpravě, provedené ust. § 88/2 věty druhé TZ ČR po poslední novelizaci tohoto ustanovení; takto bezbřehé uvolnění podmínek v právní úpravě provedené § 415/2 ZT SR, nenalézáme.

⁵⁴⁹ § 49/2 TZ SR - „*Ustanovenie odseku 1 (podmíněné odsouzení) sa nepoužije, ak súd odsudzuje páchatel'a za úmyselný trestný čin spáchaný v skúšobnej dobe podmieneného odsúdenia alebo v skúšobnej dobe podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody.*“

⁵⁵⁰ Možnost odsouzeného vyjádřit se k věci - § 417/2 TP SR.

⁵⁵¹ Zjevně návaznost na výkon vazby, nikoli výkon TOS

⁵⁵² Z pohledu autora rozhodně krok správným směrem, ovšem (stále ještě) stejně nesmyslný, jako omezení 1 leté dle § 91/3 TZ ČR (vysvětleno níže).

1.13.2. Anglosaský systém práva

1.13.2.1. Anglie a Wales

Institut je v místních podmínkách upraven Zákonem o trestním soudnictví (Criminal Justice Act) z roku 1991. Zmíněný předpis rozděluje (pro účely podm. propuštění) odsouzené do celkem 5 kategorií, a stanovuje minimální dobu výkonu uloženého trestu před prop. takto:

1) Odsouzení ke krátkodobým trestům (max. do 4 roků), v rámci tohoto pak:

Odsouzení k trestu odn. svobody na max. 12 měsíců

- zde automatické nepodmíněné propuštění po 1/2 výkonu uděleného trestu (natíská se otázka, proč jsou pak stanoveny trestní sazby tak jak jsou stanoveny), dohled se uděluje jen u mladistvých pachatelů.⁵⁵³

Odsouzení k trestu odn. svobody na 1 – 4 roky

- zde automatické podmíněné propuštění po 1/2 výkonu uděleného trestu, dohled se uděluje na období, odpovídajícímu max. 3/4 původně uloženého trestu (na celou dobu zbytku trestu jen po výslovném pokynu soudce).⁵⁵⁴

2) Odsouzení ke dlouhodobým trestům (nad 4 roky), v rámci tohoto pak:

Odsouzení k trestu odn. svobody na max. 7 let

- zde již nikoli automatický nárok na podm. propuštění po odpykání 1/2 trestu, kdy v tomto momentu se začne žádost konkrétního vězně projednávat a záleží už jen na rychlosti procesu; pokud se o této nerozhodne do uběhnutí celkově 2/3 výkonu trestu, odsouzený je automaticky podmíněně propuštěn.⁵⁵⁵

Odsouzení k trestu odn. svobody na 7 a víc let

- platí výše uvedené, jsou ovšem přítomny určité kompetenční (či administrativní) odlišnosti, kdy u odsouzených na víc než 7 let platí, že doporučení pro jejich podm. propuštění je sice vypracováno (shodně jako odsouzeným k trestu do 7 let) Výborem pro podmíněné propuštění, ovšem nerozhoduje o něm ředitel věznice (jménem ministra vnitra), ale přímo ministr vnitra. Název tohoto druhu podm. propuštění lze volně přeložit jako **podmíněné propuštění s úvahou**.⁵⁵⁶

⁵⁵³ Automatic Unconditional Release Scheme – AUR.

⁵⁵⁴ Automatic Conditional Release Scheme – ACR.

⁵⁵⁵ Tj. dá se říci, že po dosažení výkonu 2/3 trestu jde opět o automatické podm. propuštění.

⁵⁵⁶ Discretionary Conditional Release Scheme – DCR

3) Odsouzení k trestu odn. svobody na doživotí

Některé zdroje⁵⁵⁷ uvádějí, že Anglie (a Wales) zná celkem **3 rozličné druhy trestů odnětí svobody na doživotí**. Osobně s tímto tvrzením nesouhlasím, když mám za to, že doživotní trest je ze své povahy vždy jen jediný možný (tak jako je život samotný jen jeden, a jeho délka rovněž jen jedna), maximálně může být známo několik variant důvodů pro jeho uložení (či podm. propuštění z něj).⁵⁵⁸ Takto se v daném regionu uvádějí jako důvody pro uložení doživotního trestu jednak spáchání tr. činu vraždy, a jednak spáchání tr. činů souvisejících s usmrcením (nikoli však zahrnující vraždu) a spáchání tr. činů s usmrcením nesouvisejících.⁵⁵⁹ Dále se trest doživotí rozlišuje (odchylně od právní úpravy účinné v ČR) jako trest **s možností** či **bez možnosti podmíněného propuštění**. Toto je stanoveno již ve výroku rozhodnutí, rozhoduje o tom tedy soud s ohledem na osobnostní specifika pachatele a celkové okolnosti případu.

Pokud není podmíněné propuštění z doživotního trestu výrokem soudu znemožněno, pak je toto přípustné, nepovedlo se mi ale dohledat nějakou minimální zákonem stanovenou dobu / rozsah výkonu trestu, po které je možno žádat. Z dostupných pramenů⁵⁶⁰ naopak plyne, že **i tento druh uvážení je plně v kompetenci daného soudu**, přičemž soudce nevybírá z možností daných zákonem.⁵⁶¹

Samotný průběh podm. propuštění u těchto osob je poněkud odlišný než u zbytku odsouzených, kdy v první fázi dochází k jejich přesunu z věznice, kdy svůj trest vykonávají, do věznice s mírnějším režimem, kdy v této fázi je dokonce přípustné fyzické opuštění věznice za účelem návštěvy rodiny. Důležitými orgány (s přesně rozdělenými kompetencemi) jsou v tomto smyslu **ministr vnitra, Parolní rada a Komise pro doživotní tresty**.

Bez ohledu na vše výše uvedené (tj. obecně) pak platí, že osoby odsouzené je možno propustit s dohledem a udělením konkrétních podmínek a omezení nebo i bez tohoto všeho. Pokud je dohled uložen, k nejčastějším povinnostem odsouzeného patří zpravidla:

- pravidelný kontakt / umožnění návštěvy probačního úředníka,
- neopuštění země (zřejmě celá U.K.) bez souhlasu probačního úředníka.

⁵⁵⁷ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI – *Institut dohledu u podmíněného propuštění, závěrečná zpráva z výzkumu*, ROZUM, J.; JARKOVSKÁ, L.; KUNTOVÁ M.; Praha: IKSP, 2004.

⁵⁵⁸ Blíže k tomuto např.: BARTOŠÍKOVÁ, P. a kol. – *Trest doživotí jako vyjimečný trest*, Parlamentní institut, 2013, str. 24 a násl.

⁵⁵⁹ Zákon uvádí výčet tr. činů, za spáchání kterých je uložení doživotí umožněno, volba je pak na soudci. Uvádějí se např. tr. činy vraždy, zabití, znásilnění, ozbrojené loupeže či žhářství.

⁵⁶⁰ Dostupné z: <http://open.justice.gov.uk/how-it-works/> dne 27.04.2014.

⁵⁶¹ “For most life sentences, the judge sets a minimum time the offender will spend in prison before being considered for release on licence” (Ve většině případů odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody, soudce stanoví minimální dobu, kterou je odsouzený povinen strávit ve výkonu trestu, než bude lze jeho podm. propuštění projednat).

U všech podm. propuštěných osob je pak **povinnost seznámit se s podmínkami probačního dohledu**, s následky případného porušení těchto podmínek a je nutné s takto uděleným dohledem **vyslovit souhlas** (tento bych pak viděl jako nevyhnutelnou podmínku podm. propuštění).

Z (prostorově) kapacitních důvodu zde nerozvedu materii týkající se celostátních norem, stanovujících cíle (probačního) dohledu, ani detaily (probačního) dohledového plánu, kdy snad jen odkážu na relevantní literaturu.⁵⁶²

Závěrem ještě k řízení v případech **porušení dohledových podmínek**. V případě skupiny odsouzených ke krátkodobým trestům, má takovéto (zjištěné) porušení za následek buďto udělení pokuty, nebo přerušení podm. propuštění na dobu 6 měsíců (v případě, že do konce uděleného trestu zbývá od podm. propuštění méně než 6 měsíců jde fakticky o nařízení zbytku nevykonaného trestu), případně kombinaci obojího. U odsouzených ke dlouhodobým trestům se (nikoli nevyhnutelně) stanovuje výkon zbytku uděleného trestu – konkrétně v případě lehčích porušení stanoveného režimu a jednodušších pachatelů za předpokladu doporučení Výboru pro podmíněné propuštění (jiný výraz pro Parolní radu), v případě těžších porušení a těžších zločinců automaticky (tedy i bez takového doporučení).

1.13.2.2. Austrálie

Další zemí, náležející do skupiny států s právním systémem **Common-law** je Austrálie (Australské společenství, v rámci toho pak 6 až 7 zemí s odlišnou právní úpravou). Institut je v této zemi upraven jak **na federální úrovni**, tak **na úrovni jednotlivých států**, přičemž základní rysy institutu jsou (společně) upraveny národním předpisem a v detailech dotvořeny legislativou jednotlivých států.

Obecně (napříč státy) platí, že podmíněné propuštění z výkonu trestu přichází v úvahu, na toto ale **není právní nárok** (na rozdíl u krátkodobých trestů v případě Anglie a Walesu např.). Co je všem státům v rámci společenství v otázce právní úpravy podm. propuštění společné je i to, že osobě podmíněně propuštěné je poskytována pomoc ve snaze jejího rychlého začlenění se do společnosti a také to, že **porušení stanovených podmínek nemusí vést nevyhnutelně k nařízení celého zbytku trestu**.

⁵⁶² INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: ROZUM, J.; JARKOVSKÁ, L.; KUNTOVÁ, M.; - *Dohled u osob podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity*, Praha: 2004.

Home Office U.K. - *Referenční příručka o trestním soudnictví Velké Británie*, překlad Válková, J., Praha: IKSP, červen 1996.

MICHL, O. - *Parole?*, Příloha č. 2, Praha: České vězeňství č.5 a 6/1996;

BARCLAY, C.; TAVARES, C.; Prout, A. - *Informace o systému trestní justice v Anglii a Walesu*, překlad Válková, J., Praha: IKSP, červen 1996.

Institucemi, od kterých závisí udělení a průběh podm. propuštění jsou vždy odsuzující **soud** a tzv. **Parolní rada**. Funkce Parolní rady je projednat vhodnost podm. propuštění odsouzeného a projednat sankce za příp. porušení podmínek. Funkce soudu je odsoudit konkrétní osobu za zločin a případně (již v odsuzujícím rozsudku) stanovit dobu, po které je možno o podm. propuštění požádat (tzv. Non-parole term). Pokud tato doba soudem stanovena není, postupuje se dle zákona, což znamená možnost zažádat po uplynutí:

- 1/2 výkonu trestu (obecné nastavení),
- 4/5 nebo 15 letech výkonu trestu (podle toho co nastane dřív),
- 15 letech výkonu trestu,
- více než 15 letech výkonu trestu,
- 20 letech výkonu trestu,
- více než 20 letech výkonu trestu.

Doba, po které je odsouzený podmíněně propuštěn na svobodu je tedy stanovena buď soudem, nebo plyne ze zákona; odsouzený se podmíněně propuštěn buď po **rozhodnutí Parolní rady**, nebo **automaticky uplynutím soudem/zákonem určené doby**. Soud (obligatorně) stanovuje min. dobu výkonu trestu v případě odsouzených:

- na méně než 3 roky (s výjimkou odsouzených za sexuální a násilné činy), v tomto případě je odsouzený po uběhnutí stanovené doby podmíněně propuštěn bez dalšího,
- na více než 3 roky (+ odsouzených za sexuální a násilné činy na méně než 3 roky), v tomto případě se žádost odsouzeného po uplynutí stanovené doby dostává na pořad projednání Parolní rady.

V případě taxativně vymezených činů⁵⁶³ je stanoveno, že odsouzený musí vykonat alespoň 4/5 uloženého trestu, případně 15 let uloženého trestu, podle toho, co nastane dřív.

U **doživotně odsouzených osob** se nabízejí až 4 možné hranice k podání žádosti; výchozí hranicí v těchto případech je hranice 15 let, s ohledem na závažnost činu, osobu pachatele a ostatní okolnosti může být tato v odsuzujícím rozsudku stanovena i jako delší.

V případě odsouzených na doživotí, kteří byli odsouzeni **za vícenásobnou vraždu**, příp. nejsou odsouzeni za vraždu poprvé (z čeho plyne, že tr. čin vraždy automaticky neznamená uložení doživotního trestu), je tato doba stanovena na 20 let, přičemž tato opět může být v odsuzujícím rozsudku soudem stanovena jako delší.⁵⁶⁴

⁵⁶³ Penalties and Sentences Act, 1992.

⁵⁶⁴ Dostupné z: <http://www.corrections.sa.gov.au/community-corrections/parole-board> dne 27.03.2013.

Dostupné z: http://www.justice.qld.gov.au/assets/pdf_file/0011/155639/Parole-factsheet.pdf dne 27.03.2013.

Při porušení podmínek dohledu či podmínek podm. propouští vůbec,⁵⁶⁵ je možno:

- uložení napomenutí a varování (při porušení standardních/obecných podmínek PP),
- nařízení veřejněprospěšných prací,
- uvěznění na dobu, nedosahující délky zbytku trestu,
- zrušení PP a nařízení výkonu zbytku trestu (při porušení konkrétních podmínek PP).

Většina zde obsažené materie se vztahuje k úpravě provedené na celonárodní úrovni,⁵⁶⁶ v detailech⁵⁶⁷ pak jde o právní úpravu států Jižní Austrálie a Queensland.⁵⁶⁸

1.13.3. Ostatní právní systémy

1.13.3.1. Izrael

Základ práva státu Izrael je tvořen **Britským zvykovým právem** (z dob Britského mandátu nad tímto územím) s mírným vlivem práva (německého) **kontinentálního, religiozního** (židovského) ve věcech statusových a rodinných, a zcela okrajově i práva sharía (pouze v otázkách rodinného práva v případě arabských menšin).

Institut (místně nazýván „parole“) je znám a praktikován i v této zemi, změnou posledních let je zkrácení (jednotné) doby pro možnost o tuto požádat z 2/3 na 1/2 výkonu trestu, a to s účinností ke dni 13. února 2001.

Odsouzenému, kterému je udělena parole jsou stanovovány jisté podmínky a omezení,⁵⁶⁹ porušení dodržování kterých může rezultovat v uvalení mírnějších sankcí (pokuty), přes odnětí svobody na dobu kratší než je zbytek výkonu trestu (v tomto případě se nehovoří o „zrušení podmíněného propouštění“) až k nařízení výkonu celého zbytku trestu.

Udělení parole je přípustné i pro odsouzené k dlouhodobým a doživotním trestům.⁵⁷⁰

⁵⁶⁵ Nejčastějšími podmínkami jsou – neopouštět hlášenou adresu pobytu v určitých hodinách, neudržovat kontakt s určenými osobami či nenavštěvovat určená místa.

⁵⁶⁶ Dostupné z: <http://www.findlaw.com.au/articles/5111/parole-in-australia-what-is-it-and-how-does-it-ope.asp> dne 27.03.2013.

⁵⁶⁷ Následek porušení podmínek podm. propuštění, odstupňování povinné doby výkonu trestu atp.

⁵⁶⁸ Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Parole> dne 27.03.2013.

⁵⁶⁹ Nejčastěji se zmiňují pravidelná hlášení u příslušného orgánu (policijní složky) a zákaz opuštění země bez předešlého povolení (a to i jen v případě překročení linie West Bank – Západního břehu Jordánu, tj. stále ještě neuznaného Palestinského státu, jehož území je mnohými i nadále považováno za území státu Izrael).

⁵⁷⁰ Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Parole#Israel> dne 27.04.2013.

1.13.3.2. Skotsko a Severní Irsko

Skotsko - a Severní Irsko, jsou v rámci mezinárodní komparatistiky (s ohledem na svůj národní/vnitřní systém práva) řazené do skupiny zemí s **tzv. smíšeným právním systémem**, s převahou práva **zvykového**.⁵⁷¹ Podmínky podmíněného propuštění jsou zde upraveny především Zákonem o věznicích a trestním řízení z r. 1993 (Prisoners and Criminal proceedings Act), vězni jsou pro účely podmíněného propuštění členěni do 2 kategorií.

Institut samotný se v místních podmínkách rozpadá do dvou, účelem a povahou příbuzných forem, a to na tzv. **podmíněné propuštění z výkonu trestu** (*conditional release and parole – dále též „CRAP“*) a tzv. **předčasné propuštění z výkonu trestu** (*release on licence – dále též „ROLE“*), kdy každá ze zmíněných variant má svá nepřehlédnutelná specifika (viz níže).⁵⁷²

Celkově se nabízejí tyto možnosti **předčasného ukončení výkonu trestu**:

1) U osob odsouzených ke krátkodobým trestům (max. 4 roky) – CRAP po 1/2 výkonu trestu, v rámci toho pak:

- odlišné podmínky pro osoby odsouzené na max. 1 rok
- odlišné podmínky pro osoby odsouzené na 1 – 4 roky

2) U osob odsouzených k dlouhodobým trestům (4 a více let) – CRAP i ROLE rovněž po 1/2 výkonu trestu.

Všechny výše uvedené případy či kategorie odsouzených mají společně jedno – o podmíněném či předčasném propuštění rozhoduje zvláštní/specializovaná **Komise** v rámci centrální vlády na popud doporučení **Poradního výboru** (pro otázky podm. propuštění) pro Skotsko (Parole Board of Scotland), přičemž pokaždé, kdy se zvažuje podmíněné/předčasné propuštění, **musí být celý spisový materiál poskytnut odsouzenému k vyjádření** (prvek kontradiktornosti řízení), a musí být tomuto oznámeno, že se jeho podmíněné či předčasné propuštění zvažuje. Zvažovanými okolnostmi jsou především: povaha a okolnosti spáchaného činu; pravděpodobnost recidivy; chování odsouzeného ve výkonu trestu + **veškeré informace mimo soudní spis, poskytnuté Komisi samotným odsouzeným či třetí osobou**.

⁵⁷¹ Dostupné z: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/21/LegalSystemsOfTheWorldMap.png> dne 14.01.2014.

⁵⁷² V rámci zdroje těchto informací nalézám vyjádření, že podmíněné propuštění nelze s předčasným propuštěním zaměňovat. Z mého pohledu je pointa a účel obou úplně totožný a ani v zásadních předpokladech nelze shledat zjevné rozdíly.

Společná je rovněž možnost (krom kategorie odsouzených na ne víc než 1 rok) podrobit podmíněně/předčasně propuštěného **dohledu** a stanovit mu **podmínky či omezení**.⁵⁷³ U odsouzených na ne víc než 1 rok se dohled ani podmínky/omezení nestanovují. Co je naopak odlišné, je délka doby výkonu trestu (1/2 ca. 2/3).

Případné **nařízení výkonu zbytku trestu** se váže jak na obecné (u všech odsouzených), tak na konkrétní (u všech mimo odsouzených na ne více než 1 rok) podmínky. Obecnou podmínkou, platnou a závaznou ve vztahu ke všem skupinám odsouzených, je **řádné chování** (zřejmě obdoba českého vedení řádného života), kdy toto předpokládá hlavně a především nespáchání nového skutku, či neobvinění ze spáchání nového skutku (ovšem jen takového, za který je dle místních norem možno uložit trest odnětí svobody). V případě že je takovýto nový skutek spáchán, nařizuje se výkon části nebo celého zbytku trestu.⁵⁷⁴ Konkrétní podmínky pro nařízení výkonu zbytku trestu jsou pak představovány porušením konkrétních podmínek a omezení, uložených konkrétním pachatelům.

⁵⁷³ Dohled plnění podmínek a pomoc podm. propuštěnému v praxi nejčastěji zajišťují specializovaní pracovníci místních úřadů sociální práce.

⁵⁷⁴ GIBB, A.; DUFF, P.; KOSS, CH. - *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe - Skotsko*, přeložil Žižka, J., Praha: IKSP, 2003.

2) Zvláštní část

Obsah zvláštní části práce směřuje k formulaci myslitelných, a to jak ze subjektivního pohledu autora vhodných, tak i objektivně vzato⁵⁷⁵ žádoucích změn v otázce právní úpravy institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a v rámci těchto pak k vymezení řešení přípustných a možných, představujících větší či menší odklon od právní úpravy stávající. Rovněž jsou zmíněny některé (mezinárodněprávní i vnitropolitické) mantinely, na které by mohly snahy o případné legislativní změny v tomto směru narážet.

Část je členěná do celkem 3 sekcí a několika subkapitol, kdy sekce 1 představuje východiska pro závěry učiněné v sekci 2, sekce 3 pak pouze obecně shrnuje možné dopady navržených změn.

⁵⁷⁵ Kritický pohled na poslední novelizace TZ v otázce podmíněného propuštění - příkl. KOCINA, J., - *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*, dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/podminene-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody> dne 14.08.2014.

A/ *Obecné vymezení problémových okruhů*

2.1. Základní otázky k posouzení

2.1.1. Podmíněné propuštění z výkonu trestu – ANO či NE.

Ještě před vynesemím jakýchkoli postulátů či vůbec zamyšlením se nad návrhy případných změn je zřejmě vhodné položit si následující otázku:

- **je institut podmíněného propuštění z výkonu trestu nezbytnou součástí právního řádu ČR** – je jeho přítomnost v podmínkách České republiky zcela nevyhnutelnou?

A pokud by (nezbytnou a nevyhnutelnou součástí) nebyla:

- **je v podmínkách České republiky jeho aplikace dostatečně opodstatněná a vhodná** – opodstatněná a vhodná (až) natolik, že vyvažuje i zcela zjevná společenská a fiskální negativa?⁵⁷⁶

Odpověď na první část otázky zní – NE.⁵⁷⁷ Objektivně vzato, není nutné pravomocně odsouzenou osobu z výkonu trestu propouštět ani o den dřív, než bylo pravomocným rozhodnutím soudu určeno.⁵⁷⁸ Lze se tedy rovnou zamýšlet nad **opodstatněností a vhodností** daného postupu.

Aplikace určitého postupu ovšem nevyhnutelně nepředpokládá jen jeho nutnost, když postačí i jen pouhá možnost tento učinit (a naopak toto bývá pravidlem), to ovšem ideálně za současného předpokladu nějaké **racionality, vhodnosti**, alespoň **předpokládaného přínosu** či jakéhokoli **rozumného odůvodnění** takového postupu.⁵⁷⁹ Věc se pak dostává do polohy něco proti něčemu / někdo proti někomu, a tím jsou východiska posuzování v podstatě dána na misky vah (kdy negativa by neměla převážít nad pozitivy).

Pokud by ale k tomuto přecijen došlo, je minimálně vhodné si chybu (pokud možno co nejrychleji) uvědomit, stejně rychle si ji přiznat, analyzovat příčiny a důsledky, a – **nebát se učinit změny**.

⁵⁷⁶ O fiskální stránce věci lze samozřejmě diskutovat, není ovšem vše tak jednoznačné jak se veřejnosti dlouhodobě předkládá a (obecně) nelze zdůvodnit volbu vysoveně špatného a nevhodného řešení pouhým (vše vysvětlujícím a vše řešícím) poukazem na nedostatek financí.

⁵⁷⁷ Samozřejmě je tady nutnost plnění závazků z mezinárodních smluv, daná otázka je však položena a myšlena ve své naprosté jednoduchosti.

⁵⁷⁸ Nota bene ne za situace, kdy je pojmání trestních sankcí jako ultima ratio, kdy je v katalogu sankcí pomalu víc odklonů než skutkových podstat (úmyslně zveličeno), kdy je nastavena výše trestních sankcí tak jak je, a kdy neexistuje (jinde odskoušené a fungující) pravidlo **3x a dost** (ani žádná jeho obdoba), a není ani dán dostačující korektiv pro případy několikanásobné závažné recidivy (doplňené ustanovení § 88/1 písm. a) TZ takovýmto korektivem není – jeho aplikací se situace recidivistů nijak nezhoršuje, kdy její jediným projevem je pouze vytvoření rozdílu mezi recidivisty, a “zvýhodněnou” skupinou prvotrestaných, nic víc).

⁵⁷⁹ Výše uvedené platí tím spíš, když určitým postupem upravujeme určitou otázku plošně a koncepčně.

Subjektivní názor autora je ten, že úprava podmíněného propuštění v tuzemském právním řádu je jak vhodná, tak (v určitém směru,⁵⁸⁰ a do určité míry⁵⁸¹) i opodstatněná a přínosná, nikoli už ale dostatečně zohledňující všechny relevantní aspekty,⁵⁸² či (snad dokonce) plně vyhovující.

V dalším tak vychází z premisy, že **i přes** procento recidivy (neukazující na nic jiného, než na mylnost idejí / názorových východisek, nefunkčnost nastavení systému a naivitu v očekáváních), **i přes** veškeré nedostatky a nespornou přítomnost negativních vlivů na společnost, je, **obecně vzato**, přítomnost institutu podmíněného propuštění v tuzemském právním řádu žádoucí, je pro tento přínosem, jeho opodstatněnost je dostatečně ověřena a prokazatelně dána.

2.1.2. Současné nastavení podmínek podmíněného propuštění – zachovat / změnit.

Pokud chceme uvažovat možné změny v právním zakotvení institutu, je nutno nazírat jak **stránku hmotněprávní**, tak **stránku procesní** (dále též „hmota“ a „proces“), a aniž by šlo tyto dvě od sebe zcela oddělit, mám za to, že primární příčiny naprosté většiny negativ jsou následkem právní úpravy provedené v oblasti hmotného práva (tzn. koho, kdy a za splnění jakých podmínek je možno podmíněně propustit + za jakých podmínek lze příp. konstatovat jeho osvědčení se).

Tímto je už současně předesláno, že současný stav není autorem nazírán jako stav dlouhodobě udržitelný,⁵⁸³ a že v tomto shledává (spíš jsou objektivně přítomny) určité nedostatky. Ty nejzjevnější z nich, spolu s konkrétními návrhy jejich řešení, jsou uvedeny a rozebrány níže, na tomto místě lze tedy jen konstatovat, že právní úprava institutu, jak je provedena primárně TZ a TRŘ, (objektivně vzato) **vyhovující není**, a že je zde obrovský prostor ke kritickému zamyšlení se, a tedy i k možným změnám.

Bezprostředně navazující část práce odráží v první řadě postoje a myšlenky autora, tyto jsou však prokládány i názory obecně rozšířenými mezi veřejností a stanovisky lidí z praxe.

⁵⁸⁰ Ne zcela, ne v každém tvrzeném aspektu.

⁵⁸¹ Ne v rozsahu, jak se věc dlouhodobě prezentuje.

⁵⁸² Při lustraci zákona, důvodových zpráv, odborných východisek či trestněpolitických postojů elit (postojem je i mlčení v takto zásadní otázce) se nelze zbavit dojmu, že problematika je nahlížena pouze pohledem odsouzeného, a společnost či jednotlivec nejsou absolutně bráni v úvahu (nejsou bráni v úvahu dostatečně).

⁵⁸³ Jedině, že bychom se rozhodli dopady na společnost zcela ignorovat.

2.2. Nedostatky současné právní úpravy

... se nabízí téměř v každém jednotlivém hmotněprávním či procesním ustanovení napříč oběma stěžejními předpisy, a to od vymezení okruhu osob, na které „benefit“ možnosti podm. propuštění dopadá (potřeba důslednější a užší selekce), přes určení podmínek pro vyhovění podnětu na podm. propuštění a rozhodnutí ohledně osvědčení se (rozhodování na základě faktů, nikoli neověřených - a často neověřitelných - domněnek), potřebná a chybějící legislativní upřesnění a nastavení efektivní kontroly plnění takto stanovených podmínek - oblast hmotněprávní, až po přehodnocení legitimity a rozsahu kompetencí jednotlivých účastníků řízení o podm. propuštění - oblast procesní. Věc má ale také možný ústavněprávní přesah (otázka přidané materie úpravy institutu v TZ – § 88 odst. 2, věta poslední).⁵⁸⁴ Případné změny pak lze v zásadě dělit na ty **koncepční** (či systémové) a na **konkrétní** (či dílčí).

2.2.1. Nedostatky koncepční

Jako **nedostatek koncepční povahy** vnímám nedostatek takový, který vychází z obecného pravidla, či názorového / ideového východiska, teprve na podkladě kterého jsou pak budována zcela konkrétní ustanovení zákona, institut upravující (tzn. jde o nedostatek, který přímo na daný stav nedopadá, ale od kterého se odvozují další nedostatky, které už ano). Jde tedy ze své povahy o nedostatky v rovině **obecného pojmání institutu a obecného vnímání subjektu**, a v rámci toho pak individuality každého jedince, jeho pozitivní či negativní motivace, morální (i inteligenční) kapacity, schopnosti a míry sebereflexe – snahy či ochoty cokoli změnit ...

Z celkové koncepce jsou dovozovány dílčí závěry, kdy tyto už určují zcela konkrétní zákonná pravidla (vymezení okruhu osob; určení min. poměru výkonu uloženého trestu; stanovení podmínek pro vyhovění podnětu na podm. propuštění a konstataci osvědčení se apod.), přičemž případné nedostatky v koncepci spatřuji za logicky závaznější a hůř překonatelnou překážku řádného fungování institutu než např. souběžnou existenci i několika nedostatků, svou povahou konkrétních.⁵⁸⁵

Každopádně, jak nedostatky v celkovém pojmání institutu (koncepci), tak v jeho zcela konkrétních zákonných mantinelech lze dovést zvlášť pro oblast hmotněprávní a zvlášť pro oblast procesní, kdy jedno s druhým zcela neodmyslitelně souvisí.

⁵⁸⁴ Otázka možného prolomení hranic kompetencí orgánů moci zákonodárné a soudní.

⁵⁸⁵ Větší politický odpor a nezbytnost mohutnější iniciativy/aktivity při prosazování změn – důvodem regulace na úrovni evropské a vázanost mezinárodním právem.

2.2.1.1. Hmotněprávní legislativa

Pokud jde o připomínky k samotné koncepci (pojetí) institutu na poli práva hmotného, není jich pochopitelně tolik, jako těch k nedostatkům v jeho konkrétních – dílčích nastaveních, vše lze v podstatě odvodit od následovného:

- mylná představa o možnostech skutečné a stálé nápravy jednotlivce působením zvenčí,
- téměř bezbřehá a ničím nepodložená⁵⁸⁶ víra⁵⁸⁷ v reálnost nápravy jednotlivce vůbec,⁵⁸⁸
- chápání práv osob podmíněně propuštěných⁵⁸⁹ izolovaně od práv poškozených a zbytku společnosti,⁵⁹⁰
- obecné pravidlo fungování společnosti (menšina se přizpůsobí většině) otočeno naruby,⁵⁹¹
- obava z dopadů (trestních sankcí) na pachatele nadřazena obavám z dopadů (následků zločinu) na společnost,⁵⁹²
- nahlížení trestu jako spravedlivé odplaty jako zavržený a dávno překonaný koncept (umocněno přípustností a nastavením podmínek podm. propuštění),⁵⁹³
- uložení (skutečně) odpovídajícího postihu jako nežádoucí a v podstatě nepřípustné,
- rigidnost (ve smyslu nedostatečná omezenost) práv jedince,⁵⁹⁴
- pokrytectví, lež, hloupost, sebeklam,
- neschopnost (či neochota) přiznat chybu.

⁵⁸⁶ Veškeré statistiky a průzkumy toto vyvracejí, kdyby byl předpoklad jen „nepodloženým,“ ještě by to nebylo tak špatné - tady se zjevně jde hlavou proti zdi.

⁵⁸⁷ Spíš alibizmus.

⁵⁸⁸ A to jakýmkoli způsobem, u každého bez rozdílu, v podstatě kdykoli, v kterékoli fázi jeho života, bez ohledu na to co již (příp. kolikrát) spáchal.

⁵⁸⁹ Samotná ochrana práv jednotlivce je v pořádku, jen je potřeba vycházet z toho, že proti právům jednoho člověka stojí práva dalšího, a čím víc expanzivně svá „práva“ (je krádež, podvod, lež či zabití jiného právem?) uplatňuje jeden, tím menší prostor zbývá pro další. Platí odvěké pravidlo „svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého“ - proč by něčí prostor měl být užší než prostor kohokoli jiného?

⁵⁹⁰ Podmíněně propuštěná osoba nebude žít na jiné planetě, vrací se do veřejného prostoru a následky jejího chování ponese společnost (spíš zcela konkrétní lidi – vy, já, kdokoli).

⁵⁹¹ V strachu nepoškodit práva jednotlivce – vědomě, opakovaně, dlouhodobě a občas zcela zásadním způsobem omezována a poškozována práva společnosti (poškození společnosti způsobené recidivním chováním podm. propuštěných osob).

⁵⁹² Obecné pravidlo fungování společnosti „menšina se přizpůsobí většině“ by mělo platit i tady.

⁵⁹³ „Spravedlivý trest“ ve smyslu současné trestní politiky ve skutečnosti často spravedlivým vůbec není.; občas (fakticky vzato) není ani trestem (podmínky, některé odklony ...).

⁵⁹⁴ Bez ohledu na to co (a pokolikáté už) tento jedinec spáchal, a jaké jsou následky jeho zločinů (primárním a nejdůležitějším následkem je omezení práv osob zločinem/zločiny postižených).

K možnostem/limitům nápravy odsouzeného (obecně)

Týká se prvních dvou „výtek.“ Je scestné (a zcela nesmyslné – až naivní) předpokládat, že každý jedinec, každá osoba odsouzená k trestu odnětí svobody⁵⁹⁵ bude po určité době napravena (ať už zcela, nebo zčásti – ať už vlivem působení zvenčí, nebo následkem sebereflexe). Žádná „samonáprava“ se zpravidla nekoná, **náprava zvenčí⁵⁹⁶ je pak limitována intenzitou a délkou působení**, přípustnost tohoto je možná toliko na základě a v mezích zákona (zde přitom hraje roli i faktor podmíněného propuštění), tj. za současných podmínek častokrát nedostatečně.

Samozřejmě, logicky lze připustit polepšení⁵⁹⁷ osob, které jednaly ve zkratu, spíše než osob jednajících plánovitě a s chladným rozmyslem, osob, kterých pohnutka byla objektivně obhajitelná, spíše než osob, které zákon překročily téměř bezdůvodně, osob, které se provinily poprvé, spíše než osob, několikanásobně recidivních ...

I tak ale, ani v případě osoby prvotrestané, s relativně silným a logickým motivem a řekněme i s vynikající rodinnou, sociální či profesní anamnézou (příp. zázemím), **nelze její polepšení zaručit**, a predikce tohoto je podobna věštění z křišťálové koule. Co pak teprve u těch, kteří jsou ve výkonu trestu poněkolkáté, kteří za brány věznic strávili v souhrnu větší část života, či kteří činem způsobili škodu neúměrnou získanému (hlavně však zamýšlenému) prospěchu (loupežné vraždy pro pár korun, vraždy maskující znásilnění či odhalení v jiných, v podstatě banálních věcech apod.).

Názorové (legislativní) východisko je nicméně takové, že **možnost (občas bleskového) polepšení je dána u všech odsouzených osob bez výjimky** - aspoň tomu odpovídá logika a dopady aplikace zákona.⁵⁹⁸ Že je tato možnost dána (tj. nelze ji vyloučit) by bylo celkem v pořádku, že se v tak vysokém procentu případů přímo předpokládá, už nikoli.

Možnost **efektivní** (tj. citelné a vnímatelné), **skutečné** (tj. nikoli předstírané) a **stálé** (tj. nikoli zjištěné - dočasné) nápravy je samozřejmě myslitelná a možná, **nelze ji však apriori předpokládat a konstatovat na základě neověřitelných kritérií**. Nastavení zákona je ovšem takové, že polepšení lze predikovat u téměř naprosté většiny odsouzených, a to je dle mého názoru špatně.

⁵⁹⁵ Takže pojednávám zde primárně o závažnějších činech a více narušených osobách ...

⁵⁹⁶ Mylná představa o možnostech efektivní a stálé nápravy jednotlivce působením zvenčí (lze na něj po omezenou dobu působit a vměstnat jeho chování do určitých mantinelů, ze strany odsouzeného však téměř bez výjimky zjištěné chování, vedeno – mj., vidinou podmíněného propuštění, a tedy zkrácení trestu).

⁵⁹⁷ Postačilo by nepodvádět, nekrást, neloupit, nevraždit, jiné neomezovat na svobodě, na zdraví, či na majetku.

⁵⁹⁸ Kdy jedinou, doposud odolávající výjimkou je skupina osob dle § 91/4 TZ, otázkou je dokdy.

K nedostatečné omezitelnosti práv jedince (pachatele)

Jsa si vědom toho, že možnost změny k lepšímu je skutečně **dána a myslitelná** u všech osob bez výjimky - bez ohledu na povahu spáchaného činu či na počet předchozích odsouzení (myslitelná je ovšem i srážka země s asteroidem či absolutní potopa světa), a tedy i toho, že **zásadním omezením přípustnosti podmíněného propuštění** (ve smyslu jeho úplného zamezení pro určitý okruh osob a přitvrzení podmínek obecně) by se **potenciálně** zasáhlo do práv těch, u kterých je možnost skutečného polepšení nikoli jen akademickou otázkou, stejně bych se odklonil od nabraného kursu, připustil si, co je výzkumy podložené a objektivně vzato zcela zřejmé, a (nově) pojal tento institut jako „**luxusní zboží**“, jako **benefit, který je potřeba si skutečně zasloužit**.⁵⁹⁹⁶⁰⁰

Tady je ovšem potřeba si uvědomit, že stejně tak, jako **je omezena volnost a rozsah jednání odsouzeného ve výkonu trestu** (neskýtají se mu možnosti k páchání preferované formy trestné činnosti, nemůže se objektivně vzato naplno „projevit“), **stejně tak je omezena i možnost** (kohokoli) **zkoumat a posoudit jeho skutečnou proměnu, skutečný posun** v preferencích životních hodnot a v jeho celkovém smýšlení.

Pokud je odsouzený podesáté ve výkonu trestu za loupežné přepadení, nelze z pouhého faktu, že se po dobu výkonu trestu obdobného (či horšího) činu nedopustil (zřejmě jen proti spoluvězni, nic jiného se nenabízí) dovést, že je, v jakékoli míře, napraven – nelze (zcela vážně a s klidným svědomím) vyslovit postulát, že se z jeho strany již nadále není čeho obávat, že jeho pobyt na svobodě **nebude nebezpečným**, že lze usuzovat, že **povede řádný život** a trestné činnosti se již dále nebude dopouštět – obecně vzato pak, že **je polepšený natolik**, že dalšího **výkonu trestu již není třeba**.

Řešením samozřejmě není držet takovou osobu za zdiemi věznice po zbytek života, **měla by si ale odpykat aspoň to, co ji bylo poprávu uloženo**.

Současná praxe je taková, že pokud odsouzený neudělá ve výkonu trestu vyslovený přešlap (typicky vážnější či opakované kázeňské provinění, trestný čin ve vztahu k jinému vězni apod.), jeho vyhlídky na vyhovění podnětu na podm. propuštění jsou statisticky relativně velice slušné (šance lze pak optimalizovat přesunem do oblastně „vhodnější“

⁵⁹⁹ V tomto směru je v posledních letech zaznamenán značný posun ve Francii, procentní úspěšnost vyhovění žádostem o podm. propuštění se zcela markantně snížila – k tomu víc v Kap. 1.12.

⁶⁰⁰ Podle dlouhodobých statistik (2000 – 2010) je natolik dobrých a natolik polepšených přes 60% žádajících – jejich chování po propuštění na svobodu tomu ovšem často nenasvědčuje.

věznice či patřičným „příspěvkem“),⁶⁰¹ pokud navíc disponuje nějakou tou kázeňskou pochvalou, má skoro vyhráno.

Průměrného občana, jakožto reprezentativní vzorek společnosti ale asi nebude tak dalece zajímat, jak se obviněný ve výkonu trestu choval, zda byl pokaždé včas na nástupu, zda měl vzorně uklizenou celu či zda uhrabal listí / odházal sních ve stanovené době a přesně dle pokynů dozorce (tím spíše to nebude zajímat poškozeného – ale ten je dlouhodobě na okraji zájmu legislativy); mnohem důležitější pro něj bude to, **zda a co se změnilo v myšlení odsouzeného, jaká je reálná predikce jeho chování na svobodě a jak velká je pravděpodobnost toho, že se bude závadné chování ze strany tohoto opakovat.**

A (pravdivé) **odpovědi na tyto otázky mu stát prostě není schopen poskytnout.** Nebylo by až tak špatné přiznat, že tato fakta jsou v podstatě **nezjistitelná a neověřitelná** – mnohem horší je permanentní sebeutvrzování v tom, že předpoklady polepšení odsouzeného jsou dány (sebeklam/krátkozrakost/hloupost/zavírání očí před problémem/strkání hlavy do písku – je bezpočet možností jak tento přístup k věci nazvat) a poskytování zavádějících informací/predikcí navenek, směrem k jednotlivci či společnosti (cílená lež).

Na podkladě čeho to vlastně rozhodujeme - na základě jakých kritérií ... Namísto posouzení **faktů** a vyvození skutečně předvídatelného, odůvodněného a logicky podloženého závěru děláme to, že **z fikcí** (polepšení odsouzeného ve výkonu trestu) **vytváříme fikce** („předpoklad“ jeho řádného života v budoucnu) – kdy na podkladě jedné je budovaná další ... Z mého pohledu špatně.

K chápání práv odsouzených izolovaně od práv společnosti / K obavě z dopadů (trestních sankcí) na pachatele, a její nadřazení obavám z dopadů (následků zločinu) na společnost / obecný princip fungování společnosti naruby (většina ustupuje menšině).

Dalším vadným (koncepčním) východiskem je posuzování práv odsouzených (téměř) izolovaně od práv příslušníků zbytku společnosti. Jak jinak si vyložit strach zákonodárce, zasáhnout (skutečně přiměřeně povaze a následkům spáchaného činu) do práv odsouzeného – **byť i jenom v rozsahu rozhodování o jeho podmíněném propuštění ...**

Jsem si vědom, že toto je spíš otázka nastavení trestních sankcí, institut podmíněného propuštění nicméně funguje jako nějaká páka, a **čím větší nepoměr lze shledat mezi uloženým a skutečně žádoucím trestem, tím větší dopad bude dán aplikací institutu podmíněného propuštění.**

⁶⁰¹ Nelze být zřejmě naivními až natolik, abychom si nepřiznali že “vykoupení se” z výkonu trestu v tomto smyslu je minimálně myslitelné, reálně možné a v praxi zajisté i častokrát přítomné.

Pokud jsem tedy jeden z koncepčních nedostatků vymezil právě výše uvedeným způsobem, nebylo a není toto pochopitelně myšleno absolutně; pojal jsem to tak, že ačkoli se (z mého pohledu častokrát alibisticky) zvažuje možnost podmíněného propuštění odsouzeného striktně **s ohledem na jeho dosažené polepšení** (a tedy kladnou predikci jeho dalšího chování s nulovými dopady na společnost), v mnoha případech lze zcela důvodně předpokládat, že odsouzený je podmíněně propouštěn na svobodu aniž by byl dostatečně polepšen, případně aniž by takovéto polepšení bylo konstatováno na základně skutečně relevantních či objektivně měřitelných kritérií (případy těch nejtěžších zločinů a vícenásobné recidivy – ale i případy extrémně krátkých trestů odn. svobody, za trvání **jen části kterých** se obviněný, objektivně vzato, napravit nestihl a stihnout nemohl).⁶⁰²⁶⁰³

V těchto případech jdou pak práva společnosti na spokojenou a ničím neohroženou existenci stranou, a předmětem zájmu se stávají zase až ve chvíli, kdy se již poněkolkáté (v případě konkrétního jedince) potvrdí, že očekávání, vkládána do kvality jím v budoucnu vedeného života byla (opakovaně) lichá. To už ale zpravidla někdo za tento „experiment“ zákonodárce/soudu (svým životem, majetkem, zdravím) dávno zaplatil - a to je špatně.

V obavě nepoškodit práva jednotlivce (odsouzeného) – vědomě, opakovaně, dlouhodobě - a občas zcela zásadním způsobem omezována a poškozována práva společnosti (poškození společnosti způsobené recidivním chováním pachatelů).

Obava z dopadů trestních sankcí na pachatele je tak obavám z dopadů/následků (předvídatelných, a minimálně očekávatelných) zločinů na společnost zjevně nadřazena. A to je taky špatně.

Nahlížení trestu jako spravedlivé odplaty už „dávno není v kurzu“ (resp. samotná ta „spravedlnost,“ rádoby nastolena uloženým trestem, jest definována tak, že ve skutečnosti spravedlivou vůbec není),⁶⁰⁴ aby se však zločinům předcházelo, **je potřeba trestat tak, aby se zločin nevyplácel;**⁶⁰⁵ zločin se nevyplácí, pouze pokud uložená sankce **převyší** jím způsobený následek.⁶⁰⁶

⁶⁰² Nepřítomnost spodní hranice jako v některých jiných státech - jedinou „brzdou“ je tak případná pomalost soudních postupů.

⁶⁰³ Pokud odsouzený opustí krátkodobý výkon trestu jako pro společnost neškodný, znamená to logicky, že byl v pořádku už při nástupu jeho výkonu... Ovšem víme že nebyl, není tedy ani v momentu podm. propuštění.

⁶⁰⁴ Jakmile trestní postih, uložený za čin (minimálně) není roven jeho následku, zločin “se vyplácí,” pokud se vyplatil jednou, proč by se nevyplatil znova (obzvlášť když pravidla postihu se permantně uvolňují), jeví se tak jako **vhodné a výhodné** jej zopakovat – chování většiny pachatelů tomuto nakonec nasvědčuje.

⁶⁰⁵ Zde jsem si vědom, že jsem neobjevil Ameriku, ale jakákoli rozumnost, opodstatněnost a logičnost tohoto pravidla prozatím nepadá na úrodnou půdu - zločin se za dnešních podmínek jednoduše a prostě vyplácí.

⁶⁰⁶ Dorovnání následků nestačí – s ohledem na (obecnou) míru latentní kriminality, a občas poměrně dobrou jistotu, že (konkrétní) zločin nebude odhalen, případně nebude prokázán, případně že bude prokázán jen v

Jak tedy přistupovat k trestání **majetkových** trestných činů je nasnadě – jak ale trestat činy, jejichž následkem je zmaření života, trvalé či dočasné poškození zdraví či doživotní psychická traumata? Paleta trestů dle TZ na toto odpověď nedává (TZ nám nedává k dispozici jediný postih, který by ve svém důsledku byl jen vyrovnal trestným činem způsobenou újmu – podmíněné propuštění pak rozhodně tento problém neřeší či nekompensuje).

Spravedlnost trestání a přiměřenost sankcí je komplexním problémem, možnost podmíněného propuštění je ale jeho nedílnou součástí; právě doba, o kterou byl podmíněným propuštěním výkon trestu odnětí svobody zkrácen, je totiž často právě tím aspektem, který způsobí, že doba skutečně vykonaného trestu se zdá být neadekvátní provedenému skutku (toto je obzvláště patrné u delších trestů - paleta sankcí trestu odnětí svobody od 20 do 30 let, nemluvě o trestech doživotních); případně pak **vadí už jen samotný fakt, že je v tom kterém konkrétním případě podmíněné propuštění vůbec umožněno** (u trestů delších se jeví nespravedlivým,⁶⁰⁷ u těch kratších pak skoro postrádá smyslu).

Slovem – aplikace podmíněného propuštění při současném nastavení trestních sazeb ještě více vychyluje mísky vah ve prospěch zločinu, obecný princip fungování společnosti je tak v podstatě postaven na hlavu, a to je, **objektivně vzato**, špatně.

2.2.1.2. Procesněprávní legislativa

Z hlediska koncepce procesněprávní legislativy shledávám jako zásadní negativum v podstatě jediný problém, a to **pokračující ignoraci zájmů poškozené osoby/subjektu**.⁶⁰⁸

Toto pak uvádím s veškerou vážností a s plným rozmyslem i navzdory tomu, jak je odborná i populární literatura posledních let zmínkami o kontinuálním posilování ochrany zájmů poškozeného (a o již dosažených úspěších na tomto poli) doslova přeplněna.

Možná jsem nevěnoval studiu relevantních předpisů dostatečnou pozornost (nemyslím), možná jsem něco přehlédl či nepochopil, můj celkový dojem byl (a zůstává) ale takový, že poškozený je ten, na koho osobu a práva se tady bere ten nejmenší ohled.

takovém rozsahu, že nebude uložen účinný postih (ale jen podmíněné tresty, odklony apod.), a jenom pokud by snad byl uložen nepodmíněný trest (odnětí svobody), je tu stále relativně dost velkoryse nastavený systém podmíněného propuštění, se jeví zcela nezbytné volit přísnost sankce pravidelně nad újmu, odpovídající následku trestného činu.

⁶⁰⁷ Čím delší trest uložen, tím (v absolutním vyjádření) delší doba jeho výkonu odpuštěna – pakliže už původně uložený trest se s ohledem na svá specifika jeví jako zcela nedostatečný / neodpovídající následkům / nespravedlivým, podmíněné propuštění z takového trestu je pak tou pomyslnou poslední kapkou.

⁶⁰⁸ Tato část práce vznikala před nabytím účinnosti zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), mé stanovisko se ale po zvážení tohoto zákona nemění.

Všechny úvahy (více či méně logicky a akceptovatelně podložené argumenty) o překonanosti (a tedy zbytečnosti) **satisfakční úlohy trestu**, o vhodnosti zavádění stále nových a nových odklonů (za předpokladu pokračování tohoto trendu je možné, že se dostaneme do fáze, kdy už žádný výkon trestu odnětí svobody nebude), o kontinuálním posilování zájmu trestního práva o poškozeného a o důležitosti řešení této otázky, tak nemohu brát jinak jako demagogii, cílenou lež, zavádění či (promyšlenou) politickou propagandu.

Osobně považuji právní úpravu postavení poškozeného v trestním řízení i nadále za nedostatečnou, a pokud se omezím jen na zde řešenou výšeč práva – institut podmíněného propuštění, jako koncepční nedostatek vidím obecné a konkrétní dopady aplikace institutu na poškozeného, či míru zcela reálných možností poškozeného do tohoto procesu nějakým způsobem promluvit / zasáhnout (které jsou v podstatě nulové), či tento nějak ovlivnit. O zcela konkrétních námitkách je pojednáno níže.

2.2.2. Nedostatky konkrétní

2.2.2.1. Hmotněprávní legislativa

Jako konkrétní, a tedy přímo z dikce zákona zjevné nedostatky, se mi pak jeví (zejména) tyto:

- 1) otázka vymezení okruhu osob, u kterých jejich podm. prop. přichází v úvahu,
- 2) otázka vymezení rozsahu přípustnosti podm. propuštění vůbec,⁶⁰⁹
- 3) otázka nastavení zákonných předpokladů pro podmíněné propuštění,
- 4) otázka nastavení zákonných předpokladů pro konstataci osvědčení se,
- 5) otázka přípustnosti opakovaného podmíněného propuštění ze stejného trestu,
- 6) otázka přípustnosti podmíněného propuštění v případě několikanásobné recidivy.

Ad. 1) K vymezení okruhu osob

Možnost podmíněného propuštění **neomezeně dána všem odsouzeným osobám**, a to bez ohledu:

- na závažnost, následky, či motivaci / pohnutku ke spáchání tr. činu,
- na počet předchozích odsouzení,
- na počet předchozích porušení podmínek podmíněného propuštění (obdobně platí i pro podmíněně odsouzené).⁶¹⁰

⁶⁰⁹ Dle spáchaných trestných činů; konkrétních skutkových podstat – s přihlédnutím na skutkové podstaty kvalifikované či privilegované; četnosti předchozích odsouzení; povahy činu – příkl. majetková/násilná trestná činnost; předchozí, někdy i opakovaná neosvědčení se ve zkušební době a podobně.

Nedostatek (jeden z nedostatků) ve stávající právní úpravě spatřuji v tom, že **dostatečně nereflexuje specifika, daná odlišností jednotlivých odsouzených osob**, kdy unifikací stěžejních podmínek pro podm. propuštění je v podstatě dosaženo toho, že odsouzený „slušnější“ (ve smyslu méně společensky nebezpečný) není nikterak zvýhodněn proti odsouzenému, společensky nebezpečnému více.⁶¹¹

K mírnému odlišení došlo „dobavením“ **písm. b) do § 88 odst. 1) TZ**, ten ale neřeší všechno, a paradoxně způsobuje (možná) více problémů, než užítku.

Takto přidaná materie totiž provádí diverzifikaci odsouzených osob na základě **parametru počtu předchozích odsouzení** (tzn. základním východiskem posuzování je faktor případné **recidivy**), kdy dalším hraničním ukazatelem je už jen **nebezpečnost skutku**, stanovena s ohledem na obligatorní předpoklad dolůzní povahy jednání a meze trestních sazeb dané pro předmětný tr. čin v TZ (což v souhrnu znamená, že nesmí jít o zvlášť závažný zločin).

S ohledem na **objektivně nízké nastavení trestních sazeb**, a tedy na paletu jednání, kterých je možno se dopustit, aniž by šlo ještě tato kvalifikovat jako zvlášť závažný zločin, je možné takové absurdum, že prvotrestaná osoba, odsouzená příkl. za trestný čin dle § 146, 149, 175, 185, 187, 189, 198 a 199, 200, 209/1-4, 218, 272, 287,⁶¹² je na tom **relativně lépe**, než osoba, opakovaně trestaná příkl. za neplacení výživného (byť po 07.12.2012 modifikováno změnou ust. § 55/2 TZ), drobné krádeže apod.⁶¹³

Legislativní logika (a záměr) daného ustanovení⁶¹⁴ zřejmě spočívá v **pozitivním odlišení osob prvotrestaných od osob recidivních**, „zvýhodnění“ **pachatelů lehčích trestných činů od pachatelů trestné činnosti závažnější**; na straně druhé ale,

- jakákoli trestná činnost je primárně páchána s představou, že zůstane neodhalena a nepotrestána (tzn. tyto osoby na nějaký § 88/1 písm. b) TZ předem neberou ohled),

⁶¹⁰ S výjimkou osob dle § 91/4 TZ.

⁶¹¹ Není přeci jedno, zda je někdo odsouzen za neúmyslné zabití při dopravní nehodě nebo neplacení výživného (pokud je sám skoro bez prostředků), anebo za těžké majetkové delikty či delikty násilné/sexuální povahy.

⁶¹² Trestné činy jako - ublížení na zdraví; mučení a jiné nelidské a kruté zacházení; vydírání; znásilnění; pohlavní zneužití; kuplířství; týrání svěžené osoby / osoby žijící ve společném obydlí; podvod (až do výše 5.000.000,- Kč); lichva; obecné ohrožení; šíření toxikomanie a řada dalších ...

⁶¹³ Samozřejmě, že délka poměrné části vykonaného trestu je odvislá od výše uložené sankce, a tedy v absolutním vyjádření je těžší zločinec podm. propuštěn později – právě ale díky přidanému ust. § 88/1 b) TZ se tento rozdíl stírá, což považuji za nevhodné ...

⁶¹⁴ Logiku (a aplikační dopady) daného ustanovení lze přirovnat k situaci při hodnocení žáků ve škole, kdy odmítáme dát absolutně nevyhovujícím žákům známku horší než 3 (na stupnici od 1 do 5), a po následných protestech (skutečných) trojkařů tímto začneme automaticky dávat dvojky nebo výbornou, čímž sice dosáhneme opětovného odlišení těchto 2 skupin, hodnocení obou ale nebude odrážet jejich skutečné kvality a výsledkem bude totálně pokřivený obraz skutečnosti (byť za jásotu všech zúčastněných).

- pokud je už někdo jednou odsouzen, už nikdy v budoucnu nebude moct být nahlížen jako prvotrestaný (tzn. – zcela zde chybí motivační faktor),⁶¹⁵ ale hlavně,
- „benefit“ dřívějšího podmíněného propuštění pro prvotrestané zafunguje až po spáchání činu, po odsouzení za něj a po udělení sankce (a nikdy víc se nebude opakovat), což znamená, že **výchovná a motivační funkce tohoto ustanovení do budoucna je nulová**, individuálně preventivní taky, přičemž generální prevence je tímto dokonce potlačena (tzn., věc se jeví tak, že zde jde o zcela samoúčelný benefit),
- účinek pro futuro = to, co by mohlo být potenciálním přínosem pro společnost, tady není přítomno, jediný přínos je tak na straně odsouzeného.⁶¹⁶

Otázka, na koho je potom dané ustanovení motivačně/výchovně zacíleno, je tak zřejmě namístě. Pokud uvážíme, že výchovný potenciál tohoto institutu je nulový (nemluvě o zcela zjevném potlačení generální prevence), a že ve skutečnosti **u naprosté většiny odsouzených nejde vůbec počítat s nějakým jejich skutečným či trvalejším polepšením**⁶¹⁷ (viz procento recidivy), jeví se jako jediný „omluvitelný“ důvod⁶¹⁸ pro přijetí takovéto legislativy **hledisko fiskální**.⁶¹⁹

Toto je pak ale potřeba dát do kontrapozice **se zájmy vyššími** – vymožitelností práva, dosažitelností spravedlnosti (nebo alespoň přijatelné satisfakce), celkovou úrovní bezpečnosti obyvatelstva, orientací potenciálních pachatelů (ve smyslu - je se čeho obávat/není) a pod.

⁶¹⁵ Vyjma faktoru možného zahlazení odsouzení, resp. spíše povinnosti soudu, nahlížet na konkrétní pachatele jako na osoby prvotrestané/netrestané ex lege ... Přesná zákonná formulace § 88/1 písm. b) zní *“odsouzený, který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody ...”*, což znamená asi tolik, že by se toto ustanovení nemělo vztahovat dokonce ani na ty, kterým bylo odsouzení již zahlazeno. Ovšem – *“bylo-li odsouzení zahlazeno, hledí se na pachatele, jako by odsouzen nebyl”* (§ 106 TZ). **Nebýt odsouzen a nebýt ve výkonu trestu** jsou dvě úplně odlišné formulace, na druhou stranu, hledí-li se na někoho tak, že *“nebyl odsouzen,”* nemůže být zřejmě bráno v potaz ani to, že reálně *“byl ve výkonu trestu”* (nulla poena sine crimem?).

⁶¹⁶ Pointa tohoto ustanovení nemůže být výchovná či motivační, leda pak v tom smyslu, že dává potenciálnímu pachateli zcela jasný signál – *“podívej, 99% věcí, které můžeš spáchat se neřadí do kategorie ZZZ, je to poprvé takže to máš u dolní hranice trestní sazby a z toho si vypočti třetinu ...”* Pokud ovšem nebude udělen trest toliko podmíněný, či užito tolik populárních odklonů – případně se nedočkáme další amnestie. Při tom všem 9 z 10 trestních činů není odhalených (u majetkové TČ mnohem vyšší poměr) - **no nevyplatí se to alespoň zkoušet?**

⁶¹⁷ Samozřejmě vyjma osob odsouzených za nikoli úmyslné tr.činy, případně i za ty úmyslné, typu neplacení výživného apod.

⁶¹⁸ Jasným hybatelem v této věci byla historicky nejvyšší přeplněnost věznic, za současného historicky nejvyššího zadlužení státu v poměru k HDP.

⁶¹⁹ Nelze také nezpomenout následující – v době přijetí předmětné novelizace (prosinec 2012) zřejmě tak úplně nešlo očekávat rozsah prezidentské amnestie – samotné její udělení ale předvídat šlo. Synergický efekt společenských dopadů amnestie a novelizací provedeného legislativního uvolnění podmínek podmíněného propuštění je roven 1 (odsouzení, na které se k datu 1.1.2013 zákonné skrácení délky vykonaného trestu vázalo byli stejně amnestijně propuštěni), na druhé straně ale, kdyby zákonodárce vyčkal až do vyhlášení amnestie (lze ji bylo očekávat), nemusela by tato novelizace být přijímána vůbec, případně by byla přijata v mírnější podobě, či až o léta později (věřme verzi, že v případě této amnestie nešlo o objednávku).

Za nešťastnou rovněž považuji absenci omezení dostupnosti podm. propuštění pro určité okruhy odsouzených osob. Jediným (absolutním) omezením, přítomným v TZ je pouze to ve smyslu § 91/4,⁶²⁰ přičemž ve výkonu trestu se nachází celá řada osob, které „krotí“ už svůj desátý, patnáctý – dvacátý trest, a součet dob výkonů trestu u nich jasně převažuje dobu, strávenou na svobodě. Možnost jakékoli nápravy z pohledu rozumně uvažujícího člověka u těchto osob (téměř bez výjimky) vylučuji.

Dílčí závěr je tedy takový, že „omezit omezení“ přípustnosti podmíněného propuštění jen na osoby dle § 88/5 TZ je nedostatečné a výhledově poškozující společnost.

Ad. 2) K vymezení rozsahu přípustnosti podmíněného propuštění vůbec.

Možnost podmíněného propuštění je za současného právního stavu dána (téměř) všem osobám – týká se fakticky asi 99,99% odsouzených osob.⁶²¹ Já osobně považuji tento stav za **neadekvátní a vadný**, pro většinovou společnost pak **vysoveně nevýhodný až nebezpečný**.

Možná úplná restrikce (nepřípustnost podmíněného propuštění) se nabízí / jeví jako vhodná s ohledem zejména na těchto několik stěžejních parametrů:

- příkladně spáchaného **trestného činu** (typově),
- naplnění zcela konkrétní **skutkové podstaty** (včetně odlišení sk. podstat speciálních a privilegovaných),
- rozpětí **trestní sazby** dle TZ,
- skutečně udělené **výše trestu**,
- **četnosti předchozích odsouzení** (3x a dost, pro začátek alespoň v otázce podm. propuštění),
- **povahy konkrétního činu** (pohnutka / motiv; okolnosti spáchání; následek),
- případného **neosvědčení se** ve zkušební době v minulosti,
- posouzení **reálné možnosti nápravy** (založené na střízlivém zhodnocení kriminální anamnézy odsouzeného, nikoli na pochybných posudcích).

⁶²⁰ Můj osobní odhad je takový, že i tato bašta brzy padne.

⁶²¹ Poměr celkového počtu odsouzených / osob odsouzených na doživotí (z nich jen těch, které už nemohou být podm. propuštěny = řádově jednotky osob, jestli vůbec nějaká).

U typově vymezených skutků:

Zde by šlo v první řadě o **tr. činy násilné povahy**, samozřejmě s přihlédnutím k pohnutce, konkrétním okolnostem případu a ke způsobenému následku. Jak zaznělo výše, obzvlášť tato skupina trestných činů je (s ohledem na rozsah přípustných sankcí) často nepostižitelná mírou odpovídající způsobenému následku, o reálnosti navrácení věcí v původní stav či zajištění přiměřené satisfakce pro poškozeného nemluvě.

(zejména nájemné vraždy, vraždy pro majetek či pro peníze /dědictví, životní pojistky a pod./, vraždy a těžká ublížení na zdraví s ohledem na pohnutku a způsob provedení).

Dále **těžké majetkové trestné činy**, posuzováno jak dle absolutní hodnoty předmětu útoku, tak dle relativní hodnoty ve vztahu k rozsahu majetku a celkovým poměrům poškozeného.

(vyloupení pobočky banky bez zbraně a bez použití násilí⁶²² ca. podvod na invalidním občanu/důchodci; majetkový zločin většího rozsahu, spáchaný ovšem pod zjevným tlakem životních okolností ca. relativně menší majetkový delikt, spáchaný bez zjevného důvodu, ovšem s fatálními následky pro poškozeného – pokaždé je vhodné řešit jak otázku společenské nebezpečnosti, tak zcela zřejmé **zvrhlosti činu** či **morální zkaženosti** a možnosti nápravy konkrétního pachatele).

Naplnění zcela konkrétní skutkové podstaty (včetně odlišení skutkových podstat speciálních a privilegovaných):

Zamezení možnosti podmíněného propuštění v rámci určitých skutkových podstat plošně, tj. bez nějaké vnitřní diferenciaci nepovažuji za vhodné, nicméně (bezmezná) stanovení přípustnosti podmíněného propuštění bez takovéto vnitřní diferenciaci neshledávám vhodným rovněž. Samozřejmě, podmínky zákonem stanovené pro podm. propuštění, se spolu se zvyšující se závažností spáchaných skutků, stoupající výši trestních sazeb a finálně udělených trestů za ně zpříšňují, pořád to ale ještě není ono – stále tady ještě není přítomen korektiv, který stanoví - „tak, a při spáchání tohoto konkrétního skutku, za těchto konkrétních přitěžujících okolností, podřaditelného pod tuto konkrétní skutkovou podstatu, **podmíněné propuštění není možné**.“⁶²³

⁶²² Která má navíc své vklady dobře pojištěny, na rozdíl od běžného poškozeného subjektu tak bude nejspíš odškodněna plně.

⁶²³ Něco ve stylu – „a odsuzuje se k ... letům odnětí svobody, bez možnosti podmíněného propuštění,“ ve stylu některých států U.S.A.

Narážím zde na skutkové podstaty specializované (méně už privilegované) u tr. činů, jako je - vražda, zabití, těžké ublížení na zdraví s následkem smrti a ublížení na zdraví s následkem smrti, těžké ublížení na zdraví a ublížení na zdraví, podvod, zvláště závažných případů sexuálního násilí a podobně.

Ad. 3) K otázce nastavení zákonných předpokladů pro podmíněné propuštění.

Odhlédnouc od obligatorního požadavku výkonu poměrné části trestu už zákon přehnaně moc podmínek pro vyhovění podnětu na podmíněné propuštění nestanoví; v zásadě jde o předpoklad „prokazatelného polepšení“ odsouzeného, „důvodného předpokladu,“ že tento na svobodě povede řádný život a další trestné činnosti (obdobné či horší) se již nebude dopouštět, případně to, že náprava odsouzeného dospěla do takové fáze, že „dalšího výkonu trestu již není třeba.“

Zde jen zopakují z mé strany již dříve uvedené – jakékoli projevy chování odsouzeného (ve značně omezeném prostoru a za značně omezených příležitostí k páčání trestné činnosti) nic nevypovídají o tom, co bude, až tento opustí brány věznice. Fakt příkladného dodržování vězeňské disciplíny nám nedává žádné vodítko (natož záruky) ohledně jeho chování do budoucna. Velice stručně řečeno, zákonem nastavené parametry jsou často chabé, děravé, **objektivně neměřitelné** a vesměs nedostatečné.

Na druhou stranu musím otevřeně konstatovat, že osobně se mi moc zamlouvá materie ust. § 88/3 TZ, který stanoví povinnost soudu (při rozhodování o podm. propuštění) přihlédnout i k tomu, zda a v jaké míře byla **nahrazena způsobena škoda, nemajetková újma** či **vydáno bezdůvodné obohacení**.

Jako nedostatek předmětného ustanovení pak naopak shledávám jeho **nedostatečnou kategoričnost** (přihlédnutí k čemukoli nenahradí bezprecedentně stanovenou povinnost daný fakt v rozhodování zohlednit). Osobně mám za to, že za současného stavu v případě naplnění podmínek dle § 88/1-2 TZ (vzorné plnění povinností odsouzeným ve výkonu trestu a příznivá predikce jeho chování do budoucna) je i případně nenahrazení škody ne celkem dostačujícím důvodem k tomu, aby k podm. propuštění nemohlo být přistoupeno.⁶²⁴

⁶²⁴ Soud má samozřejmě možnost volného uvážení, už formulace „může podmíněně propustit“ naznačuje, že k podm. propuštění dojít nemusí ani za případného naplnění veškerých zákonem předvídaných podmínek, praxe ovšem produkuje případy, kdy je smysl § 88/3 TZ zcela upozaděn (a zase jsme u nedostatečné právní ochrany/podpory poškozeného).

Ad. 4) K otázce nastavení zákonných předpokladů pro konstataci osvědčení se ve zkuš. době.

Krom (z mého pohledu) nezbytné připomínky k **nesmyslnosti lhůty** dle § 91/1,3 TZ a následkům jejího nedodržení, lze zákonu vytknout také **přílišnou měkkost v otázce případných dopadů neuhrazení způsobené škody** podmíněně propuštěným poškozenému (myšleno jak náhradu škody, bezdůvodného obohacení při majetkových trestných činech, tak nemajetkové újmy, bolestného, ušlé mzdy, příp. výloh na rekonvalescenci v případě tr. činů násilných).

Dle § 91/3 osvědčení se odsouzeného se konstatuje i tehdy, **jestliže soud do 1 roku od doběhnutí zkušební doby o jeho osvědčení či neosvědčení se nerozhodne**,⁶²⁵ aniž by na tom nesl podmíněně propuštěný vinu.

Samotný smysl této lhůty nezpochybňuji – jde o zajisté vhodný a účinný prostředek ochrany práv a legitimních očekávání podmíněně propuštěného; co napadám (a osobně neschvaluji) je

- konstrukce pravidla jako celku,
- povahu a zákonem stanovenou délku této lhůty.

Pokud jde o pravidlo samotné, je skoro až k neuvěření, jak daleko zákonodárce v úmyslu chránit podmíněně propuštěného ve svých vizích zašel. Narážím na ten detail, že **zaviněním ze strany podmíněně propuštěného** v ojedinělých případech nelze rozumět dokonce ani to, když soud ve lhůtě nerozhodne právě a jen proto, že jinde běží řízení o dalším skutku podmíněně propuštěného,⁶²⁶ a toto ještě není pravomocně ukončeno.

Samozřejmě, obvinit lze kohokoli z čehokoli, a ctít presumpci nevinny je správné, problém ale spočívá v tom, že s věcí občas nic nejde udělat ani poté, co se následně ukáže, že **podmíněně propuštěný skutečně trestný čin (ve zkušební době) spáchal.**

Místo rozumné, logicky obhajitelné ale hlavně případně korigovatelné, **vyvratitelné domněnky** je, z mého pohledu nepochopitelně, volena nezvratná a nekorigovatelná **domněnka nevyvratitelná**, která ovšem bohužel častokrát v podstatě odpovídá právní fikci. Podstata věci tak, jak je občas judikována a aplikována, je z mého pohledu nepřipadná. **Lhůta by se měla pro dobu trvání dalšího trestního řízení (bez výjimky) stavět.**

Tady musím pro vysvětlení uvést, že věc, byť k dnešku již judikatorně ustálena, nebyla vždy černá nebo bílá – poměrně dlouhou dobu se soudy totižto držely (striktního = doslovného) výkladu, jak jsem ho nastínil výše, a teprv rozhodovací praxí vyšších soudů bylo

⁶²⁵ Zákon toto dále nerozvádí, tzn. rozhodnutí by podle všeho mělo být již v právní moci = konečné, takže do lhůty 1 roku spadne i řízení o případné /spíš pravidelné/ stížnosti dle § 333/3 TR ve spojení s § 332/1 TR.

⁶²⁶ Judikatorně rozebráno v další části práce (Kap. 2.2.2.2.).

následně upřesněno, že v případech, kdy se obvinění z páchání trestné činnosti v již zahájeném soudním řízení prokáže, lze toto zohlednit i pro účely konstatace neosvědčení se ve zkušební době. Jako zčásti rizikové tak již zůstávají pouze situace, kdy soud, ač je osoba podmíněně propuštěná v předmětné době znovu shledána vinnou a pravomocně odsouzena, připustí, že doba dle § 91/3 TZ uplyne marně.

Pokud jde o otázku **náhrady škody**, zkráceně a zjednodušeně, dle § 89/2 TZ, soud může uložit podmíněně propuštěnému, aby činem způsobenou škodu **dle svých možností a sil** nahradil,⁶²⁷ dle § 91/1 TZ pak ovšem i přesto, že podmíněně propuštěný (**ani jen v rámci svých možností** – nemluvě už o případné kompenzaci úplné) škodu nenahradí, a založí tak svým chováním předpoklad, za kterého by nemuselo být konstatováno splnění uložených podmínek podm. propuštění a jeho osvědčení se ve zkušební době, **může soud podmíněně propuštění ponechat v platnosti**.

V praxi zajisté nastávají případy, kdy se jeví aplikace výše uvedeného ustanovení jako žádoucí, čeho se ale obávám, je bezmyšlenkovitá a téměř pravidelná/plošná aplikace tohoto nově vytvořeného pravidla soudy ve jménu snížení fiskální zátěže a vylepšení statistik.

Ad. 5) K otázce vhodnosti/přípustnosti opakovaného podm. propuštění ze stejného trestu.

Tady je asi zbytečné se hojně rozepisovat. V zásadě lze (s ohledem na logiku věci) rozdělit tresty odnětí svobody na ty delšího a kratšího trvání,⁶²⁸ a zatímco u trestů delších, tedy s větším zbytkem doby výkonu trestu snad ještě lze, s vynaložením veškerého úsilí (naivity a fantazie), v **další nápravu odsouzeného** po jeho prvotním selhání doufat, u trestů kratších se toto jeví naprosto naivním.

Pokud je třeba pachatel odsouzen k výkonu trestu v trvání 5 let a po téměř 3 letech je podmíněně propuštěn (je potřeba brát v úvahu i délku schvalovacího procesu), poruší soudem stanovené podmínky a vrací se zpět do výkonu trestu, nelze asi dost dobře doufat, že se v průběhu dalšího ani ne jednoho roku (§ 91/4 TZ, polovina zbytku trestu) napraví ...⁶²⁹

Ad. 6) K otázce vhodnosti/přípustnosti podm. propuštění v případě několikanásobné recidivy

Zde je, napohled, důvod k zamýšlení se ještě menší než v případě uvedeném v předchozí subsekcí, s ohledem na fundament institutu je ovšem právě otázka vhodnosti či

⁶²⁷ Tady lze celkem rozumně dovodit, proč zákonodárce nezvolil formu bezvýjimečného imperativu.

⁶²⁸ Těžko stanovit předěl, dejme tomu trestem kratším budiž trest do 5 let – je to mnou samotným ad hoc vytvořený parametr, jen pro lepší názornost.

⁶²⁹ Pokud obdobný vývoj proběhne u někoho, komu bylo podmíněně „odpuštěno“ třeba 10 let trestu, tam snad ještě doufat lze, v těchto případech je ovšem narušení osob mnohem hlubší.

přípustnosti podmíněného propuštění u osob recidivních o poznání logičtější, a stojí za to se jí alespoň krátce zabývat.⁶³⁰

Osobně se netajím sympatiím k institutu **tříkrát a dost**, který funguje v několika zemích, aniž by byla přítomnost a aplikace tohoto shledána z hlediska ústavnosti jakkoli deficitní. Tříkrát a dost se opakovaně zvažuje i v ČR, a byť je můj osobní odhad takový, že se zavedení tohoto skvělého pravidla ještě léta nedočkáme (pokud vůbec někdy), **možná by šlo, pro začátek, jeho období aplikovat alespoň v rovině podmíněného propuštění z trestu.**

Na Slovensku, což je hodně podobné právní prostředí a hodně podobná právní tradice, **existuje vedle sebe** jak institut 3krát a dost, tak nemožnost podm. propuštění (mimo jiné) u osob, které již podmínky podm. propuštění jednou porušily; v kombinaci s vyšším nastavením trestních sazeb a vyšším odstupňováním povinné doby výkonu trestu je zcela zřejmě dosahováno **vyšší ochrany společnosti**, přičemž tvrdost těchto ustanovení dopadá jen na ty, co pochybili již poněkoliáté, a tento zpřísněný režim zjevně zasluhují.

2.2.2.2. Procesněprávní legislativa

K procesněprávní problematice pochopitelně není příležitostí namítat tolik, jako k té hmotněprávní, něco málo by se nicméně přecijen našlo. Jako nejpálčivější problémy současné procesní stránky úpravy institutu podmíněného propuštění považuji,

- 1) délku procesních lhůt (k provedení úkonů soudem),
- 2) existenci a povahu domněnky dle § 91/3 TZ,
- 3) absenci efektivní kontroly,⁶³¹
- 4) přidanou úpravu v § 88/2 TZ,
- 5) rozsah a kvalitu procesních práv poškozeného v řízení o podm. propuštění.

Ad. 1) K délce procesních lhůt.

Zde řadím především lhůty dle § 331/1; 333/1 TR, naopak zcela úmyslně v této sekci pomíjím lhůtu dle § 91/3 TZ, účinky které jsou sice hmotněprávní, která sama je ale procesní povahy; této je pak věnováno zvláštní místo.

Ustanovení § 331/1 TR určuje, že (opakovanou) žádost o podm. propuštění lze podat nejdříve **po uplynutí šesti měsíců** po zamítnutí té předchozí (toť nedávno zkráceno z

⁶³⁰ Pokud si po tisíc a prvé zopakujeme mantru, že člověk se může zásadně změnit/polepšit v podstatě kdykoli v průběhu svého života, pak dává větší smysl očekávat, že se někdo polepší v průběhu výkonu řekněme dvacetiletého trestu, byť už v pořadí jeho několikátého, než očekávat polepšení jedince ještě v rámci poloviny zbytku nevykonaného, zvláště pak krátkodobého trestu.

⁶³¹ Dodržování některých podmínek odsouzeným ve zkušební době.

původního 1 roku). Daný limit totiž dopadá úplně stejně na osoby odsouzené ke krátkodobým trestům, jako na osoby odsouzené na doživotí.

Takže předně, odsouzený k relativně krátkodobému trestu, kupř. ve výměře 5ti let, kterého žádost je po polovině trestu zamítnuta, to po celkem 3 letech výkonu zkusí znova, ovšem stejně tak i osoba odsouzená k trestu odnětí svobody na doživotí (prvně po 20ti letech, pak třeba každý půlrok). Tady se skutečně věří tomu, že osoba odsouzená k trestu odnětí svobody, lhostejno na jak dlouho a v podstatě lhostejno za co, je po zákonem stanovené minimální době (§88/1-5 TZ) polepšena už natolik, že k **dovršení polepšení** v rozsahu, v jakém by toto připouštělo její podmíněné propuštění, již postačí (opravdu komukoli) **pouhého půl roku dalšího výkonu trestu**. Vskutku neuvěřitelné (a současně neuvěřitelně naivní ...).

Samozřejmě že je tady soud, který v konečném důsledku zváží všechna pro i proti, ale tady jsme u toho – **je jednodušší podané žádosti/návrhu vyhovět**, mít případ tzv. ze stolu, odsouzeného z dohledu a tedy (v rámci kauzy) absolutní klid, nebo do nekonečna zamítat, půl roku co půl roku odůvodňovat a řekněme to na rovinu - přidávat si práci ...

Poctivý a svědomitý soudce nemá jinou volbu než, chtě či nechtě, **vskutku podstatnou část své agendy** nasměřovat právě tímto směrem (zamítání, odůvodňování, úkony v rámci řešení opravných prostředků ... pak zase - zamítání, odůvodňování, úkony v rámci řešení opravných prostředků ... a než vše konečně doběhne tak opětovně - zamítání, odůvodňování, úkony v rámci řešení opravných prostředků a takto dál pořád dokola ...), o navazujících a souvisejících problémech jako je otázka případných kárných řízení pro pomalejší postup v jiných, **důležitějších věcech**, přepracovanost, klesající soustředěnost či kvalita práce ani nemluvě ...

Kolik soudců si ale tuto cestu dobrovolně vybere? Není skutečně jednodušší, pohodlnější, rychlejší⁶³² – a konec konců občas i lukrativnější, podanou žádost/návrh schválit a mít klid jednou provždy, trochu si ulevit od zátěže - mít čas na skutečně smysluplnou práci v rámci výkonu profese?

Vpravdě nikoli moc těžká otázka. Výsledek? **Volný pohyb desítek a stovek osob, které by, objektivně vzato, neměly na svobodě co pohledávat.**

⁶³² Tady nejde o nemístné zveličení, v oblasti civilního soudnictví se opakovaně stává, že soud prostě (radši) určitému návrhu vyhoví jen proto, že už nemá sílu dál „válčit“, chce se hnout dál v řízení, případně mít věc ze stolu; stává se to přitom nikoli jen u návrhů procesních, ale kolikrát i u těch ve věci samé; neshledávám rozumný důvod si myslet, že by tomu v trestním soudnictví bylo nějak zásadně jinak.

Na věc se pak dá pohlížet i z jiného úhlu. Pokud soud v jeden den nevyhoví současně zlodějíčkovi s dvouletým trestem, a sériovému vrahovi s trestem doživotním (předpokládejme, že vrah nastoupil výkon trestu na den přesně 19 let před zlodějíčkem), výklad dikce § 331/1 TŘ nás nevyhnutelně dovede k závěru, **že je zde minimálně možnost** (spíš ale silný předpoklad), že obě tyto, ve své podstatě (a nebezpečnosti) z jádra zcela odlišné individua, „doběhnou do cíle“ současně - tj. že oba dosáhnou za kalendářní pololetí (od svého prvního pokusu) stejného progresu.⁶³³

Zase je tady „legislativní brzda“ v podobě obligatorního (otázkou je jak precizního) zvážení všech okolností soudy, a zase je zde problém popsany výše (přepřacovanost, nesmyslnost a zbytečnost velké části soudní agendy apod.).

Zřejmě nezbyvá než doufat,⁶³⁴ že podstata a smysl ust. § 331 a násl. TŘ do budoucna neujde pozornosti zákonodárce, a že jeho dnešní dikce nezůstane zcela nepovšimnuta a nezměněna.

Obdobný tlak na výkon práce soudce představuje lhůta dle § 333/1 TŘ, dopady porušení této ale (prozatím)⁶³⁵ nejsou nijak tragické. Prozatím se lhůty dle § 331/1 TŘ úspěšně ignorují, nedostatečnost soudů je přitom (rovněž prozatím) jako „důležitý důvod“ nerozhodnutí ve lhůtě tiše tolerována, i když se nedá říct, že by šlo zrovna o výjimky.

Jedním z důvodů, proč se rozhodnout ve lhůtě 30 dnů (teprve nedávno zkráceno z původních 60 dnů) zpravidla nepodaří je i to, že k trestu pachatele odsuzuje odsuzující (řekněme nalézací) soud, zatímco o jeho případném podmíněném propuštění rozhoduje soud dle místa výkonu trestu, kdy **tyto 2 destinace se pravidelně liší**. Jen vyžádání a předání spisu z místa do místa zabere řádově týdny (doprava v rámci ČR nefunguje 24/7 – nejde o Českou poštu),⁶³⁶ **na samotné rozhodnutí pak teoreticky zbývá doba nepřiměřeně krátká**.

Toto považuji za krátkozraké a málo flexibilní, i bez dalšího hlubšího rozboru pak za zjevně nedostatečné a špatné.

⁶³³ Tzn. k dnešku oba nejsou zralí na podmíněné propuštění, ale za 6 měsíců již oba budou ...

⁶³⁴ Zde narážím na dlouhodobý a zcela zjevný trend kontinuálního a bezvýjimečného uvolňování podmínek trestní represe, problematiku podmíněného propuštění z tohoto nevyjímaje.

⁶³⁵ Aktuálnost a pravdivost tohoto výroku potrvá jen tak dlouho, jak dlouho se na věc nesejde Ústavní soud (k řešení otázky, zda neschopnost zajištění řádného výkonu soudní moci /tj. státní služby/ nepředstavuje ve vztahu k odsouzenému, žádajícímu o podmíněné propuštění porušení některého /spíš několika/ z jeho ústavních práv...).

⁶³⁶ Spisy bývají odesílány zpravidla pouze několikrát do měsíce, a to bez ohledu na datum jejich vyžádání.

Ad. 2) K existenci a povaze domněnky dle § 91/3 TZ.

Odsouzený se ve zkušební době „osvědčil“ i v případech, kdy **soud nestihl** (bez jeho viny) o jeho osvědčení se **rozhodnout ve lhůtě do 1 roku** od uplynutí zkušební doby - jak plyne z ust. **§ 91/3 TZ**.

Nepříhodnost a potenciální nebezpečnost takto formulovaného pravidla spatřuji v následujícím. Vina odsouzeného zde občas není konstatována ani v případech, kdy soud nemohl o osvědčení či neosvědčení se rozhodnout právě jen z důvodu, že odsouzený je prověřován /vazebně stíhán pro jiný skutek, byť spáchání tohoto spadá do zkušební doby podmíněného propuštění.

Uvedené samozřejmě neplatí bez dalšího, z praxe jsou ale známy případy, kdy soud - právě s poukazem na spáchání dalšího trestného činu, a to právě v průběhu zkušební doby, neuspěl ve snaze nařídit výkon zbytku trestu, kdy usnesení o tomto bylo Nejvyšším soudem ČR zrušeno jako výsledek podané **stížnosti pro porušení zákona**.

(porušení zákona v neprospěch bylo shledáno v tom, že soud o výkonu zbytku trestu rozhodl **pouhý týden poté, co vypršela lhůta dle § 91/3 TZ** – a to především z důvodu, že nařízení zbytku trestu bylo nutné projednat v přítomnosti odsouzeného, a termín veřejného zasedání se, s ohledem na krátký interval od právní moci rozhodnutí v jiné jeho trestní věci, soudu nepovedlo na dřívější datum nařídit).⁶³⁷

Za vrchol formalismu⁶³⁸ pak lze označit situace, kdy se obdobný výsledek dostaví sice rovněž s ohledem na zcela **marginální rozsah zmeškání lhůty dle § 91/3 TZ** (kolikrát řádově jen v jednotkách dnů, ačkoli zkušební doba trvala léta), ale **výslovně jen z důvodu průtahů na straně odsouzeného** (opakované maření projednání věci ve veřejném zasedání s odkazem na nejrůznější, nejčastěji zdravotní důvody). Ani takovýto postup odsouzeného, pakliže je kryt zdravotními potvrzeními, nebývá v praxi shledáván jako důvod konstatace jeho viny na nerozhodnutí věci ve lhůtě ve smyslu § 91/3 TZ.⁶³⁹

Opět, lhůta by se (podle mě) v těchto případech měla stavět a odsouzený se může v klidu uzdravovat i několik let.

⁶³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tz 55/2012-33 ze dne 22. srpna 2012.

⁶³⁸ Jsem si vědom toho, že nejde o právní formalismus v jeho pravém slova smyslu – odchýlení od procesní (a tedy kogentní) normy prostě není možné, zrovna tak jako se nepřipouští její rozdílný výklad.

⁶³⁹ Obstrukce by musely být zcela zjevné, rok je ale poměrně krátká doba, takže kýženého výsledku lze dosáhnout relativně jednoduše.

Zrušení tohoto pravidla (bez dalšího) by zajisté nebylo tím úplně vhodným řešením, co by ale bylo potřeba udělat je to, aby daná premisa nadále měla povahu pouze **vyvratitelné domněnky**.

Ad. 3) K otázce zajištění efektivní kontroly nad chováním podm. propuštěného ve zkušební době.

Samotné podmíněné propuštění je častokrát kombinováno s uložením nejrůznějších **povinností** či **omezení**, zajištění kontroly (skutečného) dodržování kterých ovšem není pokaždé dost dobře možné.⁶⁴⁰ Pokud začneme § 88 TZ, nabízí se postupně následující.

Soud podmíněně propuštěnému (případně):

– **uloží dohled**, dohled ovšem netrvá nepřetržitě, nelze tedy mluvit o dohledu stoprocentním, dostatečně mapujícím chování a pohyb odsouzeného – tedy o dohledu skutečně efektivním;

– **uloží, aby se zdržoval v určené době ve svém obydlí, nebo jeho části** – opět, nikdo s odsouzeným netráví celou určenou denní dobu ani nikdo nehlídkuje před místem jeho bydliště; na podkladě občasných namátkových kontrol nelze s větší pravděpodobností tvrdit, zda dotýčný podmínku zdržování se ve svém obydlí dodržuje, či nikoli;

– **může uložit omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí**, které trvá až do doby, kdy je vykonán trest, nebo nastane jiná skutečnost, s níž je spojen zánik výkonu trestu - toto „omezení,“ vnesené do TŘ ustanovením § 333a s účinností k datu 1. ledna 2011 (tedy řádově léta po vstupu ČR do Schengenského prostoru) skutečně omezuje odsouzeného jen v pohybu mimo Evropu (v rámci EHP pak jenom ve vztahu k Velké Británii, Irsku, Kypru a Chorvatsku, které součástí dohody /prozatím/ nejsou), zabavení cestovního dokladu tak vůbec nic neřeší, a stanovená povinnost pravidelně se hlásit na služebně PČR / úředníkům PMS (z dikce ustanovení neplyne, že by toto bylo podmínkou) případně povede jen k tomu, že se dříve či později přijde na to, že odsouzený daný zákaz nerespektoval.

– **uloží přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 48/4 TZ**, a v rámci těchto pak zpravidla:

a) **uloží povinnost zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami**

⁶⁴⁰ Vždy se ovšem jde tvářit, že je situace pod kontrolou (a osoba podmíněně propuštěná pod dohledem).

– tady platí v ještě větší míře výše uvedené – žádný orgán, žádný probační úředník ani nikdo jiný, netráví s odsouzeným 24h denně, pokud tomu tak není, a pokud orgán dohledu současně nenavštíví všechny společenské akce, všechny lokály či všechny fotbalové zápasy (nejen v regionu), nelze určit, jak a na základě čeho je případně konstatováno, že se tento návštěvy nevhodných míst, nevhodných akcí a styku s nevhodnými osobami skutečně zdržel.

b) uloží povinnost zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,

– kde není žalobce, tam není soudce, pokud je míra latentní kriminality v násobcích kriminality odhalené, bude nejspíše tento poměr zachován i v období podm. propuštění, resp. běhu zkušební doby.

c) uloží povinnost zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,

– ve všech zmíněných případech platí výše uvedené.

d) uloží povinnost veřejně se osobně omluvit poškozenému,

– splnění této povinnosti sice více méně ohlídat lze, otázka je, zde je právě omluva tím, co situaci poškozeného jakýmkoli způsobem řeší (o co poškozený stojí).

To samé pak platí v případě konstatace osvědčení se podm. propuštěného ve zkušební době a efektivity kontroly nad splněním podmínek v tomto smyslu.

Co naopak prokázat lze, a kontrola čeho se tak jeví být jako dostatečně efektivní je:

a) Povinnost vykonání prací ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, či složení určené peněžní částky na pomoc obětem trestné činnosti.

b) V rámci uložených přiměřených omezení a povinností lze dost dobře ohlídat, zda se podm. propuštěný podrobil výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace; vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy; léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením dle TZ, či vhodným programům psychologického poradenství.

c) Lze také poměrně lehce zjistit, zda uhradil dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, či zda nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, příp. vydal bezdůvodné obohacení, trestným činem získané.

d) V otázce **poskytnutí přiměřeného zadostiučinění** lze pak více méně ohlídat pouze to, zda k tomuto jednání došlo, nikoli už stanovit, zda poskytnuté zadostiučinění bylo skutečně přiměřeným (toto by mohl ozřejmit snad jen poškozený).

Ad. 4) Přidaná úprava v § 88/2 TZ.

Novelou č. 390/2012 Sb. se s účinností k 07.12.2012 dostala do § 88/2 TZ materie, upravující detaily postupu rozhodování soudu ohledně osoby podm. propuštěné v případech, **kdy je podnět podán ředitelem věznice**, přičemž **je dáno**, že odsouzený je ve všech těchto případech téměř nezpochybnitelně polepšen - soud takovému podnětu nevyhoví jen v případě „*je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život.*“

Nesmyslné, nelogické, nesprávné a z mého pohledu **rozumně nezdůvodnitelné** rozhodnutí zákonodárce, které je navíc na hranici ústavnosti (otázka porušení dělby moci). „Logika“ tohoto ustanovení zřejmě vychází z předpokladu, že ředitel věznice je tím, kdo má o chování odsouzeného nejlepší přehled,⁶⁴¹ to sice nepochybně, ovšem tento přehled objektivně vzato nemůže být dobrým až natolik, aby zcela vyřadil z role soudní rozhodování (nikoli jen z důvodu, že se zvažuje i predikce chování do budoucna ...).

Tady jen odkážu na již uvedené, a to na skutečnost, že **odsouzený se nemá ve výkonu trestu prakticky šanci výrazněji negativně projevit**, co ředitel věznice „ví“ lépe než jiní je tak akorát to, jak si odsouzený plní své (značně omezené) vězeňské povinnosti, naopak ale nemůže a neví posoudit, jaká je jeho potenciální nebezpečnost v otevřeném, nechráněném světě; korupční potenciál dopadů tohoto ustanovení je pak rovněž nasnadě...

Tady zkrátka zákonodárce (bezdůvodně) rezignoval na možnost státu, skrze moc soudní, posoudit **případnou** proměnu a potenciální nebezpečnost odsouzeného, a to je špatně.

Ad. 5) K rozsahu a kvalitě procesních práv poškozeného v řízení o podmíněném propuštění.

Pokud by skutečně ve větší míře existovala **ochranu zájmů poškozeného**, a nastal v tomto směru (skutečný a znatelný) legislativní progres, mělo by být lze konstatovat alespoň následující:

– **odsouzený má reálnou možnost proces rozhodování o podmíněném propuštění ze své pozice ovlivnit** - což předpokládá, že se někdo o jeho názor bude skutečně zajímat, že se o probíhajícím řízení nejenom dozví, ale že má možnost se k tomuto i **vyjádřit**, v případě značných (psychických, zdravotních, majetkových) poškození pak tento proces (příp.

⁶⁴¹ Aplikace extralegální zásady „košile bližší než kabát“ ...

zamýšlené vyhovění) případně **vetovat** (zde ovšem kolize s principem, že spácháním trestného činu je poškozena společnost, a s pachatelem si to „vyřizuje“ stát, nikoli poškozený; také pak kolize s koncepcí institutu podm. propuštění, vycházející z předpokladu polepšení se odsouzeného a predikce jeho chování do budoucna, a konečně – analogicky, i kolize s ustálenou judikaturou vyšších soudů, dle které na odsouzení pachatele neexistuje právní nárok);

– je případné vyhovění podnětu na podm. propuštění **striktně a bezvýjimečně vázáno na míru majetkové kompenzace**, poskytnuté poškozenému (bezvýjimečně = nikoli „soud může uložit, aby nahradil škodu,“ nýbrž **přiměřená míra náhrady škody jako conditio sine qua non**, vyhovění pak vázáno na míru splnění této povinnosti).⁶⁴²⁶⁴³

– odsouzený má **možnost vetovat** rozhodnutí soudu o vyhovění podnětu na podm. propuštění, obzvláště pak u závažnějších trestných činů s těžším následkem.⁶⁴⁴

Je asi vhodné si uvědomit, že soud (za současné právní úpravy),

- 1/ **povinnost kompenzace** odsouzenému **vůbec nemusí nařídit** - § 89/2 TZ,
- 2/ pokud ji nařídí, tato se posuzuje pouze s ohledem na **momentální možnosti odsouzeného** („dle svých sil“) - § 89/2 TZ, a
- 3/ i za konstatace porušení takto (omezeně) nařízené povinnosti, **není toto automaticky důvodem k nařízení zbytku trestu** - § 91/1 TZ.

Tady si lze představit situaci, kdy (příkladně) odsouzený za spáchání tr. činu podvodu v rozsahu 10 milionů korun před rozhodováním soudu o podm. propuštění uhradí poškozenému půl milionu, čímž získá kladné posouzení ve smyslu § 88/3 TZ, a pak, během trvání zkušební doby, bude hradit v rozsahu jednotek tisíců korun měsíčně. Peníze, získané podvodem přitom někde zaručeně jsou, možná se i více či méně dobře zhodnocují, hrazení škody „**dle sil a možností**“ podmíněně propuštěného se ovšem posuzuje s ohledem na jeho momentální (spíš momentálně vykazované a dohledatelné) příjmové a majetkové poměry.

Takže, když odsouzený vykáže příjem ve výši průměrné mzdy v národním hospodářství, a z tohoto odvádí poškozenému příkl. 5 tisíc měsíčně, z pohledu současné legislativy se toto plnění „dle jeho sil a možností“ jeví jako dostatečné.

⁶⁴² Vyjma případů, kdy je způsobená škoda takové povahy či takového rozsahu, že je zcela zjevné, že tato nikdy nebude uhrazena ... (pak stanovit minimální výši).

⁶⁴³ Podobně to funguje (mělo by, dle dikce zákona), pokud je jako sankce ukládán peněžitý trest (§ 67 a 69/1 TZ)

⁶⁴⁴ Toto se však jeví z pohledu procesní ekonomie jako nerozumné – spíš by měl být případný proces vázán již na předešlé vyjádření/souhlas poškozeného - podobná praxe již funguje v některých státech U.S.A.

Fakt, že poškozený v souhrnu inkasuje pouze zlomek jemu způsobené škody (tzn. škůdci zůstává zbytek), **ač by tomu tak být nemuselo a nemělo**, je dle zákonodárce zjevně v pořádku.⁶⁴⁵

Za zmínku pak možná stojí rovněž to, že **jakákoli motivace odsouzeného k hrazení škody trvá jen po dobu plynutí zkušební doby**; nárok poškozeného tady samozřejmě zůstává, jakýkoli trestněprávní postih jeho neuspokojení ovšem uplynutím zkušební doby padá...⁶⁴⁶ Lze se ptát - **na jaké úrovni je tedy ochrana práv a oprávněných zájmů poškozeného, byť jen v majetkových věcech?**⁶⁴⁷

Konečně pak dle § 331/1 TŘ ve spojení s § 228/4 TŘ je poškozený, **který o to požádá**, vyrozuměn o konání veřejného zasedání o podmíněném propuštění, to je ale „na ochranu jeho práv“ dost málo. Tato část práce vznikala před nabytím účinnosti zákona **č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**, s ohledem na obsah tohoto zákona lze konstatovat, že se z pozice (některých) poškozených – “obětí,” mnohé zlepšilo; nicméně všechny výše uvedené námitky, bohužel zůstávají i nadále aktuální.

⁶⁴⁵ Rozumím tomu, že se zde vychází z prokazatelných příjmů odsouzeného, pak se ale nelze divit fixaci stavu, kdy poškozený (v poměru k výši „lupu“) zpravidla nedostane nic.

⁶⁴⁶ Poškozenému tak fakticky zůstává toliko naturální obligace – když pomíjím rovinu civilního řízení.

⁶⁴⁷ V případě spáchání tr.činů dle §§ 152, 153, či 155 TZ má pak pachatel coby „rezident“ nápravního ústavu tu nejlepší dostupnou péči – nakažený (obět' tr. činu) má pak jen takovou, jaká plyne z kvality jeho pojištění, příp z jeho momentálních možností.

B/ *Návrhy de lege ferenda*

2.3. Prostor pro možné změny

Návrhy změn jsou systematicky členěny na ty směřující do oblasti **hmotněprávní** a do oblasti **procesní**; logicky kopírují obsah jednotlivých výtek uvedených v části 2.2. této práce a řeší konkrétní otázky větším či menším odklonem od právní úpravy stávající, v extrémních případech⁶⁴⁸ jsou pak přímo její opakem.

Ze všech navržených změn je následně vhodné vybrat ty, které mají alespoň nějakou šanci (úspěšně) projít legislativním procesem, zmínit ostatní je pak dobré minimálně pro zamyšlení.

2.3.1. Možné změny v oblasti hmotněprávní

Hmotněprávní úprava institutu je v převážné míře vtělena do §§ 88 a násl TZ, proto se i následující materie bude vázat k těmto ustanovením zákona, a to postupně podle toho, jak za sebou následují.

K § 88/1 TZ

1) V první řadě se zamyslet nad nastavením (průkazností, vypovídací hodnotou a ověřitelností) základních zákonných kritérií pro podm. propuštění.

– „*odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení ...*“

Z chování odsouzeného (v často velmi krátkém) výkonu trestu, objektivně vzato, na jeho polepšení či nepolepšení usuzovat nelze.

– „*může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného ...*“

„Očekávat“ lze zásadně cokoli od kohokoli, otázkou je z čeho při tomto očekávání soud vychází (viz výše) a jak závažný je hrozící následek. Žádná skutečně efektivní „záruka“ za dovršení nápravy odsouzeného neexistuje.

Návrhem je – vázat vyhovění podnětu na podm. propuštění krom uplynutí doby hlavně na rozsah náhrady škody (výši peněžní satisfakce u tr. činů nemajetkové povahy) spíš než na „prokazatelné polepšení“ (které ale vůbec prokazatelným není, často není ani

⁶⁴⁸ Řetězení podm. propuštění u opakovaně selhávajících osob s delšími tresty; podm. propuštění u osob které ani v nejmenším neodčinily následek způsobený svým činem; podm. propuštění osob odsouzených za nejtěžší zločiny s nenapravitelným následkem apod.

polepšením v jakémkoli smyslu tohoto slova); parametr chování odsouzeného vzít v úvahu hlavně v případech, kdy toto není vyhovujícím (tedy v neprospěch).⁶⁴⁹

2) Zvážit vhodnost nastavení časových hledisek.

Zde narážím na (poslední novelizací přidanou) možnost podm. propuštění již po 1/3 výkonu trestu, případně dokonce **i před** takto vymezenou délkou výkonu trestu, což už navozuje otázku, zda vůbec uložení nepodm. trestu má nějaký smysl.

Velice nevhodné, **zákon obsahuje dostatek (ne-li přemíru) nástrojů k dosažení toho, jak u pachatele nepřikročit k nařízení výkonu trestu odnětí svobody vůbec** (počínaje možnostmi v přípravním řízení přes celou paletu odklonů až po /donekonečna opakované, často nevhodné a zcela nedostačující/ podmíněné tresty), tzn. pachatel, u kterého to míra jeho narušení umožňuje, je již od počátku držen mimo věznic; **pakliže se pachateli nepodmíněný trest ukládá, je pro to zřejmě dobrý důvod.**

Novelizací z prosince 2012 přidaná materie písm. b) s možností propuštění již po výkonu 1/3 výkonu trestu je pak výsměchem práce všech zainteresovaných orgánů a složek státu, **poškozeným** a celé společnosti zároveň.⁶⁵⁰

Má-li mít výkon trestu nějaký **výchovný účinek** (dopad na pachatele) a **smysl** (ochrana společnosti), **nesmí se jeho hodnota, tj. jeho restriktivní či odstrašující funkce, degradovat**; k tomuto ale hojnou mírou aplikace institutu podm. propuštění v podstatě dochází a řada (zejména recidivních)⁶⁵¹ pachatelů **na to již předem kalkuluje**. Výsledek je ten, že namísto aby byl pachatel od další trestné činnosti odrazen, v podstatě je ještě pobízen. O generální prevenci se zmiňovat nebudu, jelikož je tato, při současném nastavení trestní politiky, prakticky zašlapána a nefunkční.⁶⁵²

Návrhem je – nastavit min. dobu výkonu uloženého (nikoli zmírněného – viz dále) trestu jednotně na 2/3.

3) **Úplně odstranit možnost (plošné) amnestie**, ponechat jen institut (individuálních) milostí, to jen za předpokladu, že by se vytvořila **účinná protiváha** (kontrolní mechanismus)

⁶⁴⁹ Z chování odsouzeného lze zřejmě vyčíst jeho nepřipravenost na případné podm. propuštění, nelze z něj už ale dost dobře vyčíst opak.

⁶⁵⁰ Snad obhajitelné pro skupinu pachatelů přečinnů, u ostatních jen v případě nedbalostních trestných činů (také ne bez výjimky).

⁶⁵¹ Prvotrestaný pachatel si předem možnost odhalení, dopadení a potrestání zřejmě nepřipouští ...

⁶⁵² Nevztahovat striktně jen na výši uložených trestů – zohlednit také užití způsoby trestání, faktor možnosti podm. propuštění, míru latence konkrétního druhu trestné činnosti atd.

proti rozhodování prezidenta v těchto věcech,⁶⁵³ (příkladně v podobě nutnosti souhlasu soudu, potvrzení cestou referenda apod).⁶⁵⁴ **Amnestie** jako takové je zkrátka relikv minulé a za současných podmínek **nemá nijaké opodstatnění** – nevhodnější řešení je ji **zrušit**.

Ve vztahu k institutu podmíněného propuštění pak **vypočítávat dobu** pro vyhovění podnětu na podm. propuštění **z trestu původně uloženého, nikoli zmírněného**. A to i za tu cenu, že by bylo zmírnění pod úroveň min. hranice pro podm. propuštění, takže možnost podm. propuštění by tímto byla fakticky vyloučena.⁶⁵⁵ Fakt snížení trestu následkem provedeného zmírnění nemá a nemůže mít žádný dopad na osobní postoje/projevy odsouzeného – **zmírněním trestu se jeho osobnost (bez dalšího) k lepšímu nemění**, není tak ani důvod očekávat, že dřív vyhoví podmínkám pro podm. propuštění.

Návrhem je – neodvozovat min. délku výkonu trestu pro účely podm. propuštění od délky trestu již zmírněného, leč od výměry trestu původní.

K § 88/2 TZ

1) Vztít v úvahu (v určitých ohledech) **nevhodnost dělení pachatelů na pachatele přečinů a zločinů**, kdy kolikrát pachatel nedbalostního zločinu je méně narušeným (jestli vůbec) a pro společnost méně nebezpečným člověkem, než pachatel úmyslného přečinu.

Návrhem je – klást důraz na parametr **úmyslnosti/neúmyslnosti** spáchaného činu, více než na fakt nastavení trestních sazeb v TZ (a z tohoto plynoucí dělení přečin/zločin).

2) Dále zvážit, zda ponechání možnosti podm. propuštění **ještě před** vykonáním 1/2, resp. (dokonce) 1/3 výkonu trestu, není už moc (odvážným řešením).

Návrhem je – odstranit možnost podm. propuštění před vykonáním jakékoli zákonem určené minimální délky výkonu trestu (obzvláště když se pohybujeme na hranici toliko 1/3 délky trestu).

3) Zamyslet se nad odvážností a nesmyslností tohoto ustanovení; zohlednit jeho možný ústavní rozměr; zasadit věc do širšího kontextu:

⁶⁵³ Podpis předsedy / pověřeného člena vlády lze snadno „zobchodovat“, je potřeba vymyslet něco jiného (viz případy z doby nedávno minulé ...)

⁶⁵⁴ Volba referenda se nejeví jako rozumná, nese to ale nezanedbatelné náklady a administrativní zátěž, navíc výsledek by byl, dle mého soudu, předem dán (jediné co by se mohlo přihodit by bylo to, že „nebude účast“).

⁶⁵⁵ Jedno i druhé (zmírnění trestu rozhodnutím prezidenta / podm. propuštění z rozhodnutí soudu) představuje nemístný a velice často ničím nezasloužený benefit, **pakliže chceme tyto benefity navíc kombinovat**, jde v poměru ke všem stěžejním hlediskům trestání (indiv./generální prevence, ochrana společnosti, alespoň minimální satisfakce pro poškozené – stejně nikdy ne dostatečná) o zcela nevhodný až protichůdný postup.

- „Soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život.“

Návrhem je – uvést vše do stavu před novelou č. 380/2012 Sb.⁶⁵⁶

4) Formulace „*prokázal svým chováním, že dalšího výkonu trestu již není třeba*“ – zde pouze odkázu na argumentaci provedenou k § 88/1 TZ (otázka průkaznosti zkoumaných parametrů).

K § 88/3 TZ

1) Problémy jsou dva, prvním je **omezení rozsahu pouze na pachatele zločinů** (přitom do novely č. 380/2012 TZ zvažováno u pachatelů tr. činů obecně); **povinnost soudu toliko „přihlédnout“** je zejména ve vztahu k otázce náhrady škody nedostatečná a nepřipadná (nepřípadně až nepochopitelně mírná).⁶⁵⁷

Návrhem je – uvést věc v otázce vymezení pachatelů tr. činů do stavu před novelou č. 380/2012 Sb. (tj. **rozšířit i na pachatele přečinů**); povinnost soudu „přihlédnout“ případně ponechat jen ve vztahu k včasnému nástupu výkonu trestu, **v otázce náhrady škody** zohlednit a promítnout do rozhodování o podm. propuštění jako **conditio sine qua non**.

K § 88/4 TZ

Návrhem je – doplnit taxativní výčet tr. činů o tr. čin **podvodu**,⁶⁵⁸ a to bez ohledu na výši způsobené škody.⁶⁵⁹

K § 89/2 TZ

Nedostatečné hájení zájmů poškozených, zcela zbytečná obava zákonodárce z nezpůsobilosti/neschopnosti (v reálu ovšem často neochoty) odsouzeného nahradit škodu. Tady, ač jsem chtěl tomu vyhnout, je myslím vhodná citace dotčené části předpisu:

„Podmíněně propuštěnému může soud (...) též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.“

⁶⁵⁶ Nedostatky této právní úpravy již rozebrány výše, mj. v kontextu zavedené dělby moci vo státě.

⁶⁵⁷ Zde se zákonodárce projevil jako by onu náhradu škody měl snad sanovat on sám ...

⁶⁵⁸ Podvod nelze spáchat jinak jako úmyslným (často dobře promyšleným a dlouhodobě plánovaným) jednáním, zpravidla bez nejmenších ohledů k dopadům na osoby poškozené – člověk schopný tohoto jednání je mravně nutně narušen do takové míry, že jakékoli odpouštění/snižování trestu by nemělo přicházet v úvahu, a když už, tak na úrovni 2/3 výkonu trestu a po uhrazení předem stanoveného rozsahu způsobené škody.

⁶⁵⁹ Podvod, jako plánovaná, úmyslná majetková trestná činnost je zpravidla předem naplánován daleko za horizont dokonání činu, tj. včetně zašantročení majetku, reálná satisfakce poškozených je tak častokrát mizivá a vůbec výhled na ní pouze iluzorní.

– zákon, již slovy „podle svých sil“ prakticky vylučuje možnost negativního dopadu nehrazení škody na osobu pachatele v situacích, kdy tuto nehradí z důvodů nikoli na své straně; není proto nijak přemrštěné po pachateli **pravidelně a bez výjimky** vyžadovat (obzvláště když je mu činěn ústupek v podobě podm. propuštění), aby se škodu vzniklou svým činem „podle svých sil“ **pokusil** nahradit **bezpodmínečně**.

Zde skutečně nevidím jediný rozumný důvod, proč je užití takto zásadního instrumentu obrany zájmů poškozeného ponecháno **zcela na libovůli soudu** (od kterého se ale očekává, že nastaví poměry mezi poškozeným a pachatelem rozumně a spravedlivě, a bude svým rozhodováním zájmy osob činem poškozených v rozumné a obhajitelné míře prosazovat), místo toho, aby to bylo **nevyhnutelným pravidlem**.

Návrhem je – pozměnit formulaci „*soud odsouzenému může též uložit ...*“ na „*soud odsouzenému též uloží ...*“, jinými slovy, **změnit možnost na povinnost**.

K § 89/3 TZ

Otázka důvodnosti zastropování tam uvedené částky, jinak otázka vhodnosti nastavení její výše.

„Částka na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle odstavce 2 se stanoví ve výměře od 2 000 Kč do 10 000 000 Kč.“

Zde skutečně neshledávám důvod pro jakékoli omezení horní hranice sumy odškodnění, částka 10,000.000,- Kč je na pohled pěkná (dostatečná), vždy ale půjde především o **způsobenou výši škody**, na jedné straně a o **majetkové a příjmové poměry pachatele**, na straně druhé, v daném konkrétním případě;⁶⁶⁰ zákon přeci sleduje i nějaký demotivační a represivní účel ...

Návrhem je – **odstranit omezení** max. částky odškodnění dle § 89/3 TZ.⁶⁶¹

K § 89/4 TZ

Uvědomit a přiznat si nesplnitelnost některých očekávání (třeba zázračného polepšení osoby selhavší ve zkušební době podm. propuštění po uplynutí 1/2, příp. 2/3 zbytku trestu). Zde skutečně nelze shledat rozumný důvod, proč donekonečna opakovat stejnou chybu.

⁶⁶⁰ Pokud způsobená škoda ve stovkách milionů a současně poměry pachatele tomu odpovídající, není rozumné tomuto „bránit“ složit víc než jen zmíněnou horní hranici.

⁶⁶¹ ... kdy jediným korektivem by měl být jen faktor zajištění rozsahu uspokojení osoby TČ poškozené, tj. aby na úkor složení částky pro neadresné oběti neutrpěla konkrétní oběť TČ (příkl. - na účet obětí složeno 10,000.000,- Kč, sám poškozený už nedostane nic, protože možnosti odsouzeného jsou tímto vyčerpány ...).

Návrhem je – neumožnit opakované podmíněné propuštění ze stejného trestu; rovněž zvážit bezmeznost dalších (a dalších) podmíněných propuštění téže osoby z případných výkonů trestů v budoucnu.

Návrhem, jdoucím nad rámec platného a účinného znění zákona je také zavedení pravidla **tříkrát a dost**, alespoň v otázce podmíněného propuštění.

Není přeci myslitelné, aby pachatel dostal několik podmíněných trestů či odklonů (resp. jakýchkoli trestů, odlišných od nepodm. trestu odnětí svobody),⁶⁶² a teprve ve chvíli, kdy následky jeho činů jsou již nadále pro společnost neudržitelné (ony byly už předtím), a kdy je konečně, se značným zpožděním, přistoupeno k nařízení nepodmíněného trestu, aby měl možnost se z tohoto **opakovaně** dostávat ven ještě před jeho výkonem (nemusí by být a jistě by ani nebylo podm. propuštění pokaždé aplikováno, nebezpečí však plyne již z toho, že tu taková zákonná možnost je).⁶⁶³

I v rámci Evropské unie jsou země, kde existují vedle sebe jak pravidlo **3x a dost** (ve vztahu k počtu odsouzení), tak pravidlo **jednou a dost** (ve vztahu k možnosti podm. propuštění – minimálně ze stejného trestu), tyto státy jsou vázány stejnými mezinárodními úmluvami jako ČR, dopadají na ně stejné (unijní a mezinárodní) direktivy, a přeci to jde.

2.3.2. Možné změny v oblasti procesní

Procesní úprava institutu je v převážné míře vtělena do §§ 331 a násl. TŘ, takže rovněž návrhy budou směřovat přímo k daným ustanovením zákona.

K § 331/1 TŘ

Pravidlo, aby bylo odsouzenému umožněno (po předešlém zamítnutí) opětovně žádat o podm. propuštění každého 1/2 roku mi přijde, zejména u delších trestů, jako zjevně neadekvátní až směšné, a zajisté zbytečně zahlcující tyto žádosti projednávající soudy.

V případě, kdy je uložen trest příkladně ve výši 20 let, a možnost podm. propuštění nastává po nějakých 14 letech jeho výkonu, nelze zřejmě za situace, kdy soud shledá, že odsouzený ještě není po takto dlouhé době dostatečně zralý k podm. propuštění zcela rozumně

⁶⁶² Snad vhodným příkladem tohoto je (mediálně známý) případ delikventa, jemuž byl celkem jedenáctkrát udělen trest zákazu řízení, a který pod vlivem omamných látek (autem – ve kterém ovšem neměl co dělat) zabil policistu (případ z 2. května 2014). Pokud by byl v pořadí nejpozdější třetí udělený trest trestem nepodmíněným, a pokud by současně nebylo přistoupeno k podm. propuštění, je možné, že by k popisované tragické udalosti nedošlo.

⁶⁶³ Do jednání recidivních pachatelů je to již předem zakalkulováno, v podstatě se tím podporuje další páchaní trestné činnosti. Nebezpečí plyne rovněž z chronické přeplněnosti věznic, což v podstatě činí tlak na ředitele věznic k postupům dle § 88/3 TZ, soudy mají pak velice malý prostor věc zvrátit.

očekávat, že se za dalších (pouhých) 6 měsíců ten samý odsouzený už zralý pro podm. propuštění bude.

Návrhem je – u trestů delších deseti let tuto dobu diverzifikovat po každých 5 letech trvání trestu.⁶⁶⁴

K § 333/1 TR

Toto ust. de facto stanovuje, že jak o samotném podm. propuštění, tak o osvědčení se odsouzeného ve zkušební době rozhoduje soud místně příslušný **podle místa výkonu trestu**.

Nevidím důvod pro takový postup,⁶⁶⁵ je přeci vyloučeno, aby měl takto určený soud víc informací, či lepší informace o fungování odsouzeného ve výkonu trestu, naopak, poznatky o povaze a následcích činu, hlavně ale **přímo o osobě odsouzeného** má nejlepší právě soud, který o vině a trestu rozhodl. Skutečně se jeví vhodnějším, **aby v otázce PP rozhodoval soud určený nikoli podle místa výkonu trestu, ale podle toho, jak zná osobu odsouzeného** (třeba z proběhlého prověřování).

Zde jsem si plně vědom toho, že celý institut podm. propuštění „je o predikcích“ chování odsouzeného do budoucna, nikoli o zpětných pohledech na spáchaný skutek, silně profilované (typicky kriminálně vyhraněné) osoby se ovšem zas až tak moc v čase nemění ...

Návrhem je – nechat o případném návrhu na podm. propuštění rozhodnou soud, který zná osobu odsouzeného a detaily skutku nejlíp (nejlíp tedy stanoví i predikci dalšího chování), tj. soud, který vynesl odsuzující rozsudek.

K § 333/3 TR

„Proti rozhodnutí podle § 331 odst. 3 je přípustná stížnost proti výroku o stanovení délky zkušební doby.“

Jde o úpravu opravného prostředku proti vyhovění podnětu na podm. propuštění v situacích, kdy propuštění navrhne ředitel věznice podle místa výkonu trestu (nebo se k takovému návrhu připojí), a to **po souhlasu státního zástupce**. A je to nejspíš právě osoba státního zástupce, kdo bude v těchto případech podávat stížnost.

⁶⁶⁴ Příkl. - osoby odsouzené k trestu do 10 let po 6 měsících, osoby odsouzené k trestu od 10 – 15 let po 1 roce, osoby odsouzené k trestu od 15 – 20 let po 18 měsících, osoby odsouzené k trestu v trvání nad 20 let – po 2 letech od zamítnutí první své žádosti apod..

⁶⁶⁵ Jediným zjevným důvodem může být procesní ekonomie – geografická blízkost místa soudu a místa výkonu trestu, nejsme ale ve Spojených státech či podobně rozlehlé zemi, takové hledisko se mi v podmínkách ČR jeví svým významem jako zcela marginální.

Podivnost tohoto pravidla spočívá v tom, že se po státním zástupci požaduje jeho vyjádření (souhlas) za situace, kdy se samotným návrhem tento může třeba i souhlasit, ale má svůj pohled na přiměřenost současně vyslovené délky zkušební doby. **Jak ale bude tato zkušební doba skutečně vyměřena, ve chvíli, kdy dává souhlas, ještě neví;** pak je často překvapen a nucen podávat stížnost.

Přijde mi velmi logické, pokud už je vyžadován souhlas státního zástupce s podm. propuštěním, **dát mu rovněž možnost stanovení/navržení délky zkušební doby,** anebo, a to je asi obhajitelnější – dát mu délku zamýšlené zkušební doby již ve chvíli kdy se žádá o jeho souhlas najevo, tak, aby věděl dopředu, s čím přesně souhlasí (či nesouhlasí), a zabránilo se pak dalšímu zbytečnému „kolečku“ řízení o podané stížnosti.

Návrhem je – přesně definovat délku zkušební doby již v žádosti o vyslovení souhlasu státního zástupce.

2.4. Změny legislativně průchozí (reálně přicházející v úvahu)

Legislativně průchozími změnami jsou **v zásadě** všechny změny, které nejsou způsobilé dostat se do rozporu s mezinárodními závazky (včetně Evropských direktiv) či s ústavním pořádkem (tj. vnější a vnitřní omezení).

2.4.1. Možné či pravděpodobné překážky vnitropolitické

Zde se mi opět jeví jako přínosné a vhodné – v zájmu přehlednosti textu, poukázat na konkrétní odkazovaná ustanovení zákona.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Čl. 1

Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

V případě nařízení trestu odnětí svobody (a **nepovolení podm. propuštění z tohoto**, případně zpřísnění podmínek pro jeho realizaci) nejde o případy promlčení či zrušení práva na osobní svobodu,⁶⁶⁶ **jde primárně o jeho omezení**, kdy podmínky a hranice tohoto **mohou být a jsou**, v souladu s čl. 8/2 Listiny, **dány zákonem**.

Čl. 8

(1) Osobní svoboda je zaručena.

*(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo **zbaven svobody** jinak než z **důvodů a způsobem, který stanoví zákon**.*

Jelikož bližší vymezení problému v ústavním pořádku (tj. ani mimo Listinu základních práv a svobod) nenalezneme, lze konstatovat, že případné legislativní změny ve smyslu **přítvrzení podmínek v otázce podmíněného propuštění** jsou v zásadě **myslitelné a možné**.

Žádné z navržených řešení (část 2.2. této práce) s domácím ústavním pořádkem ani v nejmenším nekoliduje; v dalším tak bude předmětem zkoumání jen případná možnost kolize některého z výše navržených řešení s mezinárodními závazky České republiky.

⁶⁶⁶ Z povahy věci nemůže jít ani o první 2 případy – zadání / zcizení základních práv.

2.4.2. Možná či pravděpodobná mezinárodněprávní omezení

V otázce podmíněného propuštění z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jde primárně o dotčení **práva na osobní svobodu**, a tedy o řešení právní otázky s tímto základním lidským právem spojené.

Případná vnější omezení pak plynou jednak z oblasti **práva mezinárodního** (závazky ČR z mezinárodních smluv)⁶⁶⁷ a jednak z práva komunitárního, posléze (po r. 2009) **práva Evropské unie**.

Z mimounijních (nikoli nezbytně mimoevropských) pramenů, dotýkajících se trestních věcí (zejména dohledu nad osobami podm. odsouzenými a podm. propuštěnými, alternativních trestů, výkonu trestu odnětí svobody či trestání obecně) lze vzpomenout zejména **Rezoluci č. 6 o alternativních opatřeních v trestních věcech** přijatou na VI. Kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli, **Rezoluci č. 16 o alternativách trestu odnětí svobody a o společenské reintegraci pachatelů** přijatou na VII. kongresu OSN o snížení počtu vězňů, vzniklé na půdě OSN, či **Doporučení č. R (92) 16 k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství**, **Směrnici č. R (65) 1 o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních nahrazujících trest odnětí svobody**, **Směrnici č. R (76) 10 k alternativním opatřením namísto uvěznění** a **Směrnici č. R (70) 1 k praktické organizaci opatření dohledu a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným**, vzniklé na půdě Rady Evropy.

Poměrně známým, rovněž ale poměrně dost obecným dokumentem je pak **Všeobecná deklarace lidských práv**, definující lidská práva, přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948, na jeho podkladě přijatá **Evropská Úmluva o lidských právech** (1953) a **Evropská sociální charta** (1961), a konečně pak **Mezinárodní Pakt o občanských a politických právech**, vstoupivší v platnost dne 23. března 1976, jež byl rovněž inspirován Všeobecnou deklarací, tuto ale obohatil a detailněji rozvedl.⁶⁶⁸

Výše uvedené smluvní akty mají za cíl vesměs **definici** (vytvoření katalogu) **základních lidských práv** a **dosažení co nejmenšího omezení těchto práv** v případech, pokud už jsou tato jejich omezení nutná (zásada trestní represe jako ultima ratio), **zajištění dodržování lidských práv za trvání jejich omezení** (příkl. nesnižování důstojnosti osoby zadržené, zatčené, vazebně či jinak omezené na svobodě, zákaz mučení a nelidského zacházení obecně) a pak např. řešení **konkrétních otázek dohledu** a **pomoci osobám**

⁶⁶⁷ Zahrnuje jak závazky v rámci členství v Radě Evropy, tak závazky mimo kontinent.

⁶⁶⁸ Evropská úmluva se v regionu Evropy (členských států Rady Evropy) omezuje na úpravu práv, jež na úrovni OSN pokrývá Mezinárodní Pakt o občanských a politických právech.

podmíněně odsouzeným a podmíněně propuštěným (řeší konkrétní, tematicky úžeji zaměřené směrnice).⁶⁶⁹

Žádný z těchto dokumentů nijak neomezuje vnitřní politiku nastavení podmínek pro podmíněné propuštění ve vztahu k smluvním/členským státům,⁶⁷⁰ **v žádném z nich překážku provedení změn (uvolnění či rozumného zpřísnění) na poli vnitrostátního práva shledat nelze.**⁶⁷¹

⁶⁶⁹ Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli.

⁶⁷⁰ Výrazem tohoto je nakonec i samostatná (a vesměs odlišná) právní úprava institutu ve všech smluvních/členských zemích sdružení či dohod, mírnějších (zpravidla severské země), i přísnějších (zpravidla země na východ od ČR) ve srovnání s domácí právní úpravou.

⁶⁷¹ Poměrně zásadním a závažným krokem by bylo vyřazení institutu podmíněného propuštění z právního řádu vůbec, které by mohlo přijít do konfliktu s mezinárodními závazky, o tomto ale řeč nebyla, není, a s největší pravděpodobností ani vůbec nebude.

2.5. Politické, ekonomické, morální a sociální aspekty případné realizace navržených změn; možné mezinárodněprávní kolize.

Pokud jde o případně hrozící kolize ve vztahu k mezinárodním závazkům České republiky, či o případný nesoulad ve vztahu k obecným tendencím na poli evropského práva, nehrozí konkrétně v otázce nastavení podmínek pro podmíněné propuštění (tedy jak v případě jejich zpřísnění či omezení, tak v případě jejich dalšího uvolňování), jak bylo v předešlé stati stručně ukázáno, žádné zásadnější konflikty.

Případné **politické dopady** realizace výše navržených změn snad nepřicházejí v úvahu žádné (nelze shledat ovlivnění politiky právním nastavením institutu, potažmo trestního práva jako celku), kdy naopak, lze případné provedení změn v zákonném nastavení institutu vázat výlučně a jen na příp. proběhlou změnu na scéně politické, minimálně tedy na změnu preferencí současných elit.

Případné **ekonomické aspekty** jsou nasnadě – na jedné straně zvýšený fiskální výdaj, odpovídající potřebě zajištění výkonu trestů odnětí svobody na delší dobu, na stranu druhou ovšem, odlehčení fisku v otázce nákladů na odhalování zločinu, vyšetřování, stíhání a souzení trestních věcí v důsledku logicky očekávatelného poklesu nápadu nové trestné činnosti.⁶⁷²

Případné dopady do **morální a sociální** sféry jsou dost předvídatelné a tedy čitelné – ani sebetvrďší trest neprobudí morálku v někom, kdo ji v sobě nemá (příp. vykazuje v tomto směru zcela zjevný kvalitativní deficit), na druhou stranu je ale potřeba akcentovat funkci generální prevence, a v tomto směru vhodnější přístup k trestání může znamenat veliký přínos.⁶⁷³ Sociální sféra by pak byla případným přitvrzením podmínek (pro podm. propuštění) zasažena jedinečně pozitivně – zvaží-li se statistická míra recidivy, připadající na činy spáchané propuštěnými osobami ve zkušební době, nejde o tak úplně zanedbatelný údaj.

Shrnu a zkrátím-li to, pozitivní dopady téměř okamžité, citelné a zjevné, negativní dopady – mimo ty, posuzované výlučně z pohledu odsouzených osob, vesměs žádné.⁶⁷⁴

⁶⁷² Toto je spíše téma pro politiky a snad vhodná půda pro samostatnou ekonomickou analýzu.

⁶⁷³ Ve skutečnosti je úplně jedno, zda někdo nepáchá trestnou činnost proto, že je morální, či zda proto, že takto vyhodnotil případná rizika - důležitý je výsledek a dopady na společnost (tr. čin - spáchán/nespáchán, tj. dopady - jsou/nejsou).

⁶⁷⁴ Fiskální výdaje min. zčásti kompenzovány „neproběhlou“ kriminální činností (výdaje na činnost OČTŘ), poklesem ztrát jinak poškozených subjektů, z pokladny by „odteklo“ méně na tr. činy, příkl. zaměřeny na DPH apod. –v součtu jde o miliardy korun ročně.

Závěr

Ačkoli by se tak mohlo zdát, účelem této práce není problém „vytvořit,“⁶⁷⁵ leč poukázat na problém již léta existující; tímto je přítomnost a míra recidivy v páchání trestné činnosti a nezpochybnitelný fakt kontinuální bezúspěšnosti jakéhokoli pokusu státu o účinný boj s ní.

Půjde tak zejména o to, jak za situace, kdy selhala veškerá prevence, a kdy nezafungoval ani autoregulační mechanismus konkrétního jedince (ve smyslu nepáchat, radši než páchat), přistupovat k trestání – v jeho nejširším slova smyslu, tedy včetně problematiky podmíněného propuštění.

Zatímco aplikace odklonů a hojně užití podmíněných trestů (a podmíněného propuštění) příslušné statistiky opticky vylepšují, jejich promítnutí do reálného života neznamena nic jiného, než citelné zvýšení zátěže společnosti ve smyslu souvisejícího / nevyhnutelného nárůstu kriminality,⁶⁷⁶ minimálně pak (subjektivních) obav a (objektivních) rizik, že se tak v blízkém budoucnu stane.⁶⁷⁷

Kontinentální a globální tendence posledních let jsou přitom takové, že směřují spíš k tlaku na další uvolňování sankčních politik států⁶⁷⁸ (jako prvé přišly na řadu tresty smrti, v dalším pak doživotní tresty a delší tresty odnětí svobody, poslední dobou jde o otázku podmíněného propuštění, trestů podmíněných a tolik populárních odklonů ...),⁶⁷⁹ a tedy dání volnějšího průchodu zločinu,⁶⁸⁰ což je jediný logicky dovoditelný a očekávatelný závěr (snad nikoli úmysl elit).

Přítomnost kriminality je objektivním faktem, existence kriminálních živlů a jejich zločinných projevů navenek pak již jen zcela nezbytnou konsekvencí – tyto faktory nelze, a nikdy v budoucnu nebude lze zcela vyloučit, lze je však účinně a citelně omezit.

⁶⁷⁵ Problematice podmíněného propuštění se v poměru k jiným trestněprávním tématům dlouhodobě věnuje jen minimální pozornost, což navenek může působit i tak, že je vše v nejlepší pořádku ...

⁶⁷⁶ Summa trestné činnosti spáchané v mezidobí od podmíněného propuštění do jinak řádného uplynutí trestu.

⁶⁷⁷ Statistiky recidivy z posledních let tomu plně nasvědčují.

⁶⁷⁸ Nelze chápat příliš striktně – jen s odkazem na výši trestních sazeb, nutno do uvažování zahrnout též četnost a přípustnost odklonů, způsob nastavení (a míru využití) podmíněných trestů, podmíněného propuštění, nastavení samotného výkonu trestu (otázka vhodného dělení nápr.-vých. skupin, volnosti pohybu v rámci věznic, stupně dozoru, vycházek mimo věznici, volnosti režimu obecně apod.)

⁶⁷⁹ Můj osobní odhad je takový, že trest odnětí svobody, v dnešním pojetí, do několika desítek let zanikne, a bude nahrazen určitou formou detence – nikoli nepodobnou skutečnému výkonu trestu, avšak alibisticky nazvanou jinak a formálně danou do souladu s evropskými či světovými direktivy, těžiště trestání se pak přenesou k trestům domácího vězení a odklonům všeho druhu.

⁶⁸⁰ Uvolňování trestních politik není následkem zlepšujícího se stavu ve společnosti, za setrvávajícího či kontinuálně zhoršujícího se stavu zločinnosti tak působí nekoncepčně a společnost ohrožujícím způsobem, to vše za absence jakéhokoli logicky uchopitelného zdůvodnění či kompenzačního benefitu.

Možností je přitom několik – zpřísnění trestů, zejména pro recidivní pachatele, zpřísnění podmínek podmíněného propuštění, zejména pro recidivní pachatele, zavedení pravidla 3x a dost – z povahy věci, pouze pro recidivní pachatele; případně pak libovolná kombinace uvedeného.⁶⁸¹

Cestou zmírňování trestních postihů, nadměrného využití odklonů a podmíněných trestů, podmíněného propuštění odsouzených před výkonem celé délky (často jen 1/2; 1/3) uloženého trestu kriminalitu skutečně nejde snížit, jelikož ale není možno v rozsahu jediné práce uchopit věc komplexně, zaměřuji a obracím tímto pozornost alespoň k institutu podmíněného propuštění.

Značná část obsahu práce, řada objektivně měřitelných kritérií i nejhlubší přesvědčení samotného autora odpovídají tomu, že dozrála doba, vhodnost současného nastavení institutu minimálně přehodnotit.

⁶⁸¹ Slovensko – téměř bezvýjimečně vyšší nastavení trestních sazeb, současně, přítomnost institutu 3x a dost, a současně, přísnější podmínky podmíněného propuštění.

Resumé

The aim and ambition of the thesis is one place summarize an issue of material and process settings of conditional release from the prison term in domestic law, international brief historical excursion then outline, how and why the institute was founded, allowing the international comparison, at least at the most basic aspects.

Thesis more less describes in details the functioning of conditional release from imprisonment, its origin and development, both in the domestic legal environment, as well as abroad, describes its essence, meaning and assumptions functioning.

The author, through this his work, however, the application of institute builds rather critical and stands very skeptical about its future, namely because of fact, that the rate of its current use not consistent with how the legislature has been conceived it and created it, and how should therefore be conceived and applied (such as exceptional a means, not too common, not a matter of course).

The Institute was created as an element of restorative justice, as one of the elements targeted at the offender, as one of the ways of his motivation to lead a decent life in the future and achieve final correction; recent years reality rather suggests, that the request (on conditional release) is met almost regularly, statistically in the long term period in excess of one half of the range.

Obviously, the best scale of success (and meaningful) of application of parole is the recidivism rate of crime, a long time stats just shows, that not all conditional released individuals are corrected, and this is, unfortunately, measurable, clear, and objectively existing fact.

The thesis attempts to draw universal attention both on domestic (under criminal law) issues, more or less related to the institute, and on the selected foreign legislations; particularly when referring to the setting of the Institute in the Slovak Republic, and - regardless of statutory setting, to its application (very low figures of accepted requests) in countries such as Italy and France, seems to be benevolent indulgence of local legislators, courts and judges a bit difficult to understand.

Overall, the author - this means their thesis, incline to a significant legal restrictions of institute in terms of tightening and hardening of the conditions of parole, as well as a more careful selection in the particular cases, so it sees as the possible (not an ideal, but a way

better) solution in combination of legal regulation of the institute similar to Slovakian one, together with rigid courts' decisions, as we can see in countries like Italy and France.

The work, finally, brings several proposals “de lege ferenda,” that still, in the domestic legal area, weren't used, meanwhile they existing and work well elsewhere, and also “bringing back” some of those, that were in the domestic legal space in the past, but was removed or replaced due to successive amendments.

Thesis - no matter how detailed or extensive, by no means, doesn't fully exhausts the topic.

Seznam použitých pramenů:

Knižní literatura a časopisecké zdroje:

- BAJKURA, L. - *Práva vězně – od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*, Praha: Vyd. Grada 1999
- BARCLAY, G., C., TAVARES, C., PROUT, A., *Informace o systému trestní justice v Anglii a Walesu*, překlad Válková, J., Praha: IKSP, 1996
- BARTOŠÍKOVÁ, P. a kol. – *Trest doživotí jako vyjimečný trest*, Praha: Parlamentní institut, 2013
- ČERNÍKOVÁ, V.: *Základy penologie pro policisty*, Praha: Policejní akademie České republiky, 2002
- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008
- DRAŠTÍK, Antonín; HASCH, Karel. K vydání Souhrnného rejstříku Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ve věcech trestních 1962–2010. In *Souhrnný rejstřík Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ve věcech trestních 1962–2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-696-7
- FENYK, J.; HÁJEK, J.; STRŽÍŽ. I.; POLÁK, P. – *Trestní zákoník a Trestní řád – průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, Díl. I. – Trestní zákoník*, Praha: Linde Praha, a.s., 2010
- GIBB, A.; DUFF, P.; KOSS, Ch. - *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe - Skotsko*, překlad Žižka, J., Praha: IKSP, 2003
- GINTARAS SCHVEDAS - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Litva*, překlad Žižka, J., Praha: IKSP, 2002
- HORVATIC, Ž., DERENCINOVIC, D. - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Chorvatsko*, peklad Žižka, J., Praha: IKSP, 2003
- Home Office U.K. - *Referenční příručka o trestním soudnictví Velké Británie*, překlad Válková, J., Praha: IKSP, 1996
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: Jarkovská, L., Kotulan, P., Rozum, J. - *Institut dohledu u podmíněného propuštění*, vydání první, Praha: ISKP, 2004
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: Mgr. Jan Rozum, Mgr. Petr Kotulan, Mgr. Jan Tomášek – *Dohled u osob podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity*; Praha: IKSP, 2007
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI: Rozum, J.; Jarkovská, L.; Kotulan, P. - *Institut podmíněného propuštění - závěrečná zpráva z výzkumu*, Praha: ISKP, 2004
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI – *Restorativní justice*, Sborník příspěvků a dokumentů, Karabec, Z., Praha: IKSP, 2003
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, Jan Rozum, Petr Kotulan, Jan Tomášek – *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*, Praha: IKSP, 2008
- JESIONEK, U. - *Das österreichische Jugendgerichtsgesetz, Komentář*, 3. vydání. Wien: Juridica Verlag, 2001
- KOCINA, J., - *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*, <http://www.bulletin-advokacie.cz>, vydání 12/2012 ze dne 23.12.2012
- KRATOCHVÍL, V. a kol. – *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné, obecná část*, 1. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009

- LATA, J., - *Účel a smysl trestu*, Praha: Lexis Nexis CZ, 2007
- MAŘÁDEK, V. - *Lexikon klíčových pojmů z penologie*, Opava: Nakladatel Vavrla Pavel, 2000
- MICHL, O. - *Parole?*, Příloha č. 2, Praha: České vězeňství č.5 a 6/1996
- Mc. KEE, J-Y. - *Systém trestní justice v Evropě a Severní Americe: Francie*, překlad Žižka, J., Praha: IKSP, 2003
- NAVRÁTILOVÁ, J., - *Vyjímečný trest*, Praha: LEGES, 2010
- NETÍK, K. a kol. - *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*, Praha: Bulletin studijní a výzkumné skupiny č. 3, 1991 in: Příloha časopisu České vězeňství 7/1991
- NOVOTNÝ, O. - *O trestu a vězeňství*, 2. vydání, Praha: Academie, 1969
- NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. - *Trestní právo hmotné I., Obecná část*, Praha: Codex, 1997
- NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. - *Kriminologie, 3., přepracované vydání*. Praha: ASPI, 2008
- SUCHÝ, O., - *Podmíněné propuštění a postpenitenciární péče, komparativní studie*, Praha: VUK, 1970
- SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. - *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2000
- SVATOŠOVÁ, H. - Právní poradna A.N.O., <http://www.asociace.org/pravni-poradna-webova-poradna.php?id=2433>
- ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S. - *Trestní zákon - Komentář. I.díl*. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004
- ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S. - *Trestní řád Komentář, 6. vydání*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck 2008
- ŠÁMAL, P. a kol. - *Trestní zákoník, I. díl, 1. vydání*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009
- ŠÁMAL a kol. - *Trestní zákoník I., § 1 – 139 Komentář, 1. vydání*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2009
- ŠÁMAL, P., a kol. - *Trestní zákoník I., § 1 – 139, Komentář, 2. vydání*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012
- ŠÁMAL, P. – PÚRY, F. – RIZMAN, S.: *Trestní zákoník – Komentář, 1. vydání*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2009
- VANTUCH, J. a kol. - *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*, Vydání 1., Praha: edice Právo, vydavatelství ANAG, 2011
- Van KALMTHOUT, A.; DERKS, J.; KOSS, Ch. - *Probace v Evropě, Kapitola Rakousko*, překlad překlad Žižka, J., Praha: IKSP, 2002
- VICHEREK, M. - *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel*, internetový portál www.epravo.cz - dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html>
- VICHEREK, R., - *Návrh či žádost o podmíněné propuštění*, internetový portál www.epravo.cz, dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html>

Judikatura:

nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. května 2011, sp. zn. I. ÚS 380/11

nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. května 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10

nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25. února 2010, sp. zn. III. ÚS 338/10

usn. Ústavního soudu České republiky ze dne 13. října 2005, sp. zn. III. ÚS 439/05

nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. března 2001, sp. zn. ÚS 51/2001-n

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. srpna 2012, sp. zn. 3 Tz 55/2012

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. března 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. listopadu 2005, sp. zn. 8 Tz 169/2005

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 08. dubna 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. srpna 1999, sp. zn. 7 Tz 114/99

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. října 1996, sp. zn. 7 Tzn 137/96

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 6 Tdo 1438/2011

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. dubna 2009, sp. zn. 11 Td 24/2009

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. února 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky pod zn. R 35/2008 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky pod zn. R 26/1997 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky pod zn. R 8/1997-II Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. R 9/1989 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. R 28/1987 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. R 2/1984 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. R 67/1972 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. 1 Tz 16/71 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. R 8/1970 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedený ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. 1 Tz 89/65 Sb. rozh. tr.

stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky, uvedené ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České socialistické republiky pod zn. (Rt) Tpj 13/75 Sb. rozh. tr.

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. ledna 2012, sp. zn. 8 As 34/2011

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. 2 Azs 38/2011

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 06. února 2013, sp. zn. 1 As 175/2012

rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. Února 2000, sp. zn. 3 To 123/99

rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. června 1994, sp. zn. 4 To 481/94

rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. června 1994, sp. zn. 4 To 616/94

rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. dubna 1995, sp. zn. 9 To 109/95

rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. února 1996, sp. zn. 1 T 54/94

usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. května 2005, sp. zn. 5 To 259/2005

usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. února 2005, sp. zn. 1 T 171/2002

usnesení Okresního soudu ve Strakonici ze dne 4. května 1994, sp. zn. 3 T 56/92

Právní předpisy

Tuzemské:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1852 ř.z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon z r. 1803 (vyhlášen l.p. 1796), Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích

Zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění

Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 87/1950 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., „o Probační a mediační službě,“ ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., „o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů,“ ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., „o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,“ ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., Sb. „o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky“

Vyhláška Ministerstva spr. č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odn. svobody, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spr. č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády republiky Československé č. 598/1919 Sb., kterým se provádí zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění

Zahraniční:

Наказателен кодекс (z.č. 26/1968, BG)

Наказателно-процесуален кодекс (z.č. 83/2005, BG)

Code pénal français

Penale proceduere code francais

Il Codice penale italiano

Il Codice di procedura penale italiano

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

Lietuvos Baudžiamojo proceso kodeksas

Deutsches Strafgesetzbuch

Deutsche Strafprozeßordnung

Deutsches Strafvollzugsgesetz (BGBl 1969/144)

Kodeks postępowania karnego (555/1997)

Kodeks karny (556/1997)

Trestný zákon Slovenskej republiky (z.č. 300/2005 Z.z.)

Trestný poriadok Slovenskej republiky (z.č. 301/2005 Z.z.)

Penalties and Sentences Act, 1992 (Australia)

Criminal Justice Act, 1991 (England & Wales)

Prisoners and Criminal proceedings Act, 1993 (Scotland & Northern Ireland)

Komunitární/evropské direktivy a mezinárodní smlouvy

Směrnice Rady Evropy č. R (65) 1 „o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních, nahrazujících trest odnětí svobody,“

Směrnice Rady Evropy č. R (76) 10 „k alternativním opatřením namísto uvěznění,“

Směrnice Rady Evropy č. R (70) 1, „k praktické organizaci opatření dohledu a postpenitenciární péči a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným.“

Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli ze dne 30. listopadu 1964,

Mezinárodní úmluva o právech dítěte, přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989,

Všeobecná deklarace lidských práv, přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948,

Evropská Úmluva o lidských právech, 1953,

Evropská sociální charta, 1961,

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 23. března 1976.

Internetové zdroje:

http://nalus.usoud.cz/	(vyhledávač rozhodnutí Ústavního soudu ČR)
http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/	(vyhledávač rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR)
http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1	(vyhledávač rozhodnutí Nejvyššího správního soudu)
http://kraken.slv.cz/	(volná on-line databáze soudních rozhodnutí)
http://www.migraceonline.cz/	(Multikulturní centrum Praha, z.s.)
https://www.pmscr.cz/	(Probační a mediační služba České republiky)
http://www.ok.cz/	(Institut pro kriminologii a sociální prevenci)
http://www.vscr.cz/	(Vězeňská služba a justiční stráž České republiky)
http://www.epravo.cz/	(společnost EPRAVO.CZ, a.s.)
http://www.sos-ub.cz/	
http://www.trestni-rizeni.com/	
http://www.asociace.org/	(Asociace nestátních organizací)
http://www.rubikoncentrum.cz/	(RUBIKON Centrum, nestátní nezisková organizace)
http://www.psp.cz/	(poslanecká sněmovna parlamentu České republiky)
http://www.spj.cz/	
http://www.esfcr.cz/	(Evropský sociální fond ČR)
http://www.lex.bg/bg/laws/tree/code	
http://www.legifrance.gouv.fr/	
http://legislationline.org/	
http://en.wikipedia.org/	(wikipedia – the free encyclopedia)
http://www.altalex.com/	
http://www.wipo.int/	(World Intellectual Property Organization)
http://www.lexadin.nl/	
http://open.justice.gov.uk/	
http://www.corrections.sa.gov.au/	
http://www.justice.qld.gov.au/	
http://www.findlaw.com.au/	

Jiné:

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Dohoda o vzájemné spolupráci mezi VS ČR a PMS ČR ze dne 23. července 2007

Metodický standard PMS v oblasti Parole – „Součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem,“ červen 2007.

Seznam zkratk:

Právní předpisy
a mezinárodní smlouvy

Ústava – Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Listina – Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o Trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

ZoPMS - Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

ZoSVM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZoVTOS – Zákon č. 169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Úřední osoby, orgány a instituce

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

PČR – Policie České republiky

VS – Vězeňská služba a justiční stráž České republiky

PMS – Probační a mediační služba České republiky

ŘV – ředitel věznice

SZ – státní zastupitelství / státní zástupce

OSPOD - Orgán sociálně právní ochrany dětí

MS ČR / MV ČR – Ministerstvo spravedlnosti České republiky / Ministerstvo vnitra České republiky

PS ČR – Poslanecká sněmovna České republiky

ZSO – zájmové sdružení občanů

IKSP - Institut pro kriminologii a sociální prevenci

OSN – Organizace spojených národů

EÚ – Evropská unie

MČK/ČČK - Mezinárodní Červený kříž / Český Červený kříž

Soudy

ÚS – Ústavní soud

NS – Nejvyšší soud České republiky

NSS – Nejvyšší správní soud

VS – Vrchní soud

KS – Krajský soud

OS – Obvodní/Okresní soud

Geografie

EHP – Evropský hospodářský prostor

ČR/ČSSR/ČSFR – Česká republika / Československá socialistická / federativní republika

U.K. – Spojené království Velké Británie a Severního Irska

U.S. / U.S.A. – Spojené státy americké

Jiné

PP – podmíněné propuštění / podmíněně propuštěný

ZD – zkušební doba

TČ – trestný čin

ZZZ – zvlášť závažný zločin

TOS – trest odnětí svobody

BO – bezdůvodné obohacení

I.-IV. NVS – stupeň nápravně výchovné skupiny

CRAP - conditional release and parole (podmíněné propuštění z výkonu trestu), jen v sekci 1.12.3.3.

ROLE - release on licence (předčasné propuštění z výkonu trestu), jen v sekci 1.12.3.3.

Klíčová slova

podmíněné propuštění
zkušební doba
osvědčení se ve zkušební době

Key words

conditional release
probationary period
to succeed during the probationary period